

HORIZONTOK ÉS DIALÓGUSOK V.

konferencianapok

ABSZTRAKTKÖTET

Pécs, 2019. május 8-10.

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Neveléstudományi Intézet
Pécs, 2019

HORIZONTOK ÉS DIALÓGUSOK V.

konferencianapok

ABSZTRAKTKÖTET

Pécs, 2019. május 8-10.

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Neveléstudományi Intézet
Pécs, 2019

Szerkesztette: Ács-Bíró Adrienn, Maisch Patrícia, Szabó Hajnalka Piroska

A kiadás helye: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Neveléstudományi Intézet, Pécs

Felelős kiadó: Cserti Csapó Tibor

A kiadványban megjelenő írások tartalmáért a szerzők felelnek.

ISBN: 978-963-429-396-5

TARTALOMJEGYZÉK

X. ISKOLA A TÁRSADALMI TÉRBEN ÉS IDŐBEN	4
PLENÁRIS ELŐADÁSOK.....	5
SZEKCIÓ ELŐADÁSOK.....	7
VII. AUTONÓMIA ÉS FELELŐSSÉG KONFERENCIA.....	96
PLENÁRIS ELŐADÁSOK.....	97
SZEKCIÓ ELŐADÁSOK.....	99
SZIMPÓZIUMOK.....	129
VIII. ROMOLÓGUS KONFERENCIA	142
PLENÁRIS ELŐADÁSOK.....	143
SZEKCIÓ ELŐADÁSOK.....	144
SZIMPÓZIUMOK.....	167

X. ISKOLA A TÁRSADALMI TÉRBEN ÉS IDŐBEN

**Das deutsch-polnische Forum als Instrument der bilateralen Verständigung
(1976-1997)**

Malgorzata Swider

Ziel des Projekts ist es, die Mechanismen zu untersuchen, im Rahmen des Deutsch-Polnischen Forums zum Konsens und zur Einigung zu kommen. Die Hauptthese ist die Behauptung, das Forum diene dazu, politische Konflikte zwischen der Bundesrepublik und Polen, die sowohl aus historischen Ereignissen als auch aus politischen und ideologischen Differenzen resultieren, abzumildern und zu überwinden. Grundlegendes Forschungsproblem ist die Frage nach Funktionen (Effekten), die aus der Existenz und der Tätigkeit des Deutsch-Polnischen Forums resultieren: Hat das Forum die gleichen Funktionen und mit der gleichen Intensität im gesamten untersuchten Zeitraum (1976-1997) erfüllt? Welche Effekte der vom Forum angenommenen Empfehlungen für die bilateralen Beziehungen gab es?

Unter den Forschungsmethoden des Projekts sind historische Methoden hervorzuheben, insbesondere jedoch die induktiv-beschreibende Forschungsmethode und die umfassende Analyse der Dokumente, aber auch die institutionell-rechtliche Analyse. Quellengrundlage für die geplanten Forschungen sind Dokumente polnischer und deutscher Provenienz.

**Inklusive Aspekte des Geschichtsunterrichts
– Wie bekomme ich Disability History in die Schule?**

Bettina Degner

Im Geschichtsunterricht ist Inklusion nicht nur eine Frage der Methoden, der Differenzierung oder des Classroom Managements, sondern auch eine Frage der historischen Inhalte. In diesem Beitrag wird Inklusion fachlich gedacht, indem didaktische Potenziale und Schwierigkeiten der Disability History an einem Seminarbeispiel aus der universitären Lehrerbildung konkretisiert werden. Die Disability History sieht die Kategorie Behinderung als gesellschaftliches Konstrukt an und untersucht historische Prozesse der In- und Exklusion. Im Seminar wurde ein Zugang über (historische) Objekte aus einer psychiatrischen Anstalt gewählt, wobei diesen Objekten eine Agency (Materielle Kultur) zugesprochen wurde. Die Studierenden erarbeiteten Weblogs, die auf <https://www.public-disabilityhistory.org/2019/01/a-history-of-psychiatry-in-objects.html> abzurufen sind. Im Vortrag wird gezeigt, wie über Objekte Diagnosen historisiert, Etikettierungen und Stigmatisierungen entlarvt und Objekte eine neue Bedeutung aus für den Geschichtsunterricht gewinnen können.

*Oktatástörténet I. szekció***Az Apafi-kori fejedelmi tanács(tagok) szerepvállalása az iskolaügyben**

Szalai Ágnes

Kulcsszavak: I. Apafi Mihály, fejedelmi tanács, oktatástörténet

A kora újkori Erdélyi Fejedelemségben a mindenkori princeps tanácsadó testületeként működő fejedelmi tanács – annak ellenére, hogy végrehajtói jogkörrel nem rendelkezett – a politikai döntések meghozatalában szerepet vállalva a kormányzat szinte minden területén számottevő súllyal bírt. A tanács szerepvállalása az elmélkedő I. Apafi Mihály mellett a fejedelemség fennállásának utolsó három évtizedében a korábbiaknál fokozottabban érvényesült, s a testület tevékenysége kiemelkedő volt az egyházkormányzattal szoros összefüggésben álló iskoláztatás területén is.

A fejedelem révén is jelentősen pártolt, elsősorban saját, református vallásán lévő iskolák irányításában a világi elem a 17. század derekától egyre jelentősebb helyet kapott, eleget téve a törvényileg is lefektetett három nagyobb ügycsoport köré épülő kötelezettségének. A rendelkezés a tisztán dogmatikai kérdéseket az egyháziakra hagyva az iskolák tanulmányi, anyagi és fegyelmi ügyeinek koordinálását foglalta magában. Az előadás célja annak bemutatása, hogy az iskolák patrónusaiként és világi kurátoraiként is működő fejedelmi tanácsstagok és maga a testület miként látta el ezeket a teendőket. Ennek megfelelően a referátum esettanulmányok formájában egyrészt a tanács(urak)nak a református kollégiumok tanári karának kialakításában – így többek között Nadányi János, Csengeri István, Szatmárnémeti Sámuel kinevezésében – való befolyására, valamint az iskolák fenntartására fordított összegek – saját adományaik és egyéb anyagi lehetőségek – előteremtésében játszott szerepére koncentrálok. Továbbá a fegyelmi ügyek tekintetében a református tanácsurak szerepvállalása mellett a katolikus tanácsstagok tevékenységét is igyekszik megvilágítani egy, az Apafi-koron végigvonuló református-katolikus iskolai konfliktus bemutatása révén.

Munkám során a szakirodalom (Sipos Gábor, Trócsányi Zsolt munkái) és a kiadott forrásgyűjtemények (Teleki Mihály és Bethlen Miklós levelezése) mellett primer forrásokat is felhasználtam, így a Magyar Országos Levéltárban a Teleki család családi levéltári állagaiban őrzött tanácsúri missziliseket, továbbá a Kolozsvári Akadémiai Könyvtárban és Levéltárban őrzött Kemény József gyűjtemény releváns levélmásolatait.

**A nevelés és az oktatás mint társadalomszervezési eszköz a 18. század második felében
Minták, elvárások, gyakorlat**

Gőzsy Zoltán

Kulcsszavak: neveléstörténet, oktatástörténet, normaközvetítés, normakommunikáció

Az 1750-1760-as évek művelődés-, oktatás és egyháztörténeti szempontból egyfajta átmeneti időszaknak számítanak, amelyek előkészítik a 18. század végén és a 19. század elején bekövetkezett oktatáspolitikai változásokat, valamint az ezeket rögzítő rendeleteket. Előadásomban a Mária Terézia uralkodásának második évtizedében meghirdetett társadalomfejlesztő programot mutatom be, amelyben kulcsszerepet kapott a normaközvetítés. A koncepció végrehajtását részben a püspökökre, részben – rajtuk keresztül – a lokális egyházszervezet képviselőire, a papokra és a tanítókra bízták. Az előadásban azt vizsgálom, milyen okok, milyen minták alapján vált a politikum részévé a nevelés kérdése, miért kapott kulcsszerepet ebben a katolikus egyház, és hogyan bővült a lelkigondozás az eltérő társadalmi szokások egységes kezelésének módszerévé. Mindezeket az összetevőket Klimó György pécsi püspöki tevékenysége révén modellezem, akinek egy multietnikus közegben kellett ezt a koncepciót megvalósítania. Az elvárt normaközvetítéshez tanult, a híveit instruálni, irányítani képes papokra volt szükség, emiatt igen komoly szerepet kapott a papképzés. A püspök jelentős energiákat fektetett a pécsi papi szeminárium fejlesztésébe: emelte az oktatás színvonalát, szigorította a kiválasztás rendjét, illetve igyekezett felkészült és elhivatott tanári gárdát kialakítani. Szisztematikus munkájának beérése a gyümölcse, az 1770-es évek végére kiemelkedő oktatási és kulturális centrummá vált a pécsi szeminárium, ami kihatott a város és a régió művelődésére is.

A pécsi bányavidék iskolahálózati rendszere II.: Az Első Dunagőzhajózási Társaság (DGT) középfokú iskolája, a Pécsi Magyar Királyi Szénbánya (Bányatisztképző) Iskola

Bércesi Richárd

Kulcsszavak: középfokú iskola, oktatás, DGT, szénbánya

A pécsi bányavidék iskolahálózati rendszerével foglalkozó előadássorozatom második részében az elemi intézmények után az Első Dunagőzhajózási Társaság (DGT) középfokú iskolájának a történetét helyezem górcső alá.

Mostani előadásomban többek között olyan, a kutatómunkám során felmerült kérdésekre próbálok meg választ adni, hogy a DGT 1853-as pécsi megtelepedésekor a Magyar Királyság területén hol működött bányatisztképző iskola? Mi indokolta, hogy a pécsi bányavidéken is megkezdje a működését egy ilyen jellegű, középfokú oktatási intézmény? A pécsi bányavidéken belül hol, és mikor épült fel a társaság középfokú iskolája? A bányavidékeken működő elemi iskolai intézményekhez hasonlóan kizárólag a DGT fenntartása alatt állt? Hogyan rendelkezett az 1883-as Trefort Ágoston jegyezte középiskolai törvény a magyarországi elemi iskolákról? Hogyan változott a magyar oktatáspolitikai Klebersberg Kunó, és Hóman Bálint idején? A pécsi bányatisztképző iskolára teljes egészében kiterjedt a mindenkor középiskolai törvény hatásköre, vagy (a DGT elemi iskoláihoz hasonlóan) „különutas” intézményként működött, egyéni szabály-, képzési-, és követelményrendszerrel? Kik tanulhattak a vállalat pécsi működésének különböző korszakaiban az intézményben? Hogyan zajlott a beiratkozás? Átlagosan hány diák járt az iskolákba? Milyen jellegű tárgyakat tanítottak itt? Kik voltak az oktatók? Koedukált intézmény volt az iskola? Milyen volt az oktatás nyelve, és változott az évek során? Ha igen, akkor miért? Milyen volt az intézmény belső elrendezése? A DGT elemi iskoláihoz hasonlóan a bányatisztképző iskola is kapott anyagi, vagy természetbeli juttatásokat a társaságtól? Ha igen, akkor ez kizárólag csak az intézményt illette meg, vagy a dolgozókat is? A napi, országos politikai harcoknak, vagy a DGT-n belül a munkáltatók, és alkalmazottak közötti konfliktusoknak ki volt-e téve az iskola? Ha igen, akkor miért, és milyen formában? Milyen következményekkel járt ez az intézményre nézve? Hogyan érintette az bányatisztképző iskola működését, mindennapi életét a DGT 1938-as beolvasztása a Hermann Göring Művekbe, a nácik térnyerése a pécsi bányavidéken a magyar állam rovására? Meglátzott ez az oktatásban? Hogyan alakult az intézmény sorsa a második világháború alatt és után?

**„A divatos felfogások szerint a tisztességes mesterember nem úr...”
Az iparos pálya társadalmi megítélésének hatása a dualizmus kori szakoktatásra**

Vörös Katalin

Kulcsszavak: *iparoktatás, modernizáció, munka, társadalmi mentalitás*

A modern, polgári, kulturális és gazdasági értelemben is prosperáló Magyarország megteremtését számos törekvés szolgálta a 19. század során, ezek sorába illeszthető az iskolarendszerű középfokú iparoktatás létrehozása is. A kiépülő oktatási rendszer eredményességét azonban a kortársak véleménye szerint is nagyban befolyásolta a társadalom hagyományos értékrendszere, amelyben az iparos és kereskedő pályák egyértelműen alacsonyabb pozíciókat foglaltak el. A modern termelési eszközök, a technikai újítások és az infrastruktúra fejlődése a modernizáció csupán egy-egy szeletét jelentik, ezekhez viszonyítva a társadalom hagyományos értékrendjének lassabb lebomlása, átalakulása a modernitás rétegeinek egymáshoz viszonyított „elcsúszásaként” értelmezhető, amely egy sajátos mintázatú modernitást eredményezett. Jürgen Kocka fogalomtörténeti fejtegetéseiből, illetve a sokféle modernitás (multiple modernities) elméleti megközelítéséből kiindulva előadásunkban igyekszünk a századforduló Magyarországnak társadalmi mentalitását, munkafogalmát árnyalni, az ipari munkavégzés szakoktatással kapcsolatos diskurzusának (re)konstruálása révén.

Jelen kutatás elsősorban történeti forráselemzésen alapul, melyben elsődlegesen az iparoktatás kapcsán megnyilatkozó szakemberek (többek között Trefort Ágoston, Wlassics Gyula, Ipolyi Arnold, Gelléri Mór) ipari pályaválasztással és ipari munkavégzéssel kapcsolatos nézeteit kívánjuk bemutatni a szakmai nyilvánosságnak szánt dokumentumok (pl.: országgyűlési jegyzőkönyvek, szakajtó, iskolai értesítők stb.) révén. Mindezzel együtt, az iskolai értesítők és minisztériumi jelentések statisztikai adatait is felhasználva kísérletet teszünk az ipari szakiskolák dualizmus kori iskolapiacon betöltött helyének megragadására. Jelen források kritikai vizsgálatával a szakoktatás és a korszak művelődéstörténeti szakirodalmának értelmezési tartományát kívánjuk árnyalni, melynek relevanciáját többek között egy máig ható képzési struktúra történetének hiányos feltárása jelenti.

*Reformpedagógia szekció***Az alternatív oktatás helyzetének változása a rendszerváltástól napjainkig**

Langerné Buchwald Judit

Kulcsszavak: köznevelés, közoktatás, alternatív oktatás, törvényi szabályozás

Az alternativitás és a pluralizmus közoktatásbeli megjelenésének kezdetét illetően megoszlanak a vélemények. Az 1976-os Pedagógiai Lexikon az alternatív pedagógia és alternatív iskola szócikkeket még nem tartalmazza, a korszak tantárgyi és iskolakísérleteit pedig nem sorolták az alternatív pedagógiai megoldásokhoz (Báthory 2001; Langerné Buchwald 2017), melyek azonban megalapozták a későbbi alternatív pedagógiák és iskolák létrejöttét és fontos szerepet játszottak a 80-as évek alternatív pedagógiai mozgalmában. Ebben a folyamatban mérföldkőnek tekinthető az 1985-ös közoktatási törvény, mely legalizálta az akkori szocialista pedagógiától céljában, tartalmában és módszereiben is eltérő kísérleti és/vagy alternatív pedagógiákat és iskolákat (Báthory 2001). Az azóta eltelt időszakban többször változott az oktatás, ezen belül az alternatív iskolák működésének jogszabályi háttere: a közoktatási törvény, amely mára köznevelési törvény lett; a tartalmi szabályozás szintjén megjelent a Nemzeti alaptanterv, mely szintén több alkalommal módosult; a 2000-es évek elején a Nemzeti alaptanterv mellett a kerettantervi szabályozás is megjelent, mely szintén változott. Emellett jelentős változás történt az iskolák fenntartását illetően is, amely érintette az alternatív program szerint működő iskolákat is, valamint folyamatosan módosult a nem állami fenntartású alternatív iskolák állami költségvetési támogatása is. Kutatásunk során az alternatív pedagógiai program szerint működő iskolák működését szabályozó jogi dokumentumok – a közoktatási illetve köznevelési törvény, a Nemzeti alaptantervek, a kerettantervi rendeletek, a nyilvántartott kerettantervek jegyzékeinek és a költségvetési törvények – elemzésével arra kerestük a választ, hogy az 1985-ös közoktatási törvény óta hogyan változtak az alternatív iskolák működésének feltételei, milyen oktatáspolitikai tendenciák azonosíthatók és milyen hatással voltak ezek a változások az alternatív oktatásra, valamint a pluralizmusra a magyar oktatásügyben.

Egy harmincéves alternatív iskola reformpedagógiai gyökerei

Dobos Orsolya

Kulcsszavak: reformpedagógia, Rogers Iskola, alternatív iskola

Magyarországon az 1990-es évektől működnek alternatív iskolák. Vannak közöttük reformpedagógiai irányzatokat követők, és vannak olyanok, melyek saját koncepció mentén egyedi iskolamodellt dolgoztak ki. Ezek az alternatív iskolák is beépítettek működésükbe reformpedagógiai gyakorlatokat, integrálva vagy a szemléletük alapján átdolgozva azokat. Ilyen a budapesti Rogers Iskola is, melynek működése harmincéves múltat tekint vissza: egy kétéves előkészítő időszak után 1990-ben elindult az iskola, mely jövőre lesz harminc éves. Ez idő alatt módszereik sokat változtak ugyan, de az iskola céljai és alapelvei ma is ugyanazok, mint kezdetben.

A kutatásban arra kerestük a választ, hogy a Rogers Iskola felépítésében, működésében, oktatási-nevelési módszereiben milyen reformpedagógiákban gyökerező elemek lelhetők fel, illetve ezek milyen úton öröklődtek át a jelenleg működő iskolába. Az iskola működését leíró dokumentumok elemzése során számos reformpedagógiai elemet azonosítottunk. Ezt követően az iskola alapítóját arról kérdeztük, hogy ezeknek az elemeknek az átvétele mennyire volt az alapítók részéről tudatos, illetve hogyan szereztek ezekről információkat, tapasztalatokat.

Megtudtuk, hogy bizonyos elemeket céljaikhoz illesztve választottak ki és adaptáltak a rogersi személyközpontú szemlélethez, másokat látszólag saját ötlet alapján valósítottak meg, mert – az alapító szerint – „Ezek az áramlatok akkor benne voltak a levegőben”. A kutatás során megismert reformpedagógiai gyökerű elemek az iskolai élet számos területét érintik. A Rogers Iskola egyik jelentős sajátossága az egyén és a csoport egymáshoz való viszonyának a kezelése, illetve a pedagógus szerepének alternatív megközelítése. Ezek a gondolatok tetten érhetők már a reformpedagógiai gondolkodónál is. A Rogers Iskolában évtizedek óta használt módszereik közül pedig számos szintén a reformpedagógiákig nyúlik vissza. Ezek egy részét személyes élményeik, iskolalátogatásaik során gyűjtötték össze, más részükről írásbeli forrásokból értesültek. Szinte az összes, Magyarországon megjelent reformpedagógiai irányzathoz merítettek. A Rogers Iskola mai képének kialakulásában jelentős szerepe volt a későbbiekben érkező pedagógusoknak, szülőknek és gyerekeknek egyaránt. Ahogy a pedagógusok hozták magukkal saját speciális képzettségüket, tapasztalataikat, úgy jelentek meg további alternatív elemek az iskolában, melyeknek egy része meggyökeresedett, más részük eltűnt az iskola működéséből. Ez a folyamatos alakulás, folyamatos reagálás teszi élővé és egyedivé ezt az iskolát.

**A vizuális kifejezés lehetősége és olvasata
egy alternatív vizsgálati eszköz alkalmazásánál**

Posta Veronika

Kulcsszavak: multikulturális nevelés, interkulturális nevelés, vizuális kommunikáció

Problémafelvetésem fókuszpontjában a más kultúrákból érkező tanulók, a magyar iskolarendszerbe való beilleszkedésének lehetősége áll. A kutatást a második világháború óta folyó, ma is aktív globális népvándorlásból adódó problémák ihlették, amely aktualitását a közel-keleti háborús országokból menekültek tömeges áramlása erősíti fel – Európát és Magyarországot is érintve. A különböző kulturális értékekkel felruházott és magyar a nyelvet nem beszélő gyerekeknek biztosítható kötelező és ingyenes közoktatásba való beilleszkedés nagy próbatétel ezeknek a tanulóknak, és a pedagógusoknak egyaránt.

A személyes terepismeret hiánya miatt egyrészt a szakirodalomra, másrészt a művészeti pályán szerzett tapasztalatimra támaszkodva dolgozom ki a rajzos vizsgálatot, amely a tanulóra irányuló megismerést segíti elő a vizuális kommunikáció előnyeinek alapján. A gyermekrajzok elemzésének pszichológiai (Vass, 2011; Gerő, 2007; Feuer, 2000), és pedagógiai (Kárpáti, 2001; Csapó – Varsányi, 1995) szempontból is kiterjedt szakirodalma van, amely szilárd alapot biztosít e vizsgálati módszer kidolgozásának. A pszichológiai felmérések standardizáltak bizonyos objektív megfigyelési módszereket (személyes-, és a szociális képességekre fókuszálva), így több alapvető kognitív képesség (pl.: térszemlélet, rendszerezés, absztrakció, stb.) is felmérhető vizuálisan.

A kutatás célja tehát egy olyan – alternatív vizuális alapokra épülő – vizsgálati eszköz létrehozása, amely helyettesíti és/vagy kiegészítheti a verbális kommunikációt, hidat képezve a közös nyelvet nem beszélő tanuló és pedagógus között. A hipotézis kérdései kitérnek arra, hogy a rajzokból kiderül-e a tanuló kognitív, pszichés, szociális állapota, és más képességeinek szintje? A vizsgálatból kapott információkból következtethetünk-e a tanuló életkorára, iskolai végzettségére, képzettségére? A pedagógusnak különösen fontos tisztában lennie a tanuló alapvető állapotával és képességeivel, mivel ez alapján tudja felépíteni a tanulóra vonatkozó fejlesztést. Emellett a vizsgálati eszköz a tanulót is segíti az élményfeldolgozásban és a kifejezésben. A kutatás az általános- és középiskolás korú tanulókra vonatkozik. A rajz-vizsgálat felvétele speciális vizuális instrukciókkal történik, és eredményként is vizuális megoldások várhatóak. A vizsgálat elvégezhető csoportosan vagy csak egy adott személyre irányulva, illetve kiegészíthető bizonyos megfigyelésekkel is. A pszichológiai rajz-vizsgálati eszköz szorosan kapcsolódik a kontextus elemzés és a vizsgált személlyel történő verbális kapcsolat kialakítása felmérés közben. A kutatás arra az állításra keres érveket a vizsgálati eszköz használatával, hogy a vizuális kifejezés objektív és kultúrafüggetlen információkat tud közölni a tanulóval, verbális beszéd nélkül. A vizsgálati eszköz várhatóan hasznosítható lesz a kulturális különbségekkel rendelkező és a magyar nyelvet aligha beszélő tanulók kognitív, pszichés, szociális állapotának és más képességeinek felmérésére.

**A pedagógia innovációk megvalósulásának akadályai Magyarországon
- Esettanulmány a Vadgesztenye Iskoláról**

Fodor Bálint

Kulcsszavak: pedagógia innováció oktatáspolitikai iskola

Ahogy a nyugati világ oktatási rendszerei folyamatosan igyekeznek megfelelni a társadalmi változások által diktált, egyre gyorsabban változó követelményeknek, úgy egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy elsősorban a pedagógiai innovációk válhatnak a kívánt változás leghatékonyabb eszközeivé. A nyolcvanas évek közepétől kezdve szinte minden európai ország oktatási rendszere komoly reformokon ment keresztül, miként a legtöbb ezek közül a munkaerőpiac és a gazdaság folyamatos visszacsatolásainak hatására napjainkban is organikusan változik. Az érintettek bevonása az oktatásszervezésbe minden oktatáspolitikai aktor közös érdekévé vált.

Néhány tapasztalt Baranya megyei pedagógus 2014-ben úgy döntött, hogy felhalmozott, innovációval kapcsolatba hozható szaktudását megpróbálja a gyakorlatban kamatoztatni – így hát megalapították a Pécsi Szabad Iskolát. Az induláskor választott nevet a KLIK fenntartói utasítására csakhamar Vadgesztenye Iskolára kellett módosítani, azonban a kezdeti nehézségek ellenére pár évig úgy tűnt, hogy a hátrányos helyzetű gyerekek integrációját fontosnak tartó iskola Csovcics Erika igazgatónő vezetésével sikerre viszi saját különleges tantervét. 2018 őszére azonban a helyi politikai erők gyakorlatilag ellehetetlenítették az innovatív módszerekkel működő iskolát, az igazgatónőt leváltották, a diákok kezdtek más iskolákba menni, több pedagógus pedig felmondott. A szülők közössége tüntetésekkel, tárgyalásokkal, nyílt levelekkel és petíciókkal próbálta és próbálja jelenleg is megakadályozni az iskola radikális, felülről jövő átalakítását. Munkámban egy esettanulmányon keresztül vizsgálom meg, mennyire jellemző ez a jelenség napjainkban Magyarországon, illetve milyen akadályokat gördít jelenlegi oktatáspolitikai berendezkedésünk a pedagógiai innovációk megvalósulása elé.

A diszlexia szociokognitív vonatkozásai és pedagógiai relevanciája

Schnell Zsuzsanna

Kulcsszavak: diszlexia, társas-kogníció, transzparencia, nyelvfeldolgozás

Napjaink gyakori problémája az olvasási nehézséghez kapcsolódó, kognitív képességeket érintő diszlexia kérdésköre. A sokat kutatott jelenség háttérében normál intelligencia mellett olvasási nehézség jellemző. A kiváltó okok, hajlamosító tényezők sokrétűek, összetett interakcióban állnak egymással; eredetük nem azonosítható egyértelműen sem tisztán genetikai, sem környezeti tényezőként.

A nyelvfeldolgozás és a vizuális feldolgozás képességeinek nehezítettsége, ezek kognitív és szociokulturális háttérbe ágyazott problematikája tovább árnyalják a képet, így látható, hogy a diszlexia kérdésének megértése, feltérképezése egy alkalmazott vizsgálódási keretben helyezhető el: mind a kognitív nyelvészet, a kognitív pszichológia, a pszicholingvisztika, a társadalmi, didaktikai és pedagógiai ismeretek egységesítését és összegzését teszi szükségessé. E komplex jelenség kutatása tehát számos tudományterület együttműködésének eredményeképp lehetséges, s ebben a gyakorlati, társadalmi, kulturális és pedagógiai vonatkozások megértése, alkalmazási lehetőségei kulcsfontosságúak.

A előadás során betekintést nyerünk a diszlexia komplex problematikájának világába, árnyaltabb képet kapunk a társas és kognitív, elsajátítási tényezőkről melyek szerepet játszanak a megjelenésében és fennmaradásában. Így e tényezők megértése hozzájárulhat ahhoz, hogy innovatív megoldási lehetőségek rajzolódjanak ki az eltérő tudományterületeken, illetve ezek átfedési területein.

*Módszertan szekció***A szövegértés fejlesztésének jelentősége és lehetőségei
az általános iskola felső tagozatától**

Demeter Gáborné

Kulcsszavak: *olvasás, szövegértés, differenciálás, esélyteremtés*

A világ látható, hallható, tapintható körülöttünk: kezdetben az érzékszervi, észlelési élmények alapjaiban határozzák meg a fejlődő ember motivációját, odafordulását közvetlen környezete felé. A megismerés folyamatában fogalmak, képzetek formálódnak, viszonyulások, attitűdök alakulnak ki. A megismerő funkciók közül iskoláskorban emelkednek ki azok a készségek, amelyek a világról alkotott leírható, elolvasható ismeretek feldolgozását elősegítik, az írott nyelv által közvetített tartalmak elsajátítását megalapozzák. A vizuális információ befogadása (az olvasási képesség technikai oldala) és feldolgozása (a szöveg megértése, összekapcsolása a rendelkezésre álló ismeretekkel) – mint a tudatos emberi megismerés egyik alapköve – a tanulás hajtóerejévé válhat, ellenkező esetben azonban egész életre kiható kulturális szakadékot is képezhet az egyén számára. Ideális tanulási folyamat során a kinyíló ablak egyre nagyobb részt mutat meg a megismerhető valóságból: kitágul a látókör a tudás egyre magasabb szintjei felé.

Az olvasási- és szövegértési problémákkal küzdő gyermekek, tanulók életében ez a folyamat céltudatos pedagógiai támogatást igényel. Pedagógusai számára nagy felelősség, hogy nyelvünk jelrendszerének elsajátítását kompetens módon és türelmesen segítsék, szemléletükben és módszertanilag is felkészültek legyenek egyik legfontosabb készségünk megalapozásában és megerősítésében. E tudatos pedagógiai munka eredménye élethosszig kamatozik, ha az írott nyelv készség szintű elsajátítására nem célként, hanem eszközként tekintünk, amely áthatja életünk szinte valamennyi területét. Az információ- és a tudásszerzés biztos alapokon álló olvasási- és szövegértési tevékenység nélkül elképzelhetetlen. E készségek működésének pontossága, automatizmusa és gyorsasága jelentős mértékben befolyásolja az emberi életút minőségét: elérhetővé teszi a betűk, szavak, mondatok világát vagy elzárhatja a reális esélyt a társadalmi beilleszkedésre. Az olvasás és a szövegértés készségének tudatos és minden tantárgyra kiterjedő fejlesztését az általános iskolák felső tagozatainak jelentős része kevésbé tekinti feladatának. Feltételezik, hogy az alsó tagozatos olvasási tapasztalattal a diákok ezeket a kompetenciákat már eszközként képesek alkalmazni napi tanulási folyamataikban. Ez a feltételezés azonban napjainkban egyre több tanulónál bizonyul megalapozatlannak.

A tanulmány segítséget kíván nyújtani a felső tagozatban vagy középiskolában dolgozó pedagógusok számára a késői olvasás- és szövegértés fejlesztéséhez, mely nem csak az iskolai tanulás, hanem a társadalmi esélyteremtés eredményességét is támogatja.

Perszonalizált nyelvtanítás az osztályteremben: egy modell és annak alkalmazása

Nagy Péter

Kulcsszavak: *személyre szabott nyelvtanítás, one-to-one*

Kiindulásképpen az árnyékoktatásról (a fogalom Stevenson és Baker (1992) nyomán terjedt el a piaci alapon szerveződő magánoktatás iparára), azon belül a perszonalizált tanítás neveléstudományi kutatásának lehetséges irányairól: a tanuló és tanári szerepekről, kettejük interakcióiról, a tananyag szervezéséről és tartalmának fejlesztéséről szól az előadás. Ezek az aspektusok a perszonalizált tanítás egy lehetséges modelljének kereteit jelölik ki (Nagy, 2018). Mivel a tudásalapú társadalmak oktatási rendszereinek természetes változása a magántanári szolgáltatás presztízsének növekvése, az „árnyékoktatásból” való kikerülése, e folyamat során elengedhetetlen, hogy a magántanítás fentebb említett aspektusai a neveléstudományi diskurzusban a jelenleginél nagyobb hangsúlyt kapjanak, a hagyományos (formális) tanárképzési programok pedig kiegészüljenek a nonformális, informális tanításra való felkészítéssel.

Az előadás arra kíván rávilágítani, hogy a perszonalizált tanítás modellje – bár a magántanítás kontextusából kerül ki – jól alkalmazható hagyományos, intézményi keretek közt is, vagyis a perszonalizált oktatás kutatása elkerülhetetlen a tradicionális tanárképzés felől is. Ezt gyakorló és leendő tanárok bevonásával végzett akció-alapú kutatás is alátámasztja (Nemes, 2017; Zank, 2017; Mrázik, 2015). A modellt (Nagy, 2017) négy hónapos iskolai gyakorlatba ágyazott field research során teszteltük egy magyarországi nagyváros peremkerületi általános iskolájában, ennek eredményeit összegzi a jelen előadás, várható hatásként további elméleti adalékokkal szolgálva a magántanári szakma képzési és kimeneteli irányelveinek megfogalmazásához, a magántanítás aspektusainak integrációjához a neveléstudományi diskurzusba, illetve a tanárképzés gyakorlatába, közvetve pedig elősegítve a lemorzsolódásból fakadó hátránykompenzációt (Vida, 2017; Vertike, 2017).

**Inkluzivitás és egy holisztikus oktatási szemlélet felé nyitás
a PTE-ÁOK-NOK Magyar Műhelyében**

Tószegi Zsófia – Radnai Imre

Kulcsszavak: inkluzív oktatás, nyelvi kompetenciák fejlesztése, informális, kulturális és közösségi tanulás, holisztikus oktatási megoldások

A kutatásunk abból a problémafelvetésből indult ki, hogy a Magyarországra tanulni érkező, illetőleg hazatelepült magyar örökségnyelvű tanulók közoktatási intézményekbe való beilleszkedése kihívásokkal teli, mert a magyar, mint idegennyelv felmérése, oktatása és fejlesztőpedagógiája közoktatásunk egyik „mostohagyermek” (Pelcz, 2015: 1). A magyarul évfolyamuk szintjén nem beszélő és értő hallgatók felzárkóztatása jelenleg hazánkban komoly kihívást jelent a pedagógusok számára, mégpedig azért, mert nincs elég MID-szakmódszertant végzett tanító, valamint szaktanár, aki a fejlesztőpedagógusi szerepet betölthetné a közoktatási intézményekben. Jelenleg az alacsonyabb osztályokba helyezés, a differenciált oktatás és a pedagógiai szakszolgálatok által javasolt felmentésen kívül nincs más mód, mint non-formális megoldásokban gondolkodni.

Ebben az előadásban szeretnénk bemutatni a PTE-ÁOK-NOK Magyar Műhely nevű programját, mely jógyakorlatokkal szolgál régiók számára, legalábbis a felsőoktatás szintjén, ugyanis formális, non-formális és kulturális tanulási lehetőségeket is kínál toborzott nemzetközi hallgatói és más önként beiratkozó, különböző korosztályból való tanulók számára (Kozma és mtsai, 2015). A Műhely nyelvoktatói Modell-alapú módszert használnak, a MagyarOK kiadványokból hatékonyan oktat, mégpedig úgy, hogy a tanulás minden fázisában mintát ad a diáknak, amely az anyanyelvi beszélő nyelvhasználatából merít (Szita-Pelcz, 2017).

Kutatásunk eme szegmensében a Magyar Műhely tanulói összetételét vizsgáltuk és tanulóink LeaRN indexéhez gyűjtöttünk adatokat (Kozma és mtsai, 2015; Hegedűs, 2016), különösen a program közösségi és kulturális tanulás pilléreinek vonatkozásában. Egy hallgatói és oktatói kérdőív és részben-strukturált interjúk kvalitatív elemzése pedig igyekszik feltárni a modellalapú oktatás hozadékait, valamint a programban résztvevők attitűdjét egy holisztikus oktatási szemlélet nyelvoktatásba integrálása iránt (Miller et al, 2005; Ratnam, 2013). Vizsgáltuk, hogy nyitottak-e a Magyar Műhely és az angol nyelvű előképző program résztvevői egy dialogikus, interaktív, a multiperspektivitásnak teret adó, és önismeretre is reflektáló nyelvi képzésre (Kevin M. Cloninger, 2008). Ez az új perspektíva a nyelvoktatásban a megismerés és nyelvi kifejezőerő eddig még kiaknáztalak kincseit ötvözné a nyelvoktatásban, amik újabb kutatásoknak adnának teret.

Kutatásunk egyik gyakorlati jelentősége abban rejlik, hogy jógyakorlatot mutat be arra, hogy milyen nem-formális tanulási lehetőséggel járul hozzá a PTE-ÁOK-NOK Magyar Műhely a magyar, mint idegennyelv oktatásához, amíg közoktatásunk kidolgozza ezen hallgatók teljes ellátási protokollját. Másodsorban pedig egy holisztikus, inkluzív nyelvoktatás igényével minőségibb távlatokat kíván nyitni a közösségi oktatásban, ahol különböző generációk és kultúrák tagjai tanulnak egymástól dialógusban.

**Autonóm és önszabályzott tanulási utak
az informális csoportorientált foglalkoztató térben**

Medovarszki István

Kulcsszavak: informális csoportorientált foglalkoztató tér, tanuló autonómia, önszabályozó tanulás

Előadásunkban egy olyan tanulási környezetet mutatunk be, ahol a tanulásszervezés, az alkalmazott módszerek és a tanulás-tanítási stratégiák a tanulók autonóm döntéshozatalát és az önszabályozott tanulásukat támogatják. Iskolakísérletünkben a békéscsabai Jankay Tibor Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolában olyan inspiráló tanulási környezetet hoztunk létre, ahol az iskola előkészítő szakaszában támogatjuk a tanulók nemformális, implicit és látens tanulását.

Az óvoda-iskola átmenet megkönnyítése, a gyermekek igényeinek leginkább megfelelő tanulási környezet biztosítása, a csoportos foglalkoztatásban rejlő lehetőségek kiaknázása, és a kognitív fejlődés természetes ütemének támogatása érdekében létrehozott iskolai környezet a gyermekek számára inspiráló és az értelmi valamint az érzelmi érsüket is segíti. Mindemellett alkalmas arra, hogy a gyerekek saját tudásuk építői lehessenek, differenciált tevékenységeikben pedig önálló tanulási utakat járjanak be, fejlődjön önszabályozó képességük, az alapkészségeik pedig stabilan kialakuljanak. E tanulási környezet az informális csoportorientált foglalkoztató tér elnevezést kapta. Informális, mivel ellensúlyozni hivatott az intézményesült oktatás formális tevékenységeit és viszonyrendszerait; csoportorientált, mivel a tanulás szervezése során a különböző módokon szervezett csoportmunkákra épít; és foglalkoztató tér, mivel a tanítás-tanulás folyamatának középpontjába valóban a tanuló tevékenységeit, manipulációját és önmegvalósítását állítja.

Az informális csoportorientált foglalkoztató térben a pedagógusok komplex képességfejlesztést tudnak megvalósítani, egy-egy tanóra oktatási és nevelési tartalmi sokkal összetettebbek és változatosabb lehetnek, elérve ezzel azt, hogy a különböző érdeklődésű és más-más tanulási utakat bejáró tanulók azonos esélyekkel, és kellően hatékonyan, a nekik megfelelő és komfortos módon sajátítsák el a tananyagot. A tantermen belül kialakításra kerülő foglalkoztató terek integrált alkalmazásával elérhető az, hogy a tananyag feldolgozása során a hagyományos szervezési formák és tantárgyi tartalmak mellett megjelenjenek azok a kognitív és affektív elemek is, melyek szükségesek ahhoz, hogy tanulóink sikeressé váljanak az iskolai tanulás folyamatában.

Előadásunkban az informális csoportorientált foglalkoztató térben megvalósuló hatékony tanulásszervezést mutatjuk be, különös hangsúlyt fektetve azokra a tanulói tevékenységekre, melyek támogatják a tanulók egyéni tudáskonstrukcióját, a tanulás önszabályozását, a kollaboratív tevékenységeket és az élethosszig tartó tanulás támogatását. Az informális csoportorientált foglalkoztató tér tanulási terei a következő elnevezéseket kapták: (1) frontális foglalkoztató tér, (2) IKT foglalkoztató tér, (3) művészeti foglalkoztató tér, (4) kísérletező foglalkoztató tér, (5) lazító tevékenységek tere, (6) játék és mozgás foglalkoztató tere.

Hálózatok a tanulásban – Tanulás hálózatokban

Bertalan Péter – Mészáros Virág

Kulcsszavak: *hálózatok, flexibilitás, reciprocitás, kompetíció*

A 21. század a komplex hálózati rendszerek évszázada. Erős, komplex hálózati kapcsolatok nélkül a társadalmi hálózatok elveszítik stabilitásukat, megszűnik a rendszerelemek közötti ellenőrizhető, kiszámítható információáramlás, a hálózat struktúrái elszigetelődnek, eltávolodnak egymástól, felerősödik a rendszerelemek közötti bizalmatlanság, egymás kiszorításának rendszerszerű igénye. A hálózatokat alkotó erős és gyenge kapcsolatok szinergiarendszere biztosítja hálózatok rendszerelemeinek harmonikus együttélését, kölcsönös együttműködését. A gyenge kapcsolatok stabilizálják a rendszerelemek, a komplex hálózati rendszerek alkotóelemeinek variabilitását, konnektivitását. A modern társadalmi alrendszerek közül az egyik legfontosabb az oktatási alrendszer. A 21. századi gazdasági kihívásokra gyorsan kell reagálnia, flexibilitásával, a rendszert alkotó aktorok közötti korszerű, gyors információáramlással azonnal válaszolnia kell modern, komplex többretegű hálózatok által uralt modern világ által teremtett hálózati rengésekre, kataklizmákra. De miként használható a hálózatok ereje a köz-, illetve a felsőoktatásban? Azok a hálózatok, ahol a kompetícióban működő szervezetek vagy egyének tevékenységét a hálózati hierarchia integrálja stratégiai rendszerré, s amelyekben a résztvevők kooperációja révén új kompetenciák keletkeznek, a szervezeti fejlődés minőségileg magasabb szintjét, új stádiumát képviselik. A hálózati rendszerek előnye, integrációs, adaptációs, valamint innovációs potenciálja abban az egyes szervezetek vagy egyének kompetenciáit messze meghaladó hálózati alkalmazkodó képességben rejlik, amellyel az új kollektív hálózati tudás csomópontjait összekapcsolja, az elavult tudásterületeket leválasztja, esetlegesen megsemmisíti. Az oktatási és tudáspiac profitkényszere alatt működő hálózati szereplők, miközben éles, kíméletlen versenyben állnak egymással, valamint más a hálózaton kívül álló partnereikkel, a hálózaton belül és kívül is, a konkurencia és konfrontáció folyamata közben kooperálnak egymással, gyakran időleges konszenzust keresve. Különbség csak a konfrontáció- és konkurenciaharc erősségében, a kooperáció, konszenzus időintervallumában van. Pestalozzi életműve örökérvényű értékeket tár fel az élményalapú tanulás és a hálózati szinergia vonatkozásában is. A mai pedagógus szerep egy fontos fejlesztendő dimenziója a hálózatépítés, mellyel tanárként vagy egyetemi oktatóként tértől és időtől függetlenül támogathatja a reciprocitáson és a bizalmi hálón alapuló tanulás-, és tudásszinergiát építő hálózati együttműködés kialakulását.

Felsőoktatás-történet szekció

**„Kiismerhetetlen hallgatók?”
Az indoktrináció és a politikai szocializáció nem várt hatásai
a Rákosi-korszak felsőoktatási intézményeiben**

Polyák Petra

Kulcsszavak: *indoktrináció, politikai szocializáció, Rákosi-korszak, felsőoktatás-történet*

Az ötvenes évek elején az egyetemi-főiskolai pártszervezetek legfőbb feladatai közé tartozott a hallgatóság soraiba „befurakodott ellenség” leleplezése. A pártállami oktatásirányítás ennek érdekében igyekezett rendkívül sok információt begyűjteni a hallgatókról, hogy az „ellenségek” és a „barátok” körét világosan elkülöníthesse. Ezért az indoktrináció valamennyi színterén, így a marxizmus- és oroszórákon, a honvédelmi oktatáson, a különféle politikai körökön, a DISZ rendezvényein vagy éppen nyilvános fegyelmi tárgyalásokon is igyekeztek folyamatos állásfoglalásra és akár az uralkodó politikai diskurzustól eltérő véleménynyilvánításra készíteni a hallgatókat. Maguk is erősen kételkedtek azonban abban, hogy e megnyilatkozások révén vajon mennyire pontos ismereteket is képesek szerezni a diákok politikai nézeteiről. Az indoktrináció korabeli gyakorlatainak hatékonyságát feltérképező jelentések ugyanis többször is arról számoltak be, hogy az ideológiai ismeretterjesztés egyeseknek nem világnézetet, hanem praktikus tudást nyújt: a hallgatók jó része megtanul „marxista módon” beszélni. Az az aggodalom, hogy a pártszervezet valójában nem, vagy alig ismeri a hallgatók politikai beállítottságát – mivel a fiatalok nem nyilvánítják ki véleményüket az e célt szolgáló órákon és rendezvényeken –, a keleti blokk egyetemi-főiskolai pártszervezeteinek közös élménye volt.

Míg eleinte elsősorban az információhiány jelentette a pártszervezetek számára az „ellenség” azonosításának fő akadályát, 1953 után egészen más problémával néztek szembe. A Nagy Imre-féle kormányprogramból fakadó politikai enyhülés ugyanis immár központilag bátorította az „alulról jövő” bírálatot, amely a hallgatók korábbiakban nem tapasztalt aktivitásához vezetett. E fordulatot a pártszervezetek egyre csökkenő lelkesedéssel fogadták, ez ugyanis megszoruló kritikát, vitákat és egyre nehezebben megválaszolható kérdéseket jelentett. A hallgatók ráadásul éppen az indoktrináció elmúlt években kialakított formális és informális színtereit, véleménynyilvánítási fórumait és eszköztárát vették birtokba.

Előadásomban a Rákosi-korszak felsőoktatási intézményeiben zajló indoktrináció és politikai szocializáció hatásmechanizmusait vizsgálom. Kutatásom abból – az Alltagsgeschichte megközelítésmódjára alapozott – hipotézisből indul ki, hogy a hallgatók az indoktrináció folyamatában nemcsak passzív befogadók, hanem a politikai nevelés által (is) közvetített uralmi viszonyokat saját tapasztalati horizontjukon értelmezik és sajátítják el. Ez pedig egyaránt eredményezheti rendszerkonform magatartásformák célzott alkalmazását és reprodukálását (a párt fogalomhasználatának alkalmazását, az ifjúsági szervezet keretein belül végzett tevékenységekben való részvételt stb.), de elvezethet a politikai hatalom együttműködésre kényszerítő próbálkozásaival szembeni tartózkodáshoz (az aktív közreműködést igénylő tevékenységektől való távolmaradáshoz vagy különvélemények megfogalmazásához) is.

Egyetemek harmadik missziója és a hallgatói lemorzsolódás

Sitku Krisztina

Kulcsszavak: *harmadik misszió, lemorzsolódás, intézményi elköteleződés, hallgatói beágyazódás*

A felsőoktatási expanzió mentén felerősödő hallgatói lemorzsolódás kutatása csupán az utóbbi években kezdődött el Magyarországon (Fenyves és mtsai, 2017). A probléma jelentősége megkívánja annak minél teljesebb körű feltárását és több irányú megoldáskeresését. Ezek egyike lehet a felsőoktatási intézmények harmadik missziós tevékenysége, amely feltételezésem szerint megelőzheti a korai iskolaelhagyás egyes okainak kialakulását, illetve hozzájárulhat azok kezeléséhez.

A harmadik misszió mára az intézményi stratégiák részévé vált (Bander, 2011), s irányultságait, közvetlen céljait, megjelenési formáit és megvalósulási módjait tekintve rendkívül széles spektrumot ölel fel. A vállalkozói egyetem egyik friss meghatározását alapul véve (Gibb, 2013, idézi HeInnovate, 2018), vagy az elkötelezett egyetem fogalma és az egyetemi társadalmi felelősségvállalás koncepciója szerint (Gál, 2016; Hrubos, 2018; Reisinger - Dános, 2015) a harmadik missziós tevékenységek megvalósításában a hallgatóknak is aktív szerep jut, illetve maguk is haszonélvezőivé válhatnak.

Előadásomban azt kívánom megvizsgálni, hogy milyen szerepet játszhat az egyetemek harmadik missziós tevékenysége alapképzéses hallgatói lemorzsolódásának megelőzésében. Növelheti-e azok tanulási motivációját az intézményi elköteleződés elmélyüléséhez való hozzájárulásával? Hiszen a tanulási cél és az intézmény melletti kitartás gyengülése többek között a hallgató egyeteme iránti elkötelezettségének és identitásának megerősítésével, a kampusz társas kapcsolathálóiba való mélyebb beágyazódásával, valamint sokféle tevékenységeinek kampuszhoz kötésével is megelőzhető (Fenyves és mtsai, 2017; Tino, 1993, 2004; Astin, 1993; Pusztai, 2011). Ezen célokhoz pedig hozzájárulhat az intézmény tudatos harmadik missziós gyakorlata.

Kutatásom eredményeit a vonatkozó hazai és angol nyelvű szakirodalom elemzése, valamint a Dunaújvárosi Egyetem nappali tagozatú alapképzéseire járó, és az egyetem harmadik missziós tevékenységeiben részt vevő hallgatókkal készített interjúk alapján kívánom megállapítani. A vizsgált kérdés része annak a helyzetfeltáró kutatásnak, amely a Dunaújvárosi Egyetem harmadik missziós tevékenységeinek körét és eredményeit kívánja számba venni a 2015/16-os tanév óta eltelt időben, s megalapozza a doktori disszertációm témájában indítandó további kutatásaimat.

**A felsőoktatási szakképzés
a rendszerváltást követő oktatáspolitikai változások tükrében**

Mangné Kardos Zita

Kulcsszavak: akkreditált iskola rendszerű felsőfokú szakképzés, felsőfokú szakképzés, felsőoktatási szakképzés

Előadásom témája a rendszerváltást követően végbemenő változások eredményeképpen kialakult, sikeres nemzetközi előzményekkel rendelkező felsőoktatási szakképzés vizsgálata. A ma felsőoktatási szakképzésként folyó képzés közel 30 éves fennállása során a viták keresztüzében állt. Sikeres nemzetközi előzményei ellenére a magyar felsőoktatásban hosszú évekig nem találta a helyét, ami részben köszönhető annak is, hogy indításakor, szervezésekor figyelembe kellett venni a közoktatási törvényt, a felsőoktatási törvényt és a szakképzési törvényt is. Ennek eredményeként a felsőoktatási intézményekben olyan eljárásokat is kellett alkalmazni, amelyek a felsőoktatás világától idegenek voltak, miközben a képzést teljesen azonos tantervek alapján felsőoktatási intézmény és vele együttműködésben középiskola is folytathatta. A képzés jelenlegi helyzetéről a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény rendelkezik. Ez fordulópontot jelentett a felsőfokú szakképzés történetében, hiszen a középfokú képző intézmények kikerültek ebből a képzési formából, továbbá a végzetek az OKJ-s bizonyítvány helyett egy új, korábban nem ismert képzettségi szintet igazoló oklevelet kapnak. Előadásomban ennek a képzési formának a folyamatos átalakulását szeretném bemutatni elsősorban a jogszabályi háttér alapján, de röviden kitérek a képzés szerkezetében bekövetkezett és a képzést választó hallgatói csoportokban megfigyelhető változásokra is.

A PTE BTK HÖK 30 éves története

Kniesz Adrienn

Kulcsszavak: hallgatói érdekképviselés, felsőoktatás, esettanulmány

A PTE BTK HÖK 30 éves múltja tekint vissza, tevékenységi köre, szervezete azonban folyamatosan – a hallgatók igényeihez mérten is – formálódott az évek során. Kutatásomban ezt a folyamatot vetettem vizsgálat alá. A HÖK fontos munkát végez az érdekképviselés és a hallgatói közélet terén egyaránt. Feladatuk összetett, hiszen a hallgatói létszámok tekintetében a PTE második legnagyobb karán végzik munkájukat. Ehhez hozzátartozik, hogy a diákok mindennapjainak megkönnyítését és színesítését egy szerteágazó képzési struktúrában valósítják meg. Múltjuk és korábbi tevékenységük megismerése segítséget nyújthat a jelenlegi és jövőbeli önkormányzati tagok munkájában.

Kutatásomat indokolja, hogy a PTE BTK Hallgatói Önkormányzatáról az elmúlt 30 évet összefoglaló munka még nem készült. Az esettanulmány kronológiai ívet követve a hallgatói önkormányzat működésének jelentőségét és alakulását mutatja be a BTK életében. A vezérfonalat az évek során felmerülő kihívások és megoldások középpontba helyezése adja. A kutatás alapját a rendelkezésre álló dokumentumok (jegyzőkönyvek, levelezések, újságcikkek és publikációk) és személyes visszaemlékezések elemzése jelenti. Az újságcikkek bázisát különféle (időszaki) hallgatói lapok (pl. Pécsi Szelet, Pécsi Campus, Faktum, De Facto, PécsiBölcsész) jelenti.

Az elmúlt 30 év történeti áttekintéséhez szükséges az 1985. évi oktatási törvény hatásait is ismertetni, mely legalizálta a hallgatói öntevékeny csoportok működését, ezzel megteremtve a lehetőséget az egyetemisták érdekképviselését ellátó hallgatói önkormányzat létrehozására. A hallgatói mozgalmat a kor társadalmi-politikai helyzete is árnyalja, melyhez hozzá tartozott a KISZ presztízs-vesztése, a bizalmatlanság és a formális érdekképviselés átalakításának igénye kisebb-nagyobb hallgatói lelkesedéssel kísérve. A hallgatói önkormányzatok tevékenysége az országos hallgatói mozgalomba kapcsolódik be, melynek 30 éves jubileumát ünnepeljük 2019-ben.

IKT szekció

**Megosztottság a digitális eszközök használatában,
avagy mobil eszközhasználat pro és kontra**

Bartal Orsolya

Kulcsszavak: *digitális megosztottság, motiváció, tanár szerepe, m-learning*

Az XXI. századi nevelés-oktatás kihívásai közé tartozik a digitális eszközök használata a tanórákon és azon kívül. A pedagógus és az intézmény feladata, kimondva vagy kimondatlanul is az, hogy a Z és az Alfa generáció tagjait digitális állampolgárrá nevelje, és e-tudatosságra készítse fel (Ollé, 2012). Mindezt téve a tanulók esélyegyenlőségeit szem előtt tartva, az egyéni fejlődési utak támogatását segítve. Az előadásban válaszokat keresünk a digitális megosztottság (Digital divide) 2019-ben történő értelmezésére, azonban más megközelítésből, mint azt a 2000-es évek első felében és azt megelőzően a szakirodalomban tették. A hozzáférés beli megosztottság helyett a használati megosztottságra fókuszálva (Molnár, 2017). A külföldi és hazai szakirodalom 2015-től való tanulmányozásában ellentmondásos vélemények, pro és kontra tapasztalatok rajzolódnak ki a mobil eszközök tanításba való bevonását illetően. A Szilikon-völgyben már ellenkampány folyik az M-learning ellen. Magyarországon és Nyugat-Európa más országaiban is eltérő tapasztalatokba ütközünk. Feltételezzük, hogy a mobil eszközök kiaknázatlan mivolta és mindennapi jelenléte pozitív fejlesztési lehetőséget rejt magában „okosan” használva, a pedagógus célzott tutorálásával. A tanulás új útjai nyílhatnak meg, ha nem ellene vagyunk, hanem digitáliskultúra-azonos pedagógiát (Fegyverneki, 2016) alkalmazunk a tanulóinkkal. AR/VR (kiterjesztett és virtuális valóság) ott lapul a zsebekben a tanórán is. Az előadásban együtt gondolkodásra hívja a kutató a hallgatóságot más szemszögből megközelítve a fenti témát. Bírhat-e az M-learning hátrányoshelyzet csökkentő erővel? Az okoseszközök redukálhatják a digitális szakadékot (Nyíri, 2011)? Vajon a BYOD (Hozd magaddal az eszközödet!) módszer pótolhatja az eszközellátottságból eredő hiányosságokat? Egy tervezett kutatás első fázisait osztja meg az előadó az érdeklődőkkel.

Egy kísérleti tanév a Facebookon
Az olasz mint második idegen nyelv oktatása és a digitális kompetencia fejlesztése
egy szakgimnáziumban

Kendeh-Kirchknfné Farkis Tímea

Kulcsszavak: *olasz nyelv, digitális kompetencia*

Előadásomban egy szakgimnáziumban eltöltött 2 iskolai tanév során folytatott kísérlet tapasztalatait vázolom. Kutatói kérdésem a következő volt: Lehet-e teljesíteni azt az elvárást, amelyet a Magyarország Digitális Oktatási Stratégia (2016) dokumentuma fogalmaz meg: „a nem informatika tantárgyak kerettanterveiben megkerülhetetlen módon jelenjen meg a tanuló digitális kulcskompetenciáinak használata.” (p.16.). A magyarországi iskolai nyelvvoktatás szerepe és jelentősége megnőtt, amióta a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Kormányrendelet 23. § (3) bekezdés a) pontja alapján 2020-tól alapképzésre, osztatlan képzésre – a törvényben foglalt egyéb feltételek mellett – az a jelentkező vehető fel, aki legalább B2 szintű, általános nyelvi, komplex nyelvvizsgával, vagy azzal egyenértékű okirattal, azaz emelt szintű idegen nyelvből tett érettségi vizsgával rendelkezik. A gimnázium, illetve részben a szakgimnáziumok feladata a felsőfokú iskolai tanulmányokra való felkészítés. Az ombudsmani jelentés [Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-360/2017. számú ügyben (Előzmény szám: AJB-986/2016.)], mely az óraszámokat figyelembe véve kitér (p.15) a várható változásokra „A nyelvi óraszámok csökkenése a szakgimnáziumban várhatóan negatív hatással lesz a nyelvtudás fejlődése szempontjából, és nemhogy a nyelvvizsga megszerzését nem fogja előkészíteni, de a középszintű érettségire történő felkészítést is nagyon meg fogja nehezíteni.”.

A dokumentum fenti mondata az első idegen nyelvre vonatkozik, a második idegen nyelv helyzete várhatóan ennél is rosszabb a szakgimnáziumokban. Az általam kidolgozott rugalmas tanmenet, amelynek részleteibe szeretném bevezetni a hallgatóságot, arra tett kísérletet, hogy a jelenlegi jogszabályi háttér figyelembe vételével, valamint a digitális kompetenciák fejlesztésével, az IKT eszközök használatával, a közösségi médiafelületek segítségével mégis mérhető eredményeket lehet elérni. A diákok jellemzően nem rendelkeznek a digitális oktatás által megkívánt új tanulástechnikákkal valamint ismeretszerzési módszerekkel és eszközökkel, továbbá általában szociálisan hátrányos közegből érkeznek, gyakran családi problémák akadályozzák őket a tanulásban. Mindezek ellenére a csoport minden tagja „fenn van a Facebookon”, így a közösségi média által kínált lehetőséggel élve integráltam a Facebook felületét a nyelvórákba. A rendelkezésemre álló heti 2 óra keretén belül, folytatva a kísérletben bemutatott koncepciót, az esélyegyenlőség lehetőségét megadva, az élethosszig tartó tanulás perspektíváját kínáltam fel a szakgimnázium diákjainak. Erről kérdőíves felmérést készítettem az érettségi előtt álló diákokkal.

Megváltozott játékszabályok, avagy a gamifikáció felsőoktatási lehetőségei

Csikósné Maczó Edit

Kulcsszavak: *gamifikáció, játékosítás, felsőoktatás*

Jó néhány éve egyre több kutatás és tanulmány foglalkozik azzal, hogy a digitális bennszülötteknek nevezett Y és Z generáció milyen eltérő képességekkel, motivációval és igényekkel rendelkezik a korábbiakhoz képest (Fromann, 2017). A gazdaságnak és a versenyszférának létfontosságú volt, hogy a munkaerőpiacra érkező új szemléletű alkalmazottakra jól reagáljon és a cég iránti elkötelezettséget hosszú távon fenntartsa bennük. Ennek egyik leghatásosabb eszközének a gamifikáció bizonyult, ami a részvételi és előmeneteli rendszer játékosítását jelentette (Zichermann-Linder, 2013).

Bár az oktatásba előbb kapcsolódnak be a digitális kor szülöttei, mint a munka világába, mégis a tanulási rendszerek csak pár éve kezdték el felfedezni és alkalmazni a gamifikáció eszközeit, sokat tanulva és adaptálva a cégek már jól működő stratégiáiból (Prievara, 2015). De milyen módon és formában lehetnek hatékony kiegészítők az óráknak a digitális eszközök, applikációk? Egy pontrendszerrel való értékelés valóban hosszú távon motivál, vagy csak versenyhelyzetet teremt a résztvevők között? Alkalmazható-e a gamifikáció minden iskolafokon? Az előadás ezekre a kérdésekre igyekszik választ adni egy felsőoktatási játékosított kurzus tapasztalatainak és eddigi eredményeinek bemutatásával. Az alkalmazott értékelési és jutalmazási rendszer prezentálásával egyfajta módszertani segédletet is kíván nyújtani ahhoz, miként lehet ösztönözni a hallgatóknál a tanulás folytonosságát, az egyéni érdeklődéshez is köthető ismeretekben való további elmélyülést.

Óvoda, család szekció

**Az Óvodai Nevelés folyóirat címlapjainak ikonográfiai összehasonlítása
az 1953-54-es és az 1962 években**

Nemes-Wéber Zsófia

Kulcsszavak: *Óvodai Nevelés, ikonográfia, óvónő-képzés*

Előadásomban az Óvodai Nevelés havi folyóirat címlapképeinek változásait és hasonlóságait kívánom bemutatni az 1953-54-es és az 1962-es években. A képi ábrázolás tudományos megközelítésére az ikonográfia módszerét használom, amely a művészettörténet és a történettudomány határterületén elhelyezkedő tudományág.

Az óvodaügy korszakban megjelenő sajtóterméke, az Óvodai Nevelés, a Köznevelési Minisztérium folyóirata 1953-tól jelent meg. Ezért ez az első két évfolyam lapszámainak és az óvóképzésben bekövetkező változások utáni 1962. év lapszámainak összehasonlításával foglalkozom. A második világháborút követően a szocialista jövőkép jelentős társadalmi változásokat gerjesztett. Magyarországon a kétkeresős családmódel megjelenésének következtében a gyermekek elhelyezése kapcsán az óvodaügy is hangsúlyossá vált. Így az óvodáztatással szembeni igény megnövekedett, valamint az óvóképzés is jelentős változásokon esett át. A három éves képzés mellett 1949-ben megkezdődött az érettségire épülő egyéves képzés is, emellett pedig a képesítés nélkül dolgozó óvónők számára levelező képzéseket indítottak, majd 1959-ben megszűnnek a középfokú óvónőképzők és helyüket a kétéves, felsőfokú képzőintézetek vették át.

Kutatásom során a szakfolyóirat, az Óvodai Nevelés lapszámai szolgálnak primer forrásként. Kutatásom fő kérdése a jogszabályi, ideológiai és képzési változások milyen mértékben jelentek meg a vizsgált folyóirat címlapjaiban.

**„A családi nevelés kérdése (...) állami ügy”
Család és óvoda kapcsolata Magyarországon az 1950-es és 1960-as években**

Kóger Yvetta

Kulcsszavak: *óvodatörténet, szocialista nevelés, családi nevelés*

Az előadás során a szocialista nevelésügy 1950-es és 1960-as évekbeli alakulását alapul véve a család és az óvoda kapcsolatának, pedagógiai együttműködésének vázlata kerül bemutatásra.

A címként választott idézetet az óvónők kétéves egyéni továbbtanulásának útmutatójában olvashatjuk az 1950-es évek végéről (Útmutató az óvónők kétéves egyéni továbbtanulásának első háromhavi anyagához, 1959), amikor a diktatórikus államberendezés által megkövetelt „új szocialista embertípus” létrehozásának kívánalma áthatotta a nevelésügyet.

A jelzett korszakot feltáró óvodatörténeti alap kutatás egyik célja annak felderítése, hogy e kíváncsi miként jelent meg az óvodára vonatkozó dokumentumokban (pl. jogszabályi rendelkezésekben), írott forrásokban (tankönyvekben, pedagógiai szaklapokban, a Szülők Iskolája kiadványaiban), illetve annak feltérképezése, hogy az aktuális oktatáspolitikai milyen szerepet szánt ebben a családnak és az óvodának. A gyermek nevelésének alapjait ugyan a családban kapja meg, de a társadalmilag elvárt közös cél érdekében az óvodának lépéseket kellett tennie a nevelői munka egységességének biztosítása érdekében. A sajátosan kettős (szociális és pedagógiai) funkciójú óvoda vizsgált időszakot megelőző, a szociális funkciót előtérbe helyező gyakorlatában perifériás jellegű volt a szülők és kisdedóvó(nő)k együttműködése. A kutatott időszak kiválasztását többek között az orientálta, hogy a két nevelési szintér (család és óvoda) kapcsolata a II. világháborút, illetve a köznevelési intézmények államosítását követően vált szervezetté, valamint elindult az óvodák „expanziója”.

A szülők és pedagógusok kapcsolatának – kezdetben alulról kezdeményezett, majd a szocialista pedagógia keretében felülről vezérelt – folyamatáról és létrejött eredményeiről lehet tájékozódni a releváns jogszabályokból (pl. a szülői munkaközösségre vonatkozó miniszteri utasításokból, óvodai rendtartásokból), a sajtóanyagokból (pl. Köznevelés, Óvodai Nevelés cikkeiből), illetve az – időközben felsőfokúvá váló – óvónőképzés tankönyveiből (pl. Neveléstan és módszertan, Az óvodai élet megszervezésének módszertana), melyek a fő forrásbázist jelentik. A leíró jellegű, primer és szekunder forrásokra egyaránt támaszkodó, hagyományos történeti forrás-, illetve dokumentumelemzés segítségével képet kaphatunk a pedagógiával összefonódó politikai-ideológiai kontextusról, az együttműködés „helykereséséről” az óvodai nevelés folyamatában.

A kutatás jelenlegi szakaszában ugyanakkor meg kell elégednünk a család-óvoda kapcsolat rekonstruálásának bizonyos egyoldalúságával, hiszen az óvodára vonatkozó dokumentumokból csak közvetve következtethetünk a családban történetekre. Mindez mégis hozzájárulhat az óvodatörténeti horizont szélesítéséhez a kutatás fókuszába emelt szülő-óvoda kapcsolat aspektusából. Emellett pedig alapot jelenthet egy későbbi összehasonlításhoz a napjaink óvodai gyakorlatában érvényesülő együttműködési metódusok vizsgált időszakban gyökerező hagyományaira vonatkozóan.

A családi életre nevelés óvodában, iskolában a gyakorló pedagógusok szemszögéből¹

Szántóné Tóth Hajnalka – Ulleinné Gódor Alexandra

Kulcsszavak: *családi életre nevelés, intézményes nevelés, professzionális nevelés, kora gyermekkori nevelés*

A család kiemelkedő jelentőségű a gyermekek, tanulók, fiatalok erkölcsi érzékének, érzelmi intelligenciájának, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. Szeretetteljes gondoskodása, biztonságot adó légköre egyszerűen nélkülözhetetlen. A huszadik században végbemenő társadalmi, gazdasági és politikai változások a családi életre is komoly befolyást gyakoroltak. A gyorsan változó világ új követelményeket, új normákat teremtett (Vizelyi, 2006). A családok szűkebb és tágabb környezetében fellépő változások, értékrendbeli átrendeződések, a családok működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés szervezett megjelenését a köznevelésben. Az óvodai nevelés országos alapprogramjában a családi értékekre való támaszkodás kap hangsúlyt, a családi életre nevelésnek a Nemzeti alaptantervben pedig önálló, egységes területként való megjelenése megerősíti, hogy a nemzet legkisebb, ugyanakkor legfontosabb egységének, a családnak egészséges működése a társadalom és az egyén oldaláról egyaránt nagyfokú odafigyelést igényel (Engler, 2014). A pedagógiai folyamat egészét átható nevelési célok megjelennek a tantárgyi tartalmakban, a módszertani elemekben, az osztályfőnöki és az erkölcsstan órákon, az órai kereteken kívüli foglalkozásokon.

A családi életre való neveléssel foglalkozó előadásunkban röviden áttekintjük a téma elméleti keretét, a családdal kapcsolatos változásokat, ismertetjük empirikus vizsgálatunk eredményeit. A pedagógusok családi neveléssel kapcsolatos nézeteit alapvetően két kérdéskör mentén vizsgáltuk: az egyik a pedagógusok nevelési nézeteit, értékrendjét, a másik a pedagógusok a családi életre neveléshez kötődő vélekedését, hozzáállását igyekszik feltárni. A kvalitatív és kvantitatív kérdőíves kutatásunk során az alsó tagozatos tanítókat és az óvodapedagógusokat szólítottuk meg. A kapott adatok elemzésére különböző statisztikai eljárásokat alkalmaztunk. A válaszadó pedagógusok többsége egyetért azzal, hogy a családokban megváltoztak a nevelési szokások, értékek, és a családi életre nevelés egyaránt feladata a pedagógusnak is és a szülőnek is. Kutatásunk eredményei jó alapot jelentenek jövőbeni feladatok, kutatások kijelölésére az intézményes családi életre nevelés terén, továbbá az óvodapedagógus és tanítójelölt hallgatók képzésében is fontos szerepet játszhatnak.

¹ A kutatás az EFOP-3.6.1-16-2016-00007-es azonosítószámú „Intelligens szakosodási program a Kaposvári Egyetemen” című projekt keretein belül valósult meg.

Az esztergomi óvodák és a városban működő óvóképzés kölcsönhatása

Miklós Ágnes Kata

Kulcsszavak: társadalmi szervezetek, köznevelés, intézményi interakciók, nevelésszociológia

Az esztergomi óvodák társadalmi szervezetként történő vizsgálata során nemcsak az fontos kérdés, hogy hogyan gyakorol hatást egymásra a lokális mikrotársadalmi környezet és a köznevelési intézmény, hanem az is, milyen formában valósul meg az együttműködés a helyi egyesületekkel és intézményekkel. Ez utóbbiak közül igen fontos szerep jut a városban működő óvóképzésnek: mintatantervében, gyakorlóhelyeiben, a végzett hallgatók elhelyezkedésének kérdésében egyaránt figyelembe kell vennie a helyi köznevelési intézmények sajátosságait.

Az 1892-ben alapított Esztergomi Érseki Kisdedóvónó-Képző Intézet alapításától kezdődően számos ponton kapcsolódott a város óvodáihoz, mint ezt az óvóképző 1894 és 1912 között kiadott Értesítőinek beszámolóí is bizonyítják. A számos név-, fenntartó-, és strukturális változáson átesett intézmény 2013 óta a PPKE BTK Vitéz János Tanárképző Intézetének Óvó- és Tanítóképző Tanszékeként folytatja működését, de továbbra is jelentős informális és formális kapcsolatot tart fent a városi óvodákkal – részben a város óvodapedagógus-utánpótlásának kézenfekvő forrásaként, részben pedig az óvodapedagógus hallgatók csoportos és egyéni szakmai gyakorlata révén. Az Óvó- és Tanítóképző Tanszéknek jelenleg nincs az intézmény keretei között működő saját gyakorló óvodája, ehelyett három esztergomi óvoda látja el a gyakorlóhely feladatát. Ez a három óvoda, sajátos profiljuknak és egyedi Pedagógiai Programjaiknak köszönhetően (egy katolikus, egy hagyományörző és egy az egészséges életmódot előtérbe helyező óvodáról van szó) kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy a hallgatók betekintést nyerjenek a magyar óvodai rendszer pedagógiai módszertani sokszínűségébe, az eltérő tevékenység- és napirend-strukturálási technikákba. A jelen előadás arra tesz kísérletet, hogy az óvodavezetőkkel folytatott beszélgetések és az óvóképzés helyi mintatanterve felhasználásával választ keressen arra, miben nyilvánul meg a három gyakorlóóvoda és az esztergomi óvóképzés kölcsönhatása.

*Irodalom és könyvtár szekció***Női olvasói szokások a 19. századi személyes műfajok tükrében**

Maisch Patrícia

Kulcsszavak: *olvasói szokások, lánynevelés, napló, memoár*

A 18-19. század fordulójának társadalmi, technikai változásai, az oktatás és lánynevelés ügyének előremozdítása a szabadidő eltöltésének módjára, az olvasói szokásokra is hatással volt. Míg a korábbi évszázadokban jellemzően a Biblia és a hangos olvasás élvezte a prioritást a(z) elsősorban arisztokrata) nők olvasási szokásai terén, addig a 18-19. századra az új könyvnyomtatási eljárások mellett az egyre népszerűbbé váló folyóirat –és lapkiadások (melyek rendszeresen közöltek szépirodalmi műveket) lehetővé tették a magyar- és világirodalom szélesebb körökkel való megismertetését. A tárgyalt korszak olvasói szokásokkal kapcsolatos diskurzusának hazánkban külön színezetet adott, hogy a 18. század második felétől felélénkült a nyelvújítási mozgalom, ezzel pedig előtérbe került a magyar nyelv és irodalom ügye.

Kutatásomban 18-19. században keletkezett magyar nyelvű, személyes műfajú női írásokat (napló, memoár) vettem tartalomelemzés alá. A vizsgálat során arra voltam kíváncsi, ezen írások tükrében hogyan alakult az 1800-as évek első felében az egyén és irodalom kapcsolata, mely szerzőket részesítették előnyben, milyen nyelven olvastak elsősorban, s hogy az olvasói szokásokat mennyiben határozta meg az adott személy lánynevelésben való részvétele. Emellett arra is kíváncsi voltam, hogy a naplót, visszaemlékezést író nők reflektálnak-e a társadalmi elvárásokra és kritikákra (honleányi szerepek).

A primer források között Kölcsey Antónia, Slachta Etelka, Csapó Mária, Szendrey Júlia, Pulszky Terézia és Blaha Lujza írásai szerepelnek. Emellett a kutatás részben érinti a korszak egyes folyóirataiban (Tudományos Gyűjtemény, Athenaeum) megjelent, a nők olvasói szokásaival kapcsolatos szövegeket is. A kutatás szakirodalmi bázisát elsősorban Papp Júlia, Pogány György és Fülöp Géza olvasás –és művelődéstörténeti, valamint Kéri Katalin és Pukánszky Béla nőnevelés-történeti munkái jelentik.

A kutatás eredménye várhatóan vázolja a női olvasói szokások 19. századi változásait, a szépirodalom egyre népszerűbbé válását, ugyanakkor hipotézisem szerint a század első felében, a nyelvújítási mozgalom, a magyar nyelv ügyének előtérbe kerülése még nem jelenik meg az olvasói szokásokban.

Emerencia „megjavítása”, avagy a fekete pedagógia kudarca

Cseppentő Krisztina

Kulcsszavak: Gottfried Keller, Zöld Henrik, nevelésregény, fejlődésregény, fekete pedagógia

A Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskolában másfél évvel ezelőtt megkezdett történeti kutatás részeként jelen előadás ismét egy nevelődési regény, ezúttal a tizenkilencedik századi, svájci Gottfried Keller Zöld Henrikje egy epizódjának vizsgálatát tűzi ki céljául.

A szélesebben vizsgált kutatási terület az elméleti pedagógia tárgykörébe tartozik, azon belül is határterület: irodalmi művek nevelési eszményeinek vizsgálata fejlődésregényekben megjelenő informális nevelődési helyzetek alapján. A kutatás hipotézise, hogy a tizennyolcadiktól egészen a huszadik századig igen komoly népszerűségnek örvendő fejlődés- vagy nevelődésregény műfajába tartozó, hagyományosan az elfogadott kánon részeként tekintett irodalmi művek vizsgálatával visszafejthető az adott korszak nevelési eszményeinek komplexuma. Ennek a típusú kutatásnak létjogosultságát egyfelől neveléstörténeti munkák támasztják alá, melyek történeti megközelítésbe helyezve gyakran hivatkoznak irodalmi művekre. Másrészt az elméleti keretet erősítő példaként Michel Foucault *Eltérő terekről* szóló írása is idehívható, melyben a szerző irodalmi művek eltérő társadalmi térként – heterotópiaként – való felfogását, és aszerint való elemzésüket sürgeti. Ily módon a megjelenő pedagógiai jelenségek sokasága által az irodalmi művek a neveléstudomány által vizsgált területek közé tartozhatnak.

Az előadás fókuszában álló konkrét regényrészlet, Keller *Meretlein*-novellája a nagylélekzetű Zöld Henrik-regény rövid epizódja. Krónikaszerű elbeszélési módban a korszak gyermeknevelési szokásainak, szociális diszfunkcióinak erősen ironikus hangvételű kritikáját adja. Az előadásban körüljárni kívánt kérdések az alábbiak: milyen kapcsolatban áll a regényben ábrázolt jelenség a fekete pedagógia fogalmával? Hogyan illeszkedik a történet az adott időszak szélesebb társadalmi kontextusába? Mennyiben értelmezhető a narratíva metaforaként az adott időszak oktatási szokásaira? A kutatás módszereit tekintve főként a kvalitatív szövegelemzésre támaszkodva igyekszik rávilágítani egy téves társadalmi gyakorlat drámai következményeire.

**Az irodalmi önképzőkör, mint tanulási út és az önképzőköri (ifjúsági) könyvtárak
a 19-20. századi evangélikus gimnáziumokban**

Gyurcsó Júlia

Kulcsszavak: önképzőkör (irodalmi), ifjúsági könyvtár, evangélikus gimnáziumi könyvtár

Az evangélikus iskolai (gimnáziumi) könyvtárak történetét kutatva figyeltem fel a (magyar) irodalmi önképzőkörök működésére. Előadásom célja: a Budapesti Ágostai Hitvallású Evangélikus Főgimnázium Arany János Köre és a Bonyhádi Ágostai Hitvallású Evangélikus Főgimnázium Petőfi Köre működésének feltárásán keresztül – ma is érvényes – mintát, követendő példát, „jó gyakorlatot” felmutatni. Mindemellett ismertetem az önképzőköri könyvtárak állományának alakulását (gyarapodását), használatát, valamint az államosítás utáni sorsát is.

A kezdetben német nyelven oktató evangélikus gimnáziumokban a magyar nyelv gyakorlását, fejlesztését és a magyar irodalom megismerését célzó önképzőkörök történetének feldolgozásában primer forrásul szolgáltak a gimnáziumi értesítők (évkönyvek), továbbá a körök alapszabályai, jegyzőkönyvei, jelentései. Utóbbi dokumentumokban a tagdíjakból és adományokból (ajándékok útján) gyarapított önképzőköri könyvtárakra, illetve kezelőikre (könyvtárnokaikra) vonatkozó információkat is találunk.

Budapesten 1839-ben Turcsányi J. József az akkor már nagygimnázium legfelsőbb osztályának, a humanitas osztálynak tanulója – tanára, Taubner Károly ösztönzésére – felszólította „oskolatársait”, hogy a magyar nyelv tanulására és gyakorlására alakítsanak „magyar oskolát”. Elsősorban német ajkú tanulók számára, a magyar nyelvben való jártasság elsajátítását szolgáló foglalkozás szervezésére szól a felhívás. Bonyhádon az 1907/1908. tanévben alakult meg az ún. szavaló-önképző Petőfi Kör.

Adalékok a magyarországi evangélikus gimnáziumi könyvtárak 19-20. századi történetéhez gimnáziumi értesítők és az Országos Evangélikus Levéltár dokumentumai alapján

Gyurcsó Júlia

Kulcsszavak: *gimnáziumi könyvtárak, gimnáziumi értesítők (évkönyvek), Evangélikus Országos Levéltár, egyházi iskolák államosítása*

Jelen kutatás az egyházi középiskolai könyvtárakon belül a lutheránus gimnáziumok könyvtárainak probléma- és fejlődéstörténete témaköréhez kapcsolható. Egyrészt az ágostai hitvallású evangélikus felekezeti fenntartású gimnáziumi könyvtárak létrejöttének körülményeit, működését, állományának összetételét, az oktatásban és a kultúrákövetítésben betöltött szerepét vizsgálom (levéltári források, közoktatási dokumentumok, gimnáziumi értesítők, statisztikai adatok alapján, diakrón és szinkrón megközelítésben), másrészt az egyházi iskolai könyvtárak államosításának körülményeit kutatom.

A téma aktualitását egyrészt a Reformáció 500 éves jubileuma, másrészt az állami iskolai könyvtárak áldatlan állapota adta. Kutatási eredményeim publikálásával szeretném felhívni a figyelmet az iskolai könyvtárakra és szeretnék követendő mintát, hivatkozási alapot nyújtani a mai gimnáziumi könyvtárak igazgatói és könyvtárostanárai számára.

Kutatási kérdéseim: Milyen információkat közölnek a gimnáziumi értesítők (évkönyvek) az iskolai könyvtárakról? Az iskola szerves részének tekintették/tekintik-e a könyvtárat, állományát rendszeresen fejlesztették-e és ha igen, milyen forrásokból? Milyen szerepet vállaltak a magyarországi ágostai evangélikus gimnáziumok könyvtárai a képzés általános és tudományos kiszolgálásában? Milyen fenntartói és használói elvárás érvényesült az evangélikus gimnáziumok könyvtárainak gyűjtőköre (az állomány összetétele) és a dokumentumok visszakereshetővé tétele (katalogizálása) terén? Van-e lényegi eltérés a felvidéki és az erdélyi szász evangélikus gimnáziumok német nyelven megjelentetett évkönyvei és a magyar nyelvű értesítők szerkezeti felépítése és tartalma között? Milyen hazai statisztikák tartalmazzak az ág. evangélikus gimnáziumi könyvtárakra vonatkozó adatokat?

Feltérképeztem a 19-21. századi Magyarország területén található ágostai evangélikus középiskolák térbeni és időbeni megoszlását, az állami és más felekezeti iskolákhoz viszonyított arányát. Az ágostai evangélikus középiskolai és azon belül a gimnáziumi könyvtáraink történetének teljességre törekvő ismertetése még feltáratlan területe (fehér foltja) a neveléstudománynak. Előadásomban ehhez szolgálok néhány adalékkal.

*Oktatástörténet II. szekció***A matematika érettségi súlya a két világháború közötti Magyarországon**

Hosszúné Papp Éva

Kulcsszavak: *matematika érettségi, gimnázium, reálgimnázium, reáliskola, lánygimnázium, felsőoktatás*

Napjainkban fontos változások zajlanak az érettségi vizsga szabályozása körül. Közel másfél évtizede vezették be a kétszintű érettségi rendszert, és nemsokára az emelt szintű érettségi vizsga kötelező lesz, ha valaki egyetemen vagy főiskolán szeretne továbbtanulni. A jogalkotók újra és újra végiggondolják az érettségi, ezáltal a felsőoktatási intézményekbe való bejutás szabályozását. Ez így volt a két világháború között is.

Az első világháborút követő időszakban, 1924-ig a dualizmus rendszerében kialakult keretek között folyt a középiskolai oktatás, ami azt jelentette, hogy a fiúk számára lehetőség volt a gimnázium elvégzésére, amelyben a matematika oktatás mind óraszámát, mind tananyagát tekintve periferikus tantárgynak számított. Ezzel szemben a reáliskola nemcsak a modern nyelvek oktatását és a természettudományos tantárgyak oktatását tekintette fontosnak, de a matematika is nagyobb szerepet kapott. Ez az iskolatípus készítette elő a műszaki felsőoktatás alapjait. A korszakban megjelenő lánygimnáziumok matematika oktatása más célokat követett, mint a fiúké.

Az 1924-ben induló klebelsbergi középiskolai reformok három fiú és három lány középiskola típust hoztak létre. A matematika szerepe mindegyikben más volt, azonban az egységes érettséggel a végzős diákok számára egyformán megnyitotta az egyetem kapuit. Gondot jelentett viszont az, hogy nagyon különböző tudásszintű tanulók érkeztek az egyetemekre. Ezt a problémát a középiskolák rendkívüli tantárgyak bevezetésével próbálták orvosolni. 1935-től a hómani reformok létrehozták az egységes gimnáziumot, illetve 1938-tól a felső szakiskolákat „gyakorlati irányú középiskolákká” minősítették, amelyek szintén érettségi bizonyítványt adtak.

Amint látható, bő két évtized alatt több alkalommal is jelentősen átalakították az oktatási rendszert, és benne a matematika tanítását. Úgy gondolom, hogy a téma bemutatása a napjaink középiskolai oktatásának megújítását célzó vitákhoz is hasznos adalékokkal szolgálhat.

**A Pécsi Erzsébet Tudományegyetemhez kötődő bajtársi egyesületek
a két világháború között**

Raposa Vivien Kitti

Kulcsszavak: Bajtársi Egyesületek, Turul Szövetség, Foederatio Americana, corporatió, ifjúsági mozgalmak, Pécsi Erzsébet Tudományegyetem, tevékenység, szellemiség, ideológia, oktatáspolitikai

A dolgozatom elsősorban szervezettörténeti jellegű, mely módszertani szempontból, egyrészt kronológiai, másrészt tematikus rendben közvetíti a kiválasztott témát. Elsődleges cél a két világháború között működő legfontosabb bajtársi egyesületek: a jobboldali irányultságú Turul Szövetség és a katolikus jellegű Foederatio Americana szervezeti felépítésének, országos hálózattá bővülésének, szokásrendjének és célkitűzéseinek megismertetése. Ezen belül egy regionális kerület, vagyis Pécs városához és a pécsi Erzsébet Tudományegyetemhez köthető corporatióinak jellemzése és munkásságuk elemzése, mind ezt beleágyazva egy korszellemet illusztráló és annak az egyesületekre kifejtő hatását szemléltető keretbe.

A bajtársi egyesületek arculatát és tevékenységét nagymértékben befolyásolta a kor szellemisége és ideológiai meghatározottsága, így a dolgozat alaposan tárgyalja a kor nemzeti szellemét és a két világháború közötti időszak oktatáspolitikáját. Részletezésre kerül az egyetemi ifjúsági mozgalmak új kereteinek kialakulása 1919 és 1921 között, majd kitér az egyes bajtársi egyesületek jellemzésére, köztük, hogy a Turul és az Americana milyen ideológia hasonlóságokkal és különbségekkel rendelkezett, illetve a szervezeti felépítésük milyen módon valósult meg.

Szűkítve a kört bemutatásra kerül a pécsi Erzsébet Tudomány Egyetem keretein belül működő tagegyesületek és, hogy a Horthy-korszak során mik jellemezték a munkásságukat Pécshez kötődően. Ezek között nem csak a város nevesebb rendezvényein, felvonulásain való részvétel, kulturális előadások, zenés és táncos matinék rendezése, hanem kiemelkedő helyet foglaltak el a karitatív és jótékonyági programok is. Az egyesületi események, a lakosság katonai kiképzése és lelki gondozása is szép számban szerepeltek a tevékenységi listán. Mindemellett a diákjóléti intézkedéseket sem szabad figyelmen kívül hagyni. Emellett az egyes tanévek során számos esetben találkozunk antiszemita tartalmú tüntetésekkal, melyeken a numerus clausus fokozott betartását követelték.

Dolgozatom elkészítése során az Erzsébet Tudományegyetem Rektori Hivatalának a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Levéltárban őrzött iratait és az egyes karok dékáni hivatalainak feljegyzéseit használtam fel az 1923 és 1944 közötti intervallumban. A levéltári forrásokon túl az országos és helyi napilapok is sokat foglalkoztak a bajtársi egyesületek működésével. Ezek közül a Pécsi Napló és a Pécsi Lapok cikkeit vizsgáltam át részletesen, de felhasználtam a Pesti Hírlap, Pesti Napló és Dunántúl napilapok oldalain megjelenő írásokat is.

Érdemes ismertetni a témában keletkezett legfontosabb hazai szakmunkákat. A Bajtársi Egyesületek bemutatásához több tanulmány is alkalmazásra került. Ezek közül a legfontosabbnak Kerepeszki Róbert, Ladányi Andor, Rozs András és Ujváry Gábor munkái, míg a Horthy-korszak és annak oktatáspolitikájának szemléltetéséhez Dévényi Annától, Gözsy Zoltántól, Romsics Ignáctól és Zeidler Miklóstól kerültek művek hasznosításra.

**„...Tartsuk szem előtt a gyermeket!” – Tanítóképzés és pedagógussá válás
a két világháború között a Dél-Alföldön**

M. Pelesz Nelli

Kulcsszavak: *tanítóképzés, pedagógussá válás, professzió*

Amint a társadalom állandó kölcsönhatásban van a nevelés világával, tehát egyfelől az oktatás folyamatosan reagál a társadalmi kihívásokra, úgy a nevelés-oktatás is felmutat olyan jelenségeket, amelyek a társadalommal kialakított komplex viszonyrendszert módosítják. Napjaink pedagóguskutatói trendjeinek egyik fontos iránya a pályaszocializáció vizsgálata. A professziókutatások során egyrészt a pedagóguspályával kapcsolatos presztízsvizsgálatok mutatnak rá a szakma társadalmi beágyazottságának mértékére, a pályaválasztást és az identitásképzést befolyásoló tényezőkre, másrészt a gyakornoki-mentori rendszer vizsgálatával kapcsolatos kutatások segítik a pályára lépők integrációja kapcsán felmerülő kérdések megválaszolását. A jelenség komplex, ezért a téma megközelítéséhez több szempont figyelembevételére van szükség.

Az új, konstruktivista paradigmára alapozó köznevelési stratégia alapvető szervező elve a minőségi pedagógiai kultúra. Összetevőinek és ezek dimenzióinak elvi vizsgálatán túl a pedagógusképzésnek és a gyakornoki programnak adekvát gyakorlati válaszokat kell adniuk az aktuális kihívásokra, hiszen a fent említett cél megvalósítása csak a kezdő pedagógusok érdemi szakmai támogatásával érhető el. A támogatás mikéntjének kidolgozásához, módosításához nagymértékben hozzájárulnak a pilotprogramok eredményeit bemutató aktuális elemzések, de érdemi tanácsok fogalmazhatók meg a téma történeti szempontú kutatása során is.

A felmerülő problémák sok tekintetben különböznek ugyan, de ha lehántjuk a pusztán a korszellemnek köszönhető külső rétegeit, láthatjuk, a kérdés magva ugyanaz. A pedagógussá válás folyamatának régen és most megfogalmazódó emberi és szakmai kihívásai is tartalmazznak közös elemeket. Neveléstörténeti szempontú előadásomban ezek vizsgálatára vállalkozom, elsősorban a két világháború közötti időszakra fókuszálva, különösen a tanítóképzés és tanítónak válás folyamatát állítva a középpontba.

A szegedi tankerületben keletkezett iratok: iskolai értesítők, tanulmányok, folyóiratcikkek, értekezleti jegyzőkönyvek, egyéb iratok alapján megkísérlem felvázolni az említett térben és időben, a professzió társadalmi megítélésével és a kezdő pedagógus pályára állásával kapcsolatban folytatott vitákat, és a kialakított stratégiák főbb jegyeit. Megállapításaim egy része bizonyos mértékig párhuzamba állítható a mai pedagóguskutatók által feltett, fent bemutatott kérdésekkel, ezért továbbgondolásuk hozzájárulhat érdemi megválaszolásukhoz.

Szent-Györgyi Albert kézirat a tehetségről, az iskola világáról

Takács István

Kulcsszavak: *lángész, tehetség, iskolarendszer*

Szent-Györgyi Albert vélhetően az 1945-47 között – amikor az Országos Köznevelési Tanács elnöke volt – írhatta a I. Lángész, tehetség és hajlam és II. Tanügyi reform és dilettantizmus címmel azt a dolgozatát, amelyben a lángelme, lángész meghatározásán túl a tehetség felismeréséről, gondozásának lehetőségeiről, a nevelés feladatairól értekezik. Külön gondolatokat szentel a tehetséggutatásnak. Hosszan tárgyalja dolgozatában a nevelő lehetséges feladatait – különösen abban a kontextusban, hogy a nevelés intézményrendszerének miként kellene működni: „...fel kell szabadítanunk az iskolát attól a nyomasztó szellemtől, mely minden egyéniségét elvette és a tanítóból szürke kishivatalnokot csinált. A tanító ébredjen tudatára, hogy ő alkotó, művész, kutató, a gyermeki lélek szobrása és zenésze.”

Az írás második, tanügyi reformmal foglalkozó részében saját élményei felemlítésével kezdi elmélkedését Szent-Györgyi. Az iskola alkalmatlanságának ostromozását annyiban enyhíti, hogy annak működési lehetőségeit a társadalom által meghatározottnak tételezi: „Talán túl egyoldalú vagyok, ha az egész bajt az iskolára tolom, hisz azt a lelketlen iskolarendszert is már ez a korszellem hozta, ez olyan circulus-viciosus, az egyik segíti a másikat és nehéz megmondani, hogy a kör hol kezdődik.”

Az iskolarendszer átalakításának legfontosabb alakja Szent-Györgyi szerint a tanító maga. Nem hiszi, hogy központi elképzelésekkel lehet jó iskolát létrehozni. Ellenkezőleg, azt gondolja, hogy a tanító – még ha hibázik is olykor – a maga világának megreformálásával alakíthat ki olyan optimális helyzetet az iskolában, ahol a diákok jól érzik magukat. A gépírással készült, s a szerző kézírásos javításait tartalmazó írás ismereteink szerint eddig nem került publikálásra.

Várkonyi Nándor életművének pedagógiai szempontú vizsgálata

Hegedüs András

Kulcsszavak: tudásátadás, irodalomtörténet és oktatás, forrásfeltárás

Kutatásomban Várkonyi Nándor (1896-1975), a neves pécsi irodalmár, szerkesztő és könyvtáros munkásságát vizsgáltam abból a szempontból, hogy az általa megírt könyvek, tanulmányok és cikkek értelmezhetők-e pedagógiai, oktatástörténeti szempontok alapján.

Várkonyi tanári tevékenysége két nagy szakaszra bontható, az 1920-as években arisztokrata ifjak magántanítója volt, míg 1935-től 1945-ig egyetemi magántanárként dolgozott Pécsen. Különösen a második szakaszban elkészített munkáit vettem górcső alá, hiszen aktív oktatói évei alatt megszületett tanulmányai diákjai számára is segítséget nyújthattak órái teljesítésében.

Első jelentős munkája, A modern magyar irodalom (1880-1920) ugyan még oktatói évei előtt született, de mivel ezt adta be doktori disszertációjaként, mindenképpen úgy kell rá tekintenünk, mint későbbi irodalmi monográfiái megalapozására. Az évek során a BTK-n általa megtartott kurzusok (pl. Újabb magyar irodalom összefüggései a külföldi irodalmakkal vagy Az elszakított magyar területek magyar irodalomtörténete) alapján láthatjuk, hogy tudományos írói munkássága összekapcsolódott oktatói tevékenységével, így nem pusztán bölcséleti, de tanári szempontból is értékelhetőek voltak.

Vizsgálatom célja annak feltárása volt, hogy a Várkonyi által magántanári évei alatt elkészített munkái mennyiben tekinthetők egyetemi jegyzeteknek, mennyit profitálhattak belőle tanítványai. Kutatási módszerem a személyes- és publikus források tartalmi elemzésén, valamint a szakirodalmi források összevetésén és feldolgozásán alapult. Felhasznált forrásaim a teljesség igénye nélkül: Bertók László: Várkonyi Nándor bibliográfia; Kende Kata (szerk.): Várkonyi Nándor élete képekben; Nagy Imre: Várkonyi Nándor – Portré és tabló; Várkonyi Nándor: Pergő évek; Várkonyi Péter: Várkonyi Nándor öröksége.

Kutatásom várható és reménybeli eredménye, hogy segítségével jobban érthetővé válnak Várkonyi oktatói tevékenységének és tudományos munkásságának összefüggései, és talán választ kaphatunk arra is, hogy vajon művei képviselhetnek-e napjaink diákjai számára is értéket, tudománytörténeti jelentőségükön túl.

*Gyógypedagógia szekció***Autizmus spektrum zavar jelei a korai motoros funkciókban**

Di Blasio Barbara – Herceg Xénia

Kulcsszavak: autizmus spektrum zavar; korai motoros funkciók; korai intervenció

Az autizmus spektrum zavar egy tág spektrumon mozgó, az idegrendszer genetikailag erősen determinált fejlődési zavara (Balázs, 2006). Ez az egyik leggyakrabban előforduló pervazív fejlődési zavar, amelynek klinikai képe nagyon sokszínű, de az egységességét az úgynevezett „autisztikus triász/diád” mutatja (Stefánik, 2016). Számos nemzetközi kutatás foglalkozik az autista gyermekek korai mozgásfejlődésével. Tapasztaltunk szerint azonban magyar nyelven nincs ehhez a témához megfelelő szakirodalom, illetve az autista gyermekek korai mozgásfejlődése ezidáig hazánkban nem keltette fel a kutatók érdeklődését. Ezzel szemben a nemzetközi szakirodalomban, tanulmányokban, kutatásokban egyre nagyobb hangsúlyt kap a korai fejlesztés és intervenció annak felismert jelentősége miatt.

Az utóbbi években az autista gyermekek mozgás zavarának leírása jelentős teret nyert a nyelvi rendellenességek, a társadalmi kapcsolatok és a környezetre adott reakciók zavara mellett (Mari, 2003). Kutatások arról számolnak be, hogy az élet első néhány életévében az autista kisgyermekek látszólag tipikusan fejlődnek. Ugyanúgy elérik a különböző fejlődési mérföldköveket, mint ép társaik, és az is előfordul, hogy sokkal előbb vagy sokkal később, mint kortársaik. Leírják, hogy az autista gyermekek mintegy fele tipikusan fejlődik 1-2 éves koráig, amikor megjelennek az első autista tünetek (Edelson, 1999). A kutatási eredmények alapján leírták, hogy hat hónapos korban még nem található szignifikáns különbség az autizmussal diagnosztizált és a normál fejlődést mutató gyermekek között az alábbi területen: nagymozgás, finommotorika, vizuális észlelés, receptív és expresszív beszéd. Ez az állapot a tizennegyedik hónapra megváltozik, mikor már minden területen különbséget érezhetünk, és ez a különbség huszonegyedik hónapra sem mérséklődik (Landa, Garret-Mayer, 2006). A gyermek mozogva fedezi fel a világot maga körül, így szerez tapasztalatokat, információkat majd ezeket a megszerzett élményeket az agyi struktúrák integrálják és megalapozzák a későbbi képességeket, készségeket, a kognitív funkciókat, nyelvfejlődést, testsémát, stb.

Gyógytornásként és gyógypedagógusként arra keressük a választ, hogy az autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermekek esetén milyen korai mozgásos ráutaló jeleket, tüneteket azonosíthatunk. Hipotéziseink szerint az autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermekek már korai életkorban motoros eltéréseket mutatnak a tipikusan fejlődő társaikétól. Illetve a motoros eltérések vonatkoznak az időbeli és kivitelezési eltérésekre egyaránt. Kutatásunkban csoportos mintavételt alkalmaztunk, a két csoportból véletlenszerű mintát vettünk, saját szerkesztésű kérdőíves vizsgálatot végeztünk. A kérdések a tipikus fejlődésmenetű, illetve autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermekek korai mozgásfejlődésének megismerésére irányultak. Eredményeink, a nemzetközi kutatásokban leírtakhoz hasonlóan, igazolják, hogy a szülők a gyermekük mozgásfejlődésében már korai életszakaszban érzékelik az atipikus fejlődésmenetet.

**Beszédhangok kiejtésének és percepciójának fejlődése
alsó tagozatos tipikusan fejlődő és hátrányos helyzetű tanulók körében**

Zajdó Krisztina – Cséber Dominika

Kulcsszavak: beszédhang-kiemelés, beszédhang-differenciálás, kultúrtechnikák, hátrányos helyzet, tipikusan fejlődő

A beszédképességek megfelelő szintű fejlettsége elengedhetetlen az olvasás és az írás elsajátításához. A beszédhang-kiemelési képességek fejlődésének feltérképezése az óvodás és iskolás gyermekek körében szükséges ahhoz, hogy szakmailag megalapozott, evidencia-alapú időzítéssel és módon történhessen a kultúrtechnikák tanítása. A magyar fonetikai és fonológiai, valamint logopédiai kutatások sajnos a mai napig adósak a magyar gyermekek és tanulók beszédhang-elsajátítási sajátosságainak teljes körű feltérképezésével, hiszen egy 1975-ös, mára már teljesen elavulttá vált eredményeket közlő projekten kívül csak néhány - sok esetben módszertanilag is komolyan megkérdőjelezhető - kis mintás tanulmány készült ebben a témakörben.

A jelenlegi kutatás előfutára egy 2016-ban általunk végzett felmérés, mely 300 gyermek vizsgálata alapján megállapította, hogy az 1975-ben mért adatokhoz képest a ma magyarul tanuló, egynyelvű, tipikusan fejlődő gyermekek egyes beszédhangcsoportok kiejtése és percepciója tekintetében is jócskán alulteljesítenek. A kutatás eredményei azt mutatták, hogy a 6 éves, iskolát kezdő gyermekek nem állnak a beszédfeldolgozás olyan fokán, mely hatékonyan tudná támogatni az olvasás és az írás elsajátítását. E tanulmány folytatásaként jelenlegi kutatásunk tipikusan fejlődő és hátrányos helyzetű tanulók beszédhang-kiemelési és beszédpercepciói képességeit vizsgálja. A kutatás első fázisában 40 tipikusan fejlődő alsó tagozatos, és 40 hátrányos helyzetű 1-4. osztályos tanuló vesz részt, minden osztályfokon 10-10 fő a két csoportból. A beszédhangok kiejtését a teljesség igényével, összesen 4 fonológiai helyzetben vizsgáljuk: szó eleji, szó belseji, szóvégi helyzetekben és (mássalhangzóknál) torlódás esetén. A tanulók képek és segítő-irányító kérdések alapján 110 szót ejtenek ki, modellálás nélkül. A beszédhangok differenciálását egy általunk összeállított szóssorral végezzük, melyek minimál-párokat tartalmaznak. A kutatást az egyetemünkön működő Humán Kutatás- és Tanulmányi Bizottság engedélyezte.

Az előzetes eredmények alapján elmondható, hogy a tanulók különösen sok hanghibát ejtenek a többszótagú szavak esetén. Torzított ejtés mind a magánhangzók, mind a mássalhangzók esetén előfordul. Összességében igaz, hogy az 1975-ös eredményekhez képest jelentősen több a helytelenül ejtett és érzékelt hangok száma. Eredményekkel jelenleg csak a tipikusan fejlődő gyermekek köréből rendelkezünk. A hátrányos helyzetű gyermekeket a következő néhány hétben fogjuk tesztelni. Az eredmények alapján az előadás javaslatokat fog megfogalmazni a kultúrtechnikák elsajátításának időzítése és módja kérdésében.

**Felső tagozaton tanuló sajátos nevelési igényű gyermekek
személyközi probléma megoldása**

Krausz Anita

Kulcsszavak: SNI, általános iskola, személyközi problémák megoldása

Életünk során számos problémával (nézeteltéréssel, vitával, összetűzéssel) szembesülünk, melynek megoldása gyakran a felnőttek számára is gondot okoz. Vizsgálatunkban általános iskolás gyermekek problémamegoldására, ezen belül is a szociális problémák megoldására voltunk kíváncsiak, mivel az iskolában folyó munka alapvető feltétele a személyközi problémák kezelése. Kutatások igazolják, hogy a gyermekek probléma megoldása az életkor előrehaladtával egyre szorosabb összefüggést mutat a tantárgyi teljesítménnyel, tehát az oktatáson túl, a pedagógusok feladatának részét képezi ezen problémák megoldásának segítése. A tipikusan fejlődő iskoláskorú gyermekek szociális probléma megoldásával az elmúlt években több tanulmány is foglalkozott (Kasik-Gál, 2014; Kasik, 2015), azonban a sajátos nevelési igényű gyermekek probléma megoldásáról, ezen belül is a személyközi problémák megoldásáról viszonylag kevés szó esett. Ebből adódóan, vizsgálati mintánkat sajátos nevelési igényű tanulók alkották. Az általános iskola felső tagozatán tanuló hetedik és nyolcadik évfolyamos tanulók (N=188) egy önbevallásos kérdőívet töltöttek ki a személyközi problémákról, illetve egy szintén önbevalláson alapuló kérdőívet az iskolai teljesítményükről. Kutatásunk célja a sajátos nevelési igényű tanulók szociális problémáinak feltárása volt, a mérőeszköz itemei az osztálytársakkal és a kortársakkal kapcsolatos problémák köré szerveződtek. Vizsgálatunk eredménye visszajelzést nyújt a gyermekekkel foglalkozó szakemberek és leendő pedagógusok, gyógypedagógusok számára, rávilágítva a személyközi problémák megoldásának tudatos és célzott fejlesztésére.

Kísérleti kutatás a fogyatékoság érzékenyítésben

Koller Inez Zsófia

Kulcsszavak: kísérlet, fogyatékoság érzékenyítés, diszkrimináló rendszer

Az előadás egy folyamatban lévő kutatás már lezárult szakaszát mutatja be. A kutatás egy kísérlet keretében tárta fel a fogyatékos emberekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés társadalmi hátterét. A kísérlet során mesterségesen teremtettünk egy a fogyatékoságot hátrányosan megkülönböztető rendszert. Fogyatékosággal ruháztunk fel néhány résztvevőt és megbélyegeztük őket, kizártuk őket egy olyan döntéshozási folyamatból, amely róluk szólt. A többi résztvevőnek látszólagos hatalmat adtunk, de alapvetően az általunk hozott diszkriminatív szabályok követésére kényszerítettük őket. A kísérletben konformitás-tesztet végeztünk, vagyis azt néztük, hogy egy morálisan nehezen elfogadható helyzetet mennyire tolerálnak, ebben a viselkedésben hogyan hat rájuk a rendszer. A kísérlet résztvevői egyetemi hallgatók és középiskolai diákok voltak. A teszteket eddig két rendezvényen végeztük el, a Társadalmi Befogadás Szakkollégium IV. Jövő-Kép Workshopján két magyar és két angol nyelvű csoporttal, valamint a holland HAN Egyetem International Week rendezvényén négy holland csoporttal, angol nyelven. A kötött korcsoportok miatt a többnyelvűség a társadalmi sokszínűség reprezentációját alapozta meg. Az eddig elvégzett tesztek száma nyolc, míg a résztvevők 138. A kísérleti tesztek érdekes eredményeket hoztak, egyrészt az összes csoport képes volt időben végrehajtani a nekik kitűzött feladatot, másrészt a résztvevők arról számoltak be, hogy a tesztek során egészen új tapasztalatokat szereztek, elsősorban saját magukról, arról, hogy mi módon vesznek részt diszkrimináló tevékenységben anélkül, hogy ennek tudatában lennének. A kutatás célja egyrészt további tesztek elvégzése, másrészt a fogyatékoság érzékenyítő tréningek módszertani bázisának gyarapítása.

**Oktatás és munkaerő-piaci integráció kapcsolata
a fogyatékkal élők rehabilitációjában**

Meiszneré Kuklek Noémi

Kulcsszavak: oktatás, munkaerő-piaci szolgáltatások, életminőség, hátrányos helyzet

Az Európai Unióban napjainkban mintegy 80 millió ember él valamilyen fogyatékossgal. Fontos részét képezik a társadalomnak a megváltozott munkaképességű fogyatékos személyek, ezért nem elhanyagolandó a velük való törődés, a társadalmi integráció, az oktatásban történő részvétel, a foglalkoztathatóság elősegítése, melyet innovatív programokkal és együttműködések kialakításával, továbbá munkáltatói szemléletformálással és a társadalmi tudatosság növelésével, érzékenyítés révén lehet és kell megvalósítani. A fogyatékos emberek teljes értékű társadalmi-gazdasági részvétele gyakran ütközik akadályokba, jelentős arányukat sújtja szegénység. A társadalomba való teljes integráció alapja az egyének készségeinek, képességeinek kialakítása az oktatás során. Ezt követően pedig a munkavállalás, ami a munkaerő-piaci részvételt jelenti. Ez teszi lehetővé, hogy aki dolgozik értelmes és környezete számára hasznos feladatot végezzen, ő nem magányosodik el, nem lesz a „szobába” bezárva.

A tanulmányunk első részében az Európai Unió közös foglalkoztatás- és szociálpolitikáját, szabályozási keretek lényegi elemeit mutatjuk be. A második részben Ausztria és a Visegrádi Egyezményben szereplő országok tekintetében vizsgáljuk az egyes államokra jellemző a sajátosságokat, szabályozási mechanizmusokat. A harmadik rész az oktatás, munkaerő-piaci integráció társadalomra, egyénre gyakorolt hatásait ismerteti. Továbbá vizsgáljuk az összefüggéseket az oktatás, a rehabilitáció és annak életminőségre gyakorolt hatásai között. A vizsgált országok és az Európai Unió közös célja, hogy növelje a gazdaság teljesítőképességét, amelynek fontos eszköze az oktatás, a munkaerő-piaci integráció fejlesztése, a megfelelő infrastrukturális, személyi feltételek biztosítása és a pénzügyi ösztönzők bevezetése.

Tanterv- és tankönyvelemzés szekció

19. századi német és magyar nyelvű népiskolai olvasókönyvek szerkezetének összehasonlító elemzése

Méreg Martin

Kulcsszavak: neveléstörténet, tankönyvtörténet, adaptáció, összehasonlító tankönyvelemzés

Az olvasókönyv mint taneszköz a 18. század végén jelent meg az elemi iskolai oktatás gyakorlatában. Fejlődésének története az oktatási rendszerek kialakulásának kontextusában értelmezhető. Vizsgálatához ezért egyrészt figyelembe kell venni az állam által ellenőrzött oktatási rendszerek kialakulását és intézményesülését, a kötelező közsoktatás bevezetését, a tanítási módszerek fejlődését, illetve a pedagógus pálya professzionalizációját – hogy csak a legfontosabbakat említsük. Mivel ezek a folyamatok nem egymástól függetlenül mentek végbe Közép-Európában, elengedhetetlen a komparatív szemlélet érvényesítése is. Másrészt szükség van magának az olvasókönyvnek mint neveléstörténeti forrásnak az elemzésére is. Míg a fent említett kontextus kidolgozásához nagyobb mennyiségben áll rendelkezésre szakirodalom, addig az olvasókönyvek műfaji sajátosságai, didaktikai felépítése, nyelvi megalkotottsága a kevésbé kutatott témák közé tartozik.

Jelen vizsgálat célja ezért, hogy 19. századi német és magyar nyelvű népiskolai olvasókönyvek szerkezetének összehasonlító elemzésével járuljon hozzá a tankönyvtörténeti kutatásokhoz a következő kérdések mentén. Mi jellemző az olvasókönyvek didaktikai felépítésére? Mely témákat milyen arányban tartalmaznak? Milyen hasonlóságok és különbségek mutathatók ki a magyar és német nyelvű olvasókönyvek között? Az összehasonlító tankönyvelemzés a terjedelemelemzés módszerére épül, mérési egysége a negyed oldal. Az elemzés mintáját tíz magyar és tíz német nyelvű elemi népiskolai olvasókönyv adja. Az olvasókönyvek szerkezeti sajátosságainak feltárása további kutatások előfeltételét jelenti, amelyek az olvasókönyv műfajának fejlődésére, használatára, tantervekkel való viszonyára és a közvetített tudás tartalmára irányulnak.

**Az elemi iskolai tanítóképzés Kárpátalján a dualizmus korában
– tantervek tükrében**

Csoóri Zsófia

Kulcsszavak: tanítóképzés, tantervek, Kárpátalja, dualizmus kora

A kutatásunk a kiegyezés utáni kárpátaljai tanítóképzés fejlődésével foglalkozik. Figyelmet fordít a törvények mellett a tantervi szabályozás problematikájára is. Kárpátalja területén a jelzett időben három tanítóképző működött: Ungváron egy görög katolikus tanító- és egy tanítónőképző intézet, valamint Munkácsen egy állami tanítóképző intézet. Magyarországnak egyik legvegyesebb nemzetiségű (ruszin, magyar, szlovák, német, román) és vallású (görög és római katolikus, református, evangélikus, görögkeleti, zsidó) vidéke ez. Jelentős gazdasági és társadalmi különbségeket és feszültségeket mutatott az ország más tájegységeihez viszonyítva.

Célkitűzésünk kettős: egyrészt az intézmények történetének feldolgozása, másrészt pedig neveléstörténeti elemzés, azaz annak vizsgálata, hogy hogyan befolyásolta az állam szerepvállalása a tanítóképzés színvonalát a dualizmus korában. Kutatásunk során kvantitatív adatelemzést, valamint forráselemzést végeztünk. Elsődleges forrásként a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár dokumentumait, az Országos Széchényi Könyvtár és az Ungvári Nemzeti Egyetem Könyvtárának gyűjteményeit vizsgáltuk (tantervek, órarendek, vizsgafeljegyzések, jelentések, naplók, jegyzőkönyvek, bizonyítványok stb.). A kutatás szekunder forrásként használja fel Németh András a pedagógusképzés fejlődési folyamatait bemutató műveit (1990, 2012), Donáth Péter (2008), Dráviczki Sándor (2005), Szakál János (1934) tanítóképzés történetéről szóló munkáit.

A kutatás hozzájárul a kiegyezés utáni kárpátaljai tanítóképzés fejlődéstörténetének bemutatásához. A vizsgált időszakban alakultak az akkori európai oktatási folyamatok hatásának következtében a kárpátaljai tanítóképzés hagyományai.

**„Bepillantást engedni a csoda világába...:” – de hogyan?
A narratív pedagógiatörténeti módszer rövid bemutatása egy 1947 és 1948 között
készült felmérés interjúi alapján**

Zsindely Borbála Rózsa

Kulcsszavak: *iskolarendszer, pedagógiatörténet, tanári interakció, emlékezet és emlékezés, 20. század, fegyelem, szigor*

Előadásom célja röviden bemutatni, hogy a narratív pedagógiai elemzés módszerén keresztül milyen iskolai emlékek és tanári viselkedésminták térképezhetők fel a múlt századból. Mindezt egy 1947 és 1948 között készült felmérés alapján kívánom megtenni, amelyről Golnhofer Erzsébet és Szabolcs Éva készített részletes elemzést. Előadásomban be kívánom mutatni, hogy a tanári viselkedés és a tanár és a diákság közötti interakciók milyen nyomokat hagytak a felnövő generációk emlékezetében és identitásának formálásában, kialakulásában. Mely aspektusok, politikai, vallási és világnézeti tényezők játszottak szerepet abban, hogy a 20. század elején iskolába járó diákság emlékezete a század közepén egy zord, szigorú fegyelmezással és komoly feleltetéssel tarkított iskola képét tárja a kutatók elé? Természetesen nem elfelejtendő az a tény, hogy a diákság társadalmi rétegződése szintén jelen volt az iskolákban. Mindezek közösen alakították az évtizedekkel később megírt visszaemlékezéseket valamint az adott személyek személyes identitását is. A visszaemlékezések közül szeretnék példákat bemutatni a különféle iskolák illetve tanórák világára és azok a diákokban elért hatásaira is. Valamint vázolni szeretném röviden a diákokban elért hatások későbbi eredményeit illetve ok-okozati összefüggéseit. Végezetül pedig felvázolom azt, hogy milyen világba engednek az interjúk bepillantást, milyen is volt diáknak lenni a 20. század elején.

Multiperspektivikus nyelvkönyvi szövegelemzés

Rácz Edit

Kulcsszavak: *szövegelemzés, angol nyelvkönyv, kulturális, nemzeti, transznacionális*

Globalizálódott világunkban kiemelt fontossággal bír az idegen nyelvek ismerete, különösen az angol nyelv, amely századunk lingua francajává vált. A modern technikai megoldások ellenére a nyelvtanítás még ma is legszélesebb körben használt taneszköze a nyelvkönyv. Az angol nyelvet számos országban, köztük hazánkban is, leginkább nagy nemzetközi kiadók globális piacra készült nyelvkönyveiből tanítják.

Jelen kutatás egy új dimenzióból vizsgálja a nyelvkönyvet. Arra keresi a választ, hogy milyen információt közvetít a nyelvkönyv a tanulók felé a nyelvelsajátítási folyamat közben, azaz a nyelvkönyvet mint tartalomközvetítő médiumot vizsgálja. A kutatás módszere tartalomelemzés, amely alkalmas a szövegek akár rejtett üzeneteinek a feltárására is. A kutatás tárgya az Oktatási Hivatal Közoktatási Tankönyvjegyzékén is szereplő nemzetközi tankönyvcsalád középszintű (B2) kötete: Oxenden & Latham-Koenig (2014). A kutatáshoz Risager (2018) öt komponensű modelljét használok, amely öt különböző szempontból vizsgálja a nyelvkönyvek szövegeiben feltáruló világot. Az öt olvasat egyre táguló horizont mentén vázolja fel a tankönyvben rekonstruált világ jellemzőit.

1. A nemzeti olvasat során az egyes országokról szóló tartalom áll a középpontban.
2. Az állampolgári olvasat a politikai, társadalmi problémák és intézmények tankönyvbeli meglétét, illetve hiányát figyeli.
3. A nevezett kulturális olvasat a társadalmi sokszínűséget keresi a nyelvkönyvben.
4. A posztkoloniális olvasat arra kíváncsi, hogy vajon említést tesz-e a nyelvkönyv arról, hogy hogyan alakultak ki a mai társadalmak, különös tekintettel a volt gyarmatbirodalmakra.
5. A transznacionális olvasat a nemzeti határokon átvívelő globális folyamatok és szervezetek tankönyvi jelenlétére helyezi a hangsúlyt.

A kutatás eredménye egy tankönyvprofil, amely a fenti öt szempont alapján feltárja, hogy az adott nyelvkönyv milyen tartalmú szövegeken keresztül tanítja a nyelvi elemeket (nyelvtan, szókincs) és fejleszti a különféle készségeket. A kutatás eredménye számos területen hasznosítható: egy nyelvkönyv minőségi paramétereinek megállapítására (például a nyelvkönyvnek az idézett tankönyvjegyzékre kerülésének elbírálásakor), vagy egy tanári/intézményi nyelvkönyvválasztást előkészítő összevetés alkalmával.

*Művészet és pedagógia szekció***Japán mindenhol? – Egy futótűzként terjedő szubkultúra elemeinek megjelenése óvodások és kisiskolások körében**

Troppert Alexandra

Kulcsszavak: *anime, manga, szubkultúra, csoportképző tényezők*

A globalizációnak és a tömegmédiának köszönhetően egyre gyakoribbá válik a különböző kultúrák keveredése, bizonyos országok szokásainak átvétele, beépülése hétköznapijainkba. Ennek egyik formája Magyarországon, a rajzolt japán karaktereket ábrázoló képregények és rajzfilmek – azaz mangák és animék – iránti szenvedélyes rajongás. Az anime műfaj hazai megjelenése a kilencvenes évek elejére tehető. A jelenség köré mára komplett szubkultúra épült, amely vitatottsága ellenére is egyre népszerűbbé válik. A manga szó eredeti jelentése vázlat. A műfaj atyjának Osamu Tezuka-t tekintik. Napjainkban a kifejezést a japán stílusban elkészített képregényekre használják. A mangák sok mindenben eltérnek a nyugati típusú társaiktól: rendkívül kidolgozottak, kinematografikus elemeket használnak, színeket nem tartalmaznak és mindig jobbról balra kell olvasni őket. Az anime elnevezés az angol „animation” szóból származik. A II. világháborút követő időszakban alakult ki. A készítőik célja egy olyan animációs stílus kialakítása volt, ami viszonylag kevés rajzolással, alacsony költségvetéssel megoldható, rendkívül látványos és minden esetben színes.

Kutatásom célja az volt, hogy átfogó képet kapjak e két műfaj köré épült magyarországi szubkultúráról, és választ kapjak azokra a kérdésekre, hogy mi teszi ezt a fiatalok számára ennyire vonzóvá, körülbelül hány éves kortól kezdenek el a gyermekek animéket nézni és milyen műfajok részesítenek előnyben. Vizsgálatom kitért a motivációjukra, valamint arra is, hogy a gyermekek által megtekintett művek megfelelnek-e életkori sajátosságaiknak. Kutatási kérdéseim megválaszolására Somogy megyében 2 vegyes életkorú óvadás csoportban, valamint 4 alsó tagozatos általános iskolai osztályban végeztem vizsgálatot, amelyben összesen N= 95 gyermek vett részt (N= 30 óvadás, N= 65 iskolás). Az óvodai vizsgálathoz egy 62 kártyából álló memóriajátékot készítettem, amelyek anime, Disney, Pixar és klasszikus mesék karaktereit tartalmazták, ezek alapján beszélgettem a gyermekekkel. Az iskolai vizsgálathoz konkrét, írott utasításokat nem tartalmazó, öt feladatból álló tesztlapot, valamint egy diasort készítettem.

Az eredmények alapján elmondható, hogy a vizsgált óvodások nem néznek animéket, sőt többségük teljesen el is utasítja ezeket a karaktereket, mivel nincsenek hozzászokva ehhez a stílushoz. Az is kiderült azonban, hogy indirekt módon ők is találkoznak a műfajjal, például hozzájuk közel álló személy hatására. Az iskolai vizsgálat eredményeiből egyértelműen kimutatható, hogy a vizsgált kisiskolások gyermekek találkoznak animékkel, felismerik az ilyen rajzfilmekből származó karaktereket. Azonban sajnos az is kiderült, hogy gyakran nem olyan műveket részesítenek előnyben, melyek megfelelnek életkori sajátosságaiknak.

Tanári attitűdök jelentősége a zeneoktatásban

Erdő-Schaffer Rita

Kulcsszavak: *tanári attitűdök, zenepedagógia, pályakezdő zenetanár, tapasztalt zenetanár, nézetek összehasonlítása*

Napjainkban egyre többet olvashatunk, hallhatunk a tanári attitűdök jelentőségéről. Szinte általánossá vált az a nézet, miszerint a diákokkal foglalkozó pedagógusok személyisége, kommunikációja az esetek többségében döntő jelentőségű a rájuk bízott gyermekek/felnőttek motivációjában. Ez a jelenség a zenepedagógia területén szintén megtalálható legyen szó akár az egyéni (hangszeres), akár csoportos (kamara, énekkar, zenekar) órákról.

A művészetpedagógiában a XX. század elején nagy változások történtek. A változások egyik fő kiinduló pontja az ebben az időszakban létjogosultságot szerzett életreform, valamint a reformpedagógia volt. A hazai reformpedagógia egyik legkiemelkedőbb alakja Kodály Zoltán, akinek egyik leghíresebb mondata mára talán általánosan ismertté vált: „Legyen a zene mindenkié!”. Kíváncsi voltam arra, hogy a mai karvezetői, illetve a zenetanítási folyamatokat vajon mennyire hatja át Kodály szellemisége? Mi az igazán fontos: a részvétel, vagy a győzelem?

A témában néhány évvel ezelőtt egy mikro kutatást végeztem kérdőíves módszerrel, pályakezdő és már több évtizedes tapasztalattal rendelkező zenetanárok, kórusvezetők körében. Válaszadóim összesen negyvenen voltak. A közel huszonöt kérdés egy része a válaszadók saját, megélt tapasztalataira, másik része nézeteire, elvárásaira irányult. A kérdések között egyaránt szerepelt nyílt, ill. zárt típusú kérdések. Előadásomban az eredmények összesítését, néhány, az elemzés folyamatában előkerült érdekességet, a két csoport hasonló, illetve eltérő gondolatait kívánom megosztani a hallgatósággal.

A zeneiskolai tanulmányok egyéni fejlesztési lehetőségei

Haffner-Kiss Alexandra

Kulcsszavak: *Z generáció, zeneiskolai tanulmányok, kompetencia*

A tanulmány célja a zeneiskolai tanulmányok egyéni fejlesztési lehetőségeinek felmérése. Számos nevelésszociológiai aspektusból (közösségi tanulás, formális tanulás és nem formális tanulás,) vizsgálja meg a tanulmány a zeneiskola oktatási rendszerének pozitív hatásait. A tervezett kutatómunka egy olyan jelenkori problémával kíván foglalkozni, amely az elkövetkező generációnak a fejlesztésének egyik területére nyújthat segítséget. A közismereti órákon, ahol 20-30 diák vesz részt, kevesebb szerep jut a gyermekek egyéni fejlesztésére, amelyre a zeneiskolai egyéni órák nyújthatnak lehetőséget. Számos alkalommal előfordulhat, hogy egy gyermek rendelkezik egy-egy tantárgy elsajátításához szükséges kompetenciával, csak több segítségre és fejlesztésre van szüksége, mint amennyire egy közismereti óra alkalmával sor kerülhet. Amennyiben egy diák a közismereti órák alkalmával már a kezdeti időszakban számos kudarccal találja magát szembe és nem tapasztalhatja meg a sikerélményt az kihatással lehet egész további tanulmányaira is. A zenei órák alkalmával azonban további figyelmet és segítséget tudnak nyújtani a zenepedagógusok, hogy a gyermekek egyes részkompetenciái, személyiségük tovább fejlődhessen, illetve megtapasztalhassák a sikerélményt és a problémák megoldásának metódusát. A Z generációs gyermekek számára a zenei tanulmányok megfelelő kiegészítést nyújthatnak a közoktatásban megszerzésre kerülő tudás mellé. A kutatás azt vizsgálja, hogy e tanulmányok segítségével lehetnek-e többek között a diákoknak a saját tudásuk határainak bővítésére, a siker élmény megtapasztalására, a problémamegoldó készség fejlesztésére, illetve kiemelten a szociális készségek fejlesztésére.

A szakirodalmi áttekintés megfelelő alapot biztosíthat a kutatás empirikus vizsgálódásához, amely arra keresi a választ, hogy miként is nyújthat segítséget a zeneiskolai hangszeres óra a gyermekek megfelelő személyiségfejlődésük kialakításában. A zene pozitív transzferhatásai ismertek számunkra, e hatások kerülnek feltárássra, abban a kontextusban, milyen zenepedagógiai módszerekkel, pedagógiai hozzáadott értékekkel tudjuk elérni a legkiválóbb fejlődést a legfiatalabb generációnál.

**A tanulási folyamat mint együttműködésen alapuló, értékteremtő gyakorlat
a kortárs múzeumi kultúraközvetítés területén**

Huszár Zsuzsanna

Kulcsszavak: múzeumpedagógia, társadalmi szerepvállalás, együttműködésen alapuló modellek, participáció

Az elmúlt néhány évtizedben radikálisan új felfogások jelentek meg a múzeum mibenlétéről, társadalmi funkcióiról és a múzeumi közvetítési módjairól. Az egyik jellemző tendencia a múzeumok társadalmi elkötelezettségének programszerű felerősödése (Bishop, 2014). A növekvő társadalmi elköteleződés múzeumok és az iskolák kapcsolódási lehetőségeit is új megvilágításba helyezi. Mindkét intézménytípus az edukatív terek közé tartozik; iskolák és múzeumok hatásrendszere részben közös szempontok alapján írható le. A párhuzamos tendenciák sorában egyebek mellett a nyitott curriculum, illetve tervezés, a problémaorientált megközelítés, az aktív, cselekvő részvétel és az úgynevezett helyalapú (place-based) (C.J. Elfer, 2011) megközelítések térnyerése emelhető ki saját múzeumi tapasztalataim és szakirodalmi tájékozódásom alapján. A múzeumok egyre inkább a diszkussziós terek és fórumok funkcióját töltik be, lehetséges új látásmódok és reagálási módok kikísérletezésének fontos terepeivé válva. A művészetek ismét kifejezett társadalmi érzékenységet mutatnak, és reagálnak a gazdasági és ideológiai uralom különböző formáira. A művészetnek ez a „küldetése” ugyanakkor meglehetősen széttartó és ellentmondásos módokon nyilvánul meg. A széttartó gyakorlatoknak vannak azonban közös előfeltevéseik. Ezt a közös elemet Raciére mint a művészeti hatékonyság pedagógiai modelljét (Raciére, 2011) ragadja meg. A holland tantervezési folyamat napjainkban zajló folyamatában Hubrecht és Nieveen három alapvető művészetpedagógiai megközelítést emel ki: a művészettel nevelés befogadásra orientált megközelítést (arts education), a kognitív fejlesztésre fókuszáló művészetalapú tanulást (arts-based learning), valamint a személyiség fejlesztését előtérbe helyező (education through art) tanulást a művészet által (Hubrecht - Nieveen, 2018). A személyiségfejlesztésre, a kognitív fejlesztésre, ill. a befogadásra épülő modellek ugyanakkor nem kizárólag a művészeti nevelés terén értelmezhetőek, hanem általánosabb formában is jelzik a pedagógiai gondolkodás, ill. praxis eltérő felfogásait. Az előadás a 2018-as év két direkt pedagógiai vonatkozásokat is magában foglaló hazai kiállítását emeli ki: a Ludwig Múzeum „Közös ügyeink” és a Műcsarnok „Ez kit érdekel?— Képzettársítások az iskoláról” című kiállításait. A legizgalmasabb kérdés mindkét esetben az, vajon mennyiben műtárgyasítható, s hogyan állítható ki az érintettek pedagógiáról való gondolkodásmódja és gondolkodási folyamata. Hogyan jönnek létre, s mi a „jelentésük” ezeknek az együttműködésen alapuló kortárs produktumoknak, és az együttműködésen alapuló produktumok tipologizálása milyen szempontok alapján történhet? Az értelmezéshez Szijártó Zsolt koncepciója (Szijártó, 2018) kínál nélkülözhetetlen támpontokat.

*Pedagógus szerepek, pedagógus attitűdök szekció***A pedagógus szerepváltozások szükségszerűsége**

Dancsházy-Nagy Ágnes

Kulcsszavak: szerepelvárások, szerepkrisis, társadalmi pluralizálódás, pedagógus professzió

Általánosságban, ugyanakkor mégis tudományosan megfogalmazni, mi is a tanári szerep, lehetetlennek tűnik, hiszen a tanári tevékenységet körülírni is csak többféle, például társadalmi, fenntartói és iskolahasználoi aspektusban lehetséges. Olyan tevékenységrendszerrel van szó, ami a társadalommal együtt folyamatosan, de hazánkban a rendszerváltás óta különösen (Ferenczi, 1998), és jelentősen átalakult, hova tovább krízishelyzetbe sodródott. A szerepkrisist főképpen a külső, a pályával szembeni elvárások és a nekik való megfelelés gyakorta disszonáns kapcsolata okozza (Fáyné Dombi, 2011). Társadalmi megközelítésben a tanári szerep, az értékeknek, normáknak, magának a társadalmi tudásnak az áthagyományozása olyan szakemberek által, akik a rájuk bízott generáció folyamatos előrehaladását biztosítják, és ezzel kapcsolatos visszajelzéseket adnak az érintetteknek. Tovább árnyalja a képet, ha megnézzük, mit vár el az intézményfenntartó, a szülők, a tanulók. A pedagógusszerepek megváltozása és az azokat előidéző társadalmi okok a posztindusztriális vagy posztmodern társadalmi átalakulás, az érték- és életformák pluralizálódása, egymás mellett létezése. A hagyományos társadalmi és intézményi hierarchiaszintek és irányok megváltoztak, egyre kevésbé jelentenek biztos tájékozódási pontot, egyre kevésbé strukturálják a társadalmi folyamatokat, kommunikációt. Ennek megfelelően az iskola és az iskolarendszerű nevelés elveivel és gyakorlatával kapcsolatos társadalmi elképzelések és elvárások is polarizálódtak. A pedagógusokkal kapcsolatos elvárások is egyre erőteljesebben és egyre cizelláltabban kerülnek megfogalmazásra a szülők, diákok, a társadalom vagy éppen az oktatási rendszer, oktatáspolitikai részéről. Ennek következtében az utóbbi évek oktatáspolitikai dokumentumai és szakirodalma felhívta a figyelmet, hogy munkájuk során a tanároknak is el kell sajátítaniuk azokat a készségeket, tudást, amit az őket körülvevő új helyzet megkövetel (Antalné et al., 2013; Falus, 2011; Kotschy, 2011). A pedagógus professzióval kapcsolatos elvárások Magyarországon egyrészt az oktatáskutatói diskurzus és kutatás fókuszába kerültek, másrészt törvényi, jogszabályi változásokkal egy szinten a pedagógus-életpályamodellben, a pedagógusok előmeneteli rendszerében fogalmazódnak meg (Falus, 2011; Kotschy, 2011; Antalné et al., 2013).

Vizsgálatomban összehasonlítani szeretném a Nikitser Péter által vezetett csoport 2014-ben végzett nagymintás elemzésének eredményeit a saját intézményemben kapott eredményekkel. Elemzésük célja annak vizsgálata, hogy miként alakulnak a diákok, a társadalom, az intézményvezetők pedagógusokkal kapcsolatos szerepelvárásai. Céljuk továbbá annak feltárása, hogy maguk a pedagógusok mit tartanak munkájuk során a legfontosabbnak, milyen területeken találkoznak leginkább problémákkal, kihívásokkal; mely területeken érzik a szakmai fejlődést és annak támogatását, segítségét a leginkább szükségesnek; továbbá változtak-e, és ha igen milyen irányba, a pedagógusokkal kapcsolatos kompetencia- és szerepelvárások (Nikitser, 2016).

Tanulási környezetek, tartalmi tervezés és pedagógusi munkaközösségek

Imre Anna

Kulcsszavak: tanulási környezetek, tervezés, pedagógusi munkaközösségek

Kutatásunk a kompetenciafejlesztés és a tanórán kívüli tanulás intézményi gyakorlatban való megjelenési és kapcsolódási formáit vizsgálta általános iskolák körében az elmúlt években, hátrányos és nem hátrányos tanulási környezetekben. A kutatás elméleti megközelítésének egyik fő kérdése a tanulási környezet alakulása és a személyre szabott tanulást támogató lehetőségek alakítása eltérő intézményi környezetekben (pl. McLaughlin-Talbert, 1994; D. Hargreaves, 2004; Hopkins, 2011), a társadalmi összetétel változásaira adott intézményi és pedagógiai válaszok elemzése. A kérdést mikroszinten, intézményi kontextusban a személyre szabott tanulás lehetőségei felől közelítjük meg, a tanítással-tanulással összefüggő folyamatok változási lehetőségeinek elemzésére összpontosítva.

A vizsgálat keretében a 2016/2017-es tanévben online kérdőíves kutatást végeztünk 3 járás 25 általános iskolájának vezetői és pedagógusai körében, s hét intézményben részletes esettanulmányt készítettünk. Előadásunk a kutatás tapasztalataiból mutat be egy szeletet, a pedagógusok nézőpontjának kiemelésével. Az előadás a pedagógusi szintű és munkaközösségi tapasztalatokat mutatja be a tartalmi tervezés gyakorlatával összefüggésben, építve a kérdőíves adatfelvétel eredményeire és az esettanulmányok tapasztalataira egyaránt. Az előadás első része az elméleti keretet mutatja be és a kérdőíves kutatásból emel ki néhány pedagógusi szintű összefüggést (pl. pedagógiai módszerek használata, pedagóguskompetenciák megítélése). Az előadás második része a kutatás kvalitatív tapasztalataira építve, a gyakorlati megvalósítás oldaláról a mutatja be a pedagógus munkaközösségek típusait, jellemzőit, tevékenységét és a tanítási-tanulási folyamatok formálásában betöltött szerepét a két eltérő intézménycsoport esetében.

A tanulók motiválásának, a pedagógusok motivációstratégiájának elméleti háttere

Oláh Katalin

Kulcsszavak: motiváció, bevonódás, motivációstratégia, pedagógus

A pedagógus, mint a nevelés-oktatás professziójának birtoklója, számos és egyre bővülő szerepkörben kell, hogy eleget tegyen szakmai kihívásainak. Munkájának eredményességét a gondjaira bízott gyermekek, tanulók tanulási folyamatokban kibontakozó sikerélményei, sikeressége, determinálja. A kíváncsiság, az érdeklődés, a részvételi hajlandóság, vagyis a motiváltság és a hathatós motiválás alapfeltételek. De mi is a motiváció a nevelés-oktatás kontextusában értelmezve? A kiindulópont, a motiváció, mint gyűjtőfogalom, amelyet még a különböző koncepciók és empirikus vizsgálatok is rendszertelenül alkalmaznak. (Martinek – Hofman - Müller, 2018). A pszichológiai paradigmákhoz köthető motivációelméletek mentén kapjuk meg azt az értelmezési keretet, ahol a tanulásközpontú tanítási – tanulási folyamatban a pedagógus tanulói bevonódást elősegítő, módszerei, eszközei, tevékenysége, vagyis motivációstratégiája vizsgálható.

Mezei Gabriella (2006, 2008), Fejes József Balázs (2015), Józsa Krisztián (2000, 2007), Réthy Endréné (2003), Csizér Kata (2002), Good – Brophy (2008), Guillouteaux - Cheng – Dörnyei (2007), Falus Iván (2003, 2006), Sántha Kálmán (2007), kutatták például és írták le azokat a tényezőket, eszközöket, tanácsokat (Good – Brophy, 2008), mikroperspektívákat (Guillouteaux – Dörnyei, 2008), esetenként azokat a motivációs keretrendszereket, melyek önálló elméletekként értelmezhetőek; ugyanakkor meghatározott struktúra mentén egymással összehasonlíthatóak.

Az előadás vállalja a motiváció fogalmának körvonalazását, a különböző motivációstratégiák komparatív felvázolását, és ezen elméleti alapokra épülő saját kutatásom releváns aspektusainak bemutatását.

*Nőnevelés szekció***„Az életért való küzdelemben a férfi és nő között nincs különbség”**

Stummer Krisztina

Kulcsszavak: *felső kereskedelmi iskola, tanterv, nőkép*

A 20. század elejére megszokottá válik a lányok jelenléte az elemi népoktatásban. Azok számára, akik tanulmányaikat folytatni kívánják, több iskolatípus is a rendelkezésükre állt. Ugyanakkor az elsajátítható tudásmennyiség és annak minősége jelentős mértékben eltért a fiúkétól. A lányok képzési lehetőségei a középosztály igényeit nem elégítik ki, és megindul a törekvés a magasabb szintű oktatási szintek megnyitására is.

A leánygimnáziumok mellett a 20. század elejétől már a felső kereskedelmi iskolák is fogadták a lányokat. Az érettségit adó intézmény újabb mobilitási csatornát jelentett: egyrészt megnyitotta az utat a kereskedelmi főiskolákra és akadémiákra, másrészt a munkaerőpiacon alkalmazható tudást nyújtott. A felső kereskedelmi iskolák a két nem tekintetében az 1912 és 1948 közötti időszakban azonos követelményeket és tantervet szabtak meg. Ezzel az intézménytípus a hagyományos társadalmi normákat túllépve megegyező képzést biztosított a fiúk és lányok számára. A tradicionális értékrendet és a modern eszméket képviselő társadalmi közeg között heves diskurzus alakult ki a női iskola tekintetében.

Írott primer és szekunder forrásokra támaszkodva járjuk körül a kérést, hogy mennyire illeszkedett az iskola tanterve a korszak nőképehez. Jelen vannak-e a női lelkületnek megfelelő tantárgyak vagy a modern eszmény teret enged a szellemi koedukációnak? A társadalom nőkről alkotott képéhez és az iskola megítéléséhez gazdag forrásanyagot kínálnak a korabeli sajtótermékek (Vasárnapi Ujság, Felső Magyar Országi Minerva, Atheneum, Magyar Pedagógia, Néptanítók Lapja), a Pécsi Városi Női Felső Kereskedelmi Iskola értesítői és a szakirodalmak (Gyáni Gábor, Kéri Katalin, Pukánszky Béla) egyaránt.

Oktatás – Mintakövetés – Tudástranszfer
A nőoktatás jelentősége a századforduló osztrák-magyar
polgári-liberális, feminista egyesületeiben

Czeferner Dóra

Kulcsszavak: nőoktatás, polgári-liberális nőegyesületek, feminizmus, dualizmus

Mennyire szántak fontos szerepet az Osztrák–Magyar Monarchia polgári-liberális, feminista egyesületei a nők formális és informális oktatásának munkaterveikben? Miként reprezentálta az Allgemeiner Österreichischer Frauenverein [Általános Osztrák Nőegylet] (1893–1922, Bécs), a Feministák Egyesülete (1904–1949, Budapest), valamint a Nőtisztviselők Országos Egyesülete (1896–1919, Budapest) sajtótermékeikben az ezzel kapcsolatos álláspontjukat 1914 előtt, illetve az első világháború éveiben? Melyek voltak a nők formális és informális oktatásának, képzésének azon aspektusai, amelyekkel a legintenzívebben foglalkoztak, illetve melyeket hanyagolták el?

Az előadásban ezekre a kérdésekre keresem a választ az egyesületek vezetőinek budapesti, bécsi és New York-i archívumokban (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest; Wienbibliothek im Rathaus, Österreichische Nationalbibliothek, Musiksammlung és Sammlung von Handschriften und alten Drucken; New York Public Library Manuscripts and Archives Division, New York) őrzött hagyatékaik, valamint az általuk publikált periodikák tartalomelemzése segítségével. A lapok – A Nő és a Társadalom (1907–1913, Budapest), A Nő. Feminista Folyóirat (1914–1928, Budapest) valamint a Neues Frauenleben [Új Női Élet] (1902–1918, Bécs) – vizsgálata során a cikkekben található elsődleges és másodlagos szövegszervező elemeket (kulcsszavakat) veszem górcső alá. Ezek alapján rámutatok, hogy az egyesületek vezetői szerint melyek voltak a korabeli osztrák–magyar intézményes nőoktatás legkomolyabb problémái, a levéltári dokumentumokra támaszkodva pedig plasztikusan képet igyekszem festeni arról, hogy az egyesületek vezetősége pontosan milyen megoldási javaslatokat kínált ezekre a kihívásokra.

A második világháború két leánygimnáziumban

Mohr Szilárd

Kulcsszavak: háború, világháború, leánynevelés, leánygimnázium

A vizsgálatom középpontjában a második világháborús oktatás, azon belül is az áll, hogy a középfokú oktatási intézmények milyen módon reagáltak a második világháborús eseményekre, valamint a háború miként akadályozta a pedagógiai munkát. Kutatásom során két katolikus leánygimnáziumot, a Pécsi Római Katolikus Szent Erzsébet Leánygimnáziumot és az Angolkisasszonyok Egri Leánygimnáziumát vizsgálva a háborús leánynevelést állítottam fókuszba, melyek kiválasztása során összehasonlíthatóságuk fontos szempontként jelent meg, így esett a választás a két katolikus, szerzetesrendek által fenntartott intézményre. Noha a kutatásom elsősorban a pécsi, illetve Baranya megyei középiskolákra terjed ki, érdekesnek találtam kitekintésképp, hogy az ország egy távolabbi pontján elhelyezkedő intézmény esetén mennyiben jelennek meg hasonló, illetve eltérő vonások. Ennek megfelelően a vizsgálat során a két intézmény esetén várt különbségeket a területi elhelyezkedésükre, háborús frontok megjelenési idejére alapoztam.

Kutatói kérdéseim, melyekre az előadást építem és melyek alapján forrásaimat kritikai tartalomelemzésnek, valamint összehasonlító vizsgálatnak vetem alá, a következők. Miként reflektáltak az intézmények a háborúra? Tapasztalható-e az idő előre haladtával az álláspontjukban változás, esetlegesen akár egy töréspont jellegű határvonal, valamint hogy ha ez megjelenik, mikor és mihez köthető? Befolyással van-e az iskolák és a háború viszonyára 1941, mikor az ország ténylegesen belép a háborúra? Mikortól és hogyan nehezítette meg, ha megnehezítette az iskola életét a háború? A diákszervezetek és az intézmények vezetése megegyező álláspontot képviselt, vagy tapasztalható eltérések? Milyen kifejezetten a leányneveléshez kapcsolódó tevékenységek jelennek meg a háborúhoz kötődően? A vizsgálatot az 1939/40-es és az 1944/45 közötti időintervallumban határoztam meg. A téma primer forrásanyagát a kötelező jelleggel megjelentetett iskolai értesítők jelentik, melyek, hogy részletesen tájékoztatnak az adott tanesztendő valamennyi eseményéről a diákélet és a pedagógiai munka kapcsán.

Nőkép-változások a kommunista diktatúra gimnáziumi történelemtankönyveiben

Szabó Hajnalka Piroska

Kulcsszavak: *kommunista diktatúra, tankönyvelemzés, tankönyv mint politikum, nőtörténelem, nőkép*

Kutatásomban a kommunista-szocialista időszak gimnáziumi történelemtankönyveinek nőképét, illetve nőkkel kapcsolatos témáit vizsgáltam kortörténeti, oktatástörténeti, tankönyvtörténeti és neveléstörténeti csomópontok által kijelölt időperiódusok összehasonlítása alapján, a rendszerváltás időszakáig. A vizsgálat konkrét célja egyrészt az volt, hogy elemezze a korszakban megjelent gimnáziumi történelemtankönyvek női dimenzióját, másrészt pedig az, hogy feltérképezze a tankönyvekben megtalálható ideológiai tartalmak vonatkozásában a nőképpel kapcsolatos legfontosabb változásokat.

A kutatás alaphipotézisének kiindulópontját a történelemoktatás ideológia funkciója jelentette, amely mindig is az adott társadalmi-hatalmi-politikai rend legitimációs eszköze, legfontosabb közvetítője volt. Feltételezésem szerint a mindenkor állami ideológiák, illetve történetírói felfogások az egyes korok, korszakok nőképen is nyomot hagytak. Így ezek a nőkkel kapcsolatos ideológiai irányok a történelemtankönyvekben is karakterisztikusan jelen vannak, tetten érhetők. A tankönyvelemzés kutatómódszertani koncepciójának alapját egy úgynevezett Nőkép-dimenziós modell jelentette, amely három aspektus, történelmi, tartalmi és didaktikai kontextus mentén rajzolja meg az adott korszak nőképét. Jelen vizsgálat fókuszában a nőkép történeti-ideológiai-politikai dimenziója állt, amely a történetírói tradíciót, nődeficit/nőhiányt, a nők férfi legitimációs értékét, illetve a hősnőszimbólumokat vette górcső alá. A tankönyvelemzés tartalmi súlypontjainak vizsgálata során kvalitatív tartalomelemzést, illetve deskriptív-hermeneutikus elemzési módszert alkalmaztam. Az interdiszciplináris megközelítésű vizsgálat szakirodalmi háttére egyrészt nőtörténeti, neveléstörténeti, másrészt pedig tantárgypedagógiai, tankönyvtörténeti fókusz mentén volt megragadható. Az elsődleges forrásokat a kommunista-szocialista időszak 14-18 éves korosztálynak szánt, kötelezően használt gimnáziumi történelemtankönyvei, illetve a korszak tantervei jelentették.

A kutatás eredményei várhatóan bemutatják nőtörténeti dimenzióba helyezve, illetve nőtörténeti aspektusból is láttatva egyrészt azt, hogy a kommunista diktatúra tankönyvei hogyan váltak a korszak történelmi-gazdasági-ideológiai folyamatainak hű tükréivé. Másrészt pedig azt, hogy a kommunista-szocialista időszak történelemtankönyveiben manifesztálódó, politikai-ideológiai hatásoknak kitett nőkép hogyan formálódott, változott a diktatúra évtizedei során (Kéri – Varga, 2004). Jelen kutatás egy hosszmetzeti összehasonlító tankönyvelemzés részét képezi, amely 1949 és 2014 közötti magyar történelemtankönyvek nőképét, illetve nő- és genderspecifikus tartalmi elemeit, azok struktúráját tárja fel tankönyvtörténeti fókusz mentén, neveléstörténeti háttérrel.

Maradj leány!
Az iskola szerepe a leányok életében egy indiai falusi környezetben

Czumpf Brigitta

Kulcsszavak: indiai oktatás, Amartya Sen esély-lehetőség elmélete, emberi fejlődés dimenziói, mélyszegénység

India a legtöbb európai ember tudatában úgy él, mint a rejtelmek, mesék, csodák és kincsek birodalma. Mindannyiunk számára a Dzsungel könyve Mauglival és az állatokkal egy életre szóló kapcsolatot teremt India dzsungelével és lakóival. Mindemellett számos olyan területe van az indiai kultúrának, amely kevésbé ismert, viszont érdemes velük foglalkozni, hiszen a többezer éves múltú, kontinensnyi ország a Földön egyedi módon tudott számos kulturális elemet konzerválni, és megőrizni őket ősi minőségükben. Ezeken túl sok komoly társadalmi problémát hordoz az ország a mélyszegénység és a nyomor leküzdésére, amely harcban a neveléstudománynak meghatározó szerepe lehet. Kéri Katalin az indiai neveléstudománnyal kapcsolatos szakirodalmat mélységében és nagy szakértelemmel áttekintette (Kéri, 2015). Az áttanulmányozott irodalomból az derül ki, hogy az iskolák társadalomépítő szerepének bemutatása nem jelenik meg az őt megillető súllyal a szakirodalomban.

Kutatásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy lehet-e az iskolának több a szerepe, mint a tananyag átadása, és ha igen, akkor annak mi lehet a tartalma, és azt milyen módon tudja megtenni? A vizsgálatban arra fókuszálok, hogy milyen eredménye van az iskola kibővített szerepvállalásának, milyen szellemi és gyakorlati tudás kell ahhoz, hogy a gyermek születésétől fogva a társadalom hasznos tagjává váljon. A nevelés egy interdiszciplináris tudomány, sok tudomány együttese: antropológia, szociológia, neveléstörténet, pedagógia, oktatáspolitikai, pszichológia stb.. Munkámban egy két és fél évtizede alapított indiai leányiskola, a Szandipani Muni Iskola történetét és fejlődését mutatom be Amartya Sen esélylehetőség elmélete és az ENSZ Fejlesztési Programja (United Nations Development Programme, UNDP) emberi fejlődés dimenziói által meghatározott fogalmi rendszer segítségével. Ez az iskola a nyomorból emeli ki a lányokat, megfelelő oktatást, ruházatot, egészségügyi ellátást és sok minden mást biztosítva nekik. A helyszínen végzett személyes kutatómunkám alatt bebizonyosodott, hogy egy ilyen összetett társadalmi kérdésben, ha az iskola egy komplex tevékenységi spektrumon működik az államilag előírt kötelező oktatási elemekkel, a végzett tanulóknak a helyi közösségben való anyagi boldogulásához és erkölcsi megbecsüléséhez, a szükséges elméleti és gyakorlati tudás megszerzését garantáló képzési elemekkel és a helyi közösség funkcionális bevonásával különböző felnőttképzési és jövedelemkiegészítő programok, lehetőségek megszervezésével és működtetésével - melyek beleillenek a kulturális közegbe és ezzel párhuzamosan a környezettudatosság és fenntarthatóság irányába mutatnak –, akkor, ahogy ennek az iskolának sikerült, felszámolható a mélyszegénység és a vele járó összes borzalom.

*Pszichológia szekció***A szociometria új arcai
HR-es? Oktatáspolitikus? Jövőbe látó?**

Laki Tamásné

Kulcsszavak: *szociometria, közösség*

A kutatás a szociometriának a hagyományostól kissé eltérő lehetőségeit vizsgálja oly módon, hogy a megszokottól kissé eltérő csoportokban, kicsit más kérdésekkel, szokatlan körülmények között végez méréseket. A szociometria vizsgálat a zárt hálózatok tanulmányozására, a meglévő kapcsolatok, alcsoportok, csomópontok, központok feltárására alkalmas. A szociometria felmérés kidolgozója Moreno (1974). Az ő tapasztalatait felhasználva dolgozta ki Mérei Ferenc a többszemponútú szociogramot és az ehhez kapcsolódó mutatókat (Mérei, 1996:132-274), amelyek alkalmasak egy adott csoporton belüli kapcsolatok feltérképezésére. Az így kapott eredmények alapján az egész csoportra érvényes következtetések vonhatók le, például a csoport sűrűsége, a kapcsolatok erőssége és viszonzottsága, a csoportkohézió vonatkozásában. Leggyakrabban egy-egy osztály kapcsolatrendszerének felderítése céljából végeznek szociometria felmérést, azonban már több kutató alkalmazta egy-egy több módszert ötvöző kutatás részeként. „A szociometria vizsgálatokhoz szervesen kapcsoltuk a csoportos és egyéni interjúkat, a kutató pedagógusok rendszeres megfigyeléseit, az iskolai dokumentumok elemzését, és minden esetben feltérképeztük a szocio-demográfiai háttérét.” (Vastagh, 1991:158). Jelen előadás három karakteresen különböző szociometria vizsgálatot mutat be részletesebben, majd ezek eredményeit összegezve - a hibákat sem elrejtve - módszertani következtetéseket von le, gyakorlatban is hasznosítható ötletek ad és további kutatási lehetőségeket villant fel.

Az első kutatás Baranya megyei falusi kisiskolák közösségformáló szerepét vizsgálja. Közel egy tucat iskolában végzett mérések alapján megállapítható, hogy az összevont osztályok általában gazdagítják a gyerekek kapcsolatrendszerét, számos évfolyamokon átívelő kapcsolódás jön létre. Számos iskolában középiskolai osztályokra jellemző szervezettségű szintet találtunk. A második kutatás egy családok közösséget vizsgál. Az előzmény nélküli kísérletben nem egyének, hanem családok töltötték ki a felmérő íveket. A közösség további történetét nyomon követve azt tapasztaltuk, hogy a szociometria vizsgálat eredménye előre jelzett bizonyos folyamatokat. A harmadik mérés egy tábor végén készült, egymást néhány napja ismerő személyek között. Az eredmények ismertetése során itt a huszonéves egyetemista fiatalok közösséget formáló szerepe kerül előtérbe. A kutatás legjelentősebb eredménye, hogy a több szempontú szociometria – bár egyszerű és évtizedek óta használt eszköz – rejt új lehetőségeket, ad néha meglepő eredményeket, máskor megmagyaráz ismert, de nem értett folyamatokat.

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók idegen nyelvi szorongásának jellemzői

Meggyesné Hosszu Tímea

Kulcsszavak: *idegennyelv-tanítás, idegennyelv-tanulási motiváció, enyhén értelmi fogyatékos tanulók, idegen nyelvi szorongás, idegen nyelvi önbizalom*

Jelen előadás az enyhén értelmi fogyatékos tanulók idegennyelv-tanulási motivációjára irányuló átfogó kutatás részeredményeit közli. Az értelmi fogyatékos tanulók idegennyelv-tanulásának vizsgálata interdiszciplináris megközelítést igényel. A nyelvtanuláshoz kapcsolódó szorongást vizsgáló kutatásokkal az 1970-es évektől találkozhatunk (Horwitz, 2010; MacIntyre-Gardner, 1991; MacIntyre, 1999, 2002). Az idegen nyelvi szorongás megítélése az egyre gyarapodó számú kutatások tükrében nem mondható egységesnek (Tóth, 2015). Egyes kutatók olyan osztálytermi szituációnak tekintik, amivel minden nyelvtanárnak számolnia kell, hiszen negatívan befolyásolja a nyelvi teljesítményt (Horwitz 2001, 2010; MacIntyre, 1999, 2002). A másik álláspont még csak a nyelvtudást befolyásoló tényezők közé sem sorolja, hanem a gyenge idegen nyelvi teljesítmény következményeként fogja fel az idegen nyelvi szorongást (Sparks–Ganschow, 1995, 2007; Sparks és mtsai, 2000; Sparks–Patton 2013). A szorongás a nyelvtanulási folyamat természetes velejárója, mégis jelentős különbségek mutatkoznak a tekintetben, hogy ki mennyire szorong, amikor az idegen nyelvet használja (Tóth, 2015).

Mérőeszközünk elkészítéséhez Clement, Dörnyei és Noels (1994) idegennyelv-tanulási motivációt és attitűdbeli beállítódásokat felmérő kérdőívét adaptáltuk az enyhén értelmi fogyatékos tanulók számára. A 16 dimenzió mentén mérő kérdőív eredményeiből most az idegen nyelvi szorongással kapcsolatos jellemzők kerülnek bemutatásra. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók (n=195) idegen nyelvi szorongását leíró statisztikával, független mintás t-próbával, korrelációs vizsgálattal tártuk fel. Az adatok feldolgozását és elemzését a SPSS 20.0 program segítségével végeztük. Főbb kutatási kérdéseink: Van-e különbség a vizsgált minta angol (n= 153) és német (n=42) idegen nyelvi szorongása között? Van-e különbség az idegen nyelvi szorongásban a nemek tekintetében? Az alacsonyabb szorongás vajon magasabb nyelvi önbizalommal jár-e?

Az elemzés során nem találtunk szignifikáns különbséget az angol és a német nyelvi szorongás között ($t(193)=0,390$, $p=0,697$). Szignifikáns különbség van azonban a fiúk és a lányok angol nyelvi szorongása között ($t(151)=-2,271$, $p=0,025$), a lányok szorongása magasabb. A német nyelv tekintetében nincs szignifikáns különbség a nemek tekintetében ($t(40)=-0,327$, $p=0,746$). Az idegen nyelvi szorongás és az idegen nyelvi önbizalom között biztos, de szignifikánsan gyenge pozitív irányú kapcsolatot találtunk ($r= 0,203$, $p=0,05$). E tekintetben a várt összefüggéssel ellentétes irányú összefüggést találtunk, hiszen mintánkban a szorongás csökkenésével nem nő a nyelvi önbizalom. Kutatásunk idegen nyelvi szorongásról kapott részeredményei hozzájárulnak ahhoz, hogy meghatározzuk azokat a beavatkozási pontokat, amelyek fejlesztésével növelhető az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nyelvtanulási motivációja, illetve a nyelvtanítás hatékonysága.

A „pozitív pedagógia” lehetséges útjai

Ladnai Attiláné Szerencsés Anita

Kulcsszavak: *fekete pedagógia, pozitív pszichológia, pozitív pedagógia, érzelmi intelligencia, PERMA modell*

Jelen előadás a humanisztikus és pozitív pszichológiai irányzat térhódítása nyomán elindult újszerű pedagógiai megközelítésmódokat vizsgálja, tekinti át azok egy szegmensének hozadékát pedagógiai kontextusban. A tanulmányban a pszichológiai tőke individuális szinten fejlesztett seligmani modellje kerül bemutatásra, hozzákapcsolva feltáró jellegű kvalitatív kutatási eredményeket, melyek kutatás közbeni jelentéseken alapulnak. Az elméleti háttér feltárása során a cél az volt, hogy a kinyert indikátorok alapján a megfigyelés, a mélyinterjú, valamint az adatredukció eszközeivel végzett kvalitatív adatelemzés segítségével láthatóvá váljanak jelentős tartalmi egyezőségek a pozitív pedagógia elemei mint elmélet, és egy hazai modell – a Kék Madár – jó gyakorlat között. További kutatási irányként kínálkozik a pozitív pedagógia egyén felől vizsgált pszichológiai tőkéjének és az inkluzív pedagógiai környezet hatásának összehasonlító, összefüggéseket kereső vizsgálata.

Transformers és Hófehérke
A hat-nyolc éves tanulók animációs filmek és olvasás iránti attitűdjének
komparatív vizsgálata pedagógiai aspektusból

Vass Dorottea

Kulcsszavak: kezdő olvasók, olvasási érdeklődésfejlesztés, animációs filmek, mesék, hőstípusok

Amikor egy tanuló egy szöveg címével találkozik, a szöveg címe azonnali reakciót vált ki belőle. Ez a reakció a tanuló érdeklődéséről ad visszajelzést. Azt jelzi, hogy a szöveg témaköre milyen érdeklődést váltott ki az olvasóból. Ezért az olvasási témakörök, majd ezt követően a szöveges jellemzők (újdomság, intenzitás, könnyű értelmezés) jelentősen hozzájárulnak az érdeklődési szint kialakulásához, fenntartásához, valamint a tanulók olvasás iránti érdeklődéséhez. A kutatások alapján az is kiderült, hogy azok a tanulók, akik érdekesnek tartották a témát, nagyobb érdeklődéssel olvastak. A vizsgálatokban a téma iránti érdeklődés arra motiválta az olvasókat, hogy túljussanak a szöveg felületes struktúráján, és összpontosítsanak a fő ötletekre és azok alapvető struktúráira, illetve magára az olvasási élvezetre.

Mivel a tanulók manapság egyre kevesebb affinitást éreznek az olvasási tevékenység iránti, kutatásommal azokra a témakörökre, hőstípusokra és cselekményekre fektettem a hangsúlyt, amelyek iránt a kezdő olvasók érdeklődnek. Kutatásomat nemzetközi kutatási eredmények alapjaira helyeztem, és a kezdő olvasók animációs filmek és olvasás iránti érdeklődési körére fektettem a hangsúlyt. Kutatások alapján azok a tanulók, akik kisgyermekkorukban mesei élményben részesültek nagyobb érdeklődést mutattak az olvasás iránt. Ez okból külön megvizsgáltam azoknak a tanulónak az érdeklődési körét, akik nem részesültek odahaza mesei élményben, és külön megvizsgáltam azoknak a tanulónak az érdeklődési körét, akik igen. Mindkét aspektusból az első osztályos tanulók kedvenc olvasmány és animációs film típusát, kedvenc olvasmánytémák és animációs film témák kategóriáit és motívumait, továbbá a kedvenc mese- és animációs film hőstípusait vizsgáltam meg. A tanulókkal folytatott beszélgetés válaszait kategorizáltam, és az SPSS 20 programban elektronikus formában, kódokkal rögzítettem. A beszélgetés és a válaszok kérdőíves formájában való rögzítés alapján a kutatási dizájnban a mixed methodot választottam: az adatok feldolgozását többnyire kvantitatív elemzéssel végeztem, azonban ezeknek az eredményeknek az alátámasztásához kvalitatív elemzést is alkalmaztam.

A komparatív vizsgálatommal választ kaptam arra, hogy van-e szignifikáns különbség a tanulók kedvenc olvasmánya és kedvenc film kategóriája illetve témája között, van-e szignifikáns különbség a tanulók kedvenc olvasmánya és kedvenc film tetszés motívuma között, valamint van-e szignifikáns különbség a tanulók kedvenc olvasmány és kedvenc film iránti rokonszenv és ellenszenv motívuma között, illetve van-e szignifikáns különbség a tanulók kedvenc olvasmányának hősei, hőstípusai és kedvenc animációs filmük hősei és hőstípusai között.

Az irodalomterápia szerepe a börtönben és a lakásotthonokban

Csorba-Simon Eszter

Kulcsszavak: irodalomterápia, nevelés, kompetenciafejlesztés, börtön, lakásotthon

Mára kurrens problémává vált a bűnözés, ezzel együtt a büntetéssel kapcsolatos nehézségek, kérdések és megoldások, melynek hatására az eddig zárt vagy félig zárt intézményrendszerek széles körű társadalmi nyilvánosságot kaptak. A jelen előadás alapját az a személyes és szakmai tapasztalat képezte, amelyet könyvtárosként irodalomterápiás foglalkozásaim keretében, a pécsi Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében fogvatartottakkal és a szigetvári, valamint komlói lakásotthonokban folytatott foglalkozássorozat tartása során szereztem.

Az irodalomterápia börtönprogramokba és nevelőotthonba való beemelése azon a felismerésen alapul, hogy a fiatalok társadalmi kudarcaiban kulcstényező lehet érzékelési, észlelési képessége. Minden szocioterápiás és művészetterápiás foglalkozás a résztvevők „érzékenyítését” tűzi ki célul, annak reményében, hogy sikerül javítani azokon a részben vagy teljesen hiányzó készségeken és képességeken, amelyek a résztvevőknek a társadalom számára elfogadható formában gyakorolt életviteléhez és egy egészséges személyiséghez szükségesek.

A fejlesztő biblioterápia módszertani beavatkozási szintjei:

- Intellektuális szint: Gondolkodásra ösztönzi az egyént, hogy saját helyzetét reálisan lássa, és problémájára alternatív megoldásokat találjon. Ennek köszönhetően kiszélesedhet az érdeklődési kör, fejlődnek a szociális és emocionális kompetenciák.
- Szociális szint: A tudatosságot és a szociális érzékenységet növeli azáltal, hogy az egyén más helyzetébe tudja képzelni magát.
- Viselkedés szintje: Elősegíti, hogy az egyén képzeletben kísérletezzon különböző viselkedésmódokkal és úgy nyerjen tapasztalatokat, hogy közben nem sérül meg.
- Emocionális szint: Lényege, hogy a valódi élmény kockázatától mentesül a résztvevő (Bartos, 1989).

Ha megtanulják differenciáltan szemlélni az őket körülvevő problémákat, lehetőségeket, akkor a percepció, kognitív és szociális készségeikben is változás megy végbe. Ebben a változási folyamatban segíthetnek a csoportos foglalkozások: miközben csodát nem tehetünk ezekkel az elkallódott emberekkel, hiszen a kialakult személyiség mindenestül aligha megváltoztatható, a személyiségstruktúra hangsúlyai átrendezhetőek, ami már elég lehet az illető normális életvitelének és a társadalom által elfogadott célokra és jövőre való irányultságának, asszertivitásának kialakításához.

Az irodalomterápia olyan multidiszciplináris interaktív tevékenységi forma, melynek kapcsolódása van a recepcióesztétikával és a hermeneutikával, tehát az olvasás olvasóra való hatása a fontos, nem az irodalmi mű értelmezése (Ricoeur, 1999). Ahogy Béres Judit is megfogalmazta, a biblioterápia egy alapvetően pszichoterápiás technikákkal dolgozó, interaktív, reflektív, verbalításra épülő segítő munka, amely során az olvasás és az írás személyes élménye, valamint maga a minőségi segítő kapcsolat és a benne születő interperszonális folyamatok és mély találkozások támogatják az egyént a változásban.” (Béres, 2017). Meggyőződésem, hogy az irodalomterápiának egyre nagyobb szerepe van az oktatásban és a társadalmi nevelésben. Előadásomban bemutatom a tapasztalataimon keresztül, hogy milyen funkciója lehet az irodalomterápiának ezeken a speciális területeken.

*Ideológia és oktatás szekció***Az ideológia hatása a tanítók tevékenységére Kárpátalján
a második világháború után**

Fizeshi Oktaviia

Kulcsszavak: ideológia, tanítók tevékenysége, Kárpátalja

A globalizációs folyamatok intenzívebbé válása, az információs társadalom gyors fejlődése a tanítóképzési rendszer újragondolásához vezetett abban a vonatkozásban, amely képes a multikulturális régióban biztosítani az alapfokú oktatás minőségi változtatását. A pedagógiai tevékenység egy olyan speciális társadalmi tevékenység, amelynek célja az idősebb generáció által felhalmozott tapasztalat átadása a fiatal generációnak s ezáltal az egyén felkészítése társadalmi szerepének betöltésére. A tanító tevékenység a társadalmi fejlődéstől, valamint az oktatás területén folytatott állami politikától függ. Történelmileg a tanító szakmai tevékenysége bizonyos ideológiai irányultságot szerzett, mert a legdemokratikusabb államban is az oktatás területén megvalósul az állami politika és az ideológia. Jelentős ebben a tekintetben a tanítók tevékenysége Kárpátalján, ahol évszázadok óta számos nemzetiségűek és különböző felekezetűek békésen együtt élnek és kölcsönösen gazdagítják egymás kultúráját, hagyományait és oktatását. A tudományos munkánk szempontjából fontos kritérium az, hogy a huszadik század első felében Kárpátalja része volt a különböző állami struktúráknak: 1919-ig az Osztrák-Magyar Birodalomhoz, 1919-1939 között a Csehszlovák Köztársasághoz, 1939-től 1944-ig Magyarországhoz és 1944 óta a Szovjet Ukrajnához tartozott. Ebből az következik, hogy mindegyik államnak, amelyikhez Kárpátalja is tartozott, az oktatási politikájának fontos tényezője (társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális) a tanítók ideológiai orientálása volt.

Meggyőződésünk, hogy a második világháború után, Kárpátalja Szovjet Ukrajnához való csatlakozásával, a tanítók tevékenységének a legnagyobb mértékű ideologizálási tendenciája figyelhető meg, s ez a folyamat visszafordíthatatlan. A levéltári források elemzése azt mutatja, hogy a szovjet hatóságok, a második világháború után Kárpátalján elpusztították a térség intelligenciáját, igyekeztek a kommunista erkölcs normáit megteremteni a közélet minden területén, beleértve az oktatást is. A kommunizmus elveinek fő képviselőiként Kárpátalján az iskolát és különösen a tanítókat jelölték ki. A kárpátaljai központi hatóságok által kiadott törvények és rendeletek kötelezték a tanítókat a szakmai tevékenységük során a kommunista ideológia terjesztésére, ami végül a különböző Kárpátaljai nemzetiségek nemzeti érdekeinek megsemmisüléséhez vezetett.

A debreceni fémipari szakiskola sorsa a kommunista hatalomátvétel hajnalán

Németh Dóra Katalin

Kulcsszavak: szakképzéstörténet, kommunizmus, oktatáspolitikai, szocializmus

A Debrecenben 1908-ban alapított magyar királyi állami fémipari szakiskola a XX. század első felében fontos szerepet töltött be a városban fellendülő ipar, a megjelenő nagyüzemek munkásainak utánpótlásában. A két világháború közötti időszakban az iskolát színes egyesületi és önképzőkori élet, a sport és leventefoglalkozások, valamint a többféle ösztöndíjrendszer jellemezte. A Horthy-korszakban kevésbé támogatott szakképzési rendszer a második világháborút követően, a kommunista hatalomátvétel után az oktatáspolitikai kiemelt területe lett. A szocialista államvezetés a szakképző iskoláktól várta a szocialista embereszmény megvalósulását. Az iskola fennmaradt levelezésében az 1947-es évet követő időszakban egyre gyakoribb lesz az ideológiai nevelés átalakítását, a „szocialista állam eszméinek” megfelelő politikai nevelés bevezetését sürgető, majd előíró minisztériumi levelek megjelenése. Az iskola tanműhelyében üzemi bizottság létesül, a háború alatt az iskolát vezető igazgatót a kiépülő politikai elit meghurcolja. Az iskola képzéseiben megjelennek a felnőttképzési osztályok, amelyek képzési terve a hagyományos oktatási formákhoz képest modernebbnek volt mondható. Előadásomban a fennmaradt iskolai levelezés alapján igyekszem bemutatni, hogyan jelent meg a kommunista ideológia, milyen fenntartói rendeletek és utasítások útján igyekeztek a Horthy-korszak emlékét elnyomni, kezdve akár a nevelő tantestület ideológiai átnevelésétől, egészen az iskolai diákkönyvtár „irredenta, szovjetellenes” köteteinek begyűjtéséig. Kutatásomban nagy segítséget kaptam a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar megyei Levéltárának dolgozóitól, akik lehetővé tették számomra, hogy a fennmaradt iskolai anyagokat kutathassam.

**„Az iskolák eleinte gócpontjai voltak a népi demokráciaellenes megmozdulásoknak”
Karhatalom a magyar iskolákban (1956-1957)**

Somogyvári Lajos

Kulcsszavak: 1956, forradalom, karhatalom, erőszak

A magyar oktatástörténet ismeretlen, eddig feltáratlan területének számít a karhatalmisták jelenléte az iskolákban az 1956-os forradalom leverését követően, a represszió folyamatában. Jelen előadás egy korábbi kutatást folytat, mely a tanárok elleni erőszak traumatizált és tabusított formáit próbálta feltárni 1956. november és 1957. április között – a Magyar Nemzeti Levéltár elszórt utalásaiból összeillesztve a mozaik-szerű történetet. Az erőszaktörténeti megközelítésben nagy szerepet kapott a történettudomány új irányzatai közé tartozó affektív irányzat, mely az érzelmek történelemben betöltött szerepét vizsgálja (kölcsonös gyűlölet és félelem a szereplők között), illetve a test és az érzékszervek teljes körű érintettségét a bántalmazások során.

A Hadtörténelmi Levéltár Különgyűjteménye nyújtotta a kutatás folytatásának lehetőségét: a kutatás jelenlegi állása szerint az I., II., és III. Forradalmi Karhatalmi Ezred történeti naplóit dolgoztam fel, illetve belekezdtem a vidéki karhatalom iratanyagának áttekintésébe. A karhatalmisták fontos feladata volt az iskolalátogató szolgálat megszervezése, melyet eddig még senki nem dolgozott fel teljesen Magyarországon, Maruzs Roland más kontextusban írt róla 2018-as tanulmányában. A budapesti intézmények életébe több szinten is beavatkozott a rendteremtő erő: szülői értekezleteket tartottak, elbeszélgettek a diákokkal (sőt, voltak beszervezések is), tanárokkal és igazgatókkal, néhol még a pedagógiai program módosítására is javaslatot tettek, a felsőoktatás területén pedig az egyetemi kollégiumokat szállták meg. Az ezred- és osztálynaplók alapján sajátos szempontból ismerhető meg az ellenállás és kollaboráció bonyolult története 1956 után.

Ideológiák és szakmai nézetek a szocialista oktatáspolitikában a hatvanas években

Darvai Tibor

Kulcsszavak: ideológia, szocialista oktatáspolitikai, szocialista pedagógia

Kutatásunkban arra teszünk kísérletet, hogy az ideológiák tudományos leírásának segítségével értelmezzük a hazai szocialista oktatáspolitikai hatvanas évekbeli változásait. A szocialista oktatásügy történéseinek interpretációjához Karl Marx téziseit, Mannheim Károly totális és partikuláris, illetve Szabó Miklós program- és állapotideológiákról szóló elméletét használjuk fel. Vizsgálatunk módszertanát tekintve először leírjuk a nagypolitika irányát és tartalmát, majd megvizsgáljuk, hogy e történések hogyan jelennek meg az oktatáspolitikai mezőben, mely az előbbi rendszer alrendszereként funkcionál. Ennek során azonosítjuk az oktatáspolitikai mező jelentősebb csoportjait, majd elemezzük szociológiai jellemzőiket. Legvégül megvizsgáljuk, hogy milyen ideológiai és szakmai nézetekkel rendelkeznek. Elemzésünk tehát az oktatáspolitikai csoportok attribútumaira és nem a csoportokat alkotó egyének jellemzőire koncentrál.

A szakirodalmak és kutatásunk alapján azt mondhatjuk, hogy a hatvanas évek oktatáspolitikai arénájában két nagy csoport harcolt egymással. Az első csoport az MSZMP 1958-as művelődéspolitikai irányelveinek talaján állva támogatta az 1961-es oktatási törvénnyel fémjelzett iskolareformot, amelyben a tagok döntő többsége tevőlegesen is részt vett. Politikai nézeteiket tekintve a szovjet eredetű, de túlnyomó részt poszt-sztálini szocialista ideológiát képviselték: a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentését megvalósíthatónak tartották és a munkás-paraszti származású gyermekek támogatását hirdették. Pedagógiai nézeteikben ezt a szocialista állami ideológiát szakmásították. A másik nagy oktatáspolitikai csoport nem pedagógusokból, hanem közgazdászokból állt, akik az oktatásügy kérdéseit elsősorban nem kulturális, művelődésügyi kérdésként értelmezték, hanem mindezeket a szocialista gazdaság szempontjainak vetették alá. A mannheimi ideológiakoncepció alapján a két oktatáspolitikai csoport nézeteiről azt állapíthatjuk meg, hogy a szembenálló csoportok nem a partikuláris, hanem a totális ideológia fogalmával operáltak. Aminek következtében a két összeütköző koncepció teljesen kizárta egymást, nem volt bennük olyan pont, ahol egymáshoz tudtak volna kapcsolódni és a kompromisszumnak már ezért sem volt lehetősége.

Szabó Miklós ideológiatipológiáját felhasználva azt mondhatjuk, hogy 1958-ban az állami szocialista ideológia dominanciáján alapuló oktatáspolitikai elképzelés programideológiából a reform kibontakozásának éveiben konzervatív, a reformeszmét őrző állapotideológiává vált, s ezzel a programideológiák világába száműzött minden egyéb rivális elképzelést. Azonban 1964-65-ben a politikai változások következtében egy már létező gazdasági alapú programideológia vált állapotideológiává és programideológiává minősített minden más konkurens oktatásról szóló elgondolást, így a korábban állapotideológiaként funkcionáló oktatáspolitikai koncepciót is.

*Sportpedagógia szekció***Alternatív kerettantervek alkalmazásának vizsgálata testnevelés órákon**

Eigner Eszter

Kulcsszavak: *testnevelés, alternatív kerettantervek, testnevelő tanárok*

Előadásom témája a tanítási gyakorlataim alatt fogalmazódott meg. Több intézményben, iskolatípusban, több korosztálynál megfordultam, azonban nagyon szűk keresztmetszetét láttam a felhasználható mozgásanyagnak a testnevelés órai hospitálásokon. A tapasztaltak kíváncsivá tettek, hogy a rendelkezésre álló alternatív kerettantervekből vajon mennyit ismernek, használnak a mindennapokban a testnevelést oktató pedagógusok, könnyebbé válik-e számukra változatosabbá tenni a tanórákat ezek segítségével.

Célunk, hogy megvizsgáljuk a mindennapos testnevelés alternatív kerettanterveinek kihasználtságait a gyakorlatban. Kutatási kérdéseink és hipotéziseink arra vonatkoznak, hogy a testnevelést oktató pedagógusok ismerik-e az alternatív lehetőségeket; van-e módjuk alkalmazni őket, vagy valóban tájékozatlanok? Milyen nehezítő körülmények akadályozzák a testnevelés tartalmi megújítását? Vizsgálatunkban saját összeállítású kérdőívet hoztunk létre a tanárok és a tanulók számára, amit az interjú módszerével egészítettünk ki. Irányított mintavétellel egy kaposvári általános iskola minden testnevelést oktató pedagógusát - a tanítókat is - felmértük (n=15). A kérdőív online módon való kitöltésének lehetőségét biztosítva kívántuk elérni, hogy az ország különböző pontjairól legyenek adataink. A kitöltés elérhetőségének lezárása után összesen n=36 kitöltött kérdőívvel dolgozhattunk. Az eredmények alapján képet kaptunk a kerettantervek ismertségi szintjéről a tanárok körében, megismertük véleményüket a mindennapos testnevelés jelenlegi helyzetéről, és fontossági sorrendet tudtunk felállítani a hiányzó feltételekről. Az iskolák túlnyomó többségében még mindig 3 tanóra szerepel az órarendben, a plusz 2 óra általában egyesületi igazolás alapján elmarad a sportoló diákoknak, vagy összevont sportköröket tartanak. A témában való kutatás több szempontból fontos és hasznos lehet, amennyiben jelentős elemszám növeléssel tudjuk bővíteni adatainkat. Egyrészt ráirányítja a figyelmet, hogy a jelenleginél több időt és lehetőséget kell biztosítani a tanárok továbbképzésére; másrészt a testnevelő tanárképzés tartalmi kérdéseit is érdemes lenne folyamatosan frissíteni. Minőségibbé és élvezetesebbé tehetjük a tanórákat, ha nem csak a „rég iskola” megszokott módszereit, tananyagait használjuk fel.

A tanulók sportaktivitását befolyásoló személyi tényezők

Blatt Péterné

Kulcsszavak: *egészség, sportolás, motiváció, család, testnevelő*

Napjainkban egyre többször szembesülök a mai gyermekek, fiatalok egészségi állapotának silány helyzetével. Ebben nagy szerepet játszik a mozgásszegény életmód, amely káros hatással van az egész szervezetre, betegségekhez, a szervezet idő előtti öregedéséhez vezet. Ezen negatív hatások ellensúlyozásának egyik lehetséges eszköze a sportolás, amelyre igen nagy szüksége lenne a mai Z és α generációhoz tartozó gyerekeknek. Számos kutatás igazolta, hogy akik sportolnak, jobban tanulnak, mert kitartóbbak és nagyobb a felelősségtudatuk. A rendszeresen sportoló gyerekek megtanulják rangsorolni a feladataikat, beosztani az idejüket. A testnevelés és sport az egyetlen a műveltségterületek között, melynek fő feladata az egészség megőrzése és a testi képességek fejlesztése. Sajátos környezetének, menetének és tananyagának köszönhetően igen sok nevelési lehetőség rejlik a testnevelés órákban. Számos kutató szerint a gyermekek testedzéshez való viszonya az iskolában dől el. Az iskola, s azon belül a testnevelő oktató-nevelő munkája ugyanis sokszor jelentősebb befolyással bír ezen a területen, mint a család. Versics és munkatársainak 2009-es kutatásából az derült ki, hogy a szülők sportolási szokásai nincsenek mindig hatással a gyerekek sporttevékenységére. Ilyen esetekben egy jól felkészült, személyes példával előljáró testnevelő egy életre szóló indítást adhat a sportoláshoz.

Vizsgálatom célja az volt, hogy átfogó képet kapjak arról, milyen motivációs hatással vannak a testnevelő tanárok tanítványaik sportaktivitására. Kutatásomat pécsi általános iskolákban és gimnáziumokban végeztem 10-13, valamint 15-18 éves tanulók körében önkitöltéses kérdőíves módszerrel (N=191). A kérdőív itemei a sportágválasztást befolyásoló tényezőket is vizsgálták, de jelen tanulmányban csak a sport iránti elköteleződést befolyásoló tényezőkre helyeztem a hangsúlyt.

Azt tapasztaltam, hogy a gyerekek elsősorban 8-10 éves korukig nyerhetők meg a rendszeres testmozgásnak. Pontosan ezzel magyarázható, hogy a sportolást befolyásoló személyek sorában a testnevelők csupán a lista végén kapnak helyet, annak ellenére, hogy nagy részük előnyben részesíti a belső motivációs eszközöket és szignifikánsan nagyobb mértékben használja a pozitív visszajelzéseket a negatív megerősítésekkel szemben. A pedagógusoknál sokkal nagyobb befolyással bírnak a szülők, a testvérek és még a barátok is. Az indítást vizsgálva korosztálytól függetlenül arra a következtetésre jutottam, hogy a belső motivációs tényezők sokkal jelentősebbek a rendszeres mozgás szempontjából, mint a külső tényezők. Ha egy gyerekkel a korábban említett szenzitív időszakban sikerül megszerettetni a rendszeres testmozgást, akkor az nagy valószínűséggel egész életében fontos része lesz a mindennapjainak. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy szülői motiváció hiányában az alsó tagozaton testnevelést tanító pedagógusok munkájának milyen nagy a jelentősége. Ezért tartanám fontosnak, hogy az említett oktatási szakaszban szakképzett testnevelők legyenek jelen az oktatásban.

A gyorsasági paraméterek jelentősége a tehetség kiválasztásában

Deli Balázs – Atlasz Tamás

Kulcsszavak: *labdarúgás, utánpótlás, kiválasztás, gyorsaság, agilitás*

A labdarúgásban evidenciának számít a sportolók permanens, objektív megfigyelése, monitorozása. A sportszakemberi társadalomban kiemelt kérdés az utánpótláskorú gyermekek kiválasztása, és teljesítményük nyomon követése. Az utánpótlásképzésben állandóan változik a sportágspecifikus felmérések adatállománya, illetve nincs rendszeresség a mérésekben sem. Célkitűzésünk volt az utánpótláskorú labdarúgók gyorsasági paramétereinek nyomon követése, továbbá a labdarúgó specifikus technikai elemekkel való összehasonlítása. A vizsgálatban 26 fiatal labdarúgó vett részt (2007-ben születettek), akik rendszeresen sportágspecifikus edzéseken vettek részt. Kutatásunk 4 éves nyomon követést (2015-2018) foglalt magában, ahol az 5m-10m-30m-es sprintfutást, valamint labdás, illetve labdanélküli agilitás tesztet mértünk. Méréseink alapján a labdarúgókat komplex pontszámmal jelöltük, majd két kategóriacsoportra osztottuk (versenycsoport, illetve felzárkóztató csoport). A labdarúgás fejlődését tekintve kialakítottunk egy új kiválasztási rendszert, ami kizárólag a gyorsasági faktorokat (sprintképesség, agilitás) tartalmazta. Ennek alapján létrehoztunk egy új csoportot, amit az eredeti versenycsoporttal hasonlítottunk össze. Az U9-es korosztály adatait újra vizsgálva jelentős eltéréseket találtunk a gyorsasági besorolás, és az összpontszámok között. Az adatok normalitásának megállapításához Kolmogorov-Smirnov próbát, a statisztikai analízishez ANOVA tesztet alkalmaztunk.

A technikai elemek és a gyorsasági paraméterek összesített pontjainak átlagát összehasonlítva nem találtunk eltérést ($p=0,08$) a verseny ($108,42 \pm 37,56$) és a felzárkóztató ($80,08 \pm 42,01$) csoportnál. A két csoport gyorsasági indexeinek összpontszám átlagai (fekete= $19,23 \pm 8,16$; piros= $18,85 \pm 7,66$) között sem találtunk szignifikáns különbséget ($p=0,902$). Az új csoport ($25,69 \pm 2,29$) szignifikánsan magasabb ($p=0,01$) összpontszámot ért el a gyorsasági kiválasztásunk alapján, mint az eredeti versenycsoport ($19,23 \pm 8,16$). Eredményeink alapján elmondható, hogy a fiatal korban kialakult gyorsasági jellemzők alapvetően befolyásolják a későbbi sportágspecifikus fejlődést, azonban az előző kiválasztási kritériumok túlnyomórészt technikai dominanciát mutattak, háttérbe szorítva a gyorsasági paramétereket, így beazonosítva a sporttehetséget a technikai tehetséggel, helytelenül.

**A zenés-táncos mozgásformák (aerobik) oktatásának vizsgálata
az általános iskolai testnevelésben**

Szalai Kata

Kulcsszavak: testnevelés óra, zenés-mozgásformák, kerettanterv

A mindennapos testnevelés bevezetésével a testnevelő tanárok számára lehetőség nyílt, hogy még több mozgásforma megismertetése révén kedveltessék meg tanítványaikkal a testmozgást. A köznevelésben a testnevelés kerettantervekben megjelenő zenés-mozgásformák oktatásának lényege, hogy a diákok fejlesszék az idő- és ritmusérzéküket, térbeli tájékozódásukat, testrészeik térben való elhelyezkedését, ügyességüket, valamint a mozgásforma iránti fogékonyságukat erősítsék, mélyítsék.

Munkánk célja, hogy megvizsgáljuk a tantervben előírt zenés-mozgásformák megjelenését, alkalmazásának körülményeit az általános iskolai testnevelés órákon. Saját kérdések alapján összeállított, papíralapú kérdőíves vizsgálati módszert alkalmaztunk módszerként. A mintavételhez véletlenszerűen öt nagykanizsai általános iskolát választottunk ki, az ott dolgozó 16 testnevelő tanárt, valamint tanáronként 15 diákot (n=240) kérdeztünk meg a zenés-mozgásformák tanórákon való előfordulási gyakoriságáról, kedveltségi szintjéről. A vizsgálat időpontja 2018. őszi féléve. A kapott adatokat Excel program segítségével, egyszerű matematikai-statisztikai módszerrel (százalék, átlag, darabtelvi függvény, sum) dolgoztuk fel.

Eredményeink megmutatják, hogy mind a testnevelő tanárok, mind diákjaik kevésbé kedvelik ezt a mozgásformát, ezáltal elhanyagolják az órákon, nem szívesen alkalmazzák. Ennek okai között szerepelnek a tanárok előképzettségbeli hiányosságai, a hagyományos sportágak előtérbe helyezése, valamint a kevés rendelkezésre álló infrastruktúra problémaköre.

Összességében megállapítható, hogy a megkérdezett testnevelő tanárok zöme még mindig „saját” sportágát részesíti előnyben a testnevelés órán, és még a felkínált továbbképzési lehetőségeket sem vennék igénybe a zenés-mozgásformák oktatásának érdekében. Egyértelműen látszik az is, hogy a testnevelő tanár hozzáállása nagymértékben meghatározza tanítványai attitűdjét, ezért elsődleges feladat, hogy a tanárok szemléletmódjában kell elérni azt a változást, amelynek eredményeként, a zenés-mozgásformák előnyeit felismerve, megvalósulnak a kerettantervi előírások a gyakorlatban is.

A konfliktuskezelés hatékonysága és a pedagógiai érzék kapcsolata sportszakos hallgatók szemszögéből

Németh Zsolt

Kulcsszavak: konfliktuskezelő stratégia, pedagógiai érzék, sportszakos hallgatók

A testnevelés órákon a versenyhelyzetek miatt a diákok fokozott izgalmi állapotba kerülhetnek, ami elősegíti az ellentétek felszínre kerülését. A felszínre került konfliktusok kezelése, a legnagyobb igyekezet ellenére, egyáltalán nem mondható mindig hatékonynak. A testnevelő tanároknak olyan légkört kell megteremteniük, hogy a konfliktusok megjelenésének valószínűségét a minimálisra csökkentsék.

A kutatás célkitűzése azoknak a konfliktuskezelő stratégiáknak a feltérképezése, amelyeket a testnevelő tanárok a diákokkal, illetve a diákok szüleivel szemben alkalmaznak. Arra is kerestük a választ, hogy a pedagógiai érzék a konfliktuskezelés milyen szakaszaiban tölt be kulcsfontosságú szerepet. A vizsgálati mintában 8 fő negyed évfolyamos testnevelés szakos hallgató vett részt, akik közül 4 fő nő és 4 fő férfi volt. A kérdések főként a konfliktust kiváltó okokra, helyszínekre, a konfliktuskezelő stratégiák elméleti hátterére, a konfliktuskezelés lépcsőfokaira és a pedagógiai érzék fogalmára fókuszálódtak. Ezen kívül fel kellett eleveníteniük olyan átélt konfliktusos történeteket, amelyek kezelését helyesnek, illetve helytelennek tartották.

A konfliktust kiváltó okok főként a késésből, a felszerelés hiányosságából, a fegyelmezetlenségből, a nem megfelelő kommunikációs stílusból, a szándékos alulteljesítésből, az ékszerek viseléséből, az indokolatlan felmentésekből, a cserejátékosok kevés játékidéből és a játék közbeni durva szabálytalanságból adódtak. A kollektív büntetés és a bocsánatkérés kikényszerítése mellett a leghatékonyabb konfliktuskezelési módszernek a négy szemköztí beszélgetés bizonyult. A résztvevők lehetőséget kaptak arra is, hogy a történetekben előforduló konfliktuskezelési módszerekhez hozzászólhassanak és saját álláspontjukat is kifejtsék. A legkritikusabb történetekből levonhatták azokat a következtetéseket, amelyeket a hasonló konfliktusos helyzeteknél már megfelelő elméleti háttérrel és önbizalommal alkalmazhatnak. A pedagógiai érzék főként akkor kerül előtérbe, amikor a testnevelők tudatosan kiválasztják azt a stratégiát, amely a szituációhoz és az életkori sajátosságokhoz legjobban illeszkedik.

Megerősítést nyert, hogy a szituációhoz illeszkedő vezetési- és kommunikációs stílussal a konfliktusokat erősíthetjük, vagy csillapíthatjuk. Abban mindenki egyetértett, hogy a család és iskola szocializációs környezete, a szülői és tanári konfliktuskezelő példamutatás mély benyomást gyakorol mindenkire, amely a későbbiekben kihatással lehet a pedagógiai érzékünkre. A konfliktuskezelés lépcsőfokainak leküzdése közben a rendelkezésre álló idő mennyisége korlátokat szabhat. Ilyenkor előfordulhat, hogy egy-egy lépcsőfok kimarad a konfliktuskezelés egymásra épülő szakaszaiból. Ez a legtöbb esetben káros a konfliktuskezelés hatékonyságára. Amennyiben nem vagyunk tisztában az okokkal és az érintett személyekkel, akkor a folyamat rossz irányban indulhat el.

*Kutatásmódszertan szekció***Történelem érettségi dolgozatok statisztikai-mérésmetodikai elemzése**

Pete József

Kulcsszavak: *érettségi, mérés, történelem*

Az előadás a 2018-as tavaszi érettségi vizsga középszintű dolgozatait elemzi egy középiskola eredményei alapján. Az elemzés során támaszkodtunk a korábbi – elsősorban a 2012-es – érettségik eredményeit elemző tanulmányok tartalmi és módszertani eredményeire. Célunk az volt, hogy az akkori megállapításokat a 2017-ban bevezetett módosítások révén kialakult vizsgarendszer helyi tapasztalataival összevessük. Ezek során statisztikai elemzéseket végeztünk a következő hipotézisek igazolása végett:

1. A nemi különbségek nem eredményeznek az érettségi eredmények között szignifikáns különbséget.
2. A rövid választ és szöveges kifejtést igénylő feladatok eredménye között szignifikáns különbség adódik.
3. A rövid választ igénylő feladatok esetében a szöveges kiegészítést igénylő feladatok eredménye szignifikáns eltérést mutat a teszt jellegű feladatokhoz képest.
4. Különbség adódik a magyar és egyetemes történelmi feladatok eredménye között.

Az iskolai gyakorlat elemzése kapcsán vizsgáltuk az egyes csoportok felkészültsége, felkészítése közti különbséget is az alábbi hipotézisek alapján:

1. A különböző tagozatok esetében kimutatható szaktárgyi eredmény korrelál az érettségi eredményességével.
2. A felkészítés különbözősége nem befolyásolja az eredményességet.

A vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy a korábbi elemzés általános tapasztalatai továbbra is érvényesek: fennmaradtak a nemi különbségek, valamint a rövid választ és a szöveges kifejtést igénylő feladatok közötti eltérések. Helyi szinten pedig továbbra is érvényesülnek a tagozatok közti különbségek. Összegezve megállapítható, hogy az érettségi a módosításokkal sem tudott minden mérésmetodikai okokkal magyarázható eltérést eliminálni. Célszerű lenne a kifejtést igénylő feladatokat az írásbeli érettségiből kivezetni, a szöveges kiegészítést igénylő feladatokat mellőzni. Ezzel az értékelési anomáliákat, az objektív, adekvát értékelést szem előtt tartva megszüntetni lehetne.

Egy részvételi kutatás eredményei a gazdasági felsőoktatásban

Jármai Erzsébet Mária

Kulcsszavak: *felsőoktatás, részvételi kutatás*

Egy pályázati forrású (EFOP-3.6.1-16-2016-00012 számú projekt) kutatás adott lehetőséget arra, hogy a gazdasági felsőoktatás néhány intézményének oktatóit és hallgatóit megkérdezzük napjaink azon kihívásairól, amelyekkel nap mint nap találkoznak. A kutatás fókuszba az oktatói és hallgatói motiváció megismerése, mégpedig korunk új generációs digitális igényeinek tükrében. A tanulás hatékonyságát jelentősen befolyásolja, hogy az oktatók mennyire motiváltak munkájukban, mennyire tudnak felzárkózni a digitalizáció támasztotta követelményekhez, és mennyire hajlandók olyan oktatási módszereket alkalmazni, amelyek 5-10 éve még nem léteztek. Vajon hogy vélekednek erről a hallgatók? Mennyire fontos számukra, hogy az oktatók milyen módszereket alkalmaznak? Mennyire befolyásolja mindez tanulási motivációjukat? Többek között ezek a kérdések formálták a kutatás azon célját, hogy módszertani szempontból járuljunk hozzá a gazdasági felsőoktatás eredményességéhez.

A kutatás során több módszerrel zajlott a célcsoportok megkérdezése. A hallgatók estében olyan atipikus módszer alkalmazásával éltünk, mint a részvételi kutatás. Jelen előadás ennek lebonyolításáról és az eredmények bemutatásáról szól.

Bár a hazai kutatásokban még nem elterjedt módszer az érintettek bevonása, szükségessége a társadalmi részvétel vonatkozásában egyre nagyobb jelentőségű, és a releváns szakirodalom kellő bizonyítékokkal alá is támasztja ezt. A laikus közönség megkérdezése az őket érintő problémákról, bevonásuk a döntésekbe sokkal hatékonyabban idéznek elő társadalmi változásokat, mint ahogy a hagyományos kutatási eredmények éreztetik velük kapcsolatos hatásait. Hazánkban is végeztek és végeznek részvételi kutatásokat például a természetvédelemmel kapcsolatban, vagy a társadalom periferiájára szorult emberek, mint hajléktalanok vagy romák életének jobbítása érdekében. A gazdasági felsőoktatás hallgatóinak megkérdezésére három alkalommal szerveztünk részvételi kutatást – workshopok keretében – három különböző egyetem gazdasági karán. Alkalmanként 12-16 hallgató többféle csoportmunka során fejtette ki véleményét az „ideális iskola” jellemzőiről, gondolatterképet rajzolva tárták fel az egyetemi oktatással kapcsolatos problémagócokat, majd ezek részleteiről a világvilág módszer segítségével vitáztak, egyeztettek. Mindezt úgy alakítva, hogy a motivációt befolyásoló tényezők egyéni, intézményi szinten és oktatási rendszer szinten lettek kibontva. Végül saját egyetemi intézményük swot-analízisét bemutatva fogalmaztak meg építő kritikát. Jelen előadás a világvilág során feltárt eredményeket mutatja be. Megismerhetjük a hallgatók által megfogalmazott, tanulásukat befolyásoló legégetőbb problémákat, az oktatói munkáról és az egyetemi szervezetekről vallott véleményüket, valamint a helyzet javítására tett konstruktív javaslatokat.

NCT-módszer
a számítógéppel támogatott kvalitatív neveléstudományi vizsgálatok számára²

Sántha Kálmán

Kulcsszavak: *jövőorientáció, kvalitatív elemzés, NCT-módszer, Maxqda*

Susanne Frieze a számítógéppel támogatott Grounded Theory (GT)-elemzések számára olyan módszert fejlesztett ki, amely egyszerre veszi figyelembe a GT által nyújtott módszertani lehetőségeket és a számítógéppel támogatott kvalitatív adatelemzés lépéseit. Az NCT-módszer (Noticing, Collecting, Thinking) jelenleg az Atlas.ti szoftverre meghatározva létezik, széles módszertani környezetbe ágyazható, hiszen a kvalitatív tartalomelemzés, a GT, a diskurzuselemzés, az etnometodológia számára is releváns lehet (Frieze, 2016). Továbbá érdeklődésre tarthat számot a neveléstudomány, a pszichológia terén is, ahol a kvalitatív mellett akár a kevert módszertani paradigma szerinti vizsgálatok is hasznosíthatják.

Az előadás célja annak bemutatása, hogy miként lehet az NCT-módszer alapelveit és lépéseit a Maxqda szoftverre konvertálni, megadva így a módszer akár Maxqda-kompatibilis változatát is. Ezzel a neveléstudományi vizsgálatok számára újabb összetett elemzési struktúra állhat rendelkezésre. A konvertálási folyamatot elsősorban a pedagógiai architektúrával kapcsolatos neveléstudományi példák alapján mutatjuk be.

Az eredményeket három nagyobb tartalmi csomópontban illusztráljuk, fókuszba helyezve a GT lépéseit. A nyílt kódolásnál a koncepciók azonosítása történik, a vizsgálat első fázisa a fogalomalkotással kezdődik. Frieze (2016) ehhez az eljáráshoz az új terminológia szerint kódolás helyett a címkézést javasolja, hiszen itt cél az elemezni kívánt dokumentum előstrukturálása a kvalitatív adatok elemzésére alkalmas szoftverek segítségével. Ebben a fázisban a címkék nincsenek szortírozva, csupán egy lista áll rendelkezésre. Ekkor a Maxqda kódrendszere kap kiemelt figyelmet, amely átláthatóvá teszi a dokumentum előstrukturálását. Az NTC-módszer ebben a lépésben logikailag megegyezik a klasszikus GT-elemzésekkel, viszont a kivitelezés, a vizuális megjelenítés eltérő (lásd főkód-alkód megjelenítés vs. struktúra nélküli kódlista). Az axiális kódolás egy kategória mentén történő kódolásként értelmezhető, alkódok kialakításáról szól és egymással összefüggésbe hozható koncepciók meghatározását segíti. Ekkor a linkek játszanak főszerepet. A Maxqda négyféle linkkapcsolat kiépítését teszi lehetővé (dokumentum-link, külső-link, web-link, geo-link), segítve az adatok triangulációját. A harmadik fázis az elméletgenerálásról szól, amely vizualizációja a hálózatépítéssel kivitelezhető. Ekkor a kutatói munka a szövegszintről a hálózati szintre lép. Az előadás mindazon kvalitatív vizsgálatok számára releváns, amelyek alapoznak a számítógéppel támogatott adatelemzésre és figyelnek az új terminológia kvalitatív elemzésekben való használatára.

² Az előadást az EFOP – 3.6.1. – 16 – 2016 – 00001 „Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” pályázat támogatta

**A felsőoktató szakmai fejlesztése:
egy megvalósult team-teaching modell metareflexiója**

Mrázik Julianna

Kulcsszavak: *felsőoktató, team-teaching, kompetenciafejlesztés*

A pedagógusok felsőoktatásban betöltött szerepe innovatív partnerségi tanulást igényel: aktív a társadalmi szinten, a munkahelyekkel és más partnerekkel (Töytäri et al., 2016). A folyamatos szakmai fejlődés alapvető fontosságú az akadémiai háttérű, a felsőoktatásban oktatók számára (Hossain, 2010). Az INEE (2018) a tanárok szakmai fejlődését célozza meg az alacsony jövedelmű tanárok esetében, a tanárok szakmai fejlődésének szabványainak kidolgozása területén, teljesítményük mérése és intézményesítése terén; olyan szakmai fejlődési lehetőségek megteremtése tekintetében, amelyek elősegítik a tanárok együttműködését. Fontos tehát a tanárok folyamatos támogatása; a (köz)oktatásvezetés kialakítása az oktatási rendszer minden szintjén; az IKT használata, a szakmai tanulási közösségek és a magas színvonalú tanárképzőkbe történő befektetés. Korábbi kutatásainkban (Mrázik, 2017) amellet érveltünk, hogy a tanárképzésben fontos a tanári együttműködés. A legutóbbi előadás a magas színvonalú tanárképzőkbe történő befektetésre összpontosít: mi az „oktatók képzése”, milyen tartalmakat tartalmaz, amit a felsőoktatók bevonhatnak, és milyen eredményeket tudunk levonni ezen a területen – azaz az innováció.

A konferencia-kivonat egy kvalitatív kutatást ismertet, amely a tanári felkészítésben megvalósuló oktatói együttműködésen és team-teachingen alapul. A kurzust követő metareflexiókról szól, mely 4 tanárképzővel (a felsőoktatásból, valamint a közoktatásból) és 24 diák részvételével jött létre. A kutatás eredménye egy sikeres modell az oktatás több szereplője közötti együttműködésre, valamint módszertani ajánlások megfogalmazása a felsőoktatási tanárképzők képességeinek definiálására és kompetenciáinak megújítására.

*Játékos tanulás, alternatív módszerek szekció***Alternatív és innovatív oktatási módszerek és formák
a romániai magyar óvodai anyanyelvi oktatásban**

Habinyák Erzsébet

Kulcsszavak: *óvoda, oktatás, anyanyelv, innovatív módszerek*

Kutatásom célja feltárni és bemutatni azokat az új oktatási módszereket és eszközöket, amelyek elősegítik az óvodapedagógusok munkáját, hogy erősítsék és fejlesszék a kisgyermek anyanyelvét a mesék szárnyán. Arra keresem a választ, hogy a mese, népmese hogyan és milyen módon hat az óvodás korú gyermek lelki fejlődésére. Melyek azok az alternatív és innovatív módszerek és eszközök amelyek leghatékonyabban segítik a pedagógus munkáját az óvodás lelki, szellemi fejlődésében. Hogyan tudunk hozzájárulni anyanyelvünk megőrzéséhez egy idegen nyelvű országban?

Közel tizennyolc éve dolgozom óvodapedagógusként. Ez alatt az idő alatt tudásom és tapasztalatom legjavát felhasználva igyekeztem oktatni, nevelni, játszani, minden helyzetben helytállni, olyan képzéseken részt venni, amelyek hozzásegítettek az innovatív eszközök és módszerek megismeréséhez és használatához. Az alternativitás, differenciáltság megnyilvánulhat a berendezésekben, különböző eszközök használatában, a bánásmódban, a foglalkozások különböző témáinak hangsúlyozásában. Különböző alternatív oktatási módszerekkel oktató óvodát vizsgáltam meg. A mese fontos eszköz volt valamennyi esetben a gyermekek nevelésében. A mesék szép magyaros nyelvezete szinte észrevétlenül lopja be magát a gyermek szókincsébe, ugyanakkor erkölcsi értékeket is sugároz feléjük. A mese a csend, a rend visszaállításának, a fegyelmezésnek az eszköze is. A hagyományaink, kultúránk és anyanyelvünk továbbéltetése a pedagógusok feladata. Fontos kérdés, hogy ezt milyen módon, milyen eszközök kiválasztásával végzi.

Kutatásomat több nagyváradi magyar óvodában végeztem, ahol különböző alternatív módszerek szerint zajlik az oktatás. Ide sorolhatjuk a Waldorf óvodát, a Step by step óvodát, a zeneóvodát és a hagyományos óvodát is. Kutatásaimat több módszer együttes jelenléte tette hatékonyabbá, elérhetővé, kézzelfoghatóvá. Ide sorolnám a mesélés módszerét, a megfigyelést, a beszélgetés módszerét, a szemléltetés módszerét, a dramatizálást, drámajátékot és a játékot. Ahhoz, hogy ez a kutatás eredményes legyen, folyamatosan együtt működtem a szülőkkel, a családdal, megismertem az ő hozzáállásukat a témával, a gyerekekkel kapcsolatban. Ebben segítségemre volt egy általam összeállított kérdőív, mely által választ kaptam, hogy mennyire elégedettek az óvodával, az óvodai módszerekkel és a személyzettel. A romániai magyar óvodákban az óvodapedagógusok nagy hangsúlyt fektetnek az anyanyelvi oktatásra. Több olyan innovatív módszert alkalmaznak, amelyek elősegítik a megértést és elsajátítást. A gyermekek jól beszélnek anyanyelvükön, ismerik a klasszikus magyar meséket. a mese nélkülözhetetlen az óvodás korú gyermekek életéből. Mese által bővül szókincsük, fantáziájuk szárnyal, pozitív erkölcsi tulajdonságokat sajátítanak el. Ezért fontos, hogy a mindennapjainkban jelen legyenek a mesék, jó kapcsolatot alakítanak ki pedagógus-gyermek, szülő-gyermek között egyaránt.

A játék alapú oktatás vizsgálata az általános iskolákban

Kazinczy Viktória Renáta

Kulcsszavak: *játék, drámajáték, iskola, drámapedagógia*

A kutatásaim során a drámajátékot, mint hatékony nevelési módszert vizsgáltam kisiskolás gyermekek körében. A drámapedagógia, ezen belül a drámajáték módszere nagy figyelmet szentel a személyiségre, és ezáltal a résztvevők könnyebben megismerik a körülöttük lévő tárgyi világot, a saját belső világukat és a szociális közeget is könnyebben felfedezik.

A kutatás célja megismerni a drámajáték elméletét és gyakorlatát az ehhez tartozó szakmai források feltárásával, drámajátékos műhelymunkák megismerésével segíteni a pedagógusok oktató, nevelő munkáját.

A kutatásom során három fő kutatási kérdéskörre kerestem a választ elsősorban a szakirodalmak feldolgozásával. A kutatásomat alátámasztja Cziboly Ádám kutatása, melynek címe DICE- a kocka el van vetve. Kaposi László munkássága is jelentősen segített a munkám során. Véleménye, hogy minél több oktatási intézménynek kellene megismernie ezt a pedagógiai módszert. Trencsényi László műve a Dr. Áma. Drámapedagógia mint tudomány a fogalmak rendezésében és a drámapedagógia elméletében adott segítséget. Pinczésné Dr. Palásthy Ildikó szerint a drámajáték érzékenységre, erős érzelmi stabilitásra és kreatív gondolkodásra nevel. A szakmai források feltárásával fogalmazódtak meg a kérdéseim. Hogyan hat, és hogyan érdemes alkalmazni a drámajátékot, hogy fejlesztőhatású legyen a gyermekek számára? Valóban stressz oldó hatása van-e a drámajátéknak? Hogyan hat a drámajáték a gyermekek szociális tevékenységeire?

A kutatási módszerek alkalmazása: interjúkat készítettem drámapedagógusokkal és pedagógus kollégákkal. Iskolai dokumentumokat elemeztem és egy működő színjátszó csoportot többszöri alkalommal megfigyeltem. A saját pedagógiai gyakorlatom tapasztalatait is fontosnak tartottam, így a kutatásom része lett.

A vizsgálataim során egyértelművé vált, hogy a drámajátéknak nagyon fontos szerepe van az oktatási, nevelési folyamatban. A felsorolt kutatások is igazolják, hogy a drámajáték sokoldalú és fejlesztő hatású a gyermekek számára, amelyhez gondosan meg kell választani a feladattípusokat. A drámajáték örömet okoz a gyermekek számára, és egyúttal segít nekik a stresszoldási folyamatban. Szituációs játékok segítségével újra átélhetnek konfliktushelyzeteket, amelyeket saját maguk oldhatnak meg. Fontos, hogy biztosítsuk számukra a nyugodt teret és több pozitív visszajelzést kapjanak. A drámajáték olyan módszer, amely segíti a gyermekek szociális tevékenységeit, mivel a drámajáték mind komplex pedagógiai módszer több területet is fejleszt. Ezáltal a gyermekek önbizalma is megnő, nyitottá válnak a körülöttük lévő világhoz, társaikhoz, pedagógusaikhoz, szüleikhez. Mindhárom vizsgált kérdéskörben bebizonyosodott a játék fejlesztő hatása. A drámajáték iskolai alkalmazása sok pozitív eredményt hozhat az oktatásban, nevelésben.

Társasjáték – adaptáció az általános iskola 5. osztályában

Jádi Alexandra

Kulcsszavak: oktatás, társasjáték, pedagógia, gamifikáció

A gamifikáció kifejezést először a 2000-es évek elején használták, és az elektronikus eszközök élvezhetőbbé tételét, illetve játékszerű felületekkel való felgyorsítását értették alatta. A gamification fogalma az évek során formálódott, a kifejezés meghatározására számos definiálás született. Ezen fogalomértelmezések tanulmányozásából alakította ki saját definícióját Frommann Richárd (2017), akinek meghatározása szerint a játékosítás a játékelményhez szükséges játékelemek és mechanizmusok alkalmazását jelenti nemjátékos környezetben. A játékosítás módszere nem újkeletű, az élet számos területén – mint például az oktatás és marketing – használták már a kifejezés megjelenése előtt is. Azonban az igazi áttörést a gamification fogalmának keletkezése utáni időszak jelentette: a gamifikáció a 2010-es évekre már közismert kifejezéssé vált, számos játékosított rendszer és megoldás született ezen évek alatt. A módszer oktatás területén való alkalmazhatóságát vizsgálta Karl M. Kapp, akinek az volt a gondolata, hogy a játékfejlesztésben sikeres motiváló eljárások megváltoztatják a tanulási attitűdöket, fokozzák a tanulási kedvet. A legfiatalabb generációk mind életmódjukban, mind tanulási stratégiájukban eltérnek elődeiktől, épp ezért a digitális bennszülötteknél a korábban bevált oktatási módszerek sem alkalmazhatóak eredményesen. A Z- és Alfa-generációk sikeres tananyagfeldolgozásához más módszerek szükségesek, mely eljárások egyike a gamifikáció.

Az előzőekből kiindulva választottam ki Molnár Ferenc A Pál utcai fiúk című regényét. Az 5. osztály nyári olvasmányából készített társasjáték-adaptációval került tesztelésre a játék alapú tanulás gyermekekre gyakorolt hatása. Kutatásomat a sárosdi Farkas Gyula Baptista Általános Iskola 5. osztályában végeztem: a két csoportra osztott osztály egyik része adta kutatásom mintáját, míg a tanulók másik része kontrollcsoportként szolgált. Hipotéziseim szerint a társasjáték oktatásban történő alkalmazásával a gyerek nem veszti el motiváltságát, játszva sajátítja el az ismereteket, a tanulók jobb eredményt érnek el a regény társasjáték-adaptációjának használata után megírt dolgozatban, mint a hagyományos módon történő szintetizálás után. A kutatás során kvantitatív és kvalitatív módszerek kerültek felhasználásra: a kutatás végeztével a mintámat képező tanulók kérdőíven keresztül értékelhették a társasjáték-adaptációt, illetve csoportos beszélgetés keretein belül megoszthatták személyes élményeiket, tapasztalataikat. Kvalitatív módszerek közül a résztvevő megfigyelést alkalmaztam a kutatás egésze során, megfigyelési naplót készítettem a társasjáték használatáról, illetve a kutatásban részt vevő minta- és kontrollcsoport teszteredményeit összehasonlítottam.

Vallásos, egyházi nevelés szekció

**Az ignáci pedagógia és a tanórán túlmutató tevékenységek kapcsolata
a magyarországi jezsuita gimnáziumok történetében**

Dallman Kristóf

Kulcsszavak: jezsuita, oktatás, önképzőkör, ignáci pedagógia, neveléstörténet

Kutatásom célja átfogó képet nyújtani a Magyarországon egykor működött és jelenleg működő jezsuita fenntartásban lévő középfokú oktatási-nevelési intézmények működéséről. Fókuszpontba állítva a tanórán kívüli oktatási – nevelési tevékenységek a jezsuita intézményekben széles spektrumban megjelenő formáit. A jezsuita oktatás-nevelés alapját képező 'ignáci pedagógia' meghatározó eleme, a rendalapítástól kezdve egészen napjainkig, az alaposan megtervezett tanterv mellett, a diákok tanórán kívüli tevékenységének támogatása. Előadásomban kronologikus rendszerben mutatom be a magyarországi jezsuita középiskolák gyakorlatait három időszakra bontva. Az első tematikai egységet jezsuita rend virágkorának tekintett XVII-XVIII. századi időszak alkotja. A barokk iskolai színjátszás a kezdetektől hangsúlyos szerepet töltött be mind a protestáns, mind a katolikus középiskolák, így a jezsuita intézményekben, mint az elitképzés, a közélet színtereire való felkészítés tanórán kívüli módszere. A kutatás leghangsúlyosabb része a rend 1814. évi újjá alapítása utáni időszakot öleli fel. A rend XIX. század közepén tudott újra pozícióhoz jutni a magyarországi középfokú oktatás palettáján. Az önálló magyarországi jezsuita rendtartomány megalapítását követően a rend két régiós oktatási központot működtetett, Kalocsán és Pécs városában. Ezen intézményekben a tanórán túlmutató tevékenységek széles köre szolgálta a diákok testi és lelki fejlődését szakkörökön, zenekarokon keresztül, sport és vakációs körökig. A kutatás harmadik, befejező szakaszát a napjaink időszakára történő kitekintés alkotja, melyben a jelenleg egyedüli jezsuita fenntartású intézmény, a miskolci Fényi Gyula Gimnázium pedagógiai programját vizsgálom. Kutatásom relevanciáját adja, hogy a modern köznevelés színterein is jelentős szerepet töltenek be a tanórai kereteken túlmutató tevékenységek. Fiatal tanároknak mutathat példát a jezsuita oktatás-nevelés több, közel fél évszázados jó gyakorlata. Kutatásomban szintetizálom a Jézus Társaság oktatására vonatkozó szakirodalmat, összevetve a rend eljárósága által az évszázadok alatt kiadott tanügyi szabályozókkal és pedagógiai témájú írásaikkal. Előadásomban a jezsuita jó gyakorlatokat a kurrens szakirodalom szűrőjén át vizsgálom. Kutatásom során a jezsuita oktatás-nevelés magyar és idegennyelvű szakirodalmának feldolgozása mellett dokumentumelemzést végzek. A jezsuita tanügyi szabályzatok mellett a kutatás központi elemét a XIX-XX. század két meghatározó magyarországi intézményének, a kalocsai és pécsi jezsuita gimnáziumának levéltári forrásai alkotják. A budapesti Jezsuita Levéltár és Rendtörténeti Könyvtár gyűjteményében megtalálható kalocsai és pécsi iratokon belül kutatásomban kiemelt hangsúllyal mutatom be a pécsi Pius Gimnázium Pázmány Péter Önképzőkörének működését. A jelenleg is jezsuita fenntartásban működő miskolci Fényi Gyula Gimnázium vizsgálata során a Pedagógiai Programot veszem alapul.

**A vallás konstruktív nevelési értékorientációi,
fókuszban Karácsony Sándor tevékenysége**

Bognárné Kocsis Judit

Kulcsszavak: értékközvetítés, vallásos nevelés, konstruktív pedagógia

A vallásos nevelés, a hitoktatás közelmúltban történt iskolai szintű törvényi szabályozása eredményeképp nagyobb figyelem övezte a vallást, annak nevelési értékeit, értékközvetítő hatását. Ugyanakkor - a szerző korábbi kutatásai alapján - megállapítható, hogy a neveléstudományi kutatások között nem nagy számban jelenik meg e terület. A vizsgálat jelentősége abban áll, hogy ráirányítsa a neveléstudományban kutatók figyelmét a vallás és a nevelés közti kapcsolódási pontokra, valamint e témakör gazdagságára. Az előadás célja annak bemutatása, hogy a vallás, a vallásos lelkület miként nyilvánulhat meg és milyen területeken érhető tetten az ember életében, társas viszonyaiban.

Karácsony Sándor (1891-1952) református hite és betöltött tisztségei, munkássága (pedagógiaprofesszor, a Társaslélektani Intézet megalapítója stb.) miatt került a kutatás középpontjába. Feltételezhető, hogy Karácsony Sándor, aki születésétől kezdve református család, református iskolák és a református gyülekezet egységében élte az életét, tevékenysége során megmutatkozott a vallás konstruktív ereje. Valószínűsíthető, hogy református identitása miatt tevékeny, másoknak szolgáló és alkotó módon élte az életét.

Az analitikus vizsgálat a kutatás során felmerült kérdések, előfeltevések megválaszolására főként elsődleges magyar nyelvű forrásokat használt fel (pl. Karácsony Sándor művei), lévén, hogy a kutatás fókuszában egy magyar neveléstudós áll. Ugyanakkor fontos hivatkozási alapként jelennek meg a szerző korábbi kutatási eredményei, illetve más fontos témához illeszkedő nemzetközi szakirodalom is. A kutatás alapvetően az értelmező, szintetizáló tartalomelemzés módszereire épül.

A kutatás eredményei rámutattak arra, hogy a vallás nevelő erővel bírhat az egyes ember életében. Karácsony Sándor munkásságának elemzése nyomán kijelenthető, hogy a vallás határozta meg életének rendjét, magasabb rendű törekvéseinek irányát, módját. Belátta, hogy a társadalom és a gyülekezetének értékes tagja csak úgy lehet, ha énközpontú világ helyett Krisztus-központú világot alakít ki magában és maga körül, amelyben a másik ember szolgálata elsődleges. Az önnevelés szerepe nagyon fontos koncepciójában. Alkotó munkájának tárgyiasult formáiként jelennek meg gazdag publikációs anyagai, kiadott művei, amelyek napjainkban új kiadásban is elérhetőek. A kutatási eredmények a vallásos nevelés területén dolgozók számára hasznos lehet, illetve gazdagítja a vallásos neveléssel összefüggő neveléstörténeti anyagokat, valamint Karácsony Sándor életére, tevékenységére vonatkozó eddigi kutatási eredményeket.

Héber nyelvi kompetenciák a budapesti zsidó iskolákban – a héber az új orosz?

Rosenberg Mátyás

Kulcsszavak: héber nyelv, nyelvtanítás, zsidóság, közoktatás, kompetenciamérés

A héber nyelv közoktatásbeli vizsgálatával Magyarországon ismereteim szerint ez idáig senki nem foglalkozott. Nem készültek felmérések, empirikus adatgyűjtés nem folyt, héber nyelvre kiterjedő kompetencia alapú vizsgálatokat sem végeztek a magyarországi zsidó iskolákban és más intézményekben sem. Ennek valószínűsíthető oka abban keresendő, hogy a magyarországi zsidóság vallási-kulturális közössége egyrészt nem tartozik a hivatalosan elismert nemzetiségek közé, másrészt nagy részük Budapesten és agglomerációjában lakik. A nemzeti kisebbségekre vonatkozó jogszabályok éppúgy nem érintik a zsidóságot, ahogyan a rájuk eső figyelem is elkerüli őket.

Az 2013. év tavaszán pilot kutatást végeztem az egyik budapesti zsidó gimnáziumban, amely több irányból is megközelíti a héber nyelv helyzetét. Fel kívántam mérni, milyen szerepet tölt be a héber nyelv az iskolában, milyen identitásformáló ereje van a zsidó nyelveknek a család egyes generációiban, történik-e intergenerációs nyelvtanítás, és ha igen, hogyan, illetve elősegíti-e mindezt a héber nyelv szakrális jellege, vagy sem. Kompetenciavizsgálatot is végeztem, azaz felmértem, milyen eredménnyel tanulnak a diákok héberül, valamint milyen célokkal rendelkeznek a nyelvtanulást illetően, továbbá hogyan boldogulnak a vallási élet nyelvtudást igénylő területein, a többnyelvű ifjúsági közösségekben, rá vannak-e utalva a héber nyelv ismeretére, avagy sem, illetve miként vélekednek azok a vallási és szabadidős intézmények, amelyek igénylik és várják a héber nyelvismerettel rendelkezőket. Előadásomban kiemelt figyelmet fordítok annak bemutatására, hogy a héber nyelvtanárképzés (illetve annak hiánya) miképpen befolyásolja a nyelvtanítást.

A kutatás során kérdőívet töltöttem ki a diákok több mint felével, illetve az iskolában tanító héber- illetve más tantárgyakat tanító tanárokkal készítettem mélyinterjút. Számos intézmény, vallási közösség és nyelviskola vezetőjével vettem fel a kapcsolatot interjú céljából, így az előzetesen várt eredmények mellett számos meglepő tapasztalatot is nyújtott a kutatás. Az eredmények rávilágítanak a héber nyelv kiemelt szerepére, amely elsősorban érzelmi oldalról jelentkezik, ahogyan elengedhetetlen a zsidó vallás gyakorlásához is, azonban a nyelv ismeretének szükségességét szinte minden egyes szereplő megkérdőjelezi, a héber nyelvi kompetencia extrém alacsony, ezért más nyelvek (elsősorban az angol) kizárólagos tanulásához és ismeretéhez vezetnek.

*Egészségnevelés szekció***Az egészségnevelés elméleti és gyakorlati megvalósulása**

Horváth Réka

Kulcsszavak: *egészség, egészségnevelés, egészséges életmódra nevelés, iskolai egészségfejlesztés*

Az előadás témája az egészséges életmódra nevelés. A témaválasztásban szerepet játszott az a felismerés, hogy az egészséges ifjúság a magyar társadalom egyik legfontosabb célja, ezért az egészségfejlesztés közös jövőnk záloga, mindannyiunk felelőssége. Az iskolai egészségnevelés elősegíti az országon belüli egyenlőtlenségek mérséklését, illetve az Európai Unió tagállamok egészségi állapotához való felzárkózást (Barabás, 2005:5). A témakör jelentőségét igazolja, hogy az egészséges életmódra nevelés iránti érdeklődés 1986 óta szüntelenül növekszik, ugyanis akkor került sor az Első Nemzetközi Egészségfejlesztési Konferenciára Ottawában - Kanada (Benkő, 2009:9).

Az előadás bevezető részében értelmezem az egészség fogalmát. Ez után ismertetem az iskolai egészségnevelés hagyományos és modern felfogása közti különbséget. Beszámolok a pedagógusok és más szakemberek szerepéről, mivel példamutatásuk, hitelességük kulcsfontosságú az egészséges életmódra nevelés folyamatában. Az ANK 2. sz. Általános Iskolában végzett kutatáson keresztül a gyakorlati megvalósulást is szemléltetem. Az intézmény egészségfejlesztési stratégiájának bemutatása során kiemelt figyelmet fordítok az alkalmazott módszerekre, fejlesztendő képességekre és készségekre, a különféle tantárgyak ez irányú tartalmára, az eltérő évfolyamok igényeire, valamint a jövőre irányuló célkitűzésekre. Ennek részletes áttekintéséhez változatos kutatói módszereket alkalmaztam: dokumentumelemzés (pl.: pedagógiai program), összehasonlítás (alsó tagozat – felső tagozat), megfigyelés (az egészség fenntartásáról, betegségek megelőzéséről tartott foglalkozások megtekintése). Végül megfogalmazom a következtetéseimet, és kitérek arra, hogy hogyan fogom folytatni a téma további feltérképezését (Horváth, 2018:3-5).

Egy hatékony szexuális nevelési program bemutatása

Skultéty Dóra – Tigyiné Pusztafalvi Henriette

Kulcsszavak: szexuális nevelés, párkapcsolati nevelés, egészségfejlesztés, mentálhigiéne

A kutatásunkban egy évek óta folyó szexuális nevelés program hatékonyságát szeretnénk vizsgálni mint hosszú távú terv, azonban most a program néhány elemét kívánjuk csak megismertetni. Egy 2015-ben végzett 21 országra kiterjedő nemzetközi összehasonlító vizsgálat (Sedgh, Finer - Bankole és mtsai, 2015) szerint hazánkban volt a legnagyobb a 10–14 év közötti lányok terhességének aránya: ezer ilyen korú lányra 1,19 terhesség jutott. A 10–14 éves lányok terhességeinek 60%-a, a 15–19 éves lányok terhességeinek 41%-a végződött terhességmegszakítással. A hazai HBSC felmérés, 2014. évi nemzeti jelentése szerint a tanulók egyharmada állította, hogy 14 évesen vagy annál korábban élte át az első nemi aktust. Harmincöt, szexualitással foglalkozó egészségfejlesztő program metaelemzése cáfolta azt a tévhitet, hogy a nemiséggel kapcsolatos felvilágosító-oktató programok fokozzák a szexuális aktivitást (Kirby - Coyle, 1997). Ezek alapján tűztük ki célul, hogy az iskolai szexuális nevelést meg kell újítani. A program során azt szeretnénk elérni, hogy a gyerekek szociális kompetenciája és szexuális egészségügyi ismeretei magasabb szintre kerüljenek az intervenció által.

A következő témákat érintjük a program során:

- Szexológiatörténet. Párkapcsolati modellek. Ismerkedés.
- A szeretetnyelvek (Gary Chapman nyomán).
- A férfi és a női gondolkodás sajátosságai.
- Fogamzásgátlás és nemi betegségek.
- A nemi örömszerzés.
- Féltékenységi, megcsalás és feldolgozási módszerek.
- Külön beszélgetés fiúknak és lányoknak. Intimtorna. Önvizsgálat.
- Menjek vagy maradjak? A segítségkérés lehetőségei. Szakemberek.
- Szexualitás és társadalom (másság, pornó és prostitúció).
- Emberi játszmák.
- Légy önmagad terapeutája!
- Erőszakmentes kommunikáció és kapcsolati erőszak.

A módszertani újítások a tanórák során:

A gyerekek körben ülnek és az óra első részében egy kortárs zeneművet hallgatunk vagy videót nézünk meg, majd egy prezentáció következik a témával kapcsolatos ismeretekről, illetve kooperatív és szituációs játékok segítségével gyakorlati tapasztalatot is szereznek. Összegezve a kutatás jelenlegi fázisában a kialakított programot szeretnénk megismertetni, hogy majd a hatékonyság mérésével igazoljuk ennek beválását.

A kutatás menete:

A gyerekek a kurzus elején és a kurzus végeztével kitöltenek kérdőíveket és összehasonlítjuk mennyivel változtak az ismereteik, az attitűdöket miként formálta a program, valamint mennyire érezték hasznosnak. A programban résztvevők száma: 300 fő.

A kérdőívek tartalma:

- ismereteket mérő lap (a program elején és végén)
- attitűdöket mérő lap (a program elején és végén)
- elégedettségi kérdőív (a program végén)

Szexuális nevelés – Út napjaink nemiségéhez

Fehér Gabriella

Kulcsszavak: *szexuális nevelés, nemi nevelés, szexualitás története, ókor szexualitása*

A 21. századi embert döntően befolyásolja a szexualitás és az erről való gondolkodás. Egyrészt a téma tabu jellege, a társadalmi közfelfogás és a kínos hallgatás; másrészt a média nyílt szexualitása, az internetes pornográfia és a közösségi oldalak szerepe mind-mind hatnak a jelen és a jövő generációjára, ha szeretnénk, ha nem.

Előadásomban vizsgálom a nemiség kérdésének alakulását, és ehhez kapcsolódva azt, hogy az ókorban miként változott az erről való gondolkodás. Mindez fontos, hiszen napjaink szexualitásról való vélekedése és így a nemi nevelés szerepe is a történelmi hagyományok lecsapódása, amely természetesen egy igen hosszú folyamat eredménye. Néhány ókori patriarchális társadalom (India, Kína, arab világ, Izrael, Görögország, Római Birodalom) szexualitással, házassággal vagy éppen házasságtöréssel kapcsolatos gondolkodásmódját vizsgálom. Célom, hogy meghatározzam azokat a fő irányvonalakat, elveket az egyes kultúrák esetében, melyek napjainkig fellelhetőek. Kutatási kérdéseim közé tartozik továbbá, hogy a társadalmak miként vélekedtek a családon belüli és az azon kívüli szexualitásról, illetve milyen szerepe, megítélése, szabad akarata volt a nőknek a férfiközpontú gondolkodás szexualitás-felfogásán belül? Mely szempontok befolyásolták döntően a házasságkötéseket? Milyen megítélése volt a prostitúciónak, illetve a homoszexualitásnak?

A források felkutatására építve elsődleges vizsgálati módszerem a forráselemzés. Az eredmények rámutatnak, hogy az ókori patriarchális társadalmakban leggyakrabban a női szexualitás a férfiaknak (apának, férjnek) alárendelt fogalom, melynek hagyományai mélyen gyökereznek és egyes vonásai napjainkig fellelhetőek. Emiatt házasságtörést is csak nő követhetett el. A prostitúció ezzel szemben virágzott, és nem egyszer a szigorú társadalmi normákon belül itt jelent meg először a női szabadosság.

Habár több hazai szaktekintély foglalkozik behatóan a témával, jelentős azoknak az összetevőknek a száma, amelyek kutatása még várat magára. A szexuális nevelés jelentőségét bizonyítják továbbá a világszerte egyre gyarapodó - a témával foglalkozó - konferenciák, a szakfolyóiratok, kiadványok megjelenése, az országok és nemzetközi szervezetek nemi neveléssel kapcsolatos célkitűzései, valamint az egyre bővülő interdiszciplináris szemléletmód.

Kutatásom célja továbbá, hogy hozzá szeretnék járulni napjaink - és ezen belüli is hazánk - szexuális nevelésről szóló gondolkozásmódjának mélyebb megértéséhez.

Áttekintő tanulmány az egyetemek egészségtudatosság oktatási szokásairól

Nagy Ádám Ferenc

Kulcsszavak: egészségfejlesztés, életminőség, egészségműveltség, életmód

Az egészségtudatosságra, az egészséges életmódra való nevelés, szemlélet kialakításának utolsó közösségi helyszíne a felsőoktatási intézmény. Magyarországon, sőt a világ minden területén különböző projekteket, jó gyakorlatokat dolgoztak ki annak érdekében, hogy az aktuális generáció részére átadják a tudást, a szemléletmódokat, ezzel javítva az életminőségüket. Célom röviden bemutatni magyar, illetve néhány európai egyetemi nevelési oktatási rendszert a kutatásom területén a dokumentumelemzés, valamint az összehasonlító elemzés módszerével. Magyarországon az egyetemi egészségfejlesztés stratégiai megközelítésének fontosságára hívta fel a figyelmet a TÁMOP 6.1.1.-12/1-2013-0001 „Egészségfejlesztési szakmai hálózat létrehozása” kiemelt projekt felsőoktatási alprojektje. Ebből kiindulva több budapesti, vidéki egyetemen kezdeményeztek, hoztak létre szakmai terveket, programokat. Nemzetközi viszonylatban a 2015-ös Okanagan Nemzetközi Egészségügyi Támogatási Charta az irányadó. A felsőoktatási intézményeket arra ösztönzik, hogy az egészségfejlesztési értékeket és elveket misszióba, a jövőképhe és a stratégiai terveikbe, valamint a szélesebb közösség és a társadalom modelljei és teszt módszerei közé vonják be. A Charta legfőbb kezdeményezése az egészség építése az egyetemi kultúra minden aspektusába, illetve az, hogy vezesse be egészségfejlesztési tevékenységet és az együttműködést helyi és globális szinten.

**A PTE testnevelő tanár szakos hallgatók attitűdje
a fogyatékkal élők sportjával kapcsolatban**

Szabó Zoltán Tamás – Vass Livia – Tigyi Zoltánné Pusztafalvi Henriette

Kulcsszavak: integráció, testnevelés, felsőoktatás

A nemzetközi és a hazai szakpolitikában is fontos kérdéssé nőtte ki magát az integrált oktatás megvalósíthatósága, hiszen a fogyatékkal élő vagy a magát annak valló populáció aránya 10-15% közé tehető Európában (European Disability Forum 2002). Számos hazai és nemzetközi szakirodalom emeli ki az integrált oktatás megoldásában a sportot kiváló eszközként a befogadás érdekében. Ezért vizsgálatunk célja az volt, hogy a PTE sportszakos hallgatói körében felmérjük a társadalmi befogadásuk szintjét: a sportban és a sport által. Ennek ismerete azért kiemelten fontos, mert leendő testnevelőként, edzőként, tanárként szinte bizonyosan találkozhatnak majd sajátos, vagy valamely szempontból hátrányban szenvedő tanulóval. Ezt támasztja alá a 2017/2018-as Köznevelési Statisztikai gyorstájékoztató és a Statisztikai Tükör (KSH) adatai, amely alapján elmondható, hogy az adott tanévben 741,5 ezer fő vett részt a közoktatásban miközben sajátos nevelési igényű tanuló 54,7 ezer fő van hazánkban melyből 38,2 ezer fő integráltan oktatott. Így helytálló a kérdés, hogy a megvalósuló integrált oktatásban a testnevelők és edzők milyen attitűddel végzik munkájukat. Vizsgálatunkhoz Osváth (2009) által alkalmazott kérdőívét használtuk. Amelyet saját kérdésekkel egészítettük ki, a PTE Támogató Szolgálatával egyeztetve. A vizsgálatban a PTE TTK STI Sportszakos nappali tagozatos hallgatói (N=250) vettek részt. Papír alapú teszt kitöltést alkalmaztunk, amelyre 2018 januárjában került sor. A tesztek kiértékelésére deskriptív statisztikai próbákat alkalmaztunk. A vizsgálatból kiderült, hogy a PTE sportszakos hallgatói pozitív attitűddel rendelkeznek a fogyatékkal élők sportjával kapcsolatban. Felismerik a sport általi integráció akadályait mind szakmai-, mind infrastrukturális értelemben. Az eredmények alapján azonban az is elmondható, hogy többségük nem kívánna még lehetőség esetén sem részt venni a fogyatékkal élők sportjához köthető szakmai munkában. Kiderült továbbá, hogy előzetes ismereteik hiányosak; fogalmi szintér, fogyatékosági besorolás tekintetében. Összességében elmondhatjuk, hogy bár az egyetemen rendszeresen találkoznak a hallgatók fogyatékkal élők sportjával (kurzusok, programok, ismeretterjesztő előadások). Fogalmi színterük és motivációjuk mégis hiányos. Amely azonban szükséges a befogadó légkör megteremtéséhez az iskolákban és sportegyesületekben. Ezért továbbra is kiemelten fontosnak tartjuk az integrált neveléshez kapcsolódó szakmai elméleti és gyakorlati ismeretek átadását a leendő tanároknak, edzőknek.

*Nevelésszociológiai kutatások szekció***Börtönmustra**
A német és a magyar női börtönoktatás komparatív elemzése³

Ács-Bíró Adrienn

Kulcsszavak: *börtönoktatás, felnőttképzés, büntetés-végrehajtás, reintegráció*

Az előadás képet ad a felnőttoktatás és felnőttképzés egy speciális célcsoportjáról, a németországi Aichach JVA intézményében szabadságvesztésüket töltő elítéltekről. A börtönt a 2017/18-as ÚNKP ösztöndíjprogram keretében látogathattam meg, 2018 tavaszán. Célom, hogy bemutassam a női részleg (362 fő) oktatási-nevelési sajátosságait, struktúráját, jelenlegi helyzetét és lehetőségeit. A vizsgálat során induktív módon a tapasztalati társadalomtudomány adatgyűjtési módszerei közül a megfigyelés, valamint a félig strukturált interjú módszerét alkalmaztam. A börtönnevelés célja kettős: reszocializál és dekarcerizál. Azaz egyrészt a társadalomba való visszailleszkedést segíti elő, másrészt a börtönártalmakat csökkenti. A németországi intézetben mindezt a hazai gyakorlattól eltérően a művészeti kölcsönhatásra építve valósítják meg. Az alkalmazott pedagógiai módszer esetében nagy jelentősége van az érzelem fejlesztésének. A büntetés-végrehajtás intézményeiben folyó oktatás szemlélete szerint, nem a fogvatartott személyiségének átalakítása a cél, hanem a munkáltatás és szakirányú képzések biztosítása, amelynek segítségével a társadalmi visszailleszkedés esélye nő (Kőszegi, 2010). A művészeti tevékenységek hozzájárulnak nemcsak az egyén stresszkezeléséhez, hanem kedvező hatással vannak a mentális problémák enyhítésére, a kritikai gondolkodásra, továbbá a magatartás, alkalmazkodóképesség fejlesztésére (Csépe, 2011). A művészetek transzferhatása kiemelt jelentőségű a kultúrtechnikák elsajátításában, az egész személyiségre hatva az egyén önértelmezését, képzeletét és cselekvőképességét fejlesztik (Di Blasio, 2016). Az összefoglaló az intézménylátogatás tapasztalatait mutatja be röviden, a kiemelt szempontok alapján a hazai börtönoktatással komparatív szemléletmódban megközelítve a pedagógiai rendszerek elemzését.

³ „Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-3-IV kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült”

Amit a szerkezetváltó iskolákról tudhatunk (ha szeretnénk)

Ercse Kriszta

Kulcsszavak: szerkezetváltó iskolák, szelekció, családi háttér, szétszakadó társadalom

A magyar oktatási rendszer szelektivitása napjainkban már közhely, mint ahogyan arról is régóta van tudásunk, hogy a szelekció a középfokú oktatás idejére intézményesül (Radó, 2018). A legkorábbi szelekciós pontokat a szerkezetváltó iskolák, a 8 és 6 évfolyamos gimnáziumok jelentik; 10 és 12 éves korban válogatják ki a legeredményesebb tanulókat. Az iskolatípus rendszerváltás után történő keletkezése óta kutatók időről-időre áttekintették a kisművelőiskolák deklarált céljait, funkcióit, hatásait, eredményességüket (Liskó 1994, 1995, 1996; Horn, 2010). Az előadás a 2010-2017 közötti időszakot kívánja elemezni elsősorban a szelekció és az esélyegyenlőtlenség szempontjából, annak a tudományos megállapításnak a tükrében, hogy a kevésbé differenciált oktatási rendszerekben kisebb az oktatási egyenlőtlenség (Ammermüller, 2000; Pfeffer, 2015). Az Országos Kompetenciamérések adatait elemezve próbálunk képet adni arról, hogy a vizsgált nyolc évben - az oktatási rendszer igen nagymértékű átalakítása, a fenntartói szerkezetben történt jelentős átalakítások figyelembevételével - mit mondhatunk el a szerkezetváltó iskolák céljairól, funkciójáról, hatásairól. Különösen szeretnénk megvilágítani az összefüggést a szelekciót fenntartó társadalmi szeparációs igény, az ezt legitimáló helytelen szakmai-pedagógiai szemlélet és elméletek, illetve az esélyegyenlőtlenséget magyarázó adaptív pedagógia (Nahalka – Zempléni, 2014) között. Az eredményeket összegezve rálátást kaphatunk a szelekció, az esélyegyenlőtlenség mértékére az iskolaszervezettel összefüggésben, és megítélhetjük egy iskolaszervezeti reform szükségszerűségét a társadalmi folyamatok szempontjából. A 2010 óta eltelt időszakban a szelekció növekedett, a társadalmi egyenlőtlenségek pedig mintegy szüretlenül jelentek meg az oktatásban. Liskó Ilona (1994) szavai leírták azt a jövőt, ami most a jelenünk: „... az ilyen [szegregált típusú intézmény] rendszerek működése hosszú távon növeli a társadalmi rétegek közötti távolságot, illetve a rendies társadalmak kialakításához járul hozzá...”.

**Lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók Baranya megyében
2016 és 2019 között**

Nyíri Csilla

Kulcsszavak: lemorzsolódás, következmények, tanulók száma

Az Európai Unió ajánlása alapján Magyarország Kormányának jelenlegi, központi tevékenysége, problémája, gondolata a szakképzésben tanulók végzettség nélküli iskolaelhagyásának csökkentése és az alapkészségek fejlesztésének támogatása. Kiemelt célja a különböző intézkedéseknek, pályázatoknak, projektek megvalósításának a végzettség nélküli iskola elhagyók számának csökkentése. Ezen ajánlások alapján a Nemzeti Köznevelésről szóló törvényben, valamint ugyanezen törvény végrehajtási rendeletében is szabályozás alá került egy jelző rendszer működtetése, ami támogatja az állami célkitűzéseket az iskolák adatszolgáltatása által.

2016-ban bevezetésre került egy, az állam által fenntartott iskolák jelző rendszere, ami az összes szakképzést folytató intézményt felöleli. Ezen adatszolgáltatás tükrében mutatom be, hogy a Baranya megyei iskolákban, hogyan alakult a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók számának aránya a mérési időpontokban. Jelen előadásig 4 mérési pont volt, ami alkalmával minden intézménynek meg kellett adnia a megtett és a tervezett intézkedéseket, illetve az érintett tanulók számát. Előadásomban bemutatom, hogy 2016 óta Baranya megyében az állami fenntartású intézményekben a különböző intézkedések nyomán hogyan változott a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók aránya. A statisztikai adatok összehasonlítása 13 intézménynek 15 feladatellátási helyét foglalja magában. Az iskoláknak minden tanévben kétszer, félévkor és évvégén kell adatatszolgáltatni, hogy a különböző, tanév közbeni intézkedések nyomán, hogyan változik a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók száma. A 4 mérési pont adatait hasonlítom össze, ezzel reprezentálva a változás irányát. Összehasonlító adatelemzéssel feltárom, hogy az össztanuló létszámhoz képest, hogyan változott a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók száma, ezen tanulóknak milyen volt a tanulmányi eredménye, a hiányzásaik alakulása, mely tantárgyakból szereztek elégtelen érdemjegyet, és ezek mellett milyen szociális jellemzőkkel (SNI, BTMN, HH, HHH, RGYK) rendelkeztek.

Szakgimnáziumi tanulók szakmai elhivatottsága

Csepcsényi Lajos Lászlóné Balogh Melinda

Kulcsszavak: *motiváció, szakképzés*

Joanivocsné (2008) szerint a szakközépiskolákba (mai néven szakgimnáziumok) tömegével járnak olyan tanulók, akiken az „iskolai kiégési szindróma” tüneteit lehet felfedezni: tudásvágyuk nincsen, a tanulást kényszerként élik meg. Ennek okát a szerző a tanárok tanításmódszertani repertoárjának szegényes mivoltában látta. Mások az iskolai sikertelenséget a tanuló szociális hátterére, korábbi iskolai kudarcokra (Liskó, Varga, Fehérvári), a szülők iskolázottságára (Ferge, Bourdeiu) vezetik vissza. Pedagógusi tapasztalatom alapján viszont egyre inkább a tanuló motiváltsága kerül előtérbe. A kutatás a motiváció Nagy József (2000) által alkotott definíciójára épül. A teljesítménymotiváció (Atkinson, 1988) és az azzal kapcsolatos kudarckerülés vagy sikerorientáltság (Réthyné, 1995) kevésbé jelenik meg a mindennapi gyakorlatban; a külső környezetből érkező jutalmazás (Deci, 1988) és az elsajátítási célok (Dweck - Leggett, 1988) már nagyobb szerepet kapnak a szakképző évfolyamokon, de egyik sem játszik meghatározó szerepet a szakma elsajátítása iránti motivációnál.

A kutatás célja annak megállapítása, hogy milyen motivációs tényezők hatnak a tanulók iskolai sikerességére, melyek befolyásolják a választott szakma elsajátítása iránti elkötelezettséget.

Hipotézisek: 1. Az elméleti háttér bemutatásánál említett motivációs típusok a kutatásban résztvevő tanulóknál is fellelhetők. 2. Az elsajátítási motiváció és a külső jutalmazás, mint motivációs tényező nagyobb arányban van jelen a vizsgált sokaságnál. 3. A tanuló sikerorientáltsága és a külső motiváció között van kimutatható kapcsolat. 4. Vannak olyan motivációs tényezők, amelyek negatívan hatnak a tanulókra.

A tanulók motivációs jellemzőiről kérdőív segítségével történt adatgyűjtés, melyet strukturálatlan fókuszcsoporthoz tartozó interjúk előztek meg végzős technikus tanulókkal 2014 és 2018 között. Az adatfelvétel 2018 májusában történt a Székesfehérvári SZC Jáky József Szakgimnáziuma és Szakközépiskolájának 12-14 évfolyamos tanulóinak bevonásával. A kérdőív tartalmazott nyílt végű kérdéseket, a motivációs jellemzőkre vonatkozó adatok gyűjtése 7 fokozatú Likert skálán történt. A motivációs tényezők elkülönítése faktoranalízissel, a közöttük lévő kapcsolatok feltárása korrelációs együtthatók számításával, valamint kereszttábla analízissel és khi² próbával; az évfolyamok és szakok közötti különbségek feltárása t-próbával valósult meg.

A szakirodalom által említett motivációs típusok közül az elsajátítási motiváció jelenik meg markánsan, de minden évfolyam esetén eltérő motivációtípus kombinációkat lehet felfedezni. A tanulók szakma elsajátítása iránti motivációját leginkább a szakmai érdeklődés (elsajátítási motiváció) és a technikus oklevél megszerzése (sikerorientáltság) jellemzi. Ugyanakkor felfedezhető negatívan ható motivációs tényező is, mely a kudarckerüléses motivációt erősíti a tanulóknál.

Az Európai Unió roma oktatáspolitikája és hazai hatásai az elmúlt 15 évben

Cserti Csapó Tibor

Kulcsszavak: EU, romapolitika, oktatáspolitikai, társadalmi integráció

Magyarországon már az Európai Unióhoz történő csatlakozás előtt is, azóta viszont még hatványozottabban számos intézkedés történt a cigány népesség társadalmi-gazdasági helyzetének javítására, a társadalmi lemaradás mérséklésére. Mindemellett a statisztikák, de benyomásaink a mindennapokról is azt sugallják, markáns változás nem következett be a társadalmi esélyek különbözőségében, a hazai roma népesség integrációjában. A jogszabályi környezet megváltoztatása, a támogató programok, az uniós források bevonása nem hozott átütő eredményt. Ugyanakkor a szociológiai kutatások eredményei, az oktatásstatisztikai mérőszámok rendre felhívják a figyelmet a pozitív változásokra.

Az előadás e támogató mechanizmusokról, s azok statisztikai szinten is látható, vagy csak érezhető eredményeiről nyújt áttekintő képet, valamint arra keresi a választ, mit mutatnak a statisztikai adatok, mennyire adnak pontos és objektív képet a roma népesség helyzetéről, annak változásáról. Hogyan értelmezhető ezek tükrében az Unióhoz történő csatlakozás óta eltelt másfél évtized. Az előadás makro és mikrostatisztikák másodelemzésén alapul.

**VII. AUTONÓMIA ÉS FELELŐSSÉG KONFERENCIA –
TANULÁSKÖZPONTÚ PEDAGÓGIA KONFERENCIA, A
PEDAGÓGUSKÉPZÉS REFORMJÁNAK FOLYTATÁSA**

Egy folyóirat küldetése**Az Autonómia és Felelősség folyóiratban kirajzolódó neveléstudományi horizontok**

Arató Ferenc

2015-ben az Autonómia és Felelősség folyóirat azzal a céllal indult útnak, hogy a 2013-tól szerveződő azonos nevű konferencián kirajzolódó neveléstudományi értelmezési horizontokat hozzáférhetővé tegye, a publikációk révén dialógusba segítse a magyar nyelvű diskurzusban. A multiperspektivitás, a diverzitás, az inkúzió, valamint a dialógus képviselik hívószóként ezeket a horizontokat a folyóirat tartalomjegyzékében. Az előadásban áttekintjük röviden, hogy az egyes horizontokban milyen tartalmak artikulálódtak, milyen értékek, megközelítések, kérdésfelvetések jelennek meg hangsúlyosan. Az előadás végén a horizontok eddigi kontextusába ágyazva ismerhetjük meg a legújabb folyóiratszám tanulmányainak legfontosabb felismeréseit, hangsúlyait.

Utazás a proximális zóna körül, avagy mire jó a tanár?

Bálint Ágnes

Előadásom középpontjában a Lev Vigotszkij-féle legközelebbi (proximális) fejlődési zóna áll, ami a tanulás és a tanítás közös tere, és amelynek sikeres áthidalása minden tanulás és tanítás célja. A tanuló szemszögéből nézve (alulnézet) ez egy fejlődési lehetőség, az aktuális tudásszintről a potenciálisra való eljutás ígérete. Ennek egyik legfontosabb feltétele és garanciája az embergyerek evolúciós készenléte a kompetens másiktól való tanulásra. A gyerek a szerepjáték során is fejlődést „játszik”, mondja Vigotszkij. Rámutatok, hogy a perspektívaelfelvétel képessége teszi lehetővé az emberi kultúra továbbadását is. Vajon lehet-e egyedül áthidalni a zónát? A tanár szemszögéből nézve (felülnézet) a proximális zóna a tanulást támogató feladatokat jelent. Vigotszkij szerint a tanításnak csak akkor van értelme, ha fejlődést eredményez, azaz a tanulót az aktuális tudásszintjéről a potenciálisra juttatja. Előadásomban részletesen bemutatom, hogy a zóna áthidalására a tanár milyen eszközöket használhat: például scaffoldokat, az ún. „light touch” jellegű segítségnyújtást, illetve járhatja a Dienes Zoltán által leírt utat (játék, implicit tanulás, flow, insight), amelynek háttérében a relevanciaészlelés és a tudatállapot megváltoztatása áll.

Elméleti szempontból közelítve (oldalnézet) a proximális fejlődési zónát az egyénhez jól illesztett kihívások nyitják ki, és tágítják egyre tovább. Áthidalásához a tanulási készenléten túl elengedhetetlenül szükséges a valódi vagy internalizált tanár hatékony segítése.

Előadásom konklúziója: az internalizált perspektívák révén való tanulás az egyik leghatékonyabb tanulási forma. Az ember ennek köszönheti a kognitív fejlődése zömét, továbbá minden emberi bölcsességet, a civilizációt, a kultúrát és a vallást is. Mindez nem lenne elképzelhető kompetens mesterek, többek között tanárok nélkül.

*Pedagógiai nézetek szekció***A tanár képe(i) a magyar történelemdidaktikában**

Gyertyánfy András

Kulcsszavak: történelemdidaktika, magyar szakirodalom, tanári szerepek

„Számít a történelemtanár” – ez a történelemdidaktika nemzetközi trendjeit tárgyaló fejezet egyik fő tézise a tudományág legújabb angol kézikönyvében (Sears, 2017). Ez újdonság a 20. század második feléhez képest, amikor a történelemtanár milyensége háttérbe szorult a tanuló, a tanulási célok, a feladatok és a módszerek mögött (Thünemann, 2016).

Kutatásom során arra voltam kíváncsi, mit tartalmaz a tanárról az elmúlt két évtized hazai történelemdidaktikai szakirodalma. Módszerem ennek feltárása, értelmezése, elemzése és összegzése volt. A tanár természetesen nem választható el a tanítási-tanulási folyamat többi elemétől, így minden szakirodalmi állítás róla is szól. Hogy vizsgálatom ne váljon parttalanná, kifejezetten a tanárra vonatkozó megállapításokra korlátoztam azt.

Az eredmény: az empirikus kutatások és mélyebb elméleti elemzések egyelőre hiányoznak. A hazai szerzők gyakran szóképek köré fűzik fel mondanivalójukat a követendő vagy elvetendő tanári szerepekről. Előadásomban először a történelemtanárra irányuló nemzetközi tudományos eredményeket vázolom fel. Ezt követően bemutatom a hazai szakirodalomban használt tanár-metaforákat, azok kontextusával együtt. Alapvető ezek közül a színész tanár és a rendező tanár képe (Katona, 2010), melyek a munkaformákhoz való eltérő viszonyt tükrözik. Más képek, például a mesélő tanáré (F. Dárdai, 2010), a tanítás tartalmára irányítják a figyelmet. Ismét mások, például a szakértő tanáré (Kojanitz, 2011), a tanár és a tanuló kapcsolatára.

Összegzésem nem szolgálhat többel, mint maguk az összegzett kutatások, eredménye ezért inkább csak egy problémakatalógus. Ez reményeim szerint mégis hasznos, mert egyrészt áttekintést nyújt a hazai történelemdidaktika fontos vitáiról, mivel a tanár-metaforák sajátos nézőpontból leképezik azokat, másrészt a tanár személyére vonatkozó elvárások a tanárképzési követelmények kiindulópontját kell, hogy alkossák.

A tanárképzés hatása a tanárjelöltre – egy self-study vizsgálat folytatása

Nemes Gyöngyi

Kulcsszavak: *tanárképzés, self-study, önreflexió, kollegiális reflexió, metareflexió, hospitálási napló*

A kutatás egy olyan időszakot vizsgál meg, mely a szerző PTE-BTK-n folytatott magyartanári (MA) képzésének idejére tehető, és amelyre a kevésbé reflektív, de a tanári hivatás – és a kooperatív tanulásszervezés (Kagan, 2010) – irányába történő elköteleződés volt a jellemző. A szerző korábbi vizsgálatában egy önreflektív elemzést készített saját, a tanításhoz köthető, naiv nézeteivel, hiedelmeivel kapcsolatban, majd bemutatta, hogyan/milyen mértékben jelentek meg a kooperatív alapelvek (Kagan, 2010) óratervében. A kutatás folytatásaként a szerző megvizsgálja, milyen mértékben sikerült megvalósítania az óratervben kitűzött célokat (kooperatív alapelvek megvalósulása) a hospitálási naplók elemzése pedig (melyeket hallgatótársai készítettek a vizsgált tanáróráról) hozzájárul ahhoz, hogy – egyesítve az ön- és kollegiális reflexiókat (Szivák, 2014) – a szerző egy metareflektív elemzést készítsen az akkori tanítási tevékenységéről.

Jelen vizsgálat módszere a korábbi kutatásban is alkalmazott self-study eljárás, ami nem más, mint „A személy - ez esetben a pedagógus - saját maga (tevékenysége, gondolkodása, döntései), vizsgálatára irányuló, önelemző eljárás (ön-tanulmányozás)” (Mrázik, 2010: 6). Ez „egy olyan kutatási gyakorlatot összegez, melyet az egyén azért végez, hogy önmagára, a tanításra, a tanulásra vonatkozó tudását feltárja és mindennek segítségével annak jobb megértésére jusson.”. A self-study kutatások ugyanakkor több metódust is magukba foglalnak (narratíva-vizsgálat, önéletírás, különféle művészetalapú technikák, önelemző gondolkodás) (Mrázik, 2010:11-14), ezek közül a szerző az önelemzés, az önelemző gondolkodás módszerét választja, ennek segítségével kíván eljutni az eredményekig.

A kutatás során megtudjuk, milyen mértékben valósultak meg a kooperatív alapelvek (Kagan, 2010) a vizsgált tanórán, a hospitálási naplók elemzésével, az önreflexió és a kollegiális reflexió (Szivák, 2014) segítségével pedig feltárul milyen gondolkodási minták vezették a szerzőt tanítása során, ezzel közelebb kerülve a reális, szakmai énképéhez. A self-study a társadalmi befogadás vizsgálatának egyik eszközeként is funkcionálhat: a tanárjelölt hallgatók ugyanis e módszer segítségével megtudhatják, milyen nézeteket, értékeket vallanak magukénak, ez pedig elősegítheti fejlődésüket, fejlesztheti nyitottságukat, ezzel hozzájárulva ahhoz, hogy ők is befogadóbbakká, elfogadóbbakká váljanak.

A pedagógusok tapasztalatai alapján kialakítható értékelési módszerek

Hodosi Zsófia

Kulcsszavak: pedagógusértékelés, pedagógustapasztalat, pedagógushatékonyság

Az elmúlt évek, évtizedek kutatási eredményei egyértelműen bebizonyították, hogy a tanulók iskolai teljesítményét - az oktatáspolitikai által is befolyásolható komponensek közül - elsősorban a pedagógus munkájának minősége határozza meg. Ezt támasztja alá a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) több, az iskolai eredményességet vizsgáló elemzése is, amelyekben részletesen kitér arra, hogy az iskolarendszer eredményessége egyértelműen a magasan képzett és munkájukat hatékonyan végző pedagógusok érdeme. A hatékony pedagógus személyiségjegyeinek megismerésekor ügyelni kell arra, hogy ne csupán a pedagógiai szemléleten keresztül történjen a vizsgálat. Szükséges kiemelni a többoldalú tudományos megközelítés fontosságát, amely a neveléstudomány interdiszciplináris voltát hangsúlyozza.

Érdeklődésem középpontjában az áll, hogy feltárjam van-e olyan kompetencia vagy érték, amely szükségessége magasan felülreprezentált egy munkáját hatékonyan végző pedagógus esetében, továbbá megvizsgáljam azt, hogy a gyakorló óvodapedagógusok, tanítók és tanárok milyen formában látnák hatékonynak saját munkájuk ellenőrzését. A kutatás során az is célom, hogy rálátást nyerjek arra, mely eljárásokat vélik az érintettek célszerűnek, amelyek visszacsatolásként és minőségellenőrzésként szolgálhatnak munkahatékonyságukra vonatkozóan.

Vizsgálatomban az induktív kutatáson belül, feltáró kutatási módszereket alkalmazok, mivel célom egy, a pedagógia területén fennálló helyzet elemzése és jellemzése: egyfelől a kvantitatív kutatás módszerei közül az internet segítségével történő kikérdezést, másfelől alkalmazott kvalitatív módszerem az interjú, amely online módon történik. Mivel a kérdőívben nyílt kérdések is megjelennek a tágabb körű információszerzés érdekében, így azokat kvalitatív tartalomelemzési módszerrel vizsgálom. Mind a kérdőívet, mind az interjút alkalmas módszernek találom a praxisban dolgozó pedagógusok megszólítására, mivel egy empirián alapuló vizsgálatról várható, hogy a kutatásban résztvevők szakmai tapasztalatainak megismerése során hiteles adatokat nyerünk a vizsgálni kívánt kérdésben. Jelen kutatásban nem törekedem a reprezentativitásra, mivel a résztvevő személyeket nincs módomban a társadalomtudományi módszertan alapján kiválasztani. A pedagógusok tapasztalati tudásáról való tudás megjelenítése a pedagógusképzésben – a pedagógusok munkájának értékelése vonatkozásában - jelentős mértékben növelheti annak korszerűségét és eredményességét, így multiplikátori hatást is előidézhet.

A tanulás új útjai: a tanulóközösségek

Langerné Buchwald Judit

Kulcsszavak: köznevelés, alternatív nevelés és oktatás, iskola alternatívák

A magyar közoktatás 90-es évekbeli erőteljes pluralizálódása óta eltelt időszakban az oktatás és ezen belül az alternatív oktatás törvényi szabályozása számos változáson ment keresztül, amely jelentős hatással volt az alternativitásra mind kvalitatív, mind kvantitatív tekintetben. Ez egyfelől az alternatív iskolák és az alternatív kerettantervek számának a csökkenéséhez vezetett. Másfelől új alternatív oktatási forma is megjelent a magyar közoktatás palettáján: a gyerekek alternatív oktatását a tanuló nem alternatív iskolai magántanulói státuszának fenntartása mellett vállaló tanulóközösségek. Az első nyilvántartott és egyben legismertebb tanulóközösség, a legtöbbször alternatív iskolaként emlegetett Budapest School, mely 2015-ben szülői kezdeményezésre jött létre. A Magán- és otthontanuló közösségek országos hálózata által nyilvántartott adatok alapján jelenleg 22 tanulóközösség működik Magyarországon. A tanulóközösségek közös jellemzője, hogy a hagyományos értelemben nem iskolák, hanem önfenntartó demokratikus közösségeknek, melyek mind finansiális mind jogi értelemben függetlenek az államtól. Az iskolákkal szemben támasztott jogszabályi előírásoknak nem kell megfelelniük, illetve köznevelési feladat ellátására sem kötnék megállapodást és nem jóváhagyott pedagógiai program alapján működnek. A tanulóközösségek tanulói minden esetben hagyományos vagy alternatív, de a köznevelési törvényben az iskolákkal szemben előírt feltételeknek megfelelően működő iskolák magántanulói, akik számára a tanulóközösségek új utat és módot nyújtanak a tanulásra, melynek keretében biztosítják a közösségben való tanulás lehetőségét és az osztályozó vizsgákra való felkészülést (Langerné Buchwald, 2019). A tanulóközösségek mint a tanulás, az oktatás és a nevelés új útja egyelőre feltáratlan terület, ezért kutatásunk során az egyes tanulóközösségek honlapján közzétett információk elemzésén keresztül vizsgáltuk a tanulóközösség önmeghatározását és célkitűzését, a deklarált pedagógiai elveket nézeteket, a feladatvállalásukat a gyermekek oktatás-nevelése terén, az oktatás tartalmát és módszereit, a nevelési elveket és módszereket, valamint a tanulóközösségben dolgozó tanárokkal szemben támasztott követelményeket.

Felnőttoktatási kutatások és fejlesztések – az Erasmus+ INTALL kontextusában

Németh Balázs

Kulcsszavak: felnőttkori tanulás, felnőttoktatás, fejlesztés, kutatás

Prezentációnk feltárja azokat a kutatás-fejlesztési irányokat, melyeket a PTE BTK Humán Fejlesztési Intézet Felnőttképzési Tanszéke kilenc európai egyetemmel az Erasmus+ program által támogatott INTALL projekt keretében gondoz. A projekt célja, hogy olyan nemzetközi és összehasonlító elemzéseket folytasson a felnőttoktatás és az életen át tartó tanulás témakörében, melyek révén a korábbi társprojektben (COMPALL) fejlesztett ún. Winter School révén intenzív tudás-transzfer rendszerben oktatók és hallgatók (MA), továbbá gyakorló szakemberek bevonásával feltárja a felnőttek tanulásának és oktatásának kihívásait kurrens témák elemzése révén. Egyúttal a projekt hatékony on-line támogató kereteket is fejleszt, rámutat a virtuális tanulás módszerei alkalmazási lehetőségeire és korlátaira egyaránt. Megjelenik a munkaerőpiaci vonatkozásban már bevált ún. portfolio-modell alkalmazásának számos tényezője is. Ugyanakkor a prezentáció révén megjelennek az európai felsőoktatási felnőttképzés-kutató környezet által reprezentált kurrens kutatási témák, s az előadó reflektál e kutatási témáknak a szakpolitikához és a lokális-regionális tanuló városfejlesztésekhez kapcsolódó irányára, csakúgy, mint a felnőttoktatói professzió fejlesztésének néhány karakteres kérdésére is.

*Kooperatív tanulásszervezés szekció***Kooperatív tanulásszervezési módszerek alkalmazásának lehetőségei és korlátai
a gimnáziumi idegennyelv-oktatásban**

Tálos-Nezdei Adrienn

Kulcsszavak: kooperativitás, tanulási motiváció, hatékony idegennyelv-elsajátítás, facilitátor szerep

A 2020/2021-es tanévtől szigorodnak a felsőoktatásba való jelentkezés feltételei, mivel bemeneti követelményként jelenik meg a középfokú „C” típusú nyelvvizsga megléte. A szabályozás bevezetése rávilágított arra az aktuális problémára, hogy az iskolai nyelvoktatás hatékonysága sok esetben nem megfelelő, a pozitív változások eléréséhez a módszerek, óraszámok, csoportlétszámok újragondolására, a nyelvoktatás átalakítására van szükség. A pedagógusképzésben már régóta jelen van az erre irányuló törekvés, hiszen igyekszik olyan korszerű, az aktuális igényeknek megfelelő oktatási stratégiák átadására, amelyek alkalmazásával a pedagógus hatékonyan képes az infokommunikációs társadalmi környezetben eredményes munkát végezni. Erre szolgálnak a kooperatív tanulásszervezési módszerek, a tanulók aktív részvételét szorgalmazó, a tanárt facilitátori szerepben feltüntető stratégiák bemutatását és elsajátítását célzó módszertani órák.

A 2000-es évek elejétől Magyarországon megnőtt az érdeklődés a kooperatív módszerek tanórai alkalmazása iránt. Számos kutatás, tanulmány vizsgálta és méltatta a frontális óravezetéssel szembeni előnyeit. A pedagógus minősítési rendszer elvárja használatukat, kiemelten jelenik meg a pedagógusképzés didaktikai részében, illetve számos elméleti háttérrel és gyakorlati ismereteket is közvetítő továbbképzés teszi elérhetővé a gyakorló tanárok számára. A szakirodalomban fellelhető, kutatásokkal alátámasztott pozitív hatásai ellenére azonban a tanórán sokkal kevesebbszer jelennek meg a frontális óravezetéstől eltérő, kooperáción alapuló technikák.

Kutatásomban a fenti ellentmondásra kerestem a választ, ennek során idegen nyelvet oktató gimnáziumi pedagógusokat kérdeztem meg, mennyire ismerik a módszerek elméleti háttérét, valamint milyen mértékben és módon alkalmazzák ezeket a gyakorlatban. Kutatásomtól azt vártam, választ ad arra a kérdésre, hogy mi gátolja az említett módszerek átültetését a tanítási gyakorlatba. A gátló tényezők azonosítása feltárhatja azokat a nehézségeket, amelyek akadályozzák gyakorlati alkalmazásukat.

A kooperatív technikák tanórai alkalmazása pozitívan befolyásolja a tanulási motivációt, sikeres iskolai teljesítményt eredményez, ösztönzi az élethosszig tartó tanulás iránti igény kialakulását pozitívan hat a társas kapcsolatokra, így a diákok szociális kompetenciái is fejlődnek (Nagy, 2000); segít a testi-lelki egészség megőrzésében (Aszmann, 2001), a munka világában kamatoztatható társadalmi tőke megszerzésében (Czakó - Sík, 1994), illetve a pozitív érzelmek átélésén kívül a frusztráció feldolgozása is fontos tapasztalatként szerveződik (Hunyady - Nádas, 2011).

Mivel célom a probléma azonosítása volt, kutatásomat egyszeri mintavétellel, zárt és nyitott kérdéseket tartalmazó kérdőívvel végeztem kaposvári gimnáziumban tanító nyelvtanárok megkérdezésével.

Kooperatív tanulásszervezési eljárások a két tanítási nyelvű oktatásban

Tóthné Farkas Andrea

Kulcsszavak: két tanítási nyelvű oktatás, kooperatív tanulásszervezés

A tanulmány arra törekszik, hogy megmutassa a kooperatív tanulásszervezési eljárások alkalmazásának lehetőségeit a két tanítási nyelvű oktatásban. Ehhez kapcsolódva a kooperatív tanulásszervezési eljárások (Arató - Varga 2008) hatékonyságának összehasonlító vizsgálatára kerül sor a hagyományos oktatási formákkal szemben. A kutatás kiterjed a kooperatív módszerek alkalmazásának hatásaira a tanulói önértékelésre és az angol nyelvvel kapcsolatos attitűdökre. A tanulmány a vonatkozó nyelvpedagógiai és pszichológiai háttér (Krashen, 2009) (Kovács, 2009), bemutatásával párhuzamosan tekinti át, hogy a gyakorlatban hogyan valósulnak meg a kooperatív alapelvek. A kooperatív alapelvek megvalósulását az alkalmazott struktúrákon keresztül mutatja be, áttekintve hogy milyen módon teljesülnek a nyelvoktatás, nyelvelsajátítás sikerkritériumai melyet a Cambridge Young Learners ⁴ gyermekeknek összeállított nyelvvizsga felhasználásával készült mérőanyag diagnosztizál. A vizsgálat pedagógiai kísérlet módszerével történik, melyet a tanulók önértékelését és attitűdjeit vizsgáló kérdőív kutatási eszköz illetve a nyelvtanulás elsajátítását vizsgáló bemeneti illetve kimeneti teszt támogat. A kísérletet végző tanár saját, és kollégája által megvalósuló résztvevői megfigyeléseket biztosítanak további kvalitatív adatokat a kutatási eredmények értelmezéséhez. A tanulmány a kooperatív tanulásszervezés alkalmazásának lehetőségeit a két tanítási nyelvű angol oktatásra fókuszálva foglalja össze. A kutatás eredménye igazolta azt, hogy a vizsgált csoportban a kooperatív tanulásszervezési eljárásokkal a tanulók eredményesebben fejlődtek, a tanulók önértékelése, a tantárgyhoz kapcsolódó attitűdjeik pozitív irányba mozdultak. A kísérlet eredményeként bátran kimondható hogy a kooperatív tanulásszervezés járható út, alternatíva, eszköz, amivel élhetünk, ami a kezünkben van, ha megoldási alternatívát keresünk az új generációk hatékony oktatására. A tapasztalatok a nyelvoktatás egyéb területeire is adaptálhatók, továbbgondolásra alkalmasak.

⁴ <https://www.cambridgeenglish.org/Images/young-learners-sample-papers-2018-vol1.pdf>

Pedagógusok sajátélményen alapuló reflexiója a kooperatív tanulásszervezésről

Andl Helga – Trendl Fanni – Varga Aranka

Kulcsszavak: kooperatív tanulásszervezés, pedagóguskompetencia, foglalkozásterv

Előadásunk gyakorló pedagógusok számára – 2015-ben és 2017-ben – tartott, a kooperatív tanulásszervezés elsajátítását célzó egyetemi kurzusok végén történt kérdőíves adatfelvétel (N=114) eredményeit mutatja be. A kurzus a kooperatív tanulásszervezés gyakorlatba ültetésének folyamatát helyezi fókuszba.

Kutatásunk egy korábbi, 2013-ban végzett vizsgálatot ismétel meg, annak eredményeire (Varga, 2013) épít. Támaszkodik továbbá azon szakirodalomra is, mely a kooperatív tanulásszervezés elméleti hátterét, annak történeti fejlődését, irányzatait, gyakorlatát mutatja be nemzetközi és hazai szintén. Megkerülhetetlennek tartjuk az aronsoni (Aronson, 1980) kezdeteket, a Johnson testvérek (Johnson – Johnson, 1989; 1999), valamint Slavin (1996) és Kaganék (Kagan, 2001) tollából származó gondolatokat éppúgy, mint a magyarországi kooperatív irodalmat gazdagító szerzőket. (Horváth, 1995; Benda, 2002; Bárdossy – Dudás – Pethőné Nagy – Priskinné Rizner, 2003; Orbán, 1999; Varga, 2006; Arató, 2010; 2011; Arató – Varga, 2012). 2013-at követően 2015-ben és 2017-ben a pedagógus-szakvizsga képzésben résztvevők számára újra meghirdetésre került a kurzus, melynek zárásakor a hallgatók kitöltötték a tapasztalatokat összegző kérdőívet – így összehasonlíthatóvá váltak az egyes vizsgálatok eredményei. A kutatás fókuszában az a kérdés állt, milyen módon tudták a pedagógusok hasznosítani a kurzus során szerzett elméleti és gyakorlati ismereteket: mennyiben érzik sikeresnek a megvalósított kooperatív foglalkozást vagy tanórát, milyen tapasztalatokat szereztek, és kívánják-e beépíteni későbbi pedagógiai gyakorlatukba a kooperatív tanítás-tanulás eszköztárát. További kérdésünk arra irányult, hogy a 2013-ban kapott eredményeket erősíti-e a két újabb csoport körében végzett kutatás, azaz hasonló eredményeket kapunk-e, kimutatható-e bármely területen változás, ha pedig az eredmények jelentősen különböznek, ez miben nyilvánul meg, továbbá milyen összetevői lehetnek az eltérésnek.

Kutatásunk megerősítette a 2013-ban végzett vizsgálatunk eredményét. A saját élményre és a horizontális tanulásra építő kurzus során szerzett elméleti és gyakorlati ismeretek, valamint az ezekre épülő tervezés, a tervezett kooperatív foglalkozás, majd a tanóra kipróbálása jelentős változást idézett elő a képzésen részt vett pedagógusok kooperatív tanulásszervezéshez való viszonyulásában. A kapott eredmények hasonlósága azt is mutatja, hogy az oktatás-nevelés területén bekövetkező kontextuális változások nem érintik azt a tapasztalatot, mely szerint a kooperatív szemléleten alapuló sajátélményű tanulás hozzájárul a minőségi oktatási környezet megteremtéséhez a formális nevelés különböző szinterein. Előadásunkban egyúttal bemutatjuk azt a gyűjteményt, amely közel száz kipróbált, a kooperatív tanulásszervezésre épülő tanóra vagy foglalkozás tervezetét, valamint a megvalósítás reflektálását tartalmazza.

Pszichológia, gyógypedagógia szekció

**Kategóriák fogságában - a hazai SNI integráció hatásvizsgálata
a pedagógus attitűd és a tanulói teljesítmény tükrében**

Vida Gergő

Kulcsszavak: *SNI, inklúzió, attitűd, kvantitatív*

Jelen kutatás a hazai köznevelés rendszerén belül a 8-16 éves sajátos nevelési igényűek, különös tekintettel a tanulásban akadályozott és az enyhe fokú intellektuális képességzavarral (Lányiné, 2017), valamint tanulási és/vagy figyelemzavarokkal küzdő tanulók inklúziójának hatásvizsgálatára épül, azt kvantitatív eszközrendszerrel vizsgálja. A vizsgálat a 2015/16-os és a 2016/17-es tanévben zajlott a pedagógus attitűd és a tanulói teljesítmény aspektusából Baranya megye iskoláiban. A kutatás problémafelvetése a befogadás és a tanulói teljesítmény kapcsolata és a tanulói sikeresség vizsgálata hazánkban az SNI gyerekek és fiatalok esetében. Nemzetközi kutatások a befogadó iskolai közeg és a tanulói sikeresség kapcsolatát evidenciaként kezelik (Dyson, Farrell, Polat, Hutcheson, és Gallannaugh, 2004), de ennek bizonyítása kvantitatív eszközökkel nem történt meg hazánkban. A feltárt források alapján is elmondható, hogy inkluzív iskolai közeg csak befogadó tanári attitűd mellett valósulhat meg. A kutatás során készített adatbázis, valamint a kutatás időszakában érvényes makro statisztikai adatok azt mutatják, hogy a vizsgált csoport leszakadása évről évre fokozódik hazánkban. Ez indokolja az SNI integráció hatékonyságának vizsgálatát az felsorolt háttértényezők mentén. A hatékonyságvizsgálat során a pedagógusok attitűdvizsgálata és a tanulók teljesítménye mellett a kutatás során érvényes törvényi közeg elemzése és a vizsgált intézmények inklúziós indexe is releváns mértékben feltárássra került. A feltárt eredmények a nemzetközi forrásokban tárgyalt evidenciának nem felelnek meg minden ponton, így a további vizsgálatok lehetséges irányát is meghatároztuk a háttértényezők tükrében.

A pszichopedagógia mint megoldáskeresés

Gelencsérné Bakó Márta – Kátainé Lusztig Ilona

Kulcsszavak: gyógypedagógusképzés, pszichopedagógia, társágazatok

A tanulási, viselkedési és/vagy teljesítményzavarral küzdő gyermekekkel és tanulókkal való szakszerű foglalkozás napjainkban egyre aktuálisabb problémaként jelenik meg a köznevelésben, a gyermekvédelemben és esetenként az egészségügy területén. Képzett szakemberek hiányában a változatos tünetekkel jelentkező tanulási és magatartási nehézségek kezelése azonban kevésbé eredményes. Erre a kihívásra kíván választ adni a pszichopedagógia, melynek módszerei lehetőséget nyújthatnak a probléma hatékony kezelésére.

Kereki és Pichler (2017) megfogalmazásában a pszichopedagógiának egzakt módon, nehezen körülhatárolható kompetenciával rendelkező szakemberképzés kihívásaival kell szembenéznie.

A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kara erre a kihívásra kívánt választ adni, amikor a 2018/19-es tanévben pszichopedagógia szakirány indításával bővítette Gyógypedagógiai Intézetének képzési kínálatát. Várakozással teli izgalommal indult az első évfolyam, hogy a hallgatók és a társágazatok szakemberei meglelégedéssel tekintsenek a képzésre.

Kutatásunk feltáró jellegű, kvantitatív, pilotkutatás. Célja, hogy igazolást nyerjünk a szakirány indításának fontosságáról. Kutatási kérdésként fogalmazódik meg, hogy milyen a hallgatók motiváltsága, elvárása és előzetes ismerete a szakirány képzési területére vonatkozóan. A kutatás során írásbeli kikérdezés módszerét alkalmaztuk, 89 kérdőívet dolgoztunk fel nappali és levelező tagozatos hallgatók válaszai alapján.

Kutatásunk igazolást nyert a válaszadók kérdőíveinek feldolgozása alapján a szakirány fontosságáról és hiánypótló szerepéről. A konferencián ennek részleteibe nyújtunk bepillantást.

A kutatás folytatásaként a társágazatok szakembereinek megkérdezését helyezzük a fókuszba a témára vonatkozóan.

Egy új vizuális munkamemória teszt készítésének és bemérésének tapasztalatai

Bredács Alice

Kulcsszavak: vizuális kultúra tantárgyi fejlesztés, vizuális munkamemória

A Vizuális Memória Teszt az MTA – ELTE Vizuális Kultúra Szakmódszertani Kutatócsoport kutatómunkájához kapcsolódik és a Moholy-Nagy Vizuális Modulok: a 21. századi képi nyelv tanítása „A vizuális kultúra tantárgy tartalmi és módszertani megújítása” program keretei között kerül kipróbálásra. A kutatást Kárpáti Andrea vezeti. Jelen rész-kutatás célja egy jól használható és a tanulók munkamemóriájának fejlődését kimutatni képes teszt kidolgozása és bevizsgálása. A teszt kialakítását a vizuális memóriára vonatkozó általános pszichológiai és neuropszichológiai elméleteire, a vizuális kultúra taxonomikus rendszerére és a tesztelmélet irodalmára alapoztuk.

Értelmezésünkben a munkamemória a memóriarendszer önálló területe, amely az információk kellő idejű megtartásáért és feldolgozásáért felel, de feladata a figyelmi folyamatok koncentrálása, a problémamegoldásra, a kreativitásra és a megküzdésre való érzékenyítés is. A verbális és a vizuális információk összekapcsolódnak és hívó kategóriára aktiválódnak. A vizuális munkamemóriát úgy értelmeztük, hogy az a képi elemek és hatások, ezek téri elhelyezkedésének és viszonyrendszerének felismerése, feldolgozása és a gondolati manipulálásra, vagy a motoros reprodukálásra való előkészítése.

A teszt kivethető képekből és hozzájuk tartozó papíralapú kérdőívből áll. Az ötödikesek hat képet és képenként négy-négy nyílt végű kérdést, a kilencedikesek hét képet és öt-öt kérdést kaptak. Híd-feladatként a két életkori csoport számára két azonos kép és azonos kérdések is szerepeltek, az életkori csoportok memória-teljesítményének összevetése miatt. A feladatrendszer négy fő kategóriából és két-két alkategóriából áll: 1. A vizuális munkamemória terjedelme hívó kategória alapján: a) tárgyfelismerés, b) színek, anyagok felismerése; 2. A vizuális figyelem terjedelme: a) részletek, mellékszereplők, mozdulatok, textúrák felismerése, b) számlálás; 3. Vizuális képességek érzékenysége: a) színérzékenység, b) téri emlékezet; 4. Komplex megítélés: a) színdominancia, b) hangulati hatás felismerése. A teszt vizsgálatának állomásait korrekció követte, végül olyan iskolai osztályokkal próbáltuk ki, akik nem vesznek részt a konkrét kutatásban, de a tesztelés körülményei azonosak a kutatásban tervezettel. Az ötödikeseknél a teszt bemérését 81 tanulóval, a kilencedikeseknél 146 tanulóval végeztük.

A felmérést követően az itemeket ismét pontosítottak, mert láthatóvá vált a redundancia, a túl egyszerű vagy bonyolult elvárás, a tanári javítási vagy tanulói megértési nehézség. A kapott információkat táblázatban jegyzőkönyveztük. A tesztlapot, a javítókulcsot és a mérési stratégiát megfeleltettük egymásnak. A teszt standardizálás-folyamatának leírása egy tanulmányban is megjelenik. A tesztrel (más tesztekkel együtt) az említett kutatásban résztvevő ötödik és kilencedik osztályos tanulók vizuális munkamemória-összetevőinek teljesítményváltozásait fogjuk vizsgálni a vizuális kultúra moduláris tantervi kipróbálásának bemeneti és kimeneti állomásain.

Hangadó énekegyüttes
Közösségi ének afáziával élő személyekkel

Fekete Zsófia

Kulcsszavak: *afázia, kommunikációs akadályozottság, inkluzivitás*

Az előadás az afáziával élő személyekkel történő közösségi éneklés terápiás hatásáról, tudományos háttéréről ad ismertetést. Az afázia problémája - mely stroke után az egyik leggyakoribb maradandó akadályozottság - közismert színészünk, Kulka János története óta nagyobb fókuszba került, mint korábban. Nem csak az ő esete, hanem hazánkban közel 40 ezer ember példázza azt, hogy a verbalitás sérülése mekkora nagy problémát okoz az érintetteknek. Ez az akadályozottság nem jár más gondolkodási, kognitív funkciók sérülésével, mégis a verbális kommunikáció kiesésével nagyon nehezítetté válik a társadalomhoz való kapcsolódás, a gondolatok közlése. Az afázia miatti kirekesztettséget, a szocializációs problémát nem csak a sérültek, de családjuk, környezetük is erősen érzi.

A szerző zeneterapeutaként 20 éve foglalkozik afáziásokkal és Eckhardt Fannival három éve alapította a Hangadó Énekegyüttest, ahol afáziával élő személyek énekelnek együtt. Az énekegyüttes létszáma folyamatosan nő. Jelenleg már várólistán is vannak afáziás személyek, ezért a bővítési lehetőség kérdése is felmerül. Miért pont az éneklés kerül előtérbe egy afáziás esetben? Számos afáziás - bár akadályozott a spontán beszéde - folyékonyan, minden szót el tud találni, ki tud mondani, miközben énekel. A ritmus és a hangmagasság szárnyain könnyebb kimondani a szavakat, mint pusztán beszélve. Az éneklésnek beszédet, hangindítást, nyelvi funkciókat segítő hatását egyre több agykutatás is alátámasztja. Míg a verbális működés egy aszimmetrikusabb, addig az éneklés egy szimmetrikusabb agyműködéssel jár együtt. Azonban ennek a közösségi éneklésnek nem csupán a logopédiai megközelítés, a beszédfejlesztés a célja, hanem a szocializáció megsegítése, a társadalomba történő integráció és az inkluzív szemlélet terjesztése is. A nyelvi zavar miatti korlátok ilyenkor feloldódnak és közönség hallgatja azt a személyt, aki addig az afázia miatt alig mert megszólalni.

Bár a verbális akadályokat nem lehet örökre eltüntetni, hiszen a sérülés, a stroke megtörtént, azonban ezek a verbális korlátok is lendületet adhatnak ahhoz, hogy új utakat keressünk. Egy ilyen nem kívánatos történés vezethet el embereket az éneklés szárnyakat adó erejéhez és a közösségi zenélés megtartó erejéhez.

Angol szekció

Multiperspectivity through Testimony: the IWitness platform

Jillian Lipman

Kulcsszavak: multiperspectivity, digital education, social-emotional learning

Students of the 21st century require new methods and approaches in education. This presentation will explore how testimony-based education delivered through IWitness brings the first-person stories of survivors and witnesses the USC Shoah Foundation's Visual History Archive to students via multimedia-learning activities.

IWitness, the digital education platform of the USC Shoah Foundation, provide students across several geographic locations multiple perspectives to counter single narratives. It explores the opportunities and challenges of testimony-based education in unique, local environments.

“Through testimony survivors and receivers engage with some of the most critical political, existential and moral questions that a society can ask concerning identity, otherness, existence, values and enemies... These questions are at the core of how society and its people redefine themselves and the codes by which they live by. (Weine, S. 2006)

Focus will be on the pedagogical approach and methodology and how using survivor video testimonies in formal and non-formal educational settings enhance multiperspectivity. The presenter will highlight student learning outcomes and explore how learning occurs and what these testimony-based digital tools can mean for learning in this field.

If individuals such as students and teachers engage with testimony, then they will experience attitudinal and behavioral changes that will make them more likely to contribute to civil society – refuse to tolerate racist ideas or prejudicial treatment, counter attitudes and acts of hatred. In order to effect this change, educational programs are developed based on a methodology designed specifically to leverage the unique power of audiovisual testimony.

The presentation will allow participants to gain an insight into the pedagogy and methodology of testimony-based education and through a hands-on learning experience see how activities delivered in IWitness contribute to developing learners' competences and critical thinking skills.

**A Bakhtinian reading: Uncovering multiperspectivity and learning
in my professional writing**

Nikki Aharonian

Kulcsszavak: *writing, Bakhtin, teacher educators*

Despite growing interest in writing for the professional development of (PD) of teachers, studies exploring the writing of teacher educators are scarce. There are, however, teacher educators sharing accounts of their learning mediated by writing.

As a teacher educator, writing is a means of communicating with students, teachers, and colleagues, and for participating in academic communities. Writing is also a means of documenting and reflecting on my practice; a method for contemplating professional dilemmas, and a medium for sharpening my understandings of my praxis. Some of the products of that writing become public while others remain private.

In this paper I explore writings I generated in and around a PD program on writing pedagogy for Israeli teachers. I demonstrate how exploring my writing from a Bakhtinian perspective (Bakhtin, 1981, 1984) affords a unique opportunity to identify the various roles I play as a teacher educator and a researcher. I share how Bakhtin's theoretical concepts such as dialogism and polyphony, are useful in exploring my writing for professional and research purposes.

This paper draws on findings from a critical and reflexive PhD practitioner inquiry. The study utilises narrative methods to explore the learning of literacy teachers and myself, their teacher educator, in and around the PD program.

I turn my attention, in this paper, from my teacher participants and their learning to my own. I explore teaching narratives, letters, journal entries and blog posts to understand more about the multidimensional roles and identities I embrace as a teacher educator and to inquire into my ongoing learning.

My approach to data analysis involves a close study of language and narrative strategies; a process which is in harmony with the Bakhtinian theoretical grounding of the study. I also adopt a dialogical approach to data analysis as proposed by Sullivan (2012). These kind of analysis are based on the awareness that there is more than one possible interpretation of text. By exploring the variety of voices and perspectives in the texts I have written, I am searching for complex understandings of how I experience learning as a teacher educator in a particular context.

This paper offers insight into the rich learning which can be gained when teacher educators write and teach in dialogic programs. I demonstrate how dialogic readings can enhance inquiry into practice.

This study strongly encourages teacher educators to set aside time in their busy professional lives to engage in narrative and professional reflective writing. This writing can be private or shared with others. The process of writing generates professional knowledge and transforms it. Writing practices, such as those mentioned here, can empower teacher educators, influence professional identity, and contribute to the academic community.

Benefits of Discussion in a Culturally Diverse Classroom

Zank Ildikó

Kulcsszavak: *democratic discussion, diversity, reflective-cooperative practice, transversal competences*

This presentation explores the background, the goals and the experiences of an university discussion course in a culturally diverse classroom based on reflective-cooperative practice. In our case study discussion is not simply seen as one of the important skills for students to be learned and improved but as a way of emphasizing the inclusion of a variety of perspectives (Brookfield – Preskill, 2005), as well as handling conflicts and controversies. During the course we have created conditions for promoting critical conversations and for facilitating cooperative learning and reflective practice. Students were positioned as contributors to knowledge, they were encouraged to create their own ground rules and to learn and practice the dispositions of democratic discussion: hospitality, participation, mindfulness, humility, mutuality, deliberation, appreciation and hope (Brookfield – Preskill, 2005).

The practical implications of the presentation is a possible respond to the need of methodological changes in university courses, especially teacher training. There is an urgency to focus more on personal development and use pedagogy which puts the learners at the centre of activities, uses participative methods and assists the acquisition of specific transversal competences, such as critical thinking, collective knowledge building, problem-solving, co-operative spirit. Ideally teacher training also embraces the development of these new teacher attitudes, therefore we propose a model which is designed to provide collaborative experiences and the atmosphere of inclusiveness to prospective teachers and to promote the understanding and appreciation of diversity.

**A reflection on the change in the educational processes in artists and martial artists
in Japan from the XVII-XIX centuries**

Marcos Andres Sala Ivars

Kulcsszavak: *education, history, teaching, reflection*

In this lecture we will analyze two groups and their educational institutions: artists, and martial artists. In the first case we will focus on the artists who work wood, metal and ceramics, while in the second case we will speak predominantly of the samurai class.

Through an exhibition of images and written sources, we can check out the evolution that this educational systems. We will start in the seventeenth century, where thanks to the Pax instituted by Tokugawa Ieyasu in 1603, starting of the Edo period, both artists and martial artists focused on opening schools and workshops where they can instruct their different disciplines. During the eighteenth and early nineteenth centuries, the unifying process of han carried out by the Tokugawa bakufu led the country, and their educational centers, to a centralization of processes and styles. Since the mid-nineteenth century, with the opening of Japan to the world, and the arrival of the Meiji era (1868-1912), the western educational systems were implanted in Japan in order not to stop the frenetic process of modernization and industrialization that was taking place.

All these transformations, over three centuries, will completely change not only the teaching methods of artists and martial artists, but also the places where they carried out their teaching.

Tehetséggondozás, kollégiumpedagógia szekció

Tehetséggondozás intézményi és szülői nézőpontból

Imre Nóra

Kulcsszavak: tehetséggondozás, tehetségfogalmak, szülői bevonódás

A tehetséggondozási folyamat kimenetele, annak sikeressége vagy nagyobb hatékonysága nemcsak a gyermek képességeitől, készségeitől függ, hanem az őt körülvevő társadalmi környezet jellegzetességeitől. A gyermek egyéni képességein, motivációin és kreativitásán túl jelentős szerepet játszanak azok a környezeti tényezők (iskola, család, társak), melyek lehetőségként, vagy éppen akadályként befolyásolják az egyéni képességek kibontakozását (Heller et al., 2000; Renzulli, 2004). Számos elemzés foglalkozik a tehetséges tanulók képességének fejlesztési lehetőségeivel, az ebben vállalt szülői feladatokkal, továbbá vizsgálja azokat az attitűdöket, elvárásokat, melyeket a szülők támasztanak az intézményekkel szemben (Garn et al., 2010; Grantham, 2005; Karnes-Karnes, 1982).

A „Kutatások és jó gyakorlatok azonosítása a tehetséggondozásban” című program részeként a 2017/18-as tanévben sor került a kutatási téma egészét érintő kvantitatív vizsgálatra, melynek keretében kérdőíves adatfelvétel valósult meg a mintába került alap- és középfokú intézményekben. Az intézményvezetői személyes-, és a pedagógusi online lekérdezés mellett – egy szűkebb témakörben – kvalitatív vizsgálat (25 egyéni, félig-strukturált interjú) is történt, mely célzottan azokat a szülői attitűdöket, elvárásokat, nézetrendszereket kutatta, melyek kapcsolatban állnak a tehetséggondozás folyamatával. Fő kutatási kérdéseink a szülő és az iskola viszonyrendszerére fókuszáltak. Elsősorban azt vizsgáltuk meg, hogy az érintett intézmények milyen szerepet tulajdonítanak a szülői részvételnek, bevonódásnak a tehetséggondozás során, valamint az iskola és a szülő közötti együttműködés milyen területekre terjed ki. Előzetes eredményeink szerint az intézményvezetők és a pedagógusok alapvetően fontosnak tartják a szülőkkel való együttműködést és véleményük szerint nem a szülői bevonódás hiánya jelenti a fő nehézséget a tehetséggondozás folyamatában.

Lehet így is, avagy tehetséggondozás egy borsodi kisiskolában

Jankó Krisztina

Kulcsszavak: *tehetség, tehetséggondozás, kiemelten tehetséges tanulók*

A hazai és a nemzetközi szakirodalomban a tehetség fogalmának meghatározására nincsen egységes állásfoglalás, akár a pedagógiai történetében is többféle változat ismert. Harsányi István (1994) klasszikus meghatározása szerint tehetségen azt a velünk született adottságokra épülő, majd gyakorlás, céltudatos fejlesztés által kibontakoztatott képességet értjük, amely az emberi tevékenység egy bizonyos vagy több területén az átlagosat messze túlhaladó teljesítményeket tud létrehozni. Renzulli (1978) pedig az átlag feletti képességek, kreativitás, és a feladat iránti elkötelezettség hármass integrációjára építve értelmezi a tehetséget. A magyar iskolarendszerben a tehetséggondozásnak évszázadok óta komoly hagyományai vannak és a tehetséges tanulókkal már a 18-19. században foglalkoztak. Az egyházak elsőként támogatták a tehetséges gyerekeket, majd az állami iskolák is szükségesnek tartották, hogy a tehetséges tanulók családi, illetve szociális helyzetüktől függetlenül a képességeik kibontakoztatásában támogatásban részesüljenek (Bodnár, 2013). A tehetséggondozással kapcsolatban új fordulatot hozott a 2011. évi köznevelési törvény, mely a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek közé sorolja a kiemelten tehetséges gyermekeket, tanulókat, elismerve azt, hogy a nevelési folyamatban a kiemelt képességű, tehetséges gyermekek is egyéni adottságokkal rendelkeznek, és sajátos szükségleteiknek, adottságaiknak megfelelő bánásmódot igényelnek.

Az előadás egy hátrányos helyzetű térségben működő, egyházi fenntartású, kistélepi iskola tehetséggondozásának jó gyakorlatait mutatja be, és arra keresi a választ, hogy az általános iskolában hogyan teremteték meg a minőségi oktatáshoz szükséges személyi- és infrastrukturális feltételeket, milyen módszerekkel, hogyan történik az ott tanuló gyerekek tehetséggondozása, valamint kik azok a szereplők, akik hozzájárulnak mindezek sikeres megvalósításához. Az empirikus vizsgálat az intézmény vezetőjével, pedagógusaival, illetve más kulcsszereplőivel készített interjúkra, helyben gyűjtött dokumentumok elemzésére, valamint az iskola és a település statisztikai adataira épül.

Megállapítható, hogy az iskolai nevelés folyamatában a tehetséggondozásnak jelentős szerepe van, mely egy komplex feladat és a pedagógusoktól is felkészültséget követel. Az előadás rámutat arra, hogy egy hátrányos helyzetű térség iskolájában is lehet minőségi oktatást elérni, úgy, hogy minden gyermek egyenlő- és különleges bánásmódban részesül.

Integrált táborok Pécsen

Varga Kitti

Kulcsszavak: *integrált oktatás, intellektuális akadályozottsággal élők, táborozáspedagógia, tanulói közösségek*

Ugyan az elmúlt években számos kirekesztő fogalommal ismerkedtünk meg, ugyanakkor az intellektuális akadályozottsággal élők még manapság is „társadalmi vakfoltnak”, tabutémának számítanak. A sokakban kialakult hamis képpel pedig éppen azokat a tulajdonságaikat hallgatjuk el, ami a legtöbb emberben a félelmet, s az előítéletet okozzák. Hiszen a társadalmi elfogadáshoz ezek a számunkra nehezebben (vagy sokszor egyáltalán nem) értelmezhető tapasztalatok is hozzá tartoznak, hogy ne vezessen az érintettek teljes szociális és érzelmi kirekesztéséhez és elmagányosodásához. Ezért inkább azt kéne megmutatni, hogy odafigyeléssel és (gadameri értelemben vett) odafordulással hogyan érthető meg, s dolgozható fel mindez.

Úgy gondolom, hogy a tanulói közösségek és az integrált táborok segítségével jól formálható az ép társadalom viszonya és előítéletei az intellektuális akadályozottsággal élők, illetve a fizikai vagy érzékszervi funkcióikban korlátozott személyek irányába, hiszen a periodikusan, de abban az időszakban intenzíven együttműködő közösségek és a saját élmény elősegíti az érintettek árnyaltabb megítélését. Ezért előadásomban a pécsi székhelyű Fogd a Kezem Alapítvány és a MeseTérKép közösen szervezett, művészeti integrált táboraival kapcsolatos pedagógiai módszertani megfontolásokat mutatom be, elméleti reflexiókkal kiegészítve. Kitérek továbbá a szülők motivációjára, kezdeti félelmeire, a gyerekek és a sérültek tapasztalataira és elvárásaik változására. Azért tartom fontosnak ezen alkalmak bemutatását, mert sok esetben olyan családok hozzák integrációs céllal ép gyerekeiket a foglalkozásokra és táborokba, akiknek ezt megelőzően nem feltétlenül volt tapasztalataik sérült társaikkal.

A multiperspektivitás megjelenítése a téma/jelenségalapú kollégiumi foglalkozásszervezésben

Barna Viktor

Kulcsszavak: többszemponú témafeldolgozás, foglalkozási keretek átcsoportosítása, tanári kooperáció

A kollégiumpedagógia fejlesztésére irányuló kutatótanári program (Téma/jelenségalapú foglalkozásszervezés a kollégiumokban) egyik fő iránya azoknak a témáknak/jelenségeknek a feltárása, amelyek a kollégista tanulók számára érdekesnek és hasznosnak bizonyulhatnak. A kutatási irány egyik mozzanata a témák összegyűjtése (a fókuszcsoportos tanuló interjúk már lezajlottak), a másik a többszemponú témafeldolgozáshoz szükséges feltételek számba vétele, hogy a megvalósítás során ezekre lehessen építeni a konkrét tevékenységeket. Az előadás két kérdéskörre tér ki részletesebben: 1. A kollégiumi nevelésre vonatkozó szabályok milyen kereteket biztosítanak a többszemponú témafeldolgozására? 2. Milyen módon járulhat hozzá a nevelőtanári kooperáció a multiperspektivikus megközelítésű (téma/jelenségalapú) foglalkozásszervezéshez?

Az első kérdés megválaszolásához a dokumentumelemzés módszerét választottam. A Kollégiumi nevelés országos alapprogramjában (KNOAP) megjelenő – viszonylag statikus – foglalkozásszervezési keretek lehetséges átstrukturálásának lehetőségét vizsgáltam, annak érdekében, hogy az egyes tématerületek szerkezetileg is elkülönült tartalmát össze lehessen hangolni, ezáltal megvalósulhasson egy-egy téma többszemponú feldolgozása. Konkrét példák bemutatásával felvázolom azt is, hogy miként lehet az egyes (tanulók által is fontosnak tartott) témákat „tantárgyi” integrációként megjeleníteni, vagyis a KNOAP által meghatározott szervezési keretek megtartásával és/vagy rugalmas átcsoportosításával (pl. projektekben) feldolgozni. A második kérdéskör tárgyalása a téma/jelenségalapú foglalkozásszervezés egyik kulcsmozzanatára, a kollégiumpedagógusok együttműködésére fókuszál (vö. Swarz – Symeonidis, 2016). Szakirodalmi forrásokra támaszkodva (pl. Tóth-Perjázka, 2016) igazolom, hogy a kívánatos foglalkozásszervezési szisztéma megvalósulásához nem elegendő a „exchange and coordination” típusú együttműködés, el kell jutni annak meghaladásához („professional collaboration”). Ehhez is kapcsolok néhány olyan példát, ami igazolhatja, hogy a multiperspektivitás megvalósulhat, amennyiben a tanárok nemcsak szaktárgyi ismereteiket, hanem más személyes kompetenciáikat (pl. a hobbijukat) is mozgósítják, azok szerves összehangolásával tervezik és szervezik a különböző kollégiumi foglalkozásokat, és érdemi kooperációban valósítják meg azokat.

IKT szekció

Scratch, játékos kódolás teljesen kezdőknek

Bojtor Judit

Kulcsszavak: *kódolás, blokkprogramozás, kreatív, digitális történetmesélés, projekt, multidiszciplináris*

A Scratch program kiválóan alkalmas a tanulók algoritmikus gondolkodásának fejlesztésére. A blokkokkal való programozással már egész fiatal korban képesek a gyerekek egyszerűbb feladatokat megoldani. Előképzettséget, ismereteket a program nem igényel, az egyetlen kritérium, hogy a felhasználó tudjon olvasni, így másodikosokkal már bátran próbálkozhatunk vele. Pedagógusok esetén kiválóan alkalmasnak tartom a kódolás, algoritmikus gondolkodás, parancssor kifejezések demisztifikálására. Saját élményükön keresztül eredményesebben meggyőzhetők a pedagógusok arról, hogy ezt ők is képesek megtanulni, a tanításban alkalmazni, a tanulóknak átadni. A Scratch alkalmas arra, hogy játékos formában, szinte észrevétlenül sajátítsák el és gyakorolják segítségével a tanulók a programozás alapjait. Fejlődik problémafelismerő és problémamegoldó képességük, megtanulják a tervezést, a folyamatok lépésekre bontását, azok részekből való összeépítését. Toleranciájuk, kooperatív képességük fejlődik a közösen végzett projektmunkában. A Scratch egy olyan program, amely bármely tantárgyhoz kapcsolható. Szerves része lehet akár egy művészeti projektnek, megvalósulhat vele a digitális történetmesélés, de a tanulók igen gyorsan képessé válnak akár saját játékok létrehozására is. A blokkokkal való programozás a későbbiekben alapul szolgálhat a micro bit eszközök programozásához, vagy a blokkokkal szintén programozható, gyerekek körében közkedvelt Minecraft Education verziójához is. A platformmal való ismerkedés és a benne való tevékenykedés haszna az algoritmikus gondolkodás fejlesztésén messze túlmutat. Csak a felhasználók, a tanulás-tanítás folyamatába beágyazó pedagógusok kreativitásától, lelkesedésétől függ, mennyit profitálhatnak belőle a résztvevők.

3D tervezéses modellezés és a kódolás kapcsolata

Báthori István

Kulcsszavak: 3D, modellezés, kódolás, tervezés, kivitelezés

A 3D nyomtatás és szkennelés alkalmazása főképp a matematikai, digitális, programozási, természettudományos és technikai kompetenciákat képes fejleszteni. A 3D tervezés elsajátítása, illetve a modellek kézbevétele jelentősen hozzájárulhatnak a térlátás, az irányok és anyagok kezelésének, a kreativitás, a művészeti készségek és a finommotoros koordináció fejlesztéséhez. Jelentősen átalakult és az elkövetkező években folyamatosan alakul a gyártás, valamint a technológia világa, így ezzel együtt az oktatásé is. A 3D nyomtatás lehetőségei szélesnek intézményen belül is: szemléltető eszközök készülnek a szakórákra (pl.: matematika órákra különféle alakzatok; történelem és földrajz órára makettek, szobrok; technika és műszaki órákra alkatrészek), de ezen felül, már az iskolai versenyek díjazására is 3D nyomtatással készülnek a kupák és az érmek. Illetve mindezek mellett szakköri szinten zajlik a 3D nyomtatás, programozás fejlesztése. A foglalkozások során a diákok számos 3D tervező felülettel ismerkednek meg. Induláskor ezek a felületek a Tinkercad, a SketcUp és az OpenSCAD. Ezeknek a felületeknek több azonos tulajdonsága van: egy kivételével online elérhető, és online regisztrálható rá, így nem csak iskolai foglalkozásokon tudja használni, hanem lehetőség szerint otthon is (az egy kivétel, az OpenSCAD ingyenesen továbbadható otthoni telepítésre). Mivel ingyenes felületekről beszélünk, nem terhel senkit fizetési kötelezettség, ez szintén lehetőséget ad az otthoni használatra. Továbbá nem utolsósorban, mindegyiknek az alapja azonos: 3D térlátás és mozgás a térben, azonos eszköztár a szerkesztő műveletek elvégzésére, valamint azonos output a munka végén, amely azonnal küldhető a nyomtatóra és megszületik a tervezésből a kézzel fogható valóság.

Iskolánkban, a tanultakkal a gyerekek középiskolai jövőjét is szeretnénk megalapozni – hiszen Magyarországon jelenleg csak egyetemi/főiskolai szinten foglalkoznak a 3D modellezéssel és nyomtatással. A technológia évek óta számos ipari, műszaki, informatikai területen jelen van (gépgyártás, autóipar, orvostudomány, építőipar, számos egyéb tudományos területek). Hisszük azt, hogy ilyen módon felkelthető a gyerekek természettudományos, informatikai, valamint műszaki pályák iránti érdeklődése is. Kialakul bennük az ehhez szükséges gondolkodásmód, logikai készség, amelyet ebben a korban kell megalapozni a jövőhöz. Az már most, ebben a korban is jól látszik, hogy belőlük kimagasló szakemberek lehetnek az említett területek bármelyikén. Előadásom során ennek a technikának mutatnám be gyakorlati tapasztalatait, melyet a felső tagozatos diákok számára tettem lehetővé iskolai tanórák keretében.

Lépünk szintet! – avagy miért használjunk osztálytermi szoftvert?

Bojtor Judit

Kulcsszavak: osztálytermi szoftver, tudatos tervezés, kompetenciafejlesztés kooperáció, egyéni tanulási utak

Napjainkban elvárásként fogalmazódik meg a pedagógusok felé, hogy digitalizálják az oktatást, vagy legalább annak egyes részfolyamatait. Eddig ehhez kevés módszertani segítséget kaptak. Mostanában tapasztalható egy törekvés, ahol a Pedagógiai Oktatási Központok és az Oktatási Hivatal képzései, képző intézmények konferenciái, illetve informatikában érintett vállalatok társadalmi feladatvállalás keretében szervezett kurzusai, workshopjai nyújtanak támogatást mind a módszertan, mind az alkalmazott eszközök tekintetében a már pedagógusként dolgozóknak. Fontos tudatosítanunk a kollégákban, hogy a digitalizáció nem cél, hanem a lehetőségek széles tárházát rejt magában. A pedagógus feladata nem egyszerűen ezeknek az eszközöknek a véletlenszerű használata, hanem tudatos tervezést követően a megfogalmazott célok elérése, a kijelölt kompetenciák fejlesztése.

A szekcióelőadásban az osztálytermi szoftverek alkalmazásának a tanulás-tanítás folyamatában várható pozitív hatásait mutatom be. Ezek lehetnek a kooperáció erősödése, eddig rejtett tanulói képességek felfedezése, felelősségvállalás erősödése, önállóbb munkavégzés, egyéni tanulási utak tervezése, működtetése, kreativitás növekedése is. A kezdeti lépésekhez kapcsolódó kérdésekre, tipikusan felmerülő problémákra, és néhány megoldási lehetőségre is rávilágítok egy interaktív prezentáció kertében (pptPearDeck bővítménnyel). Nagy vonalakban bemutatom az Edmodo szoftvert, mint egy lehetséges első próbálkozást azoknak, akik még soha nem foglalkoztak osztálytermi szoftverekkel. Ismertetem az előnyeit és hátrányait, ezzel kapcsolatos saját tapasztalataimat.

Céлом a megerősítés, motiválás. Sok kollégánál azt tapasztaltam, hogy ha saját kezdeti ellenállásukat legyőzve, komfortzónájukból kilépve megteszik az első lépéseket, onnantól már folyamatosan fejlődnek, egyre kreatívabban keresik a tanulócsoportjaiknak és saját személyiségüknek leginkább megfelelő eszközöket, bátran találnak új megoldásokat, kooperálnak munkatársaikkal. Innen már egy újabb lépés a kiterjesztett osztályterem, kifordított osztályterem, saját készítésű digitális anyagok, vagy a kódolás használata a mindennapi pedagógiai gyakorlatban.

*Identitás és inklúzió szekció***Az inkluzív nevelés olasz mesterei**

Kocsisné Farkas Claudia

Kulcsszavak: *inklúzió, integráció, diverzitás*

Az olasz oktatáspolitikai kiemelt területe az integráció-inklúzió, az el- és befogadást, a tanulói sokféleség aspektusainak felismerését és méltányolását, a kirekesztettségől való mentességet hangsúlyozó gondolkodás. A meghatározó olaszországi megközelítés az inklúzióra úgy tekint, mint amely az egyén számára eszköz a boldoguláshoz, egyben hasznos a társadalom számára is. Az ország fejlett inkluzív iskolai modelljét hosszú elméleti és jogalkotói munka formálta. Inklúziós irányelveik több jelentős olasz elméleti és gyakorló pedagógus hatását viselik magukon. Kutatásom középpontjában a háttérelméleti diskurzusok feltárása áll. Releváns kutatói kihívás annak feltérképezése és elemzése, hogy miként járultak hozzá a személyközpontú nevelési és oktatási modell olaszországi formálódásához olyan jeles pedagógusok, helyi szinten tevékenykedő nevelők, mint Maria Montessori, Don Lorenzo Milani, Roberto Sardelli, vagy Gerardo Lutte.

Az előadás az alábbi főbb kutatói súlyponti kérdésekre keres választ: Melyek az említett pedagógusok nevelési koncepcióinak hangsúlyos céljai és alapelvei? Törekvéseikben miként tükröződik elkötelezettségük az inkluzív nevelés iránt? Melyek voltak az inklúzióval kapcsolatos sajátos elképzeléseik és fejlesztési irányelveik? Miként jellemezhető inkluzív pedagógiai szemléletük? Miként jelent meg napi pedagógiai tevékenységük szintjén az inklúzió? Milyen társadalmi hatásai voltak tevékenységüknek? Miben ragadható meg az inkluzív pedagógus nevelői attitűdje? Az inkluzív nevelés jelenlegi olaszországi gyakorlatában hogyan mutathatók ki elképzeléseik?

A vizsgálathoz olasz nyelvű elsődleges forrásokat (pl. általuk írott műveket, oktatásügyi jogszabályokat, minisztériumi dokumentumokat, visszaemlékezéseket) és másodlagos forrásmunkákat (pl. sajtóanyagokat) használtam fel. A vizsgálat feltáró-értelmező, a forráselemzés, tartalomelemzés és a szintetizáló elemzés módszereit alkalmazza. A témakör aktuális és jelentős, szélesíti az inklúzióval és annak történeti háttérével kapcsolatos ismereteket, és megismerteti jó gyakorlatokkal.

Kijelenthető, hogy az integráció-inklúzió az oktatásban különös szereppel bír, az esélyegyenlőség biztosítása komplex feladat. Az általam vizsgált pedagógusok tevékenységükkel, iskolakísérleteikkel hozzájárultak a befogadó szemlélet gyakorlatához és disszeminációjához. Maria Montessori az olasz inkluzív nevelési modell megalapozójaként bizonyította, hogy a fogyatékkal élő gyermekek fejleszthetők, akárcsak fogyatékkal nem élő társaik, „kivülhagyásuk” nem indokolható, a velük való foglalkozás megfelelő módszereket kíván. A pap nevelők kis közösségekben tevékenykedve a társadalom periferiáján élő gyermekek oktatáshoz való hozzáféréseért munkálkodtak, unikális módszerekkel, és szerepértelmezésekkel. Tapasztalataik rámutatnak az inklúzió társadalmi egyenlősítő szerepére.

A gyarmati múlt hatása a goai identitásra

Murányi Kata

Kulcsszavak: *identitás, India, Goa, Portugália, gyarmat*

Goa 1961. december 19-e óta India része, a szubkontinensnyi méretű ország dél-nyugati részén található az Arab-tenger partján. A 3702 négyzetkilométer nagyságú Goa India területileg legkisebb, az egy főre jutó GDP alapján az ország második leggazdagabb szövetségi állama. Utóbbi státuszt 1987. május 30-án nyerte el. Közigazgatásban, törvénykezésben, fejlettségben, kultúrájában is sokban eltér az ország többi területétől. Köszönhető ez annak, hogy 1510 és 1961 között a Portugál Birodalom részét képezte. Az anyaország innen nem csak a többi, Portugál Indiát képező gyarmatait felügyelte (Goa, Damão, Diu, Dadra és Nagar Haveli), hanem az egyes afrikai (Mozambik) és dél-kelet ázsiai területeit is (Makaó, Timor). Goa fontos részét képezte a Birodalom kereskedelmi útvonalának, a kereskedelmi háromszögnek (comercio triangular), amelyben négy kontinens javai cseréltek gazdát a portugálok irányításával. 1750-re Goa kulcsfontosságú gazdasági szerepre tett szert. Megkerülhetetlen láncszemévé vált a Portugália által ellenőrzött ázsiai kereskedelmi útvonalnak. A portugál uralom jelentős hatással bírt az állam fejlődésére és az ott élők identitására.

Jelen előadás célja bemutatni, miként hatott a portugál kultúra a goai identitásra, és a gyarmati múltnak milyen társadalmi-gazdasági-kulturális lenyomatai vannak. A kutatás alapját egy 2018-ban Goában végzett tanulmányúton szerzett terepi bejárás tapasztalatai és a helyi kreatív gazdaság szereplőivel végzett mélyinterjúk adják.

**Mint két tojás?
A szociális és állampolgári kompetencia**

Nyúl Eszter Anna

Kulcsszavak: szociális kompetencia, állampolgári kompetencia, állampolgári ismeretek

Az állampolgári kompetenciát az uniós és hazai szabályozás a kulcskompetenciák egyikeként tartja számon, és a felsorolásban a szociális kompetenciával együtt szerepel szociális és állampolgári kompetenciaként. Tekintettel a szoros tartalmi összefonódásra és a gyakori közös alkalmazásukra, fontos tisztázni a kapcsolatukat.

A szociális és az állampolgári kompetencia vizsgálatát négy dokumentum segítségével végeztük el. A 2006-ban az Európai Parlament és Tanács által kiadott „az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról” szóló ajánlás (2006/962/EK) és a Nemzeti Alaptantervről szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a hatályos jogszabályi kereteket nyújtja. Vizsgáltuk továbbá a 2018. augusztus 31. napjára keltezett, az EFOP - 3.2.15 VEKOP - 17-2017-00001 A köznevelés keretrendszeréhez kapcsolódó mérési-értékelési és digitális fejlesztések, innovatív oktatásszervezési eljárások kialakítása, megújítása c. projekt (Tartalomfejlesztési alprojekt) keretében készült tervet, valamint az erre adott kritikaként készült MTA Közoktatási Elnöki Bizottság (KEB) véleményét. E négy dokumentum segítségével a szociális és állampolgári kompetencia hazai értelmezését sikerült feltárni. A kutatásunk újszerűsége abban áll, hogy az állampolgári kompetencia értelmezését helyezi a vizsgálat fókuszába, és mint a szociális kompetenciától fontos tartalmi jegyekkel megkülönböztethető kompetenciát vizsgálja.

Az állampolgári kompetencia a szociális kompetenciától bizonyíthatóan, az állampolgári ismeretek tudásanyaga mentén elválasztható. Viszont ha ez nincsen megfelelően hangsúlyozva és nem kerül elválasztásra a kevésbé speciális szociális kompetenciától, akkor ahhoz a helytelen következtetéshez vezet, miszerint a szociális kompetencia és az állampolgári kompetencia ugyanaz. Ez meglátásunk szerint valós és fel sem ismert veszély, mivel a szociális kompetencia elemei az állampolgári kompetencia elemeiként kerültek a magyar tantervi szabályozásba, így a szociális kompetencia fejlesztése során arra a téves következtetésre lehet eljutni, hogy ezáltal megvalósul az állampolgári kompetencia fejlesztése is.

Az iskola: éthosz és mindennapok

Knausz Imre

Kulcsszavak: tömegmédia, pedagógiai kultúra, neveléstudomány

Átalakítható-e az iskola pedagógiai kultúrája? A mai pedagógiai diskurzus egyik központi eleme a pedagógiai kultúraváltás szükségessége. Úgy tűnik, az oktatási innovációk sorra azon buknak el, hogy az iskolák lokális kultúráját az esetek jelentős részében – nyilvánvaló, hogy korántsem mindig – a formális-bürokratikus struktúrák (szemben a személyességgel), a merev hierarchiák (szemben a partneri viszonytal), valamint a kulturális kirekesztés (szemben a befogadással) határozzák meg. Az előadás amellett érvel, hogy az iskolával és a pedagógusokkal szemben támasztott hivatalos elvárások az eldologiasodásnak ezt a kultúráját erősítik és stabilizálják. Ebben a helyzetben „a találkozás kultúrája” csak elvont etikai elvárásként tud megjelenni. Egyes pedagógusok számára ez gyötrő lelkiismeretfurdalást jelent, amely gyorsan kimeríti a személyiség érzelmi tartalékait: napi tevékenysége lépten-nyomon ellentmond annak, amit szakmai meggyőződése diktálna. Mások – a többség? – számára viszont olyan ellentétpárokat generál, mint „elmélet és gyakorlat”, ahol az „elmélet” az, amit az egyetemeken tanítanak, olyan elvárások, amelyek nincsenek köszönő viszonyban a valósággal (a „gyakorlattal”), és amelyek nem is veszik figyelembe, hogy mi történik „a végeken”, és hogy mire van valójában szükség. Ez a helyzet a pedagógusképzésben is meg hasonláláshoz vezet: a szakmai éthosz vagy a napi rutin határozza meg a munkánkat? Az első esetben az „életidegen” képzés hatása azonnal lenullázódik, amint a jelöltnek felelősséggel helyt kell állnia a terepen. A második esetben viszont a képzés maga is része lesz egy olyan önpusztító rendszernek, amely végső soron lehetetlenné teszi a tudás hatékony közvetítését a felnövekvő nemzedék túlnyomó többsége számára.

*Felsőoktatás szekció***Megújuló pedagógusképzés. Megújuló pedagógiai nézetek?
– egy lehetséges referenciapont**

Oláh Katalin

Kulcsszavak: *reflektivitás, megújuló pedagógusképzés, pedagógiai nézetek, motivációstratégia*

„A magyar közoktatás megújításáért” 2008-ban szót emeltek a hazai neveléstudósok (Fazekas – Köllő – Varga, 2008), és a *Bölcsék Tanácsa* 2009-ben deklarálta a nevelési-oktatási rendszer újjáépítésére vonatkozó javaslatait (Csermely és mtsai, 2009). Nemzetközi kutatások, és hivatalos jelentések tették közzé, hogy a tanulói eredményesség tekintetében „A tanárok számítanak” (OECD, 2007; Barber – Mourshed, 2007), így az innovációk külső feltételeinek preferált területeként, a tanárképzés megreformálása és a pedagógiai munka minőségének fejlesztése fókuszba került (Kárpáti, 2008). Több, mint egy évtized elteltével, a nevelés-oktatás bizonyos szintjein, a változás már érzékelhető. Napjainkra, a pedagógusképzés reformjának (Arató, 2015) eredményeként, gyakorló szakemberekké lesznek azok a hallgatók, akik már az átalakult képzésben formálódtak pedagógus-jelöltekké. A kompetencia alapú tanárképzés nagymértékben alapoz a reflektív pedagógus attitűd kibontakoztatására (Arató és mtsai, 2011; Kucsera - Szabó, 2015), mint a hatékonyság egyik alappillére (Dewey, 1997; Falus, 2001; Sántha, 2007; Szivák, 2010, 2014). A tradicionális-, és a megújuló pedagógusgenerációk praxisához (illetve a hozzáadott értékhez) kapcsolódó különbségek vagy hasonlóságok, fejlődés, vagy devalválódás, még nehezen tetten érhető. A változás folyamata azonban érzékeltethető, feltárható aspektus, többek között a pedagógusok nézetei által (Bárdossy -Dudás, 2011), mely nézetek kutatómódszertana elsősorban a reflektivitásra épít.

Ezen elmélet mentén, feltáró jellegű előkutatást végzünk (fogalmi térkép – rendezett fa (Novak, 1977; E. Szabó, 1996; Szivák, 2002, 2014:66.; Sántha, 2009)) a pedagógus saját motivációs repertoárjára vonatkozó nézeteiről. A kutatás célja kettős. Folyamatba épített előzményként, kontrollpontként szolgálni a releváns jövőbeni kutatások számára; valamint előkészíteni egy – saját – kvalitatív vizsgálatot, mellyel megfogalmazhatók a minőségi tanítási-tanulási folyamat paraméterei (Majorosi – Sántha, 2015, 2017), így például a pedagógusok által vallott értékek és alapelvek valamint a gyakorlatban megvalósított motivációstratégia koherenciája, a tanulási motiváció területén (Oláh, 2018).

**Befogadó Egyetem:
Inclusive Excellence Koordinációs csoport kialakításának lépései**

Deli Kitti

Kulcsszavak: felsőoktatás, fogyatékkal élő hallgatók, oktatási és tanulási környezet, inklúzió

Előadásom fókuszában a Pécsi Tudományegyetem (PTE), Befogadó Egyetem elnevezésű intézményfejlesztési stratégia és az ahhoz kapcsolódó akciókutatás áll. Különös tekintettel egy szegmensre, amely az egyetemen fellelhető támogatási sokszínűséget és az Inclusive Excellence (IE) Koordinációs Csoport létrejöttét (Arató - Varga, 2018) mutatja be, egy 2019 tavaszán végzett kvalitatív kutatás eredményeinek felhasználásával. A mélyinterjúk felvételét megelőzte egy 2018-as év végi kvantitatív, online kérdőíves felmérés, melyet a PTE felsővezetői töltöttek ki. A kérdőívekből a PTE-n működő támogató programok típusairól (pl. kurzus, önálló program, workshop stb.), céljairól (pl. tanulmányi előrehaladást elősegítő, érzékenyítő, személyes támogatás stb.), valamint ezek fókuszában álló célcsoportokról (hátrányos helyzetű, cigány/roma, fogyatékkal élő, külföldi, valamint tehetséges hallgatók) kaptunk információkat, konkrét programok, szolgáltatások megnevezésével együttesen (Deli, 2019).

Jelen kutatásom annak megismerésére és elemzésére irányult, hogy a kérdőívekben említett támogató programok, jó gyakorlatok a valóságban miként működnek, hogyan segítik elő valamely célcsoport előremenetelét, hallgatói kiválóságát (excellence), mennyire jellemzi a jó gyakorlatokat a hallgatói és oktatói sokszínűség, szakos heterogenitás és a külföldi hallgatók jelenléte. Előadásomban ezen szempontok bemutatására és összevetésére fókuszálok.

A vizsgálat a felkeresett programvezetők, koordinátorok szerepének megismerésén, a támogató programjuk részletes ismertetésén túlmutat. Feltárta azokat az azonosságokat és különbségeket, amelyek a kutatásban résztvevő szervezeti egységek között tapasztaltunk. Eredményeink azt mutatták, hogy sokféle támogató program található a vizsgált egyetemen céljaik, célcsoportjuk és tevékenységeik tekintetében. Az is láthatóvá vált, hogy a különböző programok az egyes karokon döntően elszigetelten működnek, és még ha hasonlóak is az elképzeléseik, kevésbé tudnak egymásról. Így továbblépésként – a vizsgálat eredményeire támaszkodva - a PTE-n az inkluzivitásról szóló diskurzus elősegítése a célunk. Olyan fórum szervezése, ahol a befogadás témakörében érintett és az interjúkban résztvevő aktorok, felsővezetők és hallgatói képviselők mind jelen lesznek, azaz egy Inclusive Excellence (IE) Koordinációs Csoport jön létre (Arató - Varga, 2015). Az alakuló fórum – mely a jövőben rendszeresen ülésezik – hosszútávú hozadéka lehet a nyilvánosság megteremtésén és együttműködések kialakításán túl a hallgatók számának és sokszínűségének növelése, az esélyegyenlőség (equality) és méltányosság (equity) biztosítása minden hallgatói csoportnak és a lemorzsolódás csökkentése (Arató -Varga, 2015). Terveink szerint a fórum keretében megvalósuló tevékenységeket tudományos vizsgálattal követjük nyomon.

Befogadó tervezés a felsőoktatás oktatási, tanulási környezetében

Fazekas Ágnes Sarolta

Kulcsszavak: inkluzív, intézményfejlesztés, támogatási sokszínűség

Az előadás célirányosan a felsőoktatás területén a fogyatékkal élő személyek számára jelentkező oktatási és tanulási környezetben megjelenő (a tanulásszervezéssel kapcsolatos, oktatástechnikai és oktatás-módszertani) akadályok vizsgálatával foglalkozik. Az előadás tartalmazza a legfontosabb kapcsolódó fogalmak meghatározását, rövid áttekintést nyújt a támogatás alapvető típusairól, majd ezt követően sor kerül a nemzetközi szakirodalom alapján a – jelenlegi hazai gyakorlattól minőségileg eltérő – az úgynevezett „befogadó oktatási és tanulási környezet” (Inclusive Teaching and Learning Environment) kialakítását célzó elméletek közül, kiemelten egy modell bemutatására. Ez a megközelítés, tervezési módszer, amely az oktatási, oktatás-módszertani, oktatástechnikai akadályok lebontását tűzi ki céljául, a „befogadó oktatási és tanulási környezet tervezése” (Inclusive Design for Teaching and Learning Environment), másként „oktatási és tanulási környezet egyetemes tervezése” (Universal Design for Teaching and Learning Environment) néven ismert. Az előadás rövid áttekintést nyújt arról, hogy a kapcsolódó hazai szakirodalomban milyen hasonló problémafelvetésekre került sor. Az újdonságtartalmat az oktatás és tanulási környezetben a fogyatékkal élő személyek számára jelentkező akadályok azonosítása és a hazai szakmai környezetben egyáltalán nem, vagy alig ismert megközelítések (modellek) ismertetése adja. Az ismertetett felvetések, az új megközelítések tárgyalása azzal a céllal történt, hogy ezek szélesebb szakmai körben ismertté és megvitatottá váljanak.

Levéltár-pedagógia a gyakorlatban

Szimpóziumvezető: Ács Marianna

Kulcsszavak: nonformális tanulás, levéltár-pedagógia, oktatási módszerek, szakmódszertan, élménypedagógia

A szimpózium a nonformális tanulási színterek közül a kevésbé ismerttel, a levéltárakban folyó tanulás – tanítási folyamatokkal kíván foglalkozni. A levéltárak gyűjtemények, melyek feladatai mellett – az iratok tervszerű begyűjtése, tudományos igényű feldolgozása, rendszerezése, megőrzése, megfelelő raktározása, selejtezése, állományvédelmi teendők ellátása, a kutatói szolgálat illetve adatszolgáltatás hivatalos szervek és állampolgárok számára – egyre inkább megjelenik és hangsúlyt kap az élethosszig tartó tanulás elősegítését célzó oktató – nevelő munka. A levéltárakban korábban is folytak képzés jellegű foglalkozások, mint családfa-kutatást elősegítő tanfolyamok, vagy a levéltár rendszerezését bemutató, a levéltári források kezelését középpontba állító levéltári órák. A 2010-es évektől egyre inkább megfigyelhető egy nyitás a köznevelési intézményekben tanuló diákok felé. Ez az új és szélesebb körű társadalmi igény a levéltárak és a levéltárosok felé is egy új kihívást fogalmaz meg: a szakismereteken túl pedagógiai, nevelésméleti, szakmódszertani tudással is fel kell vértézni magukat egy forráshiányos, kevés szakembert működtető rendszerben.

A szimpózium előadói levéltárosok, akik szakemberként vezetnek levéltár-pedagógiai foglalkozásokat területi általános levéltárakban: Rácz Attila a Budapest Főváros levéltárában, Jakab Georgina a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Somogy Megyei Levéltárában, Borsy Judit és Vargháné Szántó Ágnes az MNL Baranya Megyei Levéltárában, valamint Ács Marianna a Baranyai Református Egyházmegye nyilvános magánlevéltárában (BREL). A szimpózium célja, hogy megismertesse a levéltárakban folyó foglalkozások tematikáját, tartalmát bemutatva a célcsoportokat, akik igénybe veszik a levéltárak pedagógia jellegű szolgáltatásait. Borsy Judit és Rácz Attila előadásaikban egy áttekintést nyújtanak a levéltáraikban eddig folyó levéltár-pedagógia foglalkozásokról reflektálva a benne rejlő lehetőségekre és a nehézségekre. Jakab Georgina a családfa-kutatás rejtelméről szóló tanfolyamot állítja a középpontba arra fókuszálva, hogy általa hogyan válik közösségi térré a levéltár. Vargháné Szántó Ágnes az önálló tevékenységre épülő foglalkozásba enged bepillantást, melyen az érdeklődők az 1848-ban megjelentetett Pécsi Tárogató mintájára állítanak össze egy lapszámot. Ács Marianna előadásában a „Levéltár-pedagógia Baranyában a köznevelés eredményességéért” című projekt keretében a BREL-ben 7 köznevelési intézménnyel együttműködve folyó foglalkozássorozatot mutat be.

A levéltár-pedagógia elterjedése egy óriási lehetőség mind a levéltárak, mind a köznevelés számára. E szemléletváltás a levéltárak szélesebb körű társadalmi ismertségét eredményezheti. A levéltárakban – a gyűjteményjelleg és a nonformális tanulási színtér adta tényezők egy olyan lehetőséget teremthetnek –, mely a belső motiváció felkeltését, erősítését nyújthatja a köznevelésben tanulók számára, melyet többek között az elsődleges források kézzel tapintható atavisztikus élménye hívhat elő és a nyomozói tevékenységben rejlő heuréka-élmény

fűt.

Levéltár-pedagógia: egy új tudományos terület születése

Hecker Henrietta

Kulcsszavak: közgyűjtemény, közművelődés, levéltár, pedagógia, memóriaintézmény, társadalmi beágyazódás

A levéltár Magyarország közgyűjteményei közül a legkevésbé ismert. E helyzet kialakulásában valószínűleg annak is szerepe volt, hogy viszonylag későn és csak lassan vált a levéltár hivatalból olyan helyé, ahol a történeti értékű iratok megismerhetővé váltak a nagyközönség számára is.

Előadásomban épp ezért a Magyar Nemzeti Levéltár levéltár-pedagógiai tevékenységének hátterét kívánom röviden bemutatni azzal a céllal, hogy egy újabb területet vonjak be a tudományos közbeszédbe. Mivel a téma viszonylagos ismeretlensége ellenére rendkívül szerteágazó, ezért a következő pontokra fókuszáltam: a levéltár-pedagógia rövid története; a tudományterületi helyének, kapcsolatainak feltérképezése; a célrendszerének bemutatása és az oktatáshoz való illeszkedése. Az első egységben röviden bemutatom a levéltár közművelődési tevékenységének kialakulását, a hangsúlyt a 2012 utáni integráció óta eltelt időszakra helyezve. A második egységben megnevezem a levéltár-pedagógia számára fontos tudományterületeket a történettudományból és a pedagógia részterületeiből kiindulva. Az előadásban arra törekszem, hogy a levéltár-pedagógiát tapasztalataim alapján minél sokoldalúbban közelítsem meg, mivel így válik a célrendszer is kellően megalapozottá. Az itt eltöltött idő alatt számos olyan problémával találkoztam, amelyre a tudományterületek segítségével könnyen lehet megoldást találni, mivel a tudományterületek segítségével olyan eszközpark lenne kiépíthető, melyet a megyei levéltárak adaptálhatnak a saját levéltári anyagukra. A harmadik részben kerül bemutatásra az az összetett célrendszer, amelynek érdekében a levéltár-pedagógiai tevékenységének érdemes lenne nagyobb figyelmet fordítani. Vonatkozik ez a hiányzó elméleti keretek megalkotására, megvitatására, valamint a meglevő jó gyakorlatok rendszerszintű népszerűsítésére, oktatásba való becsatornázására is.

Ebből a célrendszerből egyenesen következnek az oktatáshoz való kapcsolódási pontok: tartalmilag a közoktatás, elméleti hátterét tekintve a felsőoktatás, azon belül a pedagógus- illetve levéltárosképzés, valamint az andragógia területei a legfontosabbak. E kapcsolódási pontok az oktatás mindhárom szegmenséhez hidat képeznek, ez is bizonyítja, hogy a levéltár-pedagógia jó eséllyel biztosíthatja az intézmény erőteljesebb társadalmi beágyazódását. Az előadás nem vállalkozik az egyes alpontok részletes kifejtésére, de kísérletet kíván tenni annak bizonyítására, hogy a levéltár-pedagógia önálló részdiszciplínává fejlesztendő terület.

Budapest Főváros Levéltára levéltár-pedagógiai tevékenysége

Rácz Attila

Kulcsszavak: *tudás- és információtár, levéltár-pedagógia, élménypedagógia, elektronikus adatbázis*

Budapest Főváros Levéltárában 2010-től kezdődően, a Nevelési-oktatási intézmények tanórai, tanórán kívüli és szabadidős tevékenységeinek támogatása c. pályázat hatására kezdtünk szervezeten levéltár-pedagógiai foglalkozásokat tartani, és részt venni az alap- és középfokú oktatásban. Levéltárunkban azóta több ezer gyermek és fiatal megfordult, a programok azóta is folyamatosak.

Előadásom első felében azt mutatom be, hogy Budapest Főváros Levéltára mint speciális tudás- és információtár miként tud nonformális tanulási színtérként megjeleníteni a közoktatásban, valamint hogy hogyan tudnak a foglalkozások segítséget adni ahhoz, hogy a diákok ne csak megtanulják az iskolai ismeretanyagot, de élményszerűen befogadják azt. Ki fogok térni arra is, hogy tanulásban és az oktatásban milyen fontos szerepet tölt be a szemléltetés: a „kézzel fogható tananyag” – tárgyi emlékek, források megismerése, és milyen előnyökkel rendelkezik az a pedagógus, aki az iskolai katedra mellett használja a helyszínen, a levéltárakban őrzött eredeti iratokkal való közvetlen találkozás élményét. A levéltári foglalkozásainknak azonban a szemléltető szerepen túl egyéb feladatuk is van. Elősegítik, hogy a diákok már általános és középiskolás korukban megismerjék a főváros kulturális örökségét, ezzel együtt a Budapest Főváros Levéltár iratanyagát az oklevelektől az adatbázisokig és a digitalizált tartalmakig, tisztában legyenek saját életük során keletkezett iratok típusaival, így könnyebbé váljon számukra a modern társadalomba való beilleszkedés és később akár az ügyintézés is. Előadásom második részében a foglalkozások technikai jellemzőiről (típusok, szervezési nehézségek és követelmények, NAT-kompetenciák beépítése a tervezésbe, sajátos nevelési igényű tanulók, életkori sajátosságok, finanszírozás) számolok be. A szemléltetést konkrét példákkal fogom színesebbé tenni.

„Kik voltatok hát, és mi kik vagyunk?” – Beszámoló az MNL Somogy Megyei Levéltárában tartott családfakutatással kapcsolatos levéltár-pedagógiai foglalkozásokról

Jakab Georgina

Kulcsszavak: levéltári tanfolyam, módszertan, családfa-kutatás, identitás erősítése, személyes történelem

A 2018-as év elején merült fel az ötlet, hogy indítson a levéltár egy olyan tanfolyamot, amely elsősorban módszertani segítséget kíván adni a családfakutatáshoz. Mindezt azzal a nem titkolt céllal, hogy közelebb hozza és megismertesse a társadalom szélesebb rétegeit a levéltárral, vagyis a levéltár egyfajta kulturális közösségi térként szolgáljon, ezáltal hozzájáruljon az egyéni, a közösségi és a nemzeti identitásunk megerősödéséhez. Ez nemcsak arra egy remek alkalom a levéltár részéről, hogy megismertesse az általa őrzött iratanyagot és annak felhasználási lehetőségét, de arra is, hogy értékmegőrző tevékenységén túl értéket is teremtsen, és erre ösztönözze a kutatóit is. A felnőtt kutatók képzési tematikájának összeállításával egy időben mutatkozott igény arra, hogy iskolás csoportok számára készítsünk elő foglalkozásokat a témában.

Elsődleges cél tehát az volt, hogy felkeltsük az érdeklődést a diákokban a saját személyes történelmük kutatása iránt. Vajon mi volt a foglalkozása? Hány gyermekük született? Hány testvére volt? Hány évet élt? Miben halt meg? Harcolt-e a háborúban? Honnan származik? Nemes volt-e? Ezek, s még megannyi kérdés ötlük fel bennünk, ha őseink életének történetével kezdünk foglalkozni. Feneketlen kút ez, melybe bepillantást nyer az, aki e rendkívül időigényes és kihívásokkal teli útra szánja rá magát, ugyanakkor egyben egy pótolhatatlan élménnyel is gazdagodhat, aki elkezdi kikutatni kik is voltak az ősei. Hihetetlen felismerések, átütő sikerek jutnak osztályrészül azoknak, akik e nemes vállalkozásra szánják rá magukat.

Nehezítő tényezőként mutatkozott azonban, hogy az általános iskola felső tagozatos diákjainak történelem tudására még nehezen lehet építeni, így más irányból megközelítve kellett kidolgozni a foglalkozások tematikáját. További bonyolító körülmény volt, hogy iskolás csoportok esetében 60-90 perces időintervallumba kellett belesűríteni a levéltár-pedagógiai óra anyagát. Mindezt a tanulók különböző tudásszintjének megfelelően: az általános iskola felső tagozatos diákjai, a középiskolás, valamint a felsőfokú oktatásban részt vevő hallgatók számára kialakítva. Így születtek meg a diákok számára kidolgozott, családfakutatásról ismereteket és gyakorlati tanácsokat, ötleteket adó foglalkozások. Eredeti levéltári források bemutatása mellett törekedtünk arra is, hogy olyan adatbázisok használatát is megismertessük a tanulókkal, melyek segítségével otthon, önállóan is bele tudnak kezdeni ebbe a szó szerint „végtelenül” izgalmas nyomozómunkába.

Rendkívül fontos, hogy ebben az elértéktelenedő világban, felhívjuk a fiatalabb generációk figyelmét az értékmegőrzés és értékteremtés fontosságára, hiszen nem csak jelenünk és jövőnk van, hanem múltunk is, amit kötelességünk megőrizni és továbbadni utódainknak.

Tematikus levéltári órák az MNL Baranya Megyei Levéltárában

Borsy Judit

Kulcsszavak: levéltár-pedagógia, együttműködés, levéltári óra

A Baranya Megyei Levéltárban 1988 óta tartunk levéltári órákat. Az órákon részt vevők többsége középiskolás és egyetemista, de esetenként általános iskolások is jönnek. A levéltári órákon az általános tájékoztatáson kívül főként arra törekszünk, hogy a hozzánk látogató diákokat különösen érdeklő témák kerüljenek elsősorban bemutatásra. Így például évről évre visszajáró csoportjaink a könyvtár-informatika szakos hallgatók. A nekik tartott órákon a levéltári anyagban való keresés, mutatókönyvek, iktatókönyvek használata, illetve érdekességként a 18-19. századi könyvtári jegyzékek bemutatása kap hangsúlyt. Szintén évente fogadjuk a közgazdasági szakközépiskola diákjait. Az ő számukra a 18. századi adásvételi és házassági szerződések, végrendeletek bemutatása jelent érdekességet. Ebből a témakörből a levéltár kutatótermében kialakítottunk egy állandó kiállítást is.

A reformáció emlékévé egyik jelentős részét képezték az ebből a témakörből megtartott levéltári órák. Ennek során többek között a 18-19. századi református lelkészek, tanítók életkörülményeiről, a baranyai református templomokról, a reverzális kérdéséről, a Pécssett élő evangélikusok helyzetéről volt szó. Minden tematikus órának része még a MNL Baranya Megyei Levéltárában őrzött legkorábbi iratok, oklevelek bemutatása. Így az idelátogató diákok egyedülálló módon találkozhatnak 16-17. századi díszes oklevelekkel, amelyek különféle pecsétjeit közelről is megvizsgálhatják.

A levéltári órák során főképp arra törekszünk, hogy a levéltár iránti érdeklődés felkeltése mellett hű képet adjunk a levéltárak sajátos rendszeréről, valamint a kutatási lehetőségekkel és módszerekkel is megismertessük az idelátogató diákokat.

A Pécsi Tárogató elveszett lapszámai nyomában... lapszerkesztés a levéltárban

Vargháné Szántó Ágnes

Kulcsszavak: *levéltár-pedagógia, helytörténet, mikrotörténet, tevékenységközpontú pedagógia, csoportmunka*

A Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltárában A Pécsi Tárogató elveszett lapszámai nyomában...lapszerkesztés a levéltárban című levéltár-pedagógiai foglalkozáson való részvételre van lehetőség. A témaválasztást az indokolja, hogy a sajtószabadság vívmányaként 1848 áprilisában Pécsen megindult a Pressfreie Flugblätter című német nyelvű újság, mely később Fünfkirchner Zeitungra változtatta nevét. Ennek május 31-től magyar nyelvű melléklapja is megjelent Pécsi Tárogató címmel. A Pécsi Tárogátónak eddigi ismereteink szerint két száma került elő: a sorszám nélküli első, illetve a 19. szám. A levéltári órán, csoportfoglalkozás keretében, egymással kooperálva szerkesztik meg a diákok saját „frissen előkerült” lapszámukat. Ebben (levéltáros által) előre elkészített újságcikkek állnak a rendelkezésükre az alábbi témakörökben: országos és helyi hírek (ez utóbbiakat kizárólag az MNL BaML forrásai alapján lehet összeállítani), közlekedés, kultúra, divat, sport, hirdetések. A szerkesztő feladatát álhírek, és téves újságcikkek nehezítik. Lehet saját bejegyzést is írni, rajzolni. Az a fontos, hogy a lap minél „színesebb” legyen.

A hiánypótló foglalkozás célja, hogy a diákok jobban megismerjék közvetlen környezetüket, jelen esetben Pécs szabad királyi város és Baranya vármegye politikai, társadalmi, gazdasági életét 1848-ban. Az iskolai oktatás során ugyanis Magyarország történeteként a magyar állam történetét tanulják meg a diákok. A helytörténeti-mikrotörténeti megközelítésre általános jelenséggé nem marad (elég) idő. A levéltár-pedagógia jó eszköze lehet a színesebb tanításnak, nemcsak azért, mert az iskola falain kívül zajlik, hanem mert a tanárral együttműködő levéltáros elsődleges, eredeti iratokat, dokumentumokat bemutatva tartja az órát.

A levéltár, mint nonformális tanulási színtér
Levéltár-pedagógiai foglalkozások a baranyai református egyházmegye levéltárában

Ács Marianna

Kulcsszavak: *nonformális tanulás, levéltár-pedagógia, élménypedagógia, református identitás*

„A teleírt lapok ott tornyosulnak a levéltárakban, melyek a temetőnél is szomorúbbak, mert oda még a halottak napján sem teszi be senki a lábát.” – írja Milan Kundera „A lét elviselhetetlen könnyűsége” című regényében. Az előadó célja, hogy bemutassa, hogy az olyan nyilvános magángyűjtemény, mint a Baranyai Református Egyházmegye Levéltára hogyan válik az új tanulás színterré. A BREL-ben a „Levéltár-pedagógia Baranyában a köznevelés eredményességéért” című EFOP-3.3.2-16 pályázat keretében 2018-2021 között 7 főképp református fenntartású közoktatási intézmény (Siklós, Drávafok, Nagyharsány, Pécsvárad és Pécs) mintegy 540 általános és középiskolás diákja ismerheti meg a Baranyában élő reformátusok múltját a levéltárban őrzött iratokon keresztül. A projekt első két ütemének lezárta után az előadásban kitérünk a kitűzött célokra, és a megvalósításuk során keletkezett eredményekre koncentrálva a református identitás erősítése és a tehetséggondozás kiemelt céljaira. Az előadás elméleti keretét a nonformális tanulási színtér és az élménypedagógia jellemzőit bemutató szakirodalom elemzése adja (Rácz, 2013; Vágola, 2013; Fülöp, Mákos - Szabóné Simonkay, 2017). A szerző a projekt szakmai vezetőjeként elemzi, hogy a nonformális tanulási színtéren folyó tanítás-tanulási folyamat mitől lehet egy új útja az önálló tanulásra nevelésnek. Áttekintjük a levéltár-pedagógia foglalkozások tervezési szakaszait, a tanulásszervezésben, a tanítási eszközökben, az értékelésben megjelenő újszerű pedagógia innovációkat, melyek adekvát színterré teszik a köznevelésben tanulók számára is az eddig csak egyháztörténészek, helytörténettel foglalkozók, családfa-kutatók vagy a felsőoktatásban tanuló történéshallgatók által látogatott levéltárat.

VIII. ROMOLÓGUS KONFERENCIA

A kategorizáció csapdái

Dupcsik Csaba

A címben említett csapdák egyszerre intellektuálisak és morálisak. Rákényszerülünk a gyűjtőfogalmak használatára, a kategorizációra, azaz az emberek csoportosítására, ami mindig implikálja az egyes egyének legalább potenciális besorolását is. Ugyanakkor mind a kategorizáció, mind a besorolás (beleértve az önbesorolást is) igen gyakran változó, bizonytalan, szituáció- és korszakfüggő, stb. Képtelenség minden egyes alkalommal, ha egy-egy kategóriát említünk, kitérni a háttérben húzódó bizonytalanságokat, miközben tudjuk jól, hogy mind a kategorizáció módja, mind az egyes konkrét egyének besorolása vagy „kirekesztése” sértő lehet egyesekre nézve. Különösen napjainkban, a sérelmi játszmák virágkorában. A problémák újabb rétegét jelenti, ha a megfigyelő/kutató által pontatlannak vagy nem korrektnek ítélt kategorizáció létevel akar számolni, mint olyan jelenséggel, amelynek vannak - néha kifejezetten markáns - társadalmi hatásai is; beleértve az „érintettek” identitására tett hatást is. A dilemmák együttesére nincs általános recept, minden egyes konkrét esetben más és más megoldást kell keresnünk. Annak tudatosításával, hogy időnként

nincs	optimális	megoldás.
-------	-----------	-----------

*Történeti és kisebbségi kutatások szekció***Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete
a sajtóforrások tükrében (1918-1933)**

Hajnáczy Tamás

Kulcsszavak: *cigányzenész, egyesület, helyi csoportok, Belügyminisztérium, Magyar Cigányzenészek Lapja*

A Horthy-korszakban a hatalom nem alkotta meg központi cigánypolitikáját, ebből kifolyólag az úgynevezett „cigánykérdés” teljes mértékben az illetékes minisztériumok és a helyi hatóságok kezébe került. Az állami szervek a maguk belátásai szerint jártak el, nagyrészt alapfeladatuk, hatáskörük függvényében nyúltak a kérdéshez, vagy éppen mellőzték azt, melynek eredményeképpen a Belügyminisztérium és a Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium váltak hangadóvá a kérdésben. Mintegy százezer főre becsült magyarországi cigányság elenyésző részét képező „kóborcigányokkal” nagyrészt rendészeti szempontból foglalkoztak, míg a cigányság zömét adó cigánytelepi lakosság esetében a közegészségügyi megközelítés vált meghatározóvá. Az adott korszakot a cigányság vonatkozásában, sok esetben ezen intézkedései alapján ítélik meg, a köztudatban az imént említett két területet szabályozó, rendre bírált határozatok terjedtek el. Az eddig kialakult képet valamelyest árnyalja a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének a létrejötte, mely a közel tízezer főnyi cigányzenész társadalom érdekeit hivatott képviselni. Ugyanis a Belügyminisztérium és a székesfőváros vezetésének maradéktalan támogatását élvezte a szervezet, érdekük védelmében hoztak rendeleteket, egyengették kezdeményezéseik útját. A nagymérvű pártfogás mögött részben az húzódhatott, hogy a Trianoni békeszerződést követően a cigányzene az irredenta ideológia és a revíziós törekvések részévé vált, ennél fogva a cigányzenészek érdekei, követelései is teljes mértékben beillettek a korszak jellemzői közé.

A romológia tanításának időszerű kérdései

Szabóné Kármán Judit

Kulcsszavak: romológia, felsőoktatás, előítéletesség, módszertan, mérés

A romológiai témájú tantárgyak oktatása az elmúlt húsz évben semmit sem veszített aktualitásából. Tíz évvel ezelőtt a Progresszív Intézet kutatása szerint: „Tízből nyolc magyarnak ellenérzései vannak a cigányokkal szemben, ugyanennyien támogatnák az erőszakos asszimilációjukat. Minél iskolázottabb valaki, annál kevésbé romaellenes, de még a diplomásoknál is 70 százalék feletti azok aránya, akik rossz szemmel néznek a cigányokra.” (NOL 2009). Egy 2016. évi országos reprezentatív kutatás pedig azt állapította meg, hogy a lakosság háromnegyede a cigányokkal szemben előítéletes, a diákok 70%-a előítéletes gondolkodású, s közülük 10% erősen radikális (Váradi, 2016). Az adatok egyértelműen mutatják, hogy továbbra is elengedhetetlenül fontos – az oktatás minden szintjén – a felnövekvő generációk érzékenyítése a legnagyobb, s leghátrányosabb helyzetű kisebbség helyzete, sorsa, jövője iránt. Nélkülözhetetlen a történetükre vonatkozó, tudományosan alátámasztott ismeretanyag átadása is, hisz ez teszi lehetővé a cigányságnak a hazánk történetében játszott szerepének felismerését, továbbá ok-okozati összefüggések megértését. Az előbbieken túl ugyancsak fontos a felsőoktatásban résztvevő hallgatók szakmai felkészítése a cigány/roma gyermekekkel, szüleikkel, hívekkel, betegekkel, hozzátartozókkal való eredményes együttműködésre.

Előadásomban a romológiai tantárgyak tanításának módszertanát, elméleti és gyakorlati elemeit kívánom bemutatni. Oktatásunk eredményességét – mint minden más tantárgy esetében – feltétlenül mérnünk kell folyamatosan, hisz a kapott adatok, objektív mérőszámok, szubjektív vélemények, értékelések egyértelmű visszajelzések számunkra; módszertani, tartalmi változtatásokra ösztönözhetnek, illetve megerősíthetnek munkánkban. Fontos tényező a romológiai tárgyak oktatásában az idő. Tapasztalataim szerint a felsőoktatásban 30 órás – féléves – kurzus is már mérhető pozitív változásokat eredményez, hosszan tartó, attitűdformáló hatást, jelentős előítéletcsökkenést azonban csak egymásra épülő, három féléves romológia kurzussal érhetünk el. Meggyőződésem alátámasztásaként röviden bemutatom egy, a 2004/2005. tanév végén – 30 órás kurzusok után –, majd egy, a 2017/2018. tanév végén – három féléves kurzust követően – készített kutatásom eredményeit.

**A PTE tanárképzésben résztvevő hallgatóinak
kisebbségekkel kapcsolatos beállítódásai**

Mogyorósi Renátó Manuel

Kulcsszavak: kisebbség, cigány/roma, kérdőív, pedagógusjelöltek, attitűdök

Magyarország egyik legkevésbé elfogadott, kisebbséghez tartozó csoportját a cigány, roma nemzetiség alkotja. Számos kutatás bizonyította (Barcy, 1996; Kaltenbach, 2001; Bordács, 2001; Géczi és mtsai, 2002; Vásárhelyi, 2004; Bigazzi, 2013; stb.), hogy a többségi társadalom alapvetően negatív berögződésekkel bír velük kapcsolatban. Gyakran megjelenik körükben az általánosítás – egy-egy rossz tapasztalatból sokszor téves, az egész kisebbségre kiható megállapításokat tesznek –, előítéletek és sztereotípiák sokasága mérhető fel körükben. Az oktatási rendszer egyik fontos és deklarált célja az inkluzivitás, egymás kölcsönös elfogadásának és befogadásának elsajátítása. A gyakorlatban ez azonban eddig nem valósult meg. A feladat egyértelműen a leendő pedagógusok és a tanárjelölteket tanító egyetemi oktatók vállán nyugszik. Ahhoz, hogy elfogadó, a valóságot ismerő, a kisebbségek problémái iránt érzékeny diákok kerüljenek ki az iskolapadból, megfelelő oktatási minőség és elhivatottság szükséges. Ez azonban nagy nehézségekbe ütközik, amennyiben maguk a pedagógusok is előítéletesek.

Kutatásaimat három évvel ezelőtt kezdtem a témában. Céлом felmérni a pedagógusjelöltek kisebbségekkel kapcsolatos attitűdjeit, berögződéseit. Fel kívánom mérni az egyetemi évek során bekövetkező vélemény- és hozzáállás változását is, ezért elsőéves és negyedéves hallgatókkal töltetek ki kérdőívet. Jelen előadásomban a 2018 őszén egyetemre bekerült elsőéves, osztatlan tanárképzésben tanuló pécsi hallgatók által kitöltött kérdőívek eredményeit elemzem. Két korábbi kutatásom (Mogyorósi – Várdai, 2017; Mogyorósi, 2018), valamint több, hasonló jellegű felmérés adataira támaszkodom, azokkal is összehasonlítom a legújabb eredményeket.

Fel szeretném mérni azt, hogy a leendő oktatók körében milyen fokú előítéletek vannak a cigánysággal szemben, ez mire vezethető vissza, és milyen változók mentén árnyalhatók. Ehhez több szempontból is csoportba rendeztem a kitöltőket és külön megvizsgáltam attitűdjeiket. Ilyen csoportbontási kategóriák voltak az alábbiak: nem, lakhely, szakpár, pártpreferencia, vallásosság, értékrendi besorolás, azonos neműek házasságának elfogadása, roma baráttal és ismerőssel való rendelkezés, szülők iskolai végzettsége. E csoportbontások mentén kívánok rávilágítani arra, hogy az eddigi tapasztalatok és egyéni sajátosságok mellett milyen egyéb változók határozzák meg a tanárok attitűdjeit.

*Oktatásszociológia szekció***Cigány/roma nemzetiségi népismeret oktatásának helyzetéről**

Kovácssecsné Tóth Marianna – Orsós Anna

Kulcsszavak: *nemzetiségi nevelés-oktatás, cigány/roma népismeret, tartalmi és jogi szabályozók*

Az Oktatási Hivatal által szervezett „Roma népismeret oktatása a kerettantervtől a tanóra gyakorlati megvalósításáig” című képzésen több mint 200 pedagógus vett eddig részt. Ezen a képzésen trénerként lehetőségünk adódott betekintést nyerni a cigány/roma népismeret tanításának iskolai körülményeibe és válaszokat kaptunk arra, hogy a 2013 óta bekövetkezett jogszabályi változások eredményeként önálló tantárgyként tanítandó cigány/roma népismeret oktatás feltételrendszerében történt-e elmozdulás. Képet kaptunk arról, hogyan érvényesülnek a cigány/roma népismeret tantárgy tanítása során a köznevelés rendszerében a tartalomszabályozók, tartalomhordozók és a képzési tartalom.

Az előadásunk a több mint 10 helyszínen lefolytatott képzés tapasztalatairól számol be és választ ad azokra a kérdésekre, hogy a nemzetiségi népismeretet bevezető iskolák magyar nyelvű cigány/roma nemzetiségi nevelés-oktatás hatályos jogszabályi előírásainak mennyire tesznek eleget. A cigány/roma népismereti kerettanterv követelményei mennyire teljesülnek, valamint hogy az iskola stratégiai dokumentumai (pedagógiai program, helyi tanterv a nemzetiségi irányelvekben meghatározott fejlesztési feladatok figyelembevételével készültek-e. A téma időszerűségét az indokolja, hogy az új nemzeti alaptantervhez új nemzetiségi irányelvek is készülnek, így azok összeállításához fontos adalékokat szolgáltathatnak ezek a képzési tapasztalatok.

A lovári érettségi rendszer a magyar közoktatásban

Lakatos Szilvia

Kulcsszavak: romani nyelv, lovári dialektus, érettségi, közoktatás, presztízs

Az előadás célja, hogy bemutassa a magyarországi lovári nyelvi érettségi rendszert közép- és emelt szinten a közoktatásban. Szemlélteti a 2004/2005. tanévben bevezetésre került kétszintű érettségi vizsga felépítését, külön taglalja a középszintre és az emelt szintre vonatkozó információkat. A lovári nyelv, mint érettségi vizsgatárgy az élő idegen nyelvek csoportján belül a ritkán tanított nyelvek között foglal helyet. A 100/1997. (IV. 3.) kormányrendelet szabályozza az érettségi vizsgakövetelményeket, míg a 40/2002-es OM rendelet a részletes követelményeket és a vizsgaleírást. A hagyományos érettségihez képest új típusú értékelési rendszer jellemzi a kétszintű érettségit, továbbá nagy előnye, hogy a rendszer nyitott, így annak is van lehetősége újból érettségi vizsgát tenni, aki már rendelkezik korábbi érettségivel.

Az Oktatási Hivatal nyilvánosságra hozott és a honlapjáról letölthető hivatalos dokumentumok elemzése alapján kimutatható, hogy az utóbbi években egyre többen választják a lovári emelt szintű érettségit, mint vizsgatárgyat, ami a romani (lovári) nyelv növekvő népszerűségét jelenti. Megfigyelhető a Gandhi Gimnázium, Kollégium és Alapfokú Művészeti Iskola erős nyelvi jelenléte. Az újabb vizsgálat, mely a 2016-2018 közötti időszakra vonatkozik, a nemek arányára, illetve a felnőttoktatás keretében tanulók megoszlására is kitér. Egy korábbi tanulmány eredménye alapján a 2007 és 2009 között a jelentkezők többsége a nappali tanulói jogviszonnyal rendelkezők közül került ki (Lakatos, 2012). Azonban a 2016-2018-as időszakra kiugróan magas lett azoknak az aránya, akik nem rendelkeznek tanulói jogviszonnyal. A vizsgálat hosszútávú célja az, hogy kitérjen arra is, kérdőíves felméréssel, hogy milyen motivációval rendelkeznek a vizsgára jelentkezők.

A vizsgálat várható eredménye, hogy a romani nyelvi norma kialakításának szempontjából fontos állomásnak számít, hogy az egyik legelterjedtebb dialektusából – lovári – érettségi vizsgát lehet tenni. Az érettségi hozzájárul ahhoz, hogy Magyarországon a romani (lovári) nyelv presztízse emelkedjen (Lakatos, 2012).

Roma/cigány tanulók a Közép-európai Egyetemen

Lakatos Tímea

Kulcsszavak: roma/cigány, felsőoktatás, inkluzív környezet

A társadalom új fejlődési céljait általában az értelmiségiek szokták megfogalmazni. Amióta a roma közösségben is vannak értelmiségiek, ők azok, akik a romák azonosságtudatát, egyúttal közösségi tudatát alakítják és erősítik (Forray, 2012). Előadásomban olyan programokat ismertetek, melyek Magyarországon roma/cigány fiatalok számára nyújtanak lehetőséget arra, hogy felsőfokú tanulmányokat folytathassanak a Közép-Európai Egyetemen, annak érdekében, hogy tanulmányaik befejeztével saját közösségeik hatékonyabb segítői lehessenek. A Roma English Language Program (RELP) és a Roma Graduate Preparation Program (RGPP) olyan intenzív angol nyelvi képzés, amely nem csak nyelvi tudással, hanem különböző kompetenciákkal is segítséget ad a roma/cigány tanulóknak ahhoz, hogy angol nyelvű MSc szintű diplomával rendelkezzenek.

A felsőoktatás inkluzív válna Európában is fókuszba került az elmúlt évtizedekben, azokat a csoportokat célozva, akik részvétele mérhetően alulreprezentált ezen a területen – legyen szó a nők, az etnikai kisebbségek, az alacsony társadalmi-gazdasági helyzetű, a korai iskoláztatási hátrányokkal sújtott személyek vagy a migránsok csoportjáról (Varga, 2015). Az inkluzív rendszer működtetési feltételeit alapul véve, kutatásomban a RELP és RGPP programban részt vevő, 16 országból érkező roma/cigány tanulók összetételét vizsgálom. Kutatási célom továbbá, a tanulók tanulmányi előmenetelének áttekintése is, valamint feltérképezni azokat a társadalmi, szociális és szülői hatásokat, melyek alapképzésükhöz vezettek. A kutatás részeként kvantitatív és kvalitatív módszerek, így a program statisztikai adatainak elemzése, a diákokkal végzett kérdőíves kutatás, és az oral history interjú alkalmazásával kerül felmérésre. Előadásomban a vizsgálat aktuális eredményeiről számolok be.

*Romák és egyház szekció***Vallásosság és egyházi kötődés a cigány, roma népességben**

Forray R. Katalin

Kulcsszavak: vallásosság, cigány/roma népesség, civil kezdeményezések

Közismert a cigányság vallásossága, de nem eléggé kutatott kérdés. Társadalmi – és ezen belül oktatási – relevanciáját nem szoktuk elemezni. Olyan civil kezdeményezésekről van szó, amelyek kapcsolódnak ugyan társadalmi alrendszerekhez (egyházakhoz), de a mindennapi gyakorlatban nem elsősorban ez a vonulat, hanem a saját rítusai alakítják.

Esettanulmányok alapján államilag elismert egyházakról van szó, amelyeknek kialakulnak a roma népesség számára vonzó alrendszerei. Ezeket gyakran cigány lelkipásztorok vezetik, képzetten vagy hivatalos képzettség nélkül. Közösségi alkalmakat – esetenként klubokat, tanulást támogató klubokat szerveznek.

Központi – egyházi és állami – kezdeményezésre alakultak ki a felsőoktatás egyházi szakkollégiumai, amelyek ebbe a civil szférába helyeződtek. Nem bizonyos, hogy a fenntartó (és a fenntartóváltás) egyházi kezdeményezés eredménye, de valószínű, hogy szerepe van az ilyen döntésben. A gazdasági és a hitbéli kérdések természetesen nem függetlenek egymástól. A szekcióban azt szeretnénk áttekinteni, hogy milyen vallási kötődésű civil kezdeményezések vállalnak szerepet a cigányság szerveződésében. Hogyan működnek ezek? Mi teszi a vonzóvá őket? Nem utolsó sorban: mit tanulhatunk tőlük?

Kulturális hagyományok az egészségügy szemszögéből

Váradyné Horváth Ágnes

Kulcsszavak: kultúra, egészségügy, hagyomány, érték

A jelenlegi Európai migrációs trendek megkövetelik a különböző kultúrák egészségügyi ellátással kapcsolatos különbségeinek, jellegzetességeinek ismeretét. A globalizáció hatására Magyarországon is egyre több a különféle nációból érkező hallgató, illetve munkavállaló, akiknek egyaránt szükséges lehet egészségügyi szolgáltatásokat igénybe venni. Ezen új jelenségnek és sokszor kihívásnak megfelelően az egészségügyi szakdolgozók munkáját elősegíti, ha megismerkedhetnek az idegen országból érkező betegek eltérő kultúrából fakadó és az ellátás során fontos jellegzetességeikkel. Az előadás célja, felhívni a figyelmet a különböző kultúrák egészségügyi ellátással kapcsolatos különbségeinek ismereteire, mely elősegítheti az ellátó személyzet attitűd formálását, és megelőzheti az egyes kulturális különbségekből adódó félreérthető viselkedési mintákat. Hangsúlyozásra kerül a nemek szerepe a betegségüket érintő társadalmi szokás rendszeréről. Esetismertetéssel keresztül a család szerepét ismerhetjük meg az egészségügyi tájékoztatás vonulatával. Választ kapunk arról, hogy miért mennek csoportosan a kórházakba látogatni, melynek hátterében cigány/roma társadalom alapegységeként a kiterjesztett nagycsalád hagyománya érvényesül. Hasonlóan az arab és kínai népcsoport kulturális szokásait is taglaljuk, az egészségügyi ellátás szakdolgozói aspektusaiból. Bemutatjuk azokat a tradíciókat, melyek a párkapcsolatban jellemzők, és példákat mondunk a várandósság alatti, és gyermekágyas gondozás aspektusaira – melyet tisztelnünk kell az esély egyenlőség és az emberi méltóság szempontjából, tekintet nélkül arra, hogy milyen kulturális értékekkel rendelkezik az a személy, aki az egészségügy egy kiszolgáltatott szereplőjévé válik.

Hátrányos helyzetű térségekben élő cigány/roma családok és az egyház segítő szerepe az életükben

Boros Julianna

Kulcsszavak: *cigány/roma, hátrányos helyzet, szegregáció, egyházi szolgáltatások*

Előzmények: 2009-2011 között Magyarországon, Baranya megyében a sellyei kistérségben (Ormánság területén) a területi szegregáció és az oktatási egyenlőtlenségek közötti kapcsolatot vizsgáltam. 35 településen kérdőíves kutatást végeztünk háztartások körében és interjúkat készítettünk polgármesterekkel, egyházi és a civil szervezetek képviselőivel. A kutatási eredmények bebizonyították, hogy a területi szegregáció erős összefüggést mutat az iskolai végzettséggel és a cigány népesség arányával az adott településen. Minél magasabb volt a cigányok aránya a településen, annál alacsonyabb volt a népesség legmagasabb iskolai végzettsége. A kutatási eredmények egyik legérdekesebb része, melyre nem számítottunk, hogy a térségben a szegénység csökkentésére az állami szociális intézmények mellett leginkább az egyházi szervezetek képviselői (katolikus, református) vállalkoznak. A településeken kérdeztük az embereket kiket tekintenek meghatározó személynek, akihez fordulnak problémájukkal, a válaszok között elsősorban a polgármestereket említették, de néhány településen konkrétan az egyház képviselőjét. Az interjúk kutatás során felkerestük az egyházi képviselőket is, interjú céljából, összesen 4 fővel sikerült beszélni (református vezető 2 fő, katolikus vezető 2 fő), akik egyházi tisztségük során a lelki gondozás mellett, a helyi lakosság szükségleteire is reagáltak, a szegénységből adódó problémák csökkentésére törekedtek, adományokat szereztek, hivatali ügyintézésben közre működnek. Az egyházi vezetők önmaguk számára is megfogalmazták, hogy a helyi lakossággal a kapcsolatot a lelki gondozás mellett szociális segítő tevékenységgel egészítik ki, ez az elsődleges kapcsolódási pontjuk a hívekhez.

2017 szeptemberétől folytattam kutatásomat a térségben, ahol a cigány közösségek, családok tanuláshoz, iskolához kapcsolódó tapasztalatait, viszonyát vizsgáltam. A kutatás 3 településre koncentrálódott, melyeken a cigány népesség aránya 95%-ra, 80%-ra, illetve 30%-ra tehető. A kutatás elején kérdőíves adatfelvétel készült a településeken gyermekes családok körében, s emellett félig strukturált interjúk azokkal az emberekkel, akikről a családok úgy vélekednek problémájuk esetén illetékes személyek. Az első eredmények azt mutatják, hogy egyre több egyházi fenntartású szervezet és pályázati program működik a térségben, s emellett az egyház képviselői más szervezetekkel, személyekkel együttműködve a helyi szükségletekre (szegénység, szociális és oktatási problémák) reagálva új típusú programokat, „közösségi tereket” hoztak létre. Előadásomban a sellyei kistérségben (vagy Ormánság) lévő többségében cigányok által lakott falvakban az egyház által fenntartott szociális és közösségi terek és szolgáltatásokhoz való cigány közösségek viszonyáról beszélnék. A jelenlegi kutatásban a Katolikus Egyháznak (Máltai Szeretetszolgálat) van közösségi háza, a Tan Kapuja Buddhista Egyháznak oktatási intézménye, illetve civil szervezet működik, melynek alapítói között katolikus pap, továbbá a különböző egyházak képviselői hivatásuk mellett szociális és közösségszervező feladatokat is vállalnak a kistérségben. Előadásunkban kutatói szemmel beszélnék arról, hogy mit tapasztalunk milyen típusú szolgáltatások, támogatások jellemzőek az egyházi szervezetek részéről? Milyen céllal jöttek létre a szolgáltatások, közösségi terek? Mely célcsoportokat támogatják? Mivel támogatnak/segítenek? Milyen feltételekkel támogatnak? Milyen a viszonya a nyújtott szolgáltatásokhoz a cigány/roma családoknak? Röviden szeretnénk bemutatni olyan egyházi szolgáltatásokat, szervezeteket, melyek a szegregált területeken, többségében cigányok által lakott településeken működnek.

*Szocializáció szekció***A roma/cigány popkultúra szerepe cigány kamaszok identifikációjában**

Kresztyankó Annamária

Kulcsszavak: *etnográfiai nyelvészet, cigány identitás, kamaszkor, nyelvi portré, popzene*

Az előadás a roma/cigány popkultúra identitásra gyakorolt hatásait vizsgálja 11–17 évesek körében. A kutatás során alkalmazott elméleti keret a szociokulturális nyelvészeti irodalom mellett szociológiai és médiatudományi/művészetelméleti megközelítéseket is egyesíti. Etnográfiai nyelvészeti vizsgálatom a következő kérdésekre fókuszál: (1) Hogyan konstruálják meg a roma/cigány popkultúrát befogadó fiatalok a „roma/cigány” jelentéseit? (2) Ezen „autentikus” popkultúra milyen társas jelentéseket képes létrehozni és kijátszani (Kovai 2017: 64) a kamaszok nyelvi gyakorlataiban? (3) A cigány kamaszok milyen nyelvi erőforrások mentén hitelesítik vagy utasítják el e popkultúra nyelvi vagy multimodális jegyeit? A vizsgálati kérdések tehát arra összpontosítanak terepmunka-tapasztalatokon keresztül, hogy a cigány kamaszok milyen „regisztrálódott” popkultúrát tartanak „valódi” roma/cigány zenének, és ez milyen hatással van saját identitásuk társas pozicionálására. Célom a normatív jellegű kategóriák (pl. az identitás) statikus szemléletének meghaladása: a kutatás során az identitás mint az „én és mások” társadalmi pozicionálása értelmeződik (tárgyalásos társadalmi gyakorlatként), így az identitás egy olyan szociokulturális és relációs jelenség, amely az interakció helyi diszkurzív kontextusaiban értelmezhető (Bucholtz – Hall, 2008). Empirikus kutatásom a nyelvi portré (vö. Busch, 2012) módszertani alapjait felhasználva strukturált csoportos interjúkkal egészült ki, így „láthatóvá” váltak a kamaszok heteroglosszikus repertoárjai, melyben a popkultúra nyelvi és vizuális elemei egyaránt identitást hitelesítő gyakorlatként jelennek meg. Az előadás e hitelesítő gyakorlatok mintázataira fókuszál, valamint a popzene által közvetített nemi ideológiák konstrukcióira.

**Nemi szerepelvárások a roma kultúrában
Azonosulások, ütközések**

Géczy Dorottya – Kocsor Sára – Gergelics Noémi – Molnár Gabriella

Kulcsszavak: nemi szerepek, nemi identitás, fókuszcsoport, szociális reprezentáció, kultúra

Identitásunkra sok minden hatással van: szocializációnk, iskolázottságunk, csoport-hovatartozásunk, nemünk, etnikumunk, korunk, stb. Az, hogy ezek az identitás tartalmak milyen jelentéssel és értékekkel töltődnek fel, azt nagyban befolyásolja az a társadalmi közeg (nemzet, kultúra) és kontextus (politikai helyzet, gazdasági helyzet) melyben élünk, s melynek tagjai interakciók és kommunikáció révén megkonstruálják ezeket a tartalmakat (Moscovici, 1961; Jochelovich, 1996; Wagner, 2003). Identitásaink között a nemi identitásunk kitüntetett. Nemi identitásunkat meghatározza: velünk született biológiánk, nemi szocializációnk és kulturális szokásaink.

Jelen kutatást fókuszcsoportos módszerrel végeztük. A fókuszcsoportos módszer a kvalitatív vizsgálatok közé tartozik, melynek segítségével egy sokkal mélyebbre hatoló, árnyaltabb és részletesebb képet kapunk az adott jelenségről (Morgan - Krueger, 1993; Lehota, 2001). A kutatás célja a romák társadalmában, kultúrájában feltárni, milyen nemi szerep-konstrukciók léteznek, és ezekkel mennyire képesek azonosulni, vagy ezekkel az elvárásokkal hogyan képesek megküzdeni a résztvevők. A kutatás több településen valósult meg (Budapest, Pécs, Piskó), külön beszélgettünk a férfi és női résztvevőkkel. Igyekeztünk odafigyleni, hogy korcsoport és iskolai végzettség szerint is minél diverzebb legyen a mintánk. A fókuszcsoport főbb témakörei: korai házasság versus továbbtanulás, házimunka versus pénzkeresés, válás és a válás felelőse(i), homoszexualitás és transzneműség, diszkrimináció, társadalmi változások a cigányság, a munkavállalás és a nemi szerepek területén. A beszélgetések során a résztvevők felvázoltak egy keretet: mik azok a viselkedések, szerepek, mintázatok, amik beleférnek a női és férfi kategóriákba. A kutatói reakció pedig a következő: hogyan lehetne tágítani ezt a keretet?

**„Ki mit szakít, azt szagolja” Nők a „kettősházi” cigány közösségben
- A mocskos és tiszta összehasonlításából kirajzolódó kép**

Makrai Kata

Kulcsszavak: roma/cigány, nők, nemi szerepszocializáció, szexuális nevelés, nemi szerepek

Fagot (1977, 1981 idézi Fagot, Rogers - Leinbach, 2000) a szociális tanuláselmélet keretrendszerén belül vizsgálódva rámutatott a modellnyújtás hatására a nemi szerepszocializációban. A modellnyújtás már születésünkkel kezdődik, hisz a szülők már ekkor nemenként eltérően bánnak gyermekeikkel, ami megmutatkozik a gyermekek öltöztetésében (Shakin, 1985; Shakin - Sternglanz, 1985 idézi Fagot, Rogers - Leinbach, 2000), a gyermek jelzéseire adott szülői válaszmintákban, a gyermek megjelenésének érzékelésében (Rubin, Provenzano - Luria, 1974 idézi Fagot, Rogers - Leinbach, 2000). Ezen kívül a gyermek a nemi szerepeket a szülők gyermek életében játszott szerepéből is elsajátíthatja, hisz az édesanyák tradicionálisan a gyermekgondozásban vállalnak nagyobb szerepet, míg az apák elsősorban, mint játszótárs jelennek meg. Ugyanakkor az is bizonyított, hogy bár a szülőpár mindkét tagja a hagyományos nemi szerepeket közvetíti a gyermek felé, az édesapák nagyobb különbséget tesznek gyermekeik közt nemenként (Fagot, Rogers-Leinbach, 2000).

A tradicionális nemi szerepek számos szempontból erősen korlátozóak mindkét nem számára (Burn, 1996). Különösen igaz ez az általam vizsgált "kettősházi" cigány közösségben, ahol, ahogy Bakó (2017:63) fogalmaz, „a munka, a tisztaság és az alkalmazkodás az a három alapérték, mellyel a kárpáti cigányok egy kívülállónak jellemzik közösségüket, és ez az a három alapsztereotípa egyben, mellyel a velük együtt élő többségi társadalom is kategorizálja őket.” E három alapérték közül előadásomban a tisztaságot állítom középpontba. Egy, az oral history módszertanát alapul vevő életútinterjúból, a körülmények hatására kiscsoportos interjúvá lett beszélgetés tapasztalatai alapján kívánom azt bemutatni, hogy a „tisztaság – mocskosság” ellentétpár mentén hogy bontakoznak ki a női szerepelvárások, a női szerepek tartalmi, Fagot elméletéhez igazodva a női szerepszocializáció, szerepnyújtás mikéntje, illetve a nők szexuális nevelésének sajátosságai. Előadásomban kitérek egy speciális területre, a szórakozásra, „bulizásra”, mely szelepként szolgál, megtöri a nemenként különböző viselkedési normákat, elvárásokat, és ezáltal még inkább ráerősít azokra.

A cigány nők társadalmi helyzete Magyarországon a statisztika tükrében

Cserti Csapó Tibor

Kulcsszavak: *roma nők, társadalmi helyzet, integráció*

A cigány, roma nők társadalmi helyzetéről meglévő általános ismereteinket (hagyományos női szerepek, emiatt az iskolából való kimaradás, korai gyermekvállalás, nehezebb munkába állás) számos kutatás alátámasztja. Ezek nagy része vagy életutak feltárására irányuló interjú, vagy a női szerepek vizsgálatára fókuszáló kutatás. Kevesebb empirikus adat érhető el a roma nők társadalmi helyzetét statisztikai szinten konkrétan megragadó vizsgálatokból. Érthető ez, hiszen a roma népesség kutatása amúgy is számos kérdésbe, dilemmába ütközik (az etnikai lehatárolás problémássága, az identitásvállalás szabadságának jogi kérdései, a cigány közösségeket vizsgáló kutatások mintáinak reprezentatív voltát megkérdőjelező vélemények). Nyilván roma nőket vizsgálni a fentieken túl még abba az akadályba is ütközik, hogy az adatbázisok az etnikain túl legtöbbször a nemi megoszlásokat sem tüntetik fel. Az előadás arra vállalkozik, hogy a roma nők, e számadatokkal kevésbé elemzett helyzetéről adjon képet egy olyan mérőrendszer használatával, amely célzottan e nők státusáról, integrációjáról is közöl elkülönült adatokat. E mérőrendszer a Roma Integráció Évtizede kezdeményezés során kidolgozott Roma Integrációs Index.

Példaképek az Ormánságban

Boros Julianna

Kulcsszavak: *cigány, roma, hátrányos helyzetű, példakép, életút, siker*

Az oktatáskutatás és a nevelésszociológia egyik legfontosabb kérdésének tekinthető a hátrányos helyzetű, köztük a cigány, roma tanulók iskolai sikerességének elősegítése és lemorzsolódásuk csökkentése. Az elmúlt évtizedekben számos kutatás (Masten - Wright, 2010; Ceglédi, 2012; Forray, 2013; Homoki, 2014; Asumah, 2014; Rayman - Varga, 2015; Híves, 2015; Máté, 2015; Fekete - Deák, 2015; Híves-Varga, 2017) foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy milyen módszer segíthet a gazdasági és társadalmi szempontból hátrányos helyzetű családokból érkező gyermekek társadalmi és életesélyeinek növelésére az oktatási rendszeren keresztül. A kutatási eredmények (Ceglédi, 2012; Raymann - Varga, 2015; Máté 2015; Fekete - Deák 2015) megerősítik azon feltételezést, hogy a hátrányos helyzetű főként cigány, roma tanuló esélyei az iskola és a társadalmi környezet hatásai mellett a családi szocializáción (bikulturális szocializáció) keresztül változhatnak (Forray, 2003). A szülők és a társadalmi környezetben élő felnőttek viszonya a tanuláshoz, tudáshoz, az iskola intézményes világához kapcsolódó társadalmi értékei nagymértékben befolyással vannak a gyermek iskolai sikerességére. A hátrányos helyzetű, főként alacsony iskolai végzettséggel rendelkező szülők kevés vagy többnyire negatív élményekkel és tapasztalatokkal rendelkeznek az iskola világáról, így a szocializáción keresztül történő ismeret, tudás átadása generációkon átívelő problémakört mutat.

A kutatás célja, a sellyei járásban született, az Ormánságban élő vagy elszármazott, de a helyiekkel kapcsolatban lévő hátrányos helyzetű főként cigány, roma származású elsősorban oktatási-nevelési területen dolgozók (pedagógusok, tanítók, óvodapedagógusok, dajkák, stb.) (min. 10 fő) felkutatása, megismerése, akik mediátorként és transzlétorként vannak jelen a térség és a közösség életében. A kutatás közvetett célja, hogy felhívja a figyelmet a tanulásra, tudásra mint értékekre, hogy a jövőkép szempontjából nem távoli, lehetetlen vagy egyedi cél az érettségi vagy a diploma megszerzése a térség fiataljainak, hiszen vannak – igaz kevesen –, akik előttük járnak. A kutatás keretében a célterület, az Ormánság kiemelten fontos, hiszen a korábbi kutatásokkal ellentétben, nem kizárólag az interjúalanyok életútja áll az elemzés középpontjában, hanem közvetetten az a földrajzi terület, ahol a roma tanulók lemorzsolódási aránya, a munkanélküliséggel párhuzamosan növekedik és ezáltal a hátrányos helyzetű fiatalok alacsony iskolai végzettségével együttesen felnőttkori életesélyei csökkennek. Az előadás során a kutatás értelmezési keretének, elméleti fókuszainak bemutatására és a kvalitatív vizsgálat (2019. január-április) aktuális eredményeinek disszeminálására törekszem.

Biblioterápia és oktatás
Egy megvalósult projekt bemutatása

Auer Eszter

Kulcsszavak: *biblioterápia, gender, trauma, projekt*

A program témája a nemek közötti viszonyok, nemi sztereotípiák, és ebből következően a nőket érő erőszak, családon belüli bántalmazás, trauma. Az Európai Tanács felhívja a figyelmet arra, hogy ezeknek a témáknak helyet kell kapniuk az oktatási anyagokban, tanórákon a nőket érő erőszak felszámolásának érdekében. Annak fényében terveztem meg a programot, hogy az iskolák, pedagógusok témává tudják tenni a nemi sztereotípiákat és az ezzel szorosan összefüggő erőszakot a tanórákon. A témaválasztást az is indokolta, hogy a nő, női téma, női szerző igen csekély szerepet kap az irodalomtankönyvekben, tananyagokban, annak ellenére, hogy az osztályok fele legalább nő, a pedagógusoknak pedig nagy része. A női tapasztalatnak ezért is sürgető módon helyet kell kapni az iskolában, mert ha nem így történik, az ott tanuló és tanítók legalább felének tapasztalata marad kívül az iskola falain. Előadásomban ehhez kapcsolódóan bemutatom Fűzfa Balázs középiskolai tankönyveinek női szempontú elemzését.

Az általam kidolgozott programot a II. Rákóczi Ferenc Közgazdasági Szakközépiskolában valósítom meg. Előadásomban ismertetem a program felépítését, módszertani elveit, eredményeit és a diákok tapasztalatait.

*Nyelvi szekció***A szintó dialektus Magyarországon**

Baló András Márton – Rosenberg Mátyás

Kulcsszavak: *szintó, mutaványos, fonológia, morfológia*

Bár a szintók a hazai cigányságnak csak kis hányadát teszik ki, sajátos alcsoporthoz tartoznak meg a dominánsabb és jelentősebb számú centrális és oláh cigány beszélők között Magyarországon. Más cigány csoportokkal összevetve a szintók viszonylag későn jöttek Magyarországra: először a 19. és a 20. század fordulóján érkeztek Tolna megyébe vándor kézművesekként Nyugat-Európából, olyan új helyeket keresve, ahol az általuk végzett mesterségekre szükség lehet. Később a náci üldözés elől további csoportok indultak Magyarországra. Többségük a második világháború után telepedett le hazánkban és most az országban szétszórva él, egymástól távol eső helyeken, például Pomázon, Ozorán és környékén (Tamásiban, Gyöngyösön), Pakson, Gyöngyösön és a Balaton-felvidéken. Nem lehet pontosan megállapítani, hányan lehetnek, de a becslések a néhány száz és a néhány ezer fő között mozognak. Az általuk beszélt dialektus gyors nyelvcserét követően minden jel szerint a kihalás szélén van, mivel a fiatalabb nemzedékek már nem igazán beszélik. Mindeddig egyetlen kísérlet történt a Magyarországon beszélt szintó dialektus leírására, ezt Mészáros György tette 1980-ban. Jellegzetes szakmájukkal, a vándor mutaványossággal foglalkozott a közelmúltban többek között Szuhay Péter, Kőszegi Edit és Lator Anna.

Előadásunkban egyrészt szeretnénk röviden összefoglalni a magyarországi szintók hátterét, másrészt bemutatni néhányat azokból a sajátos fonológiai és morfológiai jelenségekből, amelyek eltérnek mind a Mészáros György által leírt változattól, mind más, ismert, például németországi szintó vagy franciaországi manus változattól. Dolgozatunk támaszkodik egyrészt az igen kis mennyiségű, szintókkal kapcsolatos magyarországi szakirodalomra, másrészt a közelmúltban egy külföldi kutatáshoz felvett nyelvi adatokra.

A nemzetközi romani írásrendszer – áldás, vagy átok?

Rosenberg Máttyás

Kulcsszavak: *romani, ortográfia, sztenderdizáció, nyelvhasználat*

A Romani Nyelv Standardizálásának Bizottsága 1990. április 4-13. között gyűlést tartott Varsó külvárosában, Jadwisinban-Serockban a Negyedik Romani Világtalálkozó alkalmával, melyet részben az UNESCO finanszírozott, és egy huszonegy pontból álló határozatot fogadott el. A romani nyelv történelmének minden bizonnyal az egyik legérdekesebb és legvegyesebb fogadtatásra találó eseményévé vált ez, amelytől a szakma azóta is hangos. A romani rengeteg - definíciótól függően hatvan vagy még több - dialektusban létezik, és óriási feladat egy olyan egységes variációt létrehozni, amelyet a beszélők többsége megért, és elfogad. Két lehetőség kínálkozik: létre lehet hozni egy teljesen új, összetett nyelvi formát, amely egyesíti magában valamennyi dialektuscsoport tulajdonságait, vagy ki lehet választani egy már létező dialektust, amelyet sokan beszélnek, és azt tanítani mindenütt - ha már lesznek ere megfelelő iskolák (Hancock, 2004).

Előadásomban be kívánom mutatni a Marcel Courthiade nevével fémjelzett interdialektális morfofonematikus írásrendszert, annak karakterkészletét, helyesírási elveit, az azokból eredő előnyöket és hátrányokat. Miközben a romani beszélők száma - országonként eltérő mértékben - folyamatosan csökken, újabb és újabb helyesírásváltozatok mellett látható egy tendencia, mely egy nemzetközi helyesírást helyez előtérbe. De vajon kik ennek használói és kik a célközönsége? Milyen tudományos problémákba ütközik a kutató és milyen nehézségek elé néz a hétköznapi nyelvhasználó? Végül olyan kérdésekre keresem a választ, hogy milyen jövő vár ezen nemzetközi romani írásrendszerre a világon, illetve mi lehet annak az oka, hogy Magyarország egy-két példától eltekintve látványosan mellőzi Courthiade-féle írásrendszert.

Beás nyelvi elemek, szimbólumok reprezentációja

Gergye Eszter

Kulcsszavak: roma, cigány, nyelvi tájkép, schoolscape, kisebbségi nyelvek, presztízs

A beás nyelvek presztízsének és így fent maradásának kulcsfontosságú kérdése, hogy megjelenik-e a többségi társadalom által is elfogadott formális terekben. „A nyelvi tájkép (Lingusitic Landscape, azaz a vizuális nyelvhasználat) leírásában a szakirodalom leggyakrabban idézett meghatározás Landry & Bourhis (1997:25) kutatók nevéhez fűződik, mely szerint egy település, régió, helység nyelvi térképét a hivatalos útjelző táblák, a reklámtáblák, utcanévek, helynevek, kereskedelmi egységek feliratai és kormányzati épületek hivatalos táblái alkotják.” (Tódor, 2014). A nyelvi tájképet elemezve számos nyelvhasználati szokásról, az ott megjelenő, vagy éppen nem megjelenő nyelvek viszonyairól, és az azokat beszélő csoportok kapcsolatairól, státuszáról árulkodhatnak. Dokumentumok és szakpolitikák szintjén látható és megismerhető, hogy milyen egy adott ország (politikai) viszonya nemzetiségi, kisebbségi használatban élő nyelveivel. A schoolscape (Brown, 2015) fogalma a nyelvi tájképen alapul, adott oktatási intézmény nyelvi tájképét jelenti.

A prezentáció célja a magyarországi cigány nyelvekkel kapcsolatban végzett nyelvi tájkép kutatás részeredményeinek bemutatása, valamint a kutatás további folyamatának, irányainak felvázolása. A kutatás célja, feltárni azon okokat, hogy kiknek (mely szervezeteknek, közösségeknek, stb.) az érdeme és érdeke beás nyelvi szimbólumok megjelenítése a nyelvi tájképben, schoolscape-ben. Továbbá, vizsgálni, hogy miként hatnak a beás nyelv presztízsére és e nyelv tanulásával kapcsolatos véleményekre, a formális terekben is megjelenő kapcsolódó nyelvi szimbólumok.

Nyelvi hátrány – tanulási akadályozottság – szociális háttér

Verebélyi Gabriella

Kulcsszavak: *nyelvi hátrány, tanulásban akadályozott tanulók, beszédprodukciós teljesítmény, szociális háttér*

A bemutatásra kerülő kutatásban három tanulói csoport, ezen belül három korosztály szóbeli szövegalkotását vizsgáltam: enyhén értelmi fogyatékos tanulók, ép intellektusú, hátrányos helyzetű, iskolában gyengén teljesítő tanulók és egy kontroll csoport 1.,5.,9. osztályos tanulói képezték a kutatási mintát (n: 343). A kutatásomban megvizsgáltam, hogyan befolyásolják a tanulók szóbeli produkcióinak mennyiségi és minőségi mutatóit a gyermekek szociális háttéréből kiemelt elemek. Független változóként vizsgáltam a tanulók lakhelyének típusát, illetve földrajzi elhelyezkedésének befolyásoló erejét. A vizsgálatban megnéztem, hogyan befolyásolja a tanulók nyelvi ismereteit a szülők gazdasági aktivitása, illetve a foglalkozásuk típusa. A gyermek nyelvi közegét nem csak a szülők, hanem a testvérek is alkotják, ezért megnéztem, hogy van-e annak jelentősége, hogy hány testvérrel él együtt a tanuló. A szocioökonómiai és szociokulturális minőségi mutatójaként szerepelt a hátrányos helyzet, és az ez alapján történő teljesítményelemzés. Így egy felületen látható, hogyan változik az évfolyamok előre haladtával az adott független változó befolyásoló hatása. Illetve láthatjuk, hogy a vizsgált tanulói csoportok nyelvi változói hogyan reagálnak a szocioökonómiai és szociokulturális háttér kiemelt elemeire (független változók). A kutatás eredményei egyrészt megerősítik, hogy napjainkban is szoros összefüggés áll fenn a nyelvi hátrány kialakulása és a tanulók szociális háttére között. Ezen felül a statisztikai vizsgálatok nem várt, de a köznevelés számára fontos összefüggéseket is feltártak nem csak a tanulásban akadályozott tanulók viszonylatában.

Egy vajdasági településen élő cigány közösség nyelvi csoportjának rejtelmek

Kapás Mónika

Kulcsszavak: *cigány/roma közösség, nyelvi identitás, nyelvi dialektus*

Vajdaságban számos cigány/roma család nyelvileg asszimilálódott és sokuk több nyelven is beszél, ennek ellenére bőven akadnak olyan családok, akik még egyetlen nyelvként használják valamely cigány nyelvet. A vajdasági romák az élet több területén, kezdve az óvodától, az iskolán át, egészen a foglalkoztatottságukig, számos hátrányos megkülönböztetéssel találkoznak, csupán az eltérő kultúrájuk és nyelvi kultúrájuk miatt. Azon vajdasági településen, ahol a kutatást végeztük az ott élő romák többsége legalább két nyelven beszél, de nem ritka kivétel, hogy akár három, vagy annál is több nyelven tudnak kommunikálni. Azonban döntő többségében megállapítható, hogy anyanyelvükként a cigány nyelvet tudják magukénak, amelyet elsődlegesen a családon belül használnak. Azonban a kutatás folyamata rávilágított egy nagy hiányosságra, ami tulajdonképpen abból ered, hogy e vajdasági településen élő romák nincsenek tudatában azzal, hogy egész pontosan mely cigány nyelv dialektusát is beszélik.

A kutatás célja felderíteni, hogy ezen a bizonyos vajdasági településen élő romák mely cigány nyelv dialektusát beszélik, emellett arra is fény derül, hogy a cigány nyelvhasználat hogyan alakult a kutatásban résztvevő roma tanulók, szülei és nagyszülei körében. Másodlagos célként fogalmazódik meg, hogy vajon az általános iskolában, ahol fele-fele arányban tanulnak roma és nem roma tanulók, a cigány/roma kultúra, és a nyelvi kultúrájuk beépül-e részlegesen a tananyagban.

A kutatásban 40 roma általános iskolás tanuló, 40 nem roma általános iskolás tanuló, 7 roma család és 9 általános iskolában tanító pedagógus vett részt. Az empirikus kutatás módszerén belül a nyitott kérdőívezés, az interjúzás és terepmunka egyaránt alkalmazásra került, illetve egy esettanulmány is bemutatásra kerül, melyben a település egyetlen roma pedagógusa számol be őszintén arról, hogy a cigány nyelv oktatásával kapcsolatban milyen tapasztalatokat halmozott fel.

A kutatás eredményeit kielemezve a nyelvi dialektusuk pontos meghatározása mellett arra is választ kapunk, hogy az általános iskolában, ahol nagy számban roma tanulók is tanulnak, vajon tiszteletben tartják-e és gyakorolják-e kultúrájukat, nyelvi kultúrájukat, ami akár abban is megnyilvánulhat, hogy van e szó ezekről a tanórákon, vagy különböző iskolai rendezvényeken. E kérdést három aspektusból jártuk körbe. Megismerhetjük, mint a roma tanulók véleményét, továbbá a nem roma tanulók és végül, de nem utolsó sorban a pedagógusok is kifejtik mondanivalójukat a téma kapcsán.

Egészség, életminőség szekció

**A PTE ETK-n zajló kurzusokon részt vett hallgatók
kisebbségekkel kapcsolatos beállítódásai**

Mogyorósi Renátó Manuel

Kulcsszavak: *kérdőív, PTE-ETK, kisebbségek, cigány/roma, beállítódás*

Kutatómunkám célja az, hogy felmérjem a tanárképzésben résztvevő hallgatók cigányokkal és más, kisebbséget alkotó csoportokkal kapcsolatos attitűdjeit. A kérdőíves felmérés elvégzésére már harmadik éve keríték sort, a kapott eredményekből pedig egyértelműen kiderült, hogy a cigánysággal kapcsolatos prekoncepciók széles tárháza figyelhető meg a tanárjelöltek körében. Az előítéletek azonban nem korlátozódnak csupán erre az egy területre. Több tanulmány is rávilágított arra (Neményi, 1998; Demeter, 2000; Gyukits, 2000; Prónai, 2000; Sajti és mtsai, 2012; Forray, 2018; stb.), hogy az egészségügyben tapasztalható előítéletek sokszor olyan konfliktushoz vezetnek, illetve olyan, a cigányságban történő berögződéseket indukálnak, melyek súlyos egészségügyi következményekkel járnak. Emiatt fontosnak tartottam, hogy ne csak a tanárokkal összevetésben, de az ETK-s hallgatókat önmagukban is górcső alá vegyem.

Mivel a tanárokat érintő kutatásom nem reprezentatív, foglalkoztatni kezdett a kérdés, hogy vajon a leendő pedagógusok mellett más szakokon tanuló egyetemisták milyen berögződésekkel bírnak és mik a tapasztalataik. Kari együttműködés keretében egy módosított kérdőívet tudtam beadni az Egészségtudományi Karra, ahol döntően szintén frissen érettségizettek töltötték ki azokat. Céлом az volt, hogy egy másik mintán is kimutassam azokat a tendenciákat, amiket a tanárjelölteknél sikerült megjeleníteni.

Előadásomban az ETK-s hallgatók kisebbségi csoportokkal kapcsolatos prekoncepcióit és attitűdjeit vizsgálom. Vizsgálódásaim fontos pontjait jeleníti meg a Bogardus-skála, valamint a kisebbségek közti választásos feladatok különböző szempontok szerint történő kiértékelése. Véleményem szerint az egyének elfogadóképességét leginkább e módszerekkel lehet mérni. Az egyéni tapasztalatok mellett néhány konkrét szempont szerint alkotott csoport attitűdjeinek összehasonlítására vállalkozom. Ezek a szempontok az alábbiak: nem, lakhely, szakpár, pártpreferencia, vallásosság, értékrendi besorolás, azonos neműek házasságának elfogadása, roma baráttal és ismerőssel való rendelkezés, szülők iskolai végzettsége.

Határon túli romák egészségi állapota

Kocsis Éva – Mózes Noémi – Kerényi Mónika

Kulcsszavak: *roma, BMI, koleszterin, táplálkozás, bacteiológia, higiénia*

Az elmúlt évek nemzetközi és hazai kutatásai egyértelműen bizonyítják, hogy az egészségtelen táplálkozásnak köszönhetően világszerte a szív-érrendszeri betegek aránya folyamatosan nő. Hazánkban és a környező országokban a roma kisebbség száma növekvő tendenciát mutat, azonban egészségi állapotuk még rosszabb, mint a többségi társadalomé. A kardiovaszkuláris megbetegedések hátterében többségében a helytelen táplálkozás és életmód áll. Kutatásunk kapcsán célul tűztük ki, hogy nem csupán a hazai, de a határon túli romák egészségi állapotát is felmérjük és összehasonlíttuk, hogy milyen hasonlóságok és különbségek vannak a szokásaik, egészségi állapotuk, és a körülményeik között. Remélhetőleg eredményeink rávilágítanak a problémákra, hogy a hazai roma lakosságot hozzá tudjuk segíteni a jobb egészségi állapot eléréséhez.

Jelen vizsgálatban 96 fő, 18 év feletti romániai magyar roma és nem roma származású lakos vett részt főként Maros megye területéről. A kutatás saját készítésű és standard kérdőívekkel történt, amelyet a résztvevők önként és anonim módon töltöttek ki. A vizsgálatot kiegészítettük vérvétellel, vizeletvizsgálattal, vérnyomás méréssel és antropometriai mérésekkel, valamint garat és hüvelyváladék vizsgálattal. Az adatelemzést az SPSS 22 statisztikai programmal végeztük.

A vizsgálat nyomán a cigány etnikumhoz tartozó populáció jellemzően nagyon rossz körülmények között él, sok esetben lakóházaikba sem víz, sem villany nincs bevezetve. Sok lakás vályogból készült, a falak nedvesek, penészesek, vagy beázik a tető. A padozat fából készült leginkább, de a döngölt padló is előfordult. Általános a munkanélküliség, egészségbiztosítás hiányában az egészségi állapotuk igen rossznak mondható. Bár a vérvizsgálat alapján a teljes mintára jellemző volt a magas koleszterin és trigliceridszint, - ami helytelen táplálkozásra utal –, sokaknál fordult elő 25 kg/cm² feletti BMI is. A dohányzás jellemző a romániai romákra is. A rossz szociális körülmények miatt a higiénés viszonyok sem kielégítőek, így hüvely mintáik tenyészetéből többféle kórokozót izoláltunk, *Acinetobacter* speciesek mellett bélbaktérium fajokat, amelyek közül az *Escherichia coli* fordult elő leggyakrabban. A szexuális úton terjedő betegségekkel egyáltalán nincsenek tisztában.

Következtetés: A Romániában élő romák helyzetén mielőbb változtatni kell, a lakáskörülményeiket, oktatásukat, egészségügyi ellátásukat és a munkalehetőségeiket illetően. Nagyon nagy súlyt kellene fektetni felvilágosításukra, mind a táplálkozás, mind a higiénés szokások, de a szexuális ismereteik terén is. Az egészségügyi helyzetükön a biztosításuk rendezésével lehetne javítani.

Romániai roma lakosság egészségfelmérése

Mózes Noémi – Kocsis Éva – Kerényi Mónika

Kulcsszavak: roma, egészségmagatartás, életmód, táplálkozás

A roma etnikum helyzetének, egészségi állapotának felmérése rendkívül fontos, hiszen a kisebbség tagjai rosszabb szociális körülmények között élnek a többségi társadalom tagjaihoz képest. Ez nem csak Magyarországon, hanem Európa szerte megfigyelhető. Az alacsony iskolai végzettség, a magas munkanélküliség illetve az ebből fakadó szegénység fokozza a betegségek kialakulását. Körükben magas olyan rizikófaktorok prevalenciája, mint az elhízás, a magas vérnyomás illetve a dohányzás. Ezért a populáció tagjai körében gyakori a szív-érrendszeri megbetegedés, a cukorbetegség és a korai halálozás.

Kutatásunk során célul tűztük ki, hogy nem csupán a hazai, hanem a romániai magyar, illetve roma lakosság egészségügyi mutatóit is felmérjük. A kutatásban összesen 96 fő vett részt. Vitális, vér és vizeletparamétereken kívül testösszetétel mérést is végeztünk. Garatból illetve hüvelyből mintát vettünk mikrobiológiai tenyésztés céljából. Az adatok gyűjtésére saját készítésű kérdőívet használtunk, amelyben szociodemográfiai, otthoni étkezési szokásokkal, fizikai aktivitással, higiéniével kapcsolatos kérdések szerepeltek. Az adatok statisztikai elemzésére IBM SPSS Statistics 23.0 programot használtuk.

A vizsgált roma lakosság iskolai végzettsége és lakhatási körülményei Romániában is elmaradnak a többségi társadalomhoz képest. A XXI. században még mindig sokan élnek olyan településeken, ahol nincs kiépítve a közműhálózat. Az orvosok romákkal való bánásmódjának megítélése pozitív, azonban jelentős részük mégse tudja igénybe venni az egészségügyi ellátást a megbiztosítás hiánya miatt. Táplálkozási szokásaikat tekintve mindkét populációra jellemző a bő zsiradékban és egyszerű szénhidrátokban gazdag étkezés. A romák ennek következtében ugyanúgy súlyproblémákkal küzdenek, mint a többségi társadalom tagjai. A garat illetve a hüvely nyálkahártyáját sarjadzó gombára vizsgálva elmondható, hogy igen gyakori volt a *Candida albicans* előfordulása. A garat minták *Staphylococcus aureus* hordozásra való vizsgálatánál azt tapasztaltuk, hogy többen hordozták ezt a potenciálisan kórokozó baktériumot.

A telepeken szegregáltan élő roma lakosság helyzete rendkívül rossz, lakáskörülményeik miatt – mint a fürdőszoba hiánya – higiéniés problémák lépnek fel, illetve a zsúfolt egyszobás lakásokban több generáció él együtt. A roma lakosság helyzetének javítását elsősorban oktatással lehet elérni. Körükben fontos lenne a preventív szemlélet kialakítása és az ismereteiknek fejlesztése.

Wlislócki Henrik Szakkollégium itt és most*Szimpóziumvezető: Híves-Varga Aranka***Rezilienciától az empowermentig
– a közösségi tőke szerepe egy roma szakkollégiumban**

Varga Aranka

Kulcsszavak: roma szakkollégium, reziliencia, közösségi tőke

A roma szakkollégiumi hálózat létrehozása 2011-ben fontos oktatáspolitikai döntés volt a hazai cigányság esélynövelő támogatása érdekében (Forray, 2015). Jelenleg a hálózat 11 pontján működő szakkollégiumok kiterjednek az ország nagy részére, és összességében közel 300 hátrányos helyzetű, többségében roma/cigány felsőoktatásban tanuló fiatal sokrétű támogatását végzik (Trendl - Varga, 2018). Kutatásunk arra irányult, hogy egy konkrét szakkollégiumot górcső alá véve feltárja az oda járó, döntően hátrányos családi környezetben felnőtt hallgatók élethelyzetét. Vizsgáltuk, hogy az életút során milyen tényezők segítettek a sikeres iskolázást, továbbá hogy a szakkollégium inklúziós szemlélete és gyakorlata miként hat jelenleg az oda járó egyetemisták rezilienciájának fenntartására, és hogyan alakítja a közösségi elköteleződésüket (empowerment). A Pécsi Tudományegyetem roma szakkollégiumában a 2017/2018-as tanév első félévében 32 fő körében vettünk fel életútinterjúkat, melyből 27-et elemeztünk. Az elemzéshez felhasználtuk a Pedagógiai Programban leírtakat, illetve eredményeinket kiegészítettük ugyanezen hallgatókkal 2018 júniusában felvett fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés tapasztalataival.

Vizsgálatunk során megismert élettörténetek sokféleségén keresztül is sikerült megragadni, hogy a pécsi roma szakkollégisták miként váltak rezilienssé, hogyan voltak képesek családi hátterük nehézségeit áttörve felsőoktatásban tanulni. A reziliencia kialakítását célzó külső tényezők között gyakorta megjelent a támogató család (szülők, rokonok) és a közvetlen környezetben (testvérek, közeli barátok) elérhető és követendő minták. A tágabb (iskolai vagy szervezeti) környezetben sokszor előkerültek olyan felnőttek (főként tanárok), akik az iskolai elvárásokon messze túl nyújtottak különböző támogatást. Szintén megfigyelhetők voltak a szakkollégisták narratíváiban a megerősödött belső jellemzők, a pozitív pszichológiai tőke, mely a negatívumok ellensúlyozására alkalmas tudatos és pozitív énkép kialakítását segítették. Ezeket a pozitív jellemzőket konkrét életeseményekhez, személyekhez kötve idézték fel az elbeszélők, és sokszor kapcsolták saját, sorsfordító döntésekhez is. E mellett egyértelműen elfogadott a közösségük társadalmi integrációja érdekében tett aktív szerepvállalásuk (empowerment) fontossága, mely a mindennapjaikban és a jövőbeli terveikben is szerepel – még ha különböző módon is. A szakkollégiumra reflektálva a szakkollégisták kiemelték, hogy az döntő szerepet játszik jelenlegi életükben. A közösségi erő kiugróan szerepelt a narratívákban, melybe ágyazódva jelentek meg a szakkollégiumi tevékenységek. A közösségi „tőkefajta” közös létrehozása eredményezte, hogy a szakkollégiumi támogatások mint befektetések interiorizálódjanak az egyes tagokban, majd a felsőoktatást követően egyéni sikerekben (reziliencia) és társadalmi felelősségvállalásban (social responsibility) maradjanak fent.

**Sikeres tanulmányi utak és lemorzsolódás a WHSz-ben
2013-2018 között**

Trendl Fanni

Kulcsszavak: lemorzsolódás, végzettségi adatok, cigány/roma, hátrányos helyzet, roma szakkollégium

A Pécsi Tudományegyetemen 2001 óta működő Wlislócki Henrik Szakkollégiumban 2013 és 2018 között ösztöndíj program működött az egyetemre bekerülő hátrányos helyzetű főként cigány/roma hallgatók lemorzsolódásának megakadályozására és tanulmányaik támogatására. Kutatásunkban összegeztük a 2013 és 2018 júniusa közötti végzettségi és lemorzsolódási adatokat. Ehhez elsőként szükséges volt a szakirodalomban fellelhető felsőoktatási lemorzsolódás definíciók áttekintésére, majd pedig kiválasztani azt, melyet érvényesnek tekintünk. A felsőoktatási lemorzsolódás meghatározásához külföldi és magyarországi modelleket, definíciókat vettünk alapul. Kutatásunkban azokat a hallgatókat tekintettük lemorzsolódóknak, akiknek megszűnt a hallgatói jogviszonya az egyetemmel. Ezek után a Pécsi Tudományegyetem Tanulmányi Rendszeréből nyertünk ki adatokat a Szakkollégium hallgatóira vonatkozóan. Ebből kiderült, hogy ki milyen végzettséget szerzett és ki az, aki lemorzsolódott. 2013 és 2018 között összesen 102 hallgató vett részt a Wlislócki Henrik Szakkollégium ösztöndíj programjában. A kutatásban megvizsgáltuk, hogy ezek a hallgatók mely karokon tanultak, hányan jutottak el az abszolutoriumig (5 fő), hányan várnak záróvizsgára (1 fő), hányuknak hiányzik a nyelvvizsgájuk a diploma átvételéhez (3 fő), hányan szereztek diplomát (35 fő) és hányan morzsolódtak le (17 fő). Ezután megvizsgáltuk, hogy a lemorzsolódóknak milyen okokból szűnt meg a jogviszonya. Ezeket kizárólag a törvényi meghatározás és a Tanulmányi Rendszerben rögzített adatok alapján vizsgáltuk. Végül pedig a diplomát szerzetteket (35 fő) vizsgáltuk meg a végzettség és az esetleges továbbtanulási adataik mentén. Az előadás célja, hogy a leíró kutatás eredményeit bemutassa és további vizsgálati lehetőségeket tárjon fel.

A PTE Wlisslocki Henrik Szakkollégium identitásformáló szerepe

Pápai Boglárka

Kulcsszavak: inklúzió, identitás, reziliencia, társadalmi szerepvállalás, közösség

A PTE Wlisslocki Henrik Szakkollégiuma fennállásának 15 éve alatt közel 100 hátrányos helyzetű, jórészt cigány/roma egyetemi hallgató közösségi támogatását végezte. Több kutatás vizsgálta, hogy milyen segítséget nyújt ez a közösség az oda járó egyetemisták számára (Forray, 2015; Trendl – Varga, 2015; Varga, 2017). A vizsgálatok egy része kitért arra is, hogy a szakkollégium hogyan viszonyul az oda járó hallgatók cigány/roma identitásához. Az előadásomban bemutatott kutatás célzottan ezt a kérdéskört vizsgálja. Arra kíván rávilágítani, hogy miként segíti elő a Szakkollégium, hogy hallgatóinak identitása kialakuljon, azt közösségben megélhessék. Milyen lehetőségek, szolgáltatásokat biztosít a szakkollégium ezen a területen? Azt feltételeztem, hogy a szakkollégium egy olyan támogató közösség, mely a cigány/roma identitás fejlesztését is célzó szolgáltatásaival hozzájárul ahhoz, hogy diákjai reziliensé váljanak.

Kutatói eszközeim közé életútinterjúk témám szempontjából történő feldolgozása és a szakkollégiumhoz kapcsolódó dokumentumok elemzése tartozott. Az életútinterjúkban az identitáshoz kapcsolódó történeteket vettem górcső alá, a dokumentumokban a szakkollégium identitásfejlesztő programjait vizsgáltam. Ezutóbbiakról résztvevő megfigyelőként is volt alkalmam tapasztalatot gyűjteni.

Eredményeim összességében azt mutatták, hogy a vizsgált szakkollégiumban a közösségi programok hozzájárultak a cigány identitás megerősítéséhez és megéléséhez. Ezzel összefüggésben nagy hangsúlyt kapott a közösség önszervező ereje, mely összefonódott a társadalmi szerepvállalással mindennapokban. A szakkollégiumi dokumentumok szerint mindezen szolgáltatások célja, hogy elősegítsék azt, hogy a diákok megtalálják önmagukat, helyüket a világban, és meg tudják fogalmazni céljaikat. Az életútinterjúkból láthatóvá vált, hogy a szakkollégisták az énazonosság keresési folyamat állapotának szempontjából három csoportba sorolhatók. Egy részük hagyományörző, kulturális sajátosságai szerint élő, cigány nemzetiséghez tartozó családból került ki. Már egészen kiskorban megtanulták a cigány nyelvek valamelyikét, a szokásokat, hagyományokat, és eszerint szervezték a mindennapjaikat. Vannak, akik eddig nem foglalkoztak az identitás kérdésével, de szívesen ismerkednek vele. És olyanokat is lehetett találni, akiknek hosszú utat kell bejárni az asszimilációs stratégiáik átírására, a pozitív cigány/roma identitásuk kialakítására. A szakkollégium identitás-alakító közösségi erejét leginkább az a tény jelzi, hogy 2017 őszén a szakkollégium diákjaiban megfogalmazódott az igény, hogy önmaguk erejéből létrehozzanak egy civil szervezetet, amelyben továbbadhatják ezt a támogató szemléletet másoknak is.

Nyelvoktatás a Wlislöcki Henrik Szakkollégiumban

Deli Kitti

Kulcsszavak: szakkollégium, nyelvoktatás, kommunikáció, eredményesség

Előadásom a Wlislöcki Henrik Szakkollégium (WHSz), mint a hátrányos helyzetű, jórészt cigány/roma hallgatók egyetemi előrehaladását támogató szakkollégium komplex szolgáltatásrendszerének egy részterületére fókuszál. A szakkollégium Pedagógiai Programja és más írások szerint (Varga, 2015; Trendl – Varga, 2018) ez a közösség kiemelten fontosnak tartja a szakkollégisták nyelvtanulásának biztosítását. Kutatásom annak feltárására irányult, hogy a célok elérése érdekében a szakkollégium milyen támogatásokat kínált, és mindez milyen eredménnyel járt. A vizsgálat során elsőként a 2012-2018 közötti nyelvoktatásról készült dokumentumok és adatok összegyűjtését és elemzését végeztem el. 2016-2018 között összesen 450 nyelvvóra valósult meg, általában 30 órás nyelvtanfolyamok keretében. Mivel több szemeszter is volt, amikor kötelező volt mindenkinek részt vennie valamely nyelvi kurzuson ezért ezekben az időkben nagyobb létszám (5-7 fő) megfigyelhető a csoportokban. Azonban a csoportok létszámának változásában látható az a tendencia, hogy évről-évre törekedett a szakkollégium arra, hogy kisebb csoportokban (max. 3-4 fő), vagy akár egyénileg tanulhassanak a hallgatók, ezzel is növelve az eredményességet és a hatékonyságot. A dokumentumelemzésből és a tanárok beszámolóiból látható, hogy igyekeztek minél inkább stresszmentes (level of anxiety) környezetet teremteni, amely elősegíti a szóbeli megnyilvánulási szándékot is (willingness to communicate), amely a legnagyobb kihívást jelentette. Hangsúlyosan említésre került a 2017 nyarán megrendezett angol nyelvi tábor. A tábor a projektmódszert alkalmazva a legjelentősebb amerikai ünnepek köré szerveződött, egy amerikai oktató irányításával. Több szinten történt a résztvevők élményítése (immersion) az idegen nyelvben, valamint szocio-kulturális kompetenciáinak fejlesztése – pl. nemzeti ételek főzése, ünnepekhez kapcsolódó tevékenységek kipróbálása, filmek nézése, zenefelismerés stb.. A tábor célja, egy olyan környezet megteremtése volt, ahol a résztvevőkre „ragad” az idegen nyelv, és nem tudatosan, hanem implicit módon sajátíthatják el az angol nyelvet Krashen és Terrel elsajátítás-tanulás hipotézise (1983) alapján (acquisition-learning hypothesis). A szakkollégisták ezen kívül több alkalommal vettek részt szervezett tanulmányúton külföldön; Genovában és Lisszabonban, azzal a céllal, hogy idegen nyelvi környezetben is kipróbálhassák magukat és még inkább átérezzék a nyelvtanulás jelentőségét. A nyelvoktatás eredményességét mutatja, hogy a részletesen elemzett hat év alatt összesen 13 db sikeres középfokú nyelvvizsgát tettek a WHSz-es hallgatók német, lovári és angol nyelvből.

Komplex fejlesztő programok eredményességi mutatói egy roma szakkollégiumban

Vezdén Katalin

Kulcsszavak: hátrányos helyzet, felsőoktatás, minőségfejlesztés, társadalmi mobilitás

Az iskoláztatásnak fontos szerepe van a cigányság társadalmi helyzetének alakításában, hiszen az iskolázás határozza meg alapvetően a foglalkoztatási jellemzőket. A hátrányos helyzet átörökítésének elkerülése elérhető az oktatásban rejlő társadalmi mobilitási lehetőségek kihasználásával (Fehérvári, 2015). Bár mára jelentősen növekedett a felsőoktatásba bekerülő cigány/roma fiatalok száma, a magyarországi cigányság iskolázottsági szintje még mindig jelentősen elmarad a többségi társadalométól (Forray, 2015). A felsőoktatásba való bekerülés támogatása mellett fontos oktatáspolitikai cél a lemorzsolódás mérséklése, mely az érintett hallgatók tanulmányainak sikeres befejezését eredményezheti (Varga, 2015).

A felsőoktatás ezirányú minőségjavítását célozza a „Roma szakkollégiumok támogatása” fejlesztési konstrukció, mely 2013-tól ad lehetőséget a felsőoktatásban hátrányos helyzetű, elsősorban cigány/roma hallgatók részére komplex szolgáltatási rendszer kialakítására.

A kutatásban vizsgált roma szakkollégium 2013-tól működteti azt a támogató rendszerét, mely a fenti célrendszerrel összhangban a tanulmányi sikeresség előmozdítását segíti. A kutatás célja, hogy a vizsgált roma szakkollégium által 2016 és 2018 között megvalósított TESZ-WHSZ program legfontosabb mutatóit, számszerűsíthető eredményeit a program bementi fejlesztési dokumentumaiban foglalt célok és indikátorok mentén elemezze. Az eredményességi mutatók átfogó vizsgálata kiterjed a komplex fejlesztési program minden elemére, szolgáltatási területére. A programban megvalósult fejlesztések vizsgálata a társadalmi mobilitás elméleti keretrendszerébe ágyazottan történik. Feltételezzük, hogy a széleskörű támogató és szolgáltató rendszer működtetésével a hallgatók lemorzsolódási aránya mérséklődik, a tanulmányi sikeresség fokozódik. A vizsgálat egyik szempontja a szakkollégiumi tagság időtartama, másik szempontja a megvalósult fejlesztések száma.

Az előadás elsősorban az „egyéni gondoskodást” biztosító támogatások, illetve elért eredményeik bemutatására fókuszál, mint a lemorzsolódás esélyének mérséklését szolgáló, alapvető szolgáltatások köre. Az eredményességi mutatók átfogó ismertetésével a programban érintett szereplőkön túl, a szélesebb szakmai-tudományos nyilvánosság is átfogó képet kaphat a megvalósult fejlesztésről és elért eredményekről, a megvalósítás által nyert tapasztalatok egyidejű megismerésével. A vizsgálat forrásai a fejlesztések szakmai-pedagógiai alapidokumentumai, és a fejlesztés alatt keletkezett programdokumentáció – utóbbi biztosítja a fejlesztéssel érintett hallgatók egyéni fejlődésének nyomonkövetését. Az előadásban bemutatott eredmények a dokumentumelemzés módszerével kerültek feldolgozásra, statisztikai adatelemzéssel támogatottan.

**A hazai szociális ellátó rendszer szerepe
a Wlislöcki Henrik Szakkollégisták életútjában**

Végh Zoltán

Kulcsszavak: reziliencia, hátrányos helyzet, halmozottan hátrányos helyzet, közvetett támogatás, deprivált életkörülmények

1997. évi XXXI. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény biztosítja kutatásom számára a jogi kereteket a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű státusz megállapítását illetően. Kozma Tamás tanulmányában (1975) nagy hangsúlyt kap a hátrányos helyzetű gyermekek iskolai hátrányainak feltárása, több kimutatás is szerepel benne, ami résztelesen taglalja a legsúlyosabb hátrányokat az iskolai pályafutás során. Abszolút addaptálható a kutatásom szempontjából a szerző által megfogalmazottak. Varga Aranka tanulmánya (2015) szintén megerősítése és igazolása kutatásom relevanciájának. Hasonlóan a hátrányos helyzetből fakadó iskolai hátrányokra reflektál a kutatás. Akárcsak egy másik tanulmánya (Varga, 2013) a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű státusz jogszabályi meghatározását igyekszik gyakorlati szintre emelni. Egyfajta értelmezést nyújt a hatályos jogszabállyal kapcsolatban, amit számos gyakorlati példával támaszt alá.

A kutatási témám fő fókusza a szociális ellátó rendszer jelenlétének felkutatása a címben megnevezett szakkollégisták életútjában. A hazai szociális ellátó rendszer feladata a hátrányos és halmozottan helyzetben élő családok élet helyzetének javítása és az esetleges hátrányaik csökkentése. Érdeklősesem legfőképp ezen téma mentén körvonalazódik. Kutatásomat egy korábbi vizsgálat előzte meg, melyben, másodelemzéssel megvizsgáltam a szakkollégisták által mondott narratívákat. A vizsgálat során két szempont alapján kategorizáltam az elmondottakat: az egyik a belső motiváció a másik a külső támogatók, mint a család, az iskola és a szociális ellátó rendszer. A szociális ellátó rendszert tekintve a többihez képest elenyésző számú interjú részletet tudtam kiemelni a narratívákból. Ebből kifolyólag vállalkoztam egy újabb körös interjúzásra, melyben direkt módon kérdezek rá a szociális rendszertől kapott szolgáltatásokra és jutattásokra. Gondolok itt többek között, az iskolai díjmentes étkeztetésre, az ingyenes tankönyv támogatásra, a rendszeres gyermekvédelmi támogatásra és még más olyan juttatásokra, amik az anyagi okokból fakadó hátrányokat igyekszik csökkenteni.

Kutatásom hipotézise: A pécsi Wlislöcki Henrik Szakkollégium hallgatóinak életútjában a szociális ellátó rendszer leginkább közvetett módon, különböző kedvezményekkel járult hozzá az iskolai pályafutásuk sikerességéhez. Kutatói kérdésként megfogalmaztam, hogy: Elegendő-e csupán a közvetett módon történő hátrány kompenzálás a szociális ellátó rendszer részéről egy sikeres életút bejárásához? A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetből adódó kedvezmények mennyiben járultak hozzá a szakkollégisták életútjához?

A kutatás a félig struktúrált interjú, a narratív tartalom elemzés módszerét alkalmazta. Kutatásommal azt kívánom beazonosítani, hogy, miképp járult, vagy miképp nem járult hozzá iskolai előrementelükhöz a vizsgált életútjában. Kutatásom jelenleg a végleges feldolgozás alatt áll, részeredmények már születtek a tekintetben, hogy milyen juttatásokban részesültek, a hátrányos helyzetű hallgatók. Legtöbben az ingyenes étkeztetést emelték ki illetve a tankönyvtámogatást. Voltak, akik az útravaló és a macika ösztöndíjakat emelték ki, ami anyagi támogatásban részesítette őket. Előadásomban ki szeretném emelni a hátrányos helyzetű státusból adódó előnyöket és hátrányokat az iskolai életút során. Továbbá reflektálni az általam megfogalmazott hipotézisre és kérdésekre.